

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата виносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Чи наша суспільність склерикалізована?

Перед місяцем вийшла з друку накладом редакції „Іскри“ цікава під многими зглядами книжка знаного вже ширшій публиці автора п. Юліяна Бачинського. Книжка ся носить титул „Гльосси“. До неї ми ще в своїм часі повернемо, а нині виписуємо з неї тільки отсі слова автора, які звучать: „Уся українська суспільність в Галичині як находила ся, так і находить ся під безнастанним, просто давлячим впливом „руского“ духовенства... Наслідком того є цілковите склерикалізоване усего національного життя української суспільности в Галичині, у всіх його напрямх і політичнім і економічнім і культурнім. Як далеко той вплив духовенства... розширив ся... видно з сего, що всьо, що лише робить ся, — робить ся все з увагою на те духовенство і в границях зачеркнених тим духовенством. Всьо стало на услуги йому — і політичні партії і економічні і просвітні інституції і всьо береже його поваги, авторитету і — його інтересів. Ні одна кляса галицко-української суспільности не була і не є так бороненою, як духовенство і ні одна кляса не поглотила в свою оборону тільки жертв, що то духовенство...“ (ст. 61 і 62.).

Як би то писало ся про Іспанію або Францію, то се еще увійшлоби. Про чужі краї інформує нас переважно жидівська преса, тож і не диво, що ми переконані о „ультрамонтанстві“ Іспанії і „клерикалізмі“ Франції. Аджеж недавно писав „Н. Гр. Голос“, що верховодами в Франції є „клерикали“. Але коли такі слова читаємо про нашу таки Галичину, то коли не що иншого, то бодай сьміх нас збирає. „Галицка суспільність під впливом духовенства, она склерикалізована! Усе робить ся з увагою на духовенство, всьо береже поваги, ба навіть інтересів духовенства!“

Дотепний собі той п. Бачинський!

І дійсно, в повислих словах в богато дотепу, коли не іронічних кпин. Виказати се не трудно. Вже тільки самий послідний місяць нашого громадянського життя нагромадив досить доказів на „склерикалізоване“ нашої суспільности.

Пригадаймо собі перебіг руского віча, з дня 31. серпня с. р. Віче скликала націонал-демократична партія, отже партія, в якій є найбільше священиків. І дійсно на зазив заряду партії явило ся до 4000 народа, між тим понад сто священиків. І якуж промову муіли вислухати ті вічевики, ті священики? Промову знаного радикала, в якій він завзивав зібраних до політики улиці... І „склерикалізовані“ рускі націонал-демократи слухали тих слів і били грімке браво. Значить, „склерикалізована“ суспільність згодилась на політику улиці, заініціювану навіть не націонал-демократом, а радикалом.

Се один доказ „склерикалізованя“ нашої суспільности, доказ, що у нас все робить ся „з увагою на духовенство“. Другий доказ дає нам загальний збір „Общества Качковского“. І на сім з'їзді явилось не мало народа і тут зібралось знова споре число священиків. Тут навіть предсідатель був священик, значить, „клерикал“. Якіж тут були промови? Перший (і для нас послідний) промовляв Др. Н. Глібовицкий. Він, шануючи „клерикальні“ почуваня „склерикалізованих“ учасників, маючи увагу на численно зібране католицке духовенство та на самого предсідателя „клерикала“, сказав на закінчене своєї „лекції зъ руской исторіи“ такі „клерикальні“ слова: „Мы можемъ пережити еще много горя и вражескихъ навітовъ, но не упадемъ, ибо рускому народу предназначено провидѣніемъ обновити весь міръ на основѣ Христового ученія. Мы вѣрныи ученики и послѣдователи Наумовича, должны въ первомъ ряду поборивати тьму и неправду, ибо именно вони препятствуютъ пришествію правди Божьей на землю“ (Гл. „Галичанинъ“ ч. 194.).

І таку „клерикальну“ бесіду слухала „склерикалізована українська суспільність“ і мовчала, а радше не мовчала, але плескала в долоні, що сили стало.

Чи се докази, на тверджене п. Бачинського? А ми взяли тільки два факта, які скоїлись послідними днями. А кількі їх було передше? Ми навели тільки факта, які звершились на публичних зібранях. А чи тільки на таких зібранях пізнає ся настрій суспільности? О много більше чим на вічах (і то ще так на скорі, доривочно скликаних) та зібранях відбиває ся сей настрій в пресі. Преса — се уста суспільности. І якаж наша преса? Чи слід в ній того „клерикалізму“, чи пише она „з увагою на духовенство“?

Ми не хочемо тут запускати в критику, не хочемо комусь на сім місци робити які небудь уваги, а зазначаємо тільки факта, які стоять в лучности з нашою темою.

Переїдїм по черзі важнійші наші часописи, аби переконати ся, як „глибоко вкоринив ся“ „клерикалізм“ в нашу суспільність.

Зачнім від часописей „історичних“. Сам факт, що редагують їх люди православні, відступники від нашої церкви, досить кидає на них характеристичне світло. А зрештою, що „Галичанинъ“

не грішить цілком „клерикалізмом“, найліпший доказ се, що він уміщений покійним кардиналом між списе заказаних часописий, а сей заказ правосильний і доси. „Русское Слово“ се додаток до „Галичанина“, отже — який пан, такий і крам. Пригадуємо тільки на сім місци Наумовича.

Часописи отверто радикальні і соціялістичні поминаємо, а приходимо до „Діла“. Чи воно „клерикальне“ і пише „з увагою на духовенство?“ Пригадуємо тут також на пересторогу видану в своїм часі покійним кардиналом в Відомостях, відводимо цікавих до кілька статей помічених на ту тему в торічнім „Руслані“, а навіть до перших чисел нашої „Ниви“. Вкінци, як се ми зазначили при „Галичанині“, так підносимо і тут свого рода значучий факт, що редакторами „Діла“ самі визначніші радикали і соціялісти, хоч сховані під плащик націонал-демократів.

Всі видавництва провінціональні, тим самим, що провінціональні, тут для нас не великої ваги. Але і вони є подекуди доповненем „Діла“.

З органів станових возьмім учительський орган „Промінь“. Чи він також „клерикальний“? Вистарчить згадати тут тільки про его статью в посліднім числі (18) під з.: „Проблем сексуальний в школі“, про яку поговоримо на іншим місци.

А наш одинокий літературно-науковий журнал, „Л. Н. Вістник“, чи посудить хто его редакцію о „клерикалізм“? А „Видавнича Спілка“, чи „клерикальна“, чи „клерикальні“ книжки друкує?

Щож лишаєсь нам? — „Економіст“, „Господарь“, „Дзвінок“, урядовий орган учителів „Учитель“, і інші поменші часописи та видавництва, які своїм змістом не можуть бути ані „клерикальні“, ані „антиклерикальні“, а хіба тільки, скажім, предметові. Бо як справу, на пр. економічну, мішати з „клерикалізмом“, як се робить п. Бачинський, ми сего не розуміємо.

Ми перейшли майже всі важніші наші видавництва (крім „Руслана“, що один стоїть на ґрунті „клерикальнім“) і щож побачили? Богато в них слідно того „клерикалізму“? Чи „склерикалізована та суспільність, що ті видавництва читає, предплачує і поширає“?

Нам здаєть ся, що ш. автор мусить се все знати, він мусить се знати може навіть ліпше, як ми, бож читаючи его послідну працю, видимо, що він уміє глибоко думати. Чомуж однак пише про „склерикалізоване“ нашої суспільности? Де він добачив той вплив духовенства, на яким поли? Ані в політиці, ані в суспільній акції, ані в пресі, ані в літературі, ми того впливу не бачимо. Що у нас робить ся все без уваги на духовенство, се ми вже виділи. Чому автор пише, що все стало на услуги духовенству, що все береже его поваги а навіть інтересів? Хтож такий, яка партія стає спеціально нам на услуги, хто і яка партія береже навіть наших інтересів? Се хіба казки з тисяч і одної ночі. Але автор, як ми се зазначили, уміє думати і мусить знати, що пише. Колиж „фізично“ неможливо, аби він сї свої слова брав на серйю, так виходить на наше, що він або дотепкує, жартує з нас, або таки іронічно кпить. Чому?

Нас, священників, є понад три тисячі, а мимо сего ми без жадного впливу, не зазначаємо ся ані в політиці, ані в справах культурних, ані в суспільних, пишуть о нас і для нас, що хто хоче, не шануючи не тільки нашої поваги, але дуже часто навіть поваги церкви (о попираню інтересів — нема що і говорити), говорять до нас річи, яких ми і слухати не повинні, а ми на те всьо і з тим всім годимо ся, мовчимо, понижене і обиди з християнською покурою зносимо, терпимо і всі наші болі, всі хрести складаємо в почутю щирих патріотів на жертівник будучої вільної вітчизни, до котрої, як так піде далі і приступу не будемо мати.

Як широко вкоріненій в нашу суспільність той „клерикалізм“ свідчить хочби історія „клерикальних“ видавництв, зглядно часописий. Котра наша часопись могла похвалитись належною піддержкою зі сторони суспільности? Чи може знаменитий „Сіон“ чи „Душпастир“, чи „Богословский Вістник“, чи вкінци хочби і наша „Нива“? Чи так попирає „склерикалізована“ суспільність „клерикальні“ видавництва? А що скаже нам о пралат Бачинський про свою „Богословску Бібліотеку“, а що скажуть нам „Амвон“ і „Прапор“? Що нам взагалі скажуть „клерикальні“ автори про свої видавництва?

Але досить вже, думаємо, тих доказів на „склерикалізоване“ нашої суспільности! „Посуджувати“ єї о щось подібного, се значить, брати нас, священників, на глум...

О пожитку місії.

Звідси то і походить, що наріц може з проповідий недільних і святочних за мало користий виносити, бо они можуть бути переплітані занадто високими фразами, що затемнюють зміст, або є за широко розповідані або без витиченої мети, до котрої повинно ся в проповідях стреміти, або говорить ся о своїх кривдах. Все то не може робити на слухачів доброго вражіння, а звідси йде оспалість в слуханю проповіди, а дальше закамєніість в гріховнім житю. Впрочім всякий сумнів що до висше згаданого закиду збивають слова св. евангелиста Луки (4. 24.): „Яко вѣкторій пророкъ пріятель єсть въ отечестві своємъ“.

Насупротив тому проповіди місіонарскі бувають старанно оброблені і приноврєлені до способу понимава як образованих, так і необразованих.

В них роздроблює ся хліб на малі частини так, що і необразовані понимають тайни віри, десять заповідий бо-

жих, спосіб витревана в ласці божій і т. д. Коли до того ще виголошені з жаром і переконанем, тогди серця вірних розпалюють ся горячою любовию до Бога, після слів „не серце наю горя бѣ въ наю, егда сказоваше намъ писанія“, а совість стає дразлива на гріхи. Крім того знаходить тут слухач звязь вічних правд, котрі особливо порушають серце чоловіка, на пр. важність спасеня душі, злобу гріха смертного, смерть, суд, пекло і вічність. Дійсно, коли зрозуміє ті правди закаменілий грішник, то булоби більше чудо, коли би не навернув ся, ніж колиби навернув ся.

Звідси со слідує, що багато грішників підчас місії полишають спосібности до гріха. забране добро віддають, шкоду направляють, а ненависть убивають в корени — словом — скидають тягарі з своїх сумлїнь, котрі може довгий час їх мучили.

Томуто вже сама чутка о наступаючій місії розносить ся блискавицею по селах, бо по перше на місіях чує ся иншу, популярну бесіду, а по друге, заспокоює ся душевні некучі потреби.

Тут може зайти також сумнів що до важности сповідий закаменілих грішників, бо часто мож почути гадку, що закаменілий грішник остане все таким і по місії, а причину тому подає ся, що для закаменілого грішника потрібний довший час проби, як час місії.

Но сей сумнів не остоїть ся, коли возьмемо на згляд, що при сповідях не повинно ся звертати уваги на час проби, а на спосібність сповідаючого ся до прийнятя розгрішеня. А після моральної вистарчає до розгрішеня зовсім розсудний, правдоподібний суд о спосібности каючого ся. Впрочім св. Кипріян говорить виразно, що любов Бога усовершає ся не так довгою часу, як силою ласки божої.

Коли би місії не подавали жадної иньшої користи, як лише направлене съвятотатских сповідий, то для тої єдиної мети булоби дуже пожадані. Се велике зіпсуте буває особливо по тих громадах, де съвященик є той сам довгі літа і майже кожного свого парохіянина особисто знає. Нерозумний стид відкрити своє серце перед власним парохом допроваджує чоловіка до съвятотатских сповідий, а може навіть так далеко допровадити, що на смертній постели промовчить гріхи. І се власне є один з найбільше благословених плодів, які подає місія. Бо на місії знають люди добре,

що сьвященики є чужі, котрі за кілька днів роз'їдуть ся та з котрими они в житю може вже ніколи не будуть бачити ся.

Славний Мураторі в своїм ділі (Leben des Pater Segneri des jüngeren) пише, що коли він відправляв місії, тогди мешканці цілих громад покидали свої занятя, щоб взяти участь в місіях; він каже, що на лицах учасників виразно можна було бачити відразу до гріхів і зворушене серцець; мож було бачити, що они подоптали сьвітові згляди, що найзакаменільші грішники щиро каяли ся, а сповідники з причини натовпу мусіли сповідати по ночах. Додає дальше, що по місії багато громад навернуло ся до Бога; устали соблазни, ненависть і вороговане, крадіж, пиянство, неприличні бесіди і т. д.

Св. Альфонз Ліґорі подає один замітний приклад. В одній місцевости була закорінена мечь і то в такім степені, що навіть родичі поучали своїх дітий, як мають мстити ся. Коли розпочала ся місія, то многі явили ся зі збруєю в церкві. Можна було побоювати ся проливу крови в сьвятім місци. Помимо ріжних проповідий не мож було зауважати ані одної міни, з котрої можлиби було вносити на прощене ворогови. Аж одного дня указав місіонар з проповідниці розпяте І. Христа, промовлячи з жаром слідуючі слова: Дивіть ся християни! Хто з вас носить в серцю ненависть, най обійме тепер Христа Спасителя на знак, що він з любови до Христа простив своему ворогови. І хвиля та була рішаюча.

Заледво місіонар скінчив ті слова, як приступив парох, котрого свояка замордовано, поцілував розпяте і закликав убійника під той час присутного, та обіймив его сердечно. Відтак рушив ся весь нарід порушений до глибини то словами місіонара то прикладом пароха. Через півтора години мож було бачити в церкві лиш прощене і обійми тих, котрі недавно ще себе ненавиділи.

Отсе найважнійші користи, які приносить місія. Побажатиб лише, щоби місії переводили ся у нас не доривочно, але зі згляду на сучасні суспільні відносини систематично, по цілім краю та після певного з гори уложеного плану.

Наше духовенство устроюючи місії відповість під теперішну важну хвилю своему післанництву, бо усуне многі хибні переконаня втиснені між нарід ворожими церкві агітаціями, чимало людам отворить дорогу до вічного щастя, а само утвердить своє дотеперішне, провідне становиско. Тогди

наступить сильна звязь між народом а церквою і духовенством так, що в будучности ніхто не буде важити ся пускати між нарид брошур з подібними думками: „доки є віра, доси мусять бути попи“, бо тогди би нас, руских съвященників лучили з народом не тисячні нитки, як се зауважав Вячеслав Будзиновский в одній з своїх брошур, але нерозривна звязь, котрої би жадна сила в сьвітї не була в станї розірвати.

о. Володимир Левицкий.

Цінне признанє.

Львівський „Tagblatt“ пишучи у вступній статї з дня 4. вересня 1904. ч. 108, під заголовком „Unser Mitelschul-Jugend“, о гімназійній молодїжї жидівській, розказує межи иншим про лихе вихованє тої молодїжї. Родичі, каже ся в статї, що мають сина в гімназії, думають, що вже мають доктора в хатї і не звертають цілком уваги, що їх син робить з грїшми, котрі він заробляє лекціями, а що можуть, то єму додають єще, бож він прецінь повинен жити відповідно до стану ученика (Studentenmässig). Що син приходить до дому пізно вночі, то отець не важить ся [?!] запитати: „мій сину, де ти був?“ Так прывикає жидівський ученик вже в гімназії до доброго [?] молодецкого житя (zum wohl jugenschen Leben)... А коли вийде на сьвіт, єсть він вже пережитий (в оригіналї дословно — перепалений, übergebrent). Задля того способу житя, котрий веде велика часть наших (т. є. жидівских) учеників чуємо (last sich hören) все в польских кругах наріканя, що жида неують молодїж, хотяй по правдї не бракує також нічого польским та руским ученикам. Они позволяють собі єще більше, як жидівскі. Тільки на них не звертає ся так богато уваги, як на наших. Що вільно гоюви, того не вільно жидови. У християньских учеників єсть по найбільше релігійне чувство, що їх вздержує від певного зла (von manchen Schlechten), у наших бракує тогож в цілости.

Як видно з наведених слів, орґан сионїстичний признає, що молодїж жидівска єст зіпсована, ба навіть подає причину того явища, боронить ся лише тим, що не тільки молодїж жидівска єсть зіпсована, але також польска і руска, тільки що на ті послїдні не звертає ся такої уваги. Чи зіпсуете одної молодїжї єсть більшим, чим другої, в то входить не буду, а зверну лиш увагу на само признанє, що молодїж єсть в дійсности зіпсована. Притім не можу не піднести признаня Tagblattа, що релігїя повздержує від зіпсутя, хоронить від морального упадку, що признає орґан, котрого о жычливість для християн не можна посуджувати.

Признане се єсть важне сим, що як раз у нас християн зацізнає ся сей найважнійший чинник морального вихованя молодіжи, головної основи будучности і добробиту єусєільностей. Яко такий важний чинник моральности релігія повинна бути провідничкою молодіжи не лиш в церкві і в дома, але она повинна передувати перед всякими предметами в школі, а єусєільність, котра хоче ієтнувати, повинна опирати ся як раз на релігію. Тимчасом видимо, що від довшого вже часу держави, що від віків були уважані яко *par excellence* католицкі і яко такі звертали увагу, щоби релігія була основою вихованя молодіжи, нині, або зобоятніли зглядом релігію і релігійного вихованя молодіжи, або стали ся єупротив релігії ворожо настроєними. Релігію повови ограничувано, а внішних обявів релігійних почувань таки зборонювано. Старано ся усунути все, що тілько могло би на релігію нагадувати в публичнім житю. Тож не диво, що люди, що і так старають ся скинути тягар зі себе, який накладає на них релігія, чули себе вповні оправданими і успокованя не лише в приватнім, але і в публичнім житю, лучають ся єще нераз ріжні надужитя і пороки, то можна собі уявити, що дїє ся там, де релігію або цілком, або в части виперто зі школи. Бо не досить єсть, щоби молодіж отримала релігійне вихованє в дома, де би вже від родичів винесла знанє найголовнійших правд віри, она потребує, щоби і на вні ті правди, які она уважала яко євяті, за євяті уважано; инакше дитина, хотяй і зїстане в дома вихована релігійно і побожно, ті добрі євойства, які набула, затрачує, коли бачить, що в школі тої річи не трактують так поважно, як она надїяла ся, а єще більше, коли почує, що єї чувства висємївають. Можна прийняти на певно, що школа бодай чи не більший вплив має на дитину, чим дїм родительський. Бо родичі, хотяй дитина і як би їх поважала, не мають в очах дитини поваги яко люди науки; тож єсли в школі почує що иншого, як дома, то се єї лише переконує, що єї в дома ошибочно учили. Тому зачинає ся єтидати не тілько перед другими, але і сама перед собою, що єї повиучувано в дома таких байок, котрі не находять оправданя. Щож сказати, єсли при тім вєім найшов би ся, чи найде ся профєсор, що уходить в очах учєника за неомильного, котрий би висказав ся легло або з погордою о чїмєь, що відносить ся до релігії.

Хотяй би навіть і того не було, то вже сам плян в нїшних школах так удожений, що ученики виходять перєєвідчені о малім значєню релігії, а то, чого они учать ся, не має великого впливу на їх будучє жите. Бо ученик знає, що без знамя математики, фізики і других предметів, не скінчить гімназії, не здасть ієспиту зрілости, ба навіть не перепустять єго з одной клєси до другої; але він знає і то, що єсли з релігії буде лихо стояти, то якось там конференция виклопотає для него першу клєсу у о. катехити, ба навіть знаю один случай, що директор самовільно перечеркнув другу клєсу, яку ученик дїстав з релігії, а написав першу. Серед таких обєтавин не можна і чудувати ся, що ученики, що виходять з гімназії, виноєть дуже мало знаня релігії, а по скінченю гімназії, коли не потребують вже більше учити ся релігії, цілком забувають і то, що знали перед тим. Що ученик виноєть мало знаня релігії з середних шкіл, се можна виноєти а пріорі. Припустїм, що в році

відбуває ся через сорок п'ять тижнів наука. Я сказав умисно, припустім, бо в дійсности через тільки тижнів в році наука не відбуває ся, по відтрученю сьвят. Але коли би оно і так було то, тому що одна кляса має дві години в тижни релігії, то на цілий рік випадало би на одну клясу 90 годин. Але то число єсть ілюзоричне так, як в році з причини сьвят ніколи тільки годин не припадає. Супроти релігії кождей инший предмет стоїть о много вище, бож приміром латини уділяє ся в тім самім часі три рази більше. З того ученик мусить винести вражінє, що релігія мусить бути предметом побічним, маловажним, коли єї так мало годин, а в слід за тим і легковажить єго. З того наслідок такий, що ученик по скінченю гімназії має лиш слабе понятє о релігії, а по кількох літах забуває і се чого через вісім літ учив ся. Коли би він яко ученик чув більшу потребу релігії, коли би від него більше того предмету вимагано, то він опустивши гімназію, хотяй би і забув сам предмет, то привязане до предмету релігії у него лишило би ся і він мігби стати ся о много пожиточнішим членом своєї суспільности, чим звичайно стає ся. Що мале звертанє уваги на науку релігії відбиває ся в пізнійшій житю бувших гімназіялістів, се видимо з того, як мала часть з них чує потребу вдоволити вимогам релігії, а як багато з них занедбує цілковито практики релігійні, уважаючи їх чи то зовсім злишними, або що найбільше, відносячи ся зглядом них обоятно. На пальцях могли би ми почислити людей, зачисляючих ся до образованих, котрі би ходили в неділі і сьвята на Службу Божу і если би церквий не заповняв необразований нарід, церкви сьвітили би пустою. Не говорю вже о сповіди, котру інтелігенція уживає хіба за злишну, лишаючи єї будьто простолюдинови, будьто для великих проступників, а себе звільняє від сего обовязку.

Не дивно отже, що ученик не бачучи, щоби єго учитель приступав до св. сповіди і св. причастия, сповняє свій обовязок лише з примусу і чекає лише хвилі, коли буде міг скинути з себе так прикрий для него обовязок. Не диво проте, що бунт против релігії потягає за собою і бунт против всякого ладу суспільного. Діти не хотять слухати родичів, слуги бунтують ся против своїх хлібодавців, а піддані против своїх властей. Бо очевидна річ, що оно конечно на се мусить вийти, коли усунено регулятор житя — релігію, що не допускає, щоби один другому робив кривду, але управляє відносини поміж властями а горожанами, помежи приватними і приватними. Анархізму не виховала релігія, але вишлекали єго ті, що як раз уважали релігію за маловажну річ і поволи усували єї на підрядне місце; тож нині мають клопіт, якби усунути ту язву, що точить суспільности.

Що оно і в нашім краю не єсть найлучше, показує хочби се, що в польській суспільности завязало ся товариство під назвою „Ochrona młodzieży“. Як вже та назва показує, товариство се зістало заложене для побороюваня занепаду морального і фізичного молодіжи. Загальні збори сего Товариства відбули ся дня 1. липня 1904, на котрих постановлено для осягнення тої ціли уживати слідуєчих средств*):

*) Звіт з засідання сего Товариства помістило „Słowo polskie“ з дня 2. липня 1904. Ч. 308 під заголовком: „Ochrona młodzieży“.

1) впливати на опінію публичну за помочію викладів, відчитів, віч, зібрань родительських, часописей, брошур і дневників ;

2) зносити ся з властями в справі виконування існуючих приписів, що відносять ся до публичної моральности :

3) старати ся о зміну існуючих вже устав або приписів, що відносять ся до моральности, зглядно виведуваня нових, о скільки існуючі не відповідають теперішнім відносинам ; а вкінци

4) поспирати змаганя, що зміряють до фізичного і морального вихованя молодіжи.

[Конець буде].

ПРОПОВІДЬ

На Покров Пр. Богородиці.

„Радуйся радости наша, покрий нас от всякого зла честним твоім омофором“.

Мої дорогі !

Щож то днесь, що на голос дзвонів так численно зібрали ся ви в тім домі божім? Щож то такого, що серед тижня покинули ви роботу, а прийшли на то місце божого спокою? До когож ви тут прийшли помолитись? — Таж до Пречистої Діви ми прийшли, на єї честь і хвалу ми тут скликані днесь, щоб під єї покров — опіку віддати ся!

Знаю я добре, мої любенькі, що не з иншої причини прийшли ви до Матінки Божої, як щоби перед нею виляти свої жалі і смутки, котрі тиснуть вашу душу! — Кілько тут вас бездітних, кілько сиріт, кілько нещасливих, кілько грішників, кілько побожних, а всі шукаете тут помочи, потішеня і вставленя ся до Господа Бога — ви то найліпше самі знаєте. А кілько тут вас прийшло подякувати за добродійства, котрі ви вже давно отримали!? Тож з радостию і охотою поспішили ви, щоби тій предобрій Матері Божій і нашій любов та честь оказати.

Пречиста Діва заслужила собі на ті подяки, на тую честь, на ті молитви, бо она все приходить потребуєчим з помочію, она все нещасних закриває своїм покровом. — (Тут оповісти о моровій заразі в Царгороді і о чудеснім відверненю єї за молитвами Пречистої Богор).

Молитву Пр. Бог. вислухав Господь Бог і відвернув заразу — смерть наглу від нещасних людей, а св. церков на тую памятку установила на вічні часи отсей празник.

Мої дорогі! Тая церков також посв'ячена Пречистій Діві Марії, та до неї вас завізвали дзвони і ви численно тут зібрали ся, щоб упросити собі помочи Пречистої Діви.

О, благаймо її, о молім ся до неї, щоб нас заступала в ріжних нещастях! О, кличмо її на ратунок, о горячо її благаймо особливо о щасливу побожну смерть!

* * *

„Конець діло хвалить“ каже наша пословиця. Не той варт нагороди, що зачав якусь роботу, але той, хто добре скінчить розпочате діло. А найважнійше діло — робота чоловіка, то жите его. Всі добре жите зачинаємо з Господом Богом, св. хрещенем, але чи всі добре скінчимо? Конець житя чоловіка, то см рть! А година смерти, то найважнійша для чоловіка, „хвиля велика, бо від неї залежить вічність“.

Умреш добре, в ласці божій, без тяжкого гріха на душі, то спасений будеш на віки; умреш зле, т. е. в тяжким грісі без покути, то ти пропав на віки. Хоть би ти жив довго добре, чесно, побожно, а потім внав в тяжкий — смертний гріх, та умер так без покути, пропав ти на віки; а хочби і жив довго грішно, а потім поправив ся, відпокутовав, та умер в ласці божій, то будеш муєів перейти в чистилище, коли за гріхи не вдоволив справедливости божій, але такой будеш спасений на віки. Так отже від доброї смерти залежить наша щаслива вічність.

А то не легка річ добре умерти, а то для того насамперед, що тяжко добре — побожно жити.

Безнастанно кусить нас до злог наше тіло, сьвіт і диявол. Борбу велику муєимо вести з нашим тілом! Якже мало таких, що не упадають в тій борбі, що потрафлять заховати чистість — невинність серця! Як много таких, що плюгавають своє тіло негарними вчинками, свої уста безстидними бесідами, своє серце безбожними гадками і пожаданнями!

Потягає нас сьвіт! Маєтки, почести, манять нас, щоби ми по них витягали свої руки, та придбали їх добрими і злими способами. Розкоші того сьвіта туманяють нас, щоби ми кинулись в тую пропасть — безодню гріха.

Кусить нас диявол! „Яко лев рикаючи ходить, шукаючи кого поглотити“. Піддає нам нечисті гадки, сумніви о св. вірі, ласці божій; вливає в наше серце ненависть, зависть до ближнього нашого; побуджає нас против нашим настоятелям, старшим, навіть против Господа Бога. Добре то каже сам Спаситель: „широкі ворота і вигідна дорога, котра веде в погибель а многі суть, котрі нею йдуть: тісні ворота і вузка дорога, котра веде до спасеня, а мало таких, котрі її знаходять“.

Тяжко єсть добре умерти по друге для того, що часто смерть нагло приходить, як каже Спаситель: „Не знаєте, в який час Господь ваш прийде, звечера, чи в опівночи, чи як кури запіють, чи над раном. А хочби і не прийшла смерть нагло, то такой она страшна, такой тяжко о смерть добру. В хвили смерти чоловіка, диявол лютить єя, як каже св. письмо, „має ярієть — злієть велику знаючи, що вже мало часу“. Він то з найбільшою лютостю нападає на душу чоловіка умираючого, з найбільшою силою кусить до злого, щоби не умер в ласці божій, щоби звести его на вічну погибель, бо знає, що надійшла послідна хвиля, що вже короткий час

має до діляня. В ріжний спосіб кусить тогди диявол. Одним і тогди єще піддає гадки нечисті. Св. Антоній оповідає, що один чоловік, що довгий час проживав в розпущтї з одною невістою, але на смертній постели поєднав ся з Господом Богом, показав ся по смерти свому приятелеви і сказав, що попав в погибель вічну через тоє, що через підшенти диявола в послїдній хвили по послїдній св. сповїди, зачав думати о тїм, як то би було нечесно з єго сторони, щоби він пустив тую невісту, з котрою так довго грїшив, та обіцяв єї ніколи не покинути, — постановив, що коли приїде до здоровля, назад єї приймо і буде з нею грїшно жити. На ті гадки призволив і в тих гадах без жалю умер. — Другому піддає єще тогди фалшивий стид, щоби єще на смертній постели затаїв грїхи. Єще иншому вливає в серце розпуку та підшентує: „запізно тепер покутувати, завеликі твої грїхи, аби ти міг досягнути милосердя божого, вже все пропало, мусиш впасти в погибель вічну! „Ах, мої дорогі! то страшна борба! При здоровю не легко було перемочи диявола, а щож тепер?! Зхорований на тїлі, горячка палить внутренности, на чоло виступає зимний піт; очи, мовби шклянкї, стають в стоб; ноги і руки деревіють, тіло безсильне, то і сили духа упадають; памяť зачне нас опускати; гадок не можна до купи зібрати, ах! як тяжко тогди буде боротись з дияволом; як тяжко пізнатись на єго підступах! Коли тебе, любенький, зуб заболить, то вже аж голова крутить ся, ані подумати о нічїм не можеш; а щож доперва перед смертию, коли тіло ціле безсильне, чи будеш міг подумати о своїй душї?! Чиж легко буде тобі тогди взбудити потрібний жаль за грїхи твої, чиж не тяжко буде остоятись против сили диявола?!

Але хоч тяжко добре умерти, однак се не єсть неможливим. „У людей не возможно, у Бога вся возможна суть“. Господь хоче, щоби всі люди були спасені, длятого удїлює своєї ласки скїлько потрібно і о скїлько на тоє заслугуємо і длятого, чим хто більше о тоє просить і дбає, більше потрібної ласки божої огримує.

Страшною є година смерти! однак, мої дорогі, всі, а особливо ті, що в житю своїм памятаєтє на Матїр Божу, не бійтєсь нічого; бо Пречиста Дїва певно стане вам до помочи. Хтож стояв під хрестом при умираючїм Спасителю? Мати єго найсвятїйша. — А ми єї дїти, она і наша найліпша мати! Она мала би нас опустити в найбільшїм нещастю і небезпеченьствї? О, певно ні! Пречиста Дїва є так доброю, любячою матерію роду людского, що навіть найбільшого грїшника в годинї смерти не опускає і стараєсь своєю молитвою, своєю помочію заховати єго від вічної погібели, бож ми всі єї дїти, бож за нас всіх умер Син Божий на хрестї. Она подїбно, як єї Син єдинородний „не хоче вічної смерти грїшника“, она хоче, „щоб всі спасли ся“.

Не всіх грїшників ова уратує від вічної погібели, бо не всі того хотять, не всі о тоє старають ся!

Тим більше і усердїйше молить ся наша Мати небесна за вірних слуг своїх, що через ціле своє жите о нїй памятали і єї помочи благали. О! кїлько то єї почитателїв дізнало в годинї своєї смерти сильної помочи тої небесної цариці! Марія їм помогла і они

віднесли перемогу над дияволом і поєднані з Богом відійшли з того світа по вінець небесної слави.

Один священник оповідає, що, коли раз був при смерті одного почитателя Пречистої Діви, учув від неї такі слова: „О, мій отче духовний, який я тепер щасливий, що ціле життя моє служив Матері Божій; тепер смерть для мене не страшна, я не боюся нічого, бо мені допомагає небесна цариця“. Так правдою єсть, що каже св. Вінцентий: „Небесна цариця бере душі слуг своїх під свій покров, іде з ними перед престол справедливого судії і там вставляє за ними“. А що Пречиста Діва ввєднує щасливу смерть для своїх слуг, то маємо багато примірів. Я наведу вам тільки один. Пригадайте собі на піснь: Нині отпущаєши... котру співуємо при кінці вечірні Слова ті сказав праведний старець Симеон, коли взяв Ієуса дитячку з рук Пречистої Марії. Так отже Мати Божя, подаючи Симеонови Спасителя, стала ся посередницею його щасливої смерті.

Але Марія в своїй превеликій матерній любові не опускає при смерті навіть і найгіршого грішника, коли о тоє єї благи будемо. За часів Василя В. жив один чоловік безбожний — явногрішник. Захорував він смертельно і помімо представлення і просьб родини не хотів на послїдну дорогу з Богом поєднати ся. Запрошено до негo св. Василя, щоби єго намовив до св. сповіди, але надармо уживав той св. муж ріжних способів, щоби єго повернути. Умиряючий не хотів того слухати, але в найбільшій злости сказав: „умисно хочу бути на віки погублений, щоби Христу пакість зробити“. А св. Василь сказав: „А я хочу тебе конче повернути до Бога, щоби Христу зробити радість“. — І знає той св. муж, якого средства ужити Кляк на коліна, казав цілій родині то зробити, та зазав горячо до Пречистої Діви молитись.

Умиряючий слухав тих горячих молитов, сльози пустили ся єму з очей і він сказав, що хоче висповідатись, хоче поєднати ся з Богом. — І висповідавсь щиро та кавав ся свого грішного життя. Так то за вставленем Мати Божої уратовано єго від вічної погібєли. — О, ратує Мате найсвятїйша, всіх грішників! о заступай їх, щоби ніяка душа, відкуплена найсвятїйшою кровію Спасителя, не дісталась до пекла!

„Конець діло хвалить“ сказав я на початку науки. І тепер ще раз тоє повторюю. Який конець чоловіка, така єго будучність, такий жовот вічний! Коли в житю дочаснім, що лише хвилию требає (бо щож то хочби і 100 літ життя на тім світі в порівнаню до вічності) дбаємо — стараємо ся о щастє, то о скілько треба нам дбати о щастє в житю вічнім, котре кінця не має! А що щастє вічне зависить дуже часто від щасливого кінця нашого, від щасливої смерті, о таку смерть старати ся нам треба. А деж в тій остатній хвили знайдемо поміч?! Може допоможуть нам приятелі, родина, знакомі; може наші маєтки, почести, може ті услуги, чємности, якими ми старали ся людям приподобатись?! Надармо, дорогий брате, любя сестро! Надармо, надармо!! Тож вже нема ратунку, нема заступника для тебе, нещасна душо?! Ах! когож знайдеш яко ходатая до строгого небесного судії?!.. Мати земска охороняє дитину все в ріжних потребах, Мати небесна, найліпша Мати не опустить тебе, нещасна душо, в тій страшній хвили! До неї зверім ся в тій остат-

ній хвилі, нею заступім ся перед лютим ворогом нашої душі, в її любові положім послідну нашу надію, а певно не заведемо ся

Но не відкладаймо того аж на кінець нашого житя, щоби не було за пізно, — а через наше ціле жите побожними та щирими молитвами заслугуймо собі на ласку у Пречистої Діви Марії.

І тепер звернім душу і серце наше до неї, та закличмо: „Всіх скорбящих радість і обидимих заступниця і алчущих питательниця, странных утішеніє, обуреваемых пристанище, больных посіщеніє, немощних покров і заступниця, жезл старости, Мати Бога вишняго, Ти еси пречистая, пощи ся, молим ся спасти ся рабом Твоїм. —

Амінь.

о. Корнело Кузик.

Проповідь

в день св. Йоана Евангелиста. (19. неділя по св. Дусі).

О любви Бога.

Обрацца же Петръ видѣ ученика, его любящаго Исуса.

(Иоан 21. 19).

Господь Бог є любовю, говорить св. ап. Павло. І дійсно, Бог є вічим иншим, як лише любовю, любовю вічною, несотвореною, нескінченою, любовю, що хоче обняти всіх і все заповнити. Любов его сотворила нас з нічого, сотворила на свій образ, дала нам найкрасшу безсмертну душу і вивінувала єї нескінченими богацтвами, бо призначила єї до вічної щасливости. Бог з любови не пожалував для нашого спасеня — свого єдинородного Сина, зіслав нам Ісуса Христа, казав єму за нас терпіти муки, вмерти і лишити нам своє тіло і свою кров — нам на поживу.

Бог з любови до нас сотворив сей свѣт таким, яким він є і віддав его нам на власність, до нашого ужитку. Все, що маємо, се дар невисказаної любови божої. Розважмо те все, розважмо вкінци й се, яку радість приготував Бог в небі любячим его дітям, а ми знаємо, яка ся его любов безмірна, невичерпана, безгранична.

І чогож жадає Господь Бог за сї великі дари любови? О! Любов не відплачує ся нічим, хіба також любовю. Господь Бог хоче проте, щоби і ми его любили відповідно нашим силам так, як він нас любить.

Нині обходить св. церква память св. Йоана Евангелиста, як раз того святаго що єсть для нас взором любови Бога. Користаючи з сеї нагоди, хочу я вас, мої дорогі, познакомити з житем сего апостола любови, а заразом поучити вас, як маєте і ви Бога любити, щоби віддячити ся за любов Бога до вас.

Йоан Евангелист був сином бідних родичів Зеведея і Соломії, та в молодости займав ся риболовством. Скоро почув з уст св. Йоана Хрест. що приближило ся царство боже, що Ісус, се „agneць

божій“, котрий прийшов спасти світ, сейчас прилучив ся з братом до Христа. А від того часу, як Господь Бог дав зділати св. Петрови чудесну ловлю риб, опустив на все св. Йоан своїх родичів і став невідступним учеником Христа. Св. Йоан з братом Яковом і Петром був все при всіх чудах Ісуса Христа. Що лише ділав Спаситель, все ділав в присутности Йоана, аби тим робом надати більшої достовірности его письмам. Св. Йоан був присутний при преображеню Ісусовім на таворській горі, де пізнав світлість божої слави. Підчас тайної вечері, на якій установив Ісус Христос найсв. Тайну Евхаристії, Йоан лежав на груди Христовій, а св. отці пояснюють се зближене так, що Господь дав тим способом Йоану пізнати найвищі правди божі, які він описав в еванголію і откровеню. По тайній вечері був Йоан з Ісусом на оливній горі, а в городі гетсеманській видів всі подвиги Ісусові. Підчас мук Іс. Христа слідував св. Йоан в кожде місце, а також на гору Голгофту, де приймав частину терпінъ на себе. Під хрестом поручив Ісус Христос Йоана своїй Матери яко сина, а ему Марию яко матір. Через Йоана стали всі люди наче синами Марії і прийшли під єї покров.

По воскресеню перший Йоан побачив воскресшого Ісуса на березі тивериядского озера і тоді Христос предсказав, що всі апостоли понесуть мученичу смерть, лише один Йоан умре природною смертию. І дійсно св. Йоан проповідав слово боже між ріжними поганьськими народами, кілька разів був близьким мученичої смерти, однак муки не могли ему нічого зашкодити.

В році 95 Йоан проповідав Христову науку в Римі і там вкинули его погани в котел з кипячим олієм, однак він вийшов звідси цілий і ще здоровійший, ба навіть загоїли ся рани від попередного бичованя. На сім місци побудували побожні християни церкву, яка стоїть до ниві. Се чудо не змягло однак серця поган, а невдовзі цісар Дяміціян вислав его на вигнанє на остров Патмос, де Господь Бог дав ему свої обявленя, які і списав Йоан в книзі Апокаліпсис. Він написав найбільшу і найважнійшу книжку св. евангелія. Там красним і знеслим способом зображає божество і чоловічество Ісуса Христа. Наче той орел зносить ся високо мислями і піднявши ся над всі сотворіня приходить до Бога та описує чудесне воплоченє Божого Сина. Тому св. Йоан має на образах символ орла.

До пізних літ, бо до девятьдесятого року, навертав Йоан до віри Христової поганьські народи, з любови до Христа не зважав на ніякі труди тілесні, аби як найбільше душ придбати до царства божого. Перед смертию, як вже не міг ходити із старечої немочи, збирав коло себе християн і поучав їх: „Дітвоньки, любіть ся між собою“, а як его запитано, чому ті слова заєдно повторяє, відповів: — „се є слово Господне, як его виповните, то ви всею виповнили“. З такою наукою і упокоїв ся в Ефезі, а Бог прославив его великими чудами.

Святий Йоан доказав своїм житєм, як горячо можна любити Господа, він дав нам примір гідний наслідования. Він вповні виповнив ту заповідь: Возлюбиш Господа Бога твого всім серцем, всею душею, всею мислюю, а ближнього як самого себе.

II.

А ми що ділаємо? Чи ми хоч в часті наслідуюмо св. Йоана в его любови до Ісуса? Чи ми можемо повторити за св. Йоаном: Боже мій, люблю тебе і бажаю любити з цілого серця над всею, по вічні віки?“ Розважмо хоч в коротці, якими ділами можемо оказати Господу Богу особлившу любов.

а) Передовсім стараймо ся не ображати Бога, не гнївити. Отже першим законом нашої любови: вгоджати Богови, заховуючи его заповіді. „Аще ли хоцеши внищи въ животь, соблюди заповѣди“ (Мат. 19, 79). Кождий гріх, а навіть малий, повинен видавати ся нам тяжкою образою Бога. Св. Августин заявляє так: „Коли би я видів з одної сторони пекло, а з другої сторони гріх і прийшло б мені до вибору із тих двох, то ні хвильки не надумував би ся я і радше волів би терпіти муки пекольні, ніж сповнити хоч-би лише один простительний гріх“. Хто Бога любить, відчуває важкий біль, навіть тоді, коли ізза своєї немочи сповнить хоч би малу недокладність; такий старає ся сейчас поправитись і примирити ся з Богом; давні свої провини має все перед очима і готов чинити за них пошту.

Прим. Оповідає св. Григорій, що в місті Вікторії жив один чоловік шляхотний і багатий. Лучило ся ему, що провинив ся перед Богом. Тоді обняв его великий страх, бачилось ему, що навкруги него скачуть дияволи і тягнуть у пекло. Успокоїв ся аж по щирій сповіді. По сїм вступив до монастира і зачав ревно служити Богови. Майже безустанно заливав ся сльозами. Часто в ночи бичував своє тіло і молив ся в церкві на уединеню. Ніколи не переставав жалувати свого упадку. Одного разу в часі молитви побачив білого молодця, який ангельским голосом звістив ему, що провиня его прощена, бо великою любовю змив свій упадок. По кількох днях вийшла его душа в небесну країну заживати слави і утіхи, яку приготував Бог в нагороду за велику любов. — Стараймо ся — мої дорогі — приподобати ся Богу з всім, уникаючи хочби найменшої нагоди до гріха, а коли така прийде, кажім собі: се не подобаєсь Богови, отже не зділаю за нічо в сьвітї.

б) Дальше повинні ми часто думати і розмовляти щиро з Богом і таким робом бути ревнителами его слави.

Чоловік, що має на гадці лише багатства, гроші, якесь занятє, або що залюбив ся в якійсь особі, не припускає до себе інших мислей і о нічим не говорить, лиш о тій річі, або о тій особі, і то з найбільшим уподобанєм. Любов і то, що зображує у серці люблячого живий образ річі або любленої особи, ділає, що гадка о тім безнастанно відновляє ся і не дасть ся затерти іншими зображеннями, навіть тоді, коли не конче хоче думати ся о тім. Так і той, хто палає горячою любовю до Бога, в кождім часі, в кождім місці, при кождій нагоді має лише перед очима Господа Бога і має розвеселене лиш у нїм. Де твій скарб — говорить Ісус Христос, — там найде ся і твоє серце. Такий чоловік не вдоволить ся мислю, але і буде розмовляти з уподобанєм, бо уста говорять ізза переповнена серця.

Прим. Оповідает один отець церкви, що одна дівчина жила в своїм серці від молодих літ велику любов до Бога. Раз в наведеному Христового Різдва молила ся горячо в поблизкій каплиці і аж розливалася у сльозах. Тоді явила ся їй Пречиста Діва з дитячком, а подаючи в руки дівчини дитятко, промовила: „Возьми моя любя дочко се боже дитятко на свої руки і пести кілька тобі подобає ся“. — Вона взяла побожно і пригорнула до груди, а Ісус звернув ся до неї і промовив: — „Чи любиш мене?“ — „Так!“ — відповіла вона, — „люблю понад все, понад ціле моє життя“. — А тоді Ісус повторив: — „Але чи на правду любиш мене? Богато людей каже, що мене любить, але мало є моїх правдивих любовників“. — „Ах так!“ — додала дівчина, „я люблю на правду і люблю більше, ніж моє серце може“. — „Але о скільки більше, — продовжало дитятко Ісус, о скільки більше від твого серця?“ — На се питане не знало дівча, як відповісти, лише кликнуло: — „Ісусе мій, язик мій не має вже тільки слів, най говорить серце“. І тоді її серце з великої любови до Ісуса пукло у груди, а блаженна її душа вийшла із неї з словами: — „Ісусе мій! любове моя, люблю тебе“...

Христос забрав ту щасливу душу до раю, до пристани любови, де кінчить ся і спочиває всяка любов.

в) Третою пробю правдивої любови є згода нашої волі з волею Божою, охоче прийняте з его рук долегливостий і терпінь. Скажім собі — дорогі християни, — які ми слуги божі, коли ми хочемо лише ділати те, що нам подобає ся, жити на свій лад? Чи можемо тоді сказати, що любимо Бога на правду? Ми повинні віддати ся у его руки і приймати з упованем терпіння і хрести, які зсилає на нас. Відчували гаразд мученики утому, огонь, знущання, розлуку родинну; але в тій самій хвили терпіли радо і жертвували Богови сі найстрашнійші болі. Затямте собі се добре, — мої дорогі — а дізнаєте ізза сего нераз не малої віраді і полекші у ваших терпіннях,

Прим. В часі переслідувань християн за Диоклетиана положено св. Іриней. Вже мали винути его диким звірям. Коло него стояла его сім'я. Мати розливалася в сльозах, жінка, діти... Діти обнимали его коліна і тяжко ридали: О, найлюбійший наш отче, що ми безпомічні пічемо? Хто нас заступить?... Жінка кинула ся єму на ший і ридала: О, горе! заховай життя для мене і сих дітей! Старушка мати мліла разом з домівниками і приятелями, які були при муках Іриней. Сам намісник, Пробо, зрушений до глибини сим видом, відозвав ся до него: — „Як же твоє серце не зрушить ся для сеї родини? Як же ти можеш слухати такі плачі, такі ридання? Як же твоє серце може лишати цілу сімю на поталу? Відречи ся віри Христової“. — Тоді відповів супок йно Іриней: — „В сій хвили говорять мені Спаситель: — „Хто любить вітця, або матір більше ніж мене, сей не достойний мене. Перша любов, се любов Бога, а ся має побідити кожду иншу“. З таким чувством віддав себе ворогам і перетерпів за Христа найстрашнійші муки.

г) Вкінці з любови до Бога повинні ми любити і добро чинити ближньому. Ось якими словами заохочує нас до сеї любови св. Йоан: — Мої дорогі, коли Бог нас так дуже полюбив, то і ми

добро чинім один одному. Се велика заповідь, яку так часто припоручав Христос: любити себе взаємно, терпіти хиби других, дарувати собі провини і добро ділати і то навіть ворогам. Отсе докази правдивої любови ко Богу.

Наслідуймо сьвятих в любови до Господа, наслідуймо в тій любови св. Йоана, зближім ся до Господа Бога так, як св. Йоан, не відступаємо ні на хвильку від Ісуса, а тоді і ми будемо щиро любити Господа. Приступаємо часто до св. сповіди, приймаємо св. Тайну Евхаристиї, а тоді завитає супокій в наші серця, тоді умножить ся в нас любов до Бога і ближних. А як прийде послідня хвиля, коли душа буде розставати ся з тим сьвітом, тоді буде бажати чим скорше злучити ся з Богом, з тою нескінченною любовю. Амінь

о. Данило Бодревич.

Організація деканальної духовної місії.

(Реферат з соборчика в Стрийськїм деканатї).

На посліднім соборчику деканальнім передискутували ми, Всч. Братя, докладно і всесторонно предмет о духовній місії і прийшли до пересьвідчення, що кожда духовна місія, хочби слабо уряджена, лишає по собі дотично уморальнення і скріплення св. віри у кожного, особливо у нашого руского народа, немалі користи. О скількиж обильнійшими плодами може похвалитись та місія духовна, котру уряджують сили зорганізовані, не шаблонно, ut aliquid fecisse videatur, але так, як того вимагає саме те слово „місія“ в повнім єго значіню.

Місія, в ширшїм значіню того слова, означає акцію підняту в якійсь справі більше або менше важній і то характеру духовного, чи політичного, або иншого. Вже поединчий чоловік, коли возьме на себе добровільно або морально примушений обовязок переведеня якоїсь місії, хочби і в менше важній справі і коли стараєсь ту місію так повести, щоби в нічїм не хибла своєї ціли, то не буде він тої місії махінально, без приготовлення, без розваги виконувати, але збере всі свої сили умові до помочи, зверне всю свою увагу на предмет своєї місії, або скупить, зорганізує все то, що єму до єго місії може послужити, щоби та місія єго удалась. Колиж поединчий чоловік в менше важній справі, або своєю місію належито виконати, старанно до сего приготовляєсь, то о скілько більшого приготовлення, о скілько більшої енергії, а хочби посьвяченя, домагаєсь місія духовна від мужів тих, котрі таку місію уряджують. Ми знаємо, що місіонарі, вибираючись в далекі незнані краї, щоби їх мешканців, до яких сьвітло науки єще не дійшло, навертати на віру Христову, уміють собі здати справу з своєї місії. Наперед виробляють они собі пляни свого діланя і лучать ся всі в одну звязь, або організують ся так, що їх провадить в незнані сторони одна провідна гадка: спасати

людські душі. Уважаючи ту свою справу за справу божу, они переймають ся нею цілою душею і посвячують своїй місії цілу свою енергію, своє здорове, ціле своє ество, приготовані пожертвувати для тої справи і ціле своє житє. Тож не диво, що така їх місія вінчає ся величезними успіхами.

Всяка справа, чи духовна, чи сьвітська, мусить піти вперед, коли нею займають ся сили зорганізовані. В житю політично-суспільнім бачимо, що той тільки нарід заживає лучшої долі і добробиту, котрий уміє організуватись, лучитись в одну нерозривну фалангу, щоби спільними силами устоятись крішко в обороні свого інтєресу. Нарід такий єсть сильний, з таким народом числять ся всі державні чинники. І в самій річи, кождий нарід, хочби числом найменший, коли хоче в державі вибороти собі лучшу долю, коли хоче опертись свому ворогови, що намагаєсь знищити єго національну егзистенцію, що коштом єго добра, єго кривдою хоче збогатитись, такий нарід мусить організуватись. У котрого народа нема тої беззглядної карности, котрий нарід дробить ся на партії, партійки, з ріжнородними поглядами політичними, після приповідки: „quot capita, tot sensus“, причім ті погляди з загорілою завзятостию, а через самою упертостию боронять ся, а котрі то погляди, нераз особисті, навіть в часі найгрізнійшого атаку спільного ворога не уступають, а противно, добро і здорово мислячим в їх акції для добра народа перешкаджають, у того народа організм дуже хоробливий, бо єго зідає як незгоди, зневіри і апатії, а сили того народа абсорбують: сварня, ненависть, вражда і братня незгода.

Подаючи гадки мої о організації політичній, національній, немав я на цілі відступати від властивого предмету сего реферату, а хотів тільки вивести аналогію з поля політичного на поле церковне, з житя сьвітського, на житє духовне. А коли оказує ся конечність організації в житю суспільнім для удержання егзистенції політичної, національної, то о скільки більша оказує ся потреба організації на поли церковнім, для розвою житя духовного, для добра нашого душевного, для щастя вічного. Такої організації прагне видко наше сьвященство, коли від часу до часу відзивають ся о ній голоси в часописях. А хоч до сего часу она не наступила єще в своїй повноті, то не далекий час, коли ми сьвященники не поодинок, як доси і спорадично, а спільними силами і неустанно, узброєні в певні стратегічні пляни, споможені ласкою божою, виступимо всі як один муж против спільного ворога нашої католицької віри, нашої церкви, обряду і нашого стану.

Розважаючи над пляном організації всего руского клиру, годить ся піднести, що кого, як кого, а нас сьвященників повинна лучити з собою якась нитка симпатична, котра з бігом часу повинна зміцнятись і утверджатись. Провідна ціль нашого стану, нашої праці, найвзнеслійша, бо спасенє людських душ, двигненє нашого народа з упадку морального і матеріального, а піднесенє єго до достоїнства правдиво християньского, — отже ціль наших ділань єсть нам всім сьвященникам спільна.

На нашім прапорі написано гасло, а zarazом цілий наш програм, себто — служба справі божій, до якої маємо потягнути і цілий наш нарід. Проте не повинні нас вирізняти ані літа служби душпастирської, ані церковні достоїнства, ані політичні погляди і матеріальні відношення, словом, межі нами, як рівними труженниками в винограді Христовім, не може мати місця якась антипатія, якась гордість світова або зарозумілість і рівнодушність зглядом себе, а противно, нас повинна лучити золота нитка братерської любови, на котрій в потребах полягає *correctio fraterna*, а дальше взаємної вирозумілости і симпатії так, що ми повинні становити одно тіло з многими гарними душами, що ми повинні статись рускими езуйтами, але в повнім і правдивім того слова значіноу. І того потреба до організації руского клира. А так, як в загалі конечно єсть організація цілого руского клира в справах церковних, так не менше *per consequens* оказує ся конечноть організації в справі місій духовних, які є поважною частиною священничих повинностей в справі божій, в справі спасеня людських душ. Не хочу розводитись над предметом загальної організації духовних місій на нашій Русі; я тільки подам мої гадки о організації духовної місії деканальної так, як мені поручено виготовити сей реферат в тих тільки границях.

— Повсталa щаслива гадка урядити, а може частійше уряджувати духовні місії в нашім деканаті. Щоби та гадка щасливо в діло перевелась, а то діло так важне принесло для нашого народа, вірних Христових і для нас самих — обильні плоди і щоби така місія цілковито повелась і дивинула наш нарід з морального упадку а тим самим і матеріально єго піднесла; а дальше, щоби така духовна місія на голову побилa ворогів людських душ, як цянство, розпусту, лїнївство, хруївство і тим подібну гнїль всяких підлот, словом, щоби така духовна місія могла вигнати з людських сердець безбожність і всіх єї адгерентів, а зещепити почитанє Бога і любов до него і ближнього та склонити ті серця на дорогу святости християньского жита, — на таке діло треба приготовитись, зорганізуватись і то не якбуди, але так, як того вимагає справа божа. Отже, думаю, першою річю єсть, щоби всі священники кондеканальні, коли в їх деканаті має відправитись духовна місія, нею перенялись, одушевились, на неї звернули всю увагу нею занялись так, щоби виглядало, що не кількох священників, чи то зі свого деканату, чи з чужого, чи то чина монашого, але всі священники цілого деканату як один муж відправляють духовну місію. Розумію се так, що і ті священники деканату, котрим не можливо брати лично участи в духовній місії з причини занадто віддаленої місцевости, де місія така відбуваєсь, а тим менше їх парохіянам, повинні старатись мимо того використати основно зі случаю урядженої місії в їх деканаті для спасеня душ повіреного їм стада Христового.

Они то будуть старатись звертати увагу своїх парохіян на місію, що там і там відправляє ся і будуть старатись своїми науками приготувити їх до доброї сповіді, котрої будуть старанно

слухати і так буде та місія відправлена в мініатурі в кожній парохії деканату силою дотичного пароха.

До такої то духовної акції, по моїй думці, обов'язані булиби кондеканальні священики, котрі самі і їх парохіяни не моглиби брати лично участи в урядженій місії задля занадто віддаленої місцевости. До тої самої акції обов'язані булиби і священики, котрі з своїми парохіянами моглиби лично брати участь в місії, з тою ріжницею, що їх акція устає в їх парохіях на час відбуваючої ся місії. Перед місією однак мають приготувати своїх парохіян до чинної участи в місії, а представивши їм спасенність такої місії, добре їх успособити і розположити до тоїж і склонити їх волю до участи в ній, хочби з матеріальною стратою, словом, приготувати їх серця до прийняття слова божого, голошеного на місії, і перенятя ся ним; доказувати конечність сего єсть, здає ся, злишним. Не менше конечним, а бодай пожаданим оказує ся по моїй гадці, щоби парохі і по місії частійше старали ся використовуватись голошеними науками на місії для добра душ своїх парохіян, покликуючись на відбуту місію і пригадуючи їм ті обітницї, які поробили в часї сповіди Господу Богу.

Заходить питанє, як самі священики, що беруть участь в місії, мають до неї приготуватись, в часї тоїж заховуватись і як свої духовні чинности виконувати? І се єсть, що так скажу, есенція місійної організації. Не могу при тім не замітити, що ті священики кондеканальні велику кривду зробили би своєму священичому званю, в найгіршій світлі представили би свою ревність душпастирську, а навіть обтяжили би свою совість тяжким гріхом, котрі би з рівнодушности для місії, або з маловажних причин, хотїли усунути ся від участи в тій так важній акції для божої справи. Значило би то виломлюватись з під загальної карности, маловажити собі організацію в так важній справі і через тоє звихнути ціль, для котрої цілий кондеканальний клир уряджує духовну місію. *Ad impossibilia nemo tenetur* — та одна причина може оправдати священика, що не бере участи в місії. Всі прочі мусять явитись на місци тогди, коли їх місійний заряд до духовної праці покличе, але мають явитись свідомі важности свого труда.

Коли всі кондеканальні священики мають одушевитись і переймитись духовною місією, яка в їх деканаті відправляє ся, то о скільки більшого одушевлення, висшого розположення духа жадає ся від тих священиків, що мають лично брати живу участь в місії. Таж они не їдуть на празник для розривки, для розвеселеня, а їдуть працювати для божої справи, для добра людских душ; їх місія найвзнеслійша, свята, а яко така, має висше взнестись понад той світ лукавий, облудний, — для того, думаю, они мають забути, як св. апостоли, на матір, вітця, жінку, діти і на все, що їх в дома окружало; мають забути на „попеченія житейскія“, а спішити зі святим, божим наміренєм там, де взиває їх званє, щоби попрацювати в виноградї Христовім щиро, не як наємник, а як добрий пастир, даним їх талантом в двоє приробити, а тим способом заслужити і собі тою працею і своїй родині боже благословенство і опіку. Проте свя-

щеники, що беруть участь в місії, повинні узброїтись в апостольську ревність, упокорити свою склонність до сьвіта, свою натуру, що так скажу, змінити в надземську, а свою душу так усposобити, щоби знаходила в духовній праці радість і повне задоволене. З таким приготуванням, з таким зрозумінням річи і розположенем духа сьвященик виїзджаючи в ту місцевість, де має відправлятись духовна місія, буде цілий час тих реколекцій устроєних для народа так заховуватись, що цілковито відповість своему сьвященичому післанництву, що кожний єго найменший рух, кожде єго слово, буде відповідати достоїнству єго звання так, щоби нарід з пересвідчення віддавав єму честь і почитане, більше, як ангелам.

Прийшла мені на гадку проповідь одного латиньського сьвященика, в котрій він між иншим сказав до своїх парохіян: Ви — дорогі християни, жийте так, як я живу; бо коли би ви жили як я, тоби всі пішли до некла. — Декому може видавали би ся ті слова проповідника добрими, я однак тримаюсь иншої гадки, котру впрочім стверджує щоденна практика: словом порушиш людські серця, а приміром потягнеш цілого чоловіка зі собою. — Проте коли, як коли, а в часі місії, коли то она по часті відбуває ся і для самих сьвящеників, повинні сьвященики дати примір сьвятости свого життя, як Христос Господь і св. апостоли. Они розуміючи своє високе становище, своє взнесле післанництво, будуть відповідно тому заховуватись в часі місії, як в церкві підчас свого духовного урядованя, так і поза церквою в гостиннім домі, щоби навіть рухом тіла, а тим менше не відповідними розмовами не осквернили те сьвяте діло і не викликали якого несмаку в тім народі, що їх уважає за своїх півбогів. Особливо в часі відпочинку, хоч і в своїм тільки кружку, не можуть они шукати собі якоїсь розривки характеру тільки сьвітового, а більше будуть мати на увазі духовні справи. Се бувби загальний погляд на організацію духовної місії в деканаті, до котрої належить також під кожним зглядом примірне, взірче заховане кондеканальних сьвящеників.

Тут ще треба додати, що організація такої місії полягає на тім, щоби всі сьвященики, що беруть в ній участь, піддали ся безусловній команді місійного заряду і старали ся виконати по совісти ту працю, яку їм тойже приділить.

До місійного заряду, що складає ся з мужів опитних в тій справі, належить все приготувати до місії в порозуміню з парохом дотичної парохії, де має відбуватись деканальна місія. Він має означити найвідповіднійший час на місію, має уложити порядок богослужень і проповідий, має постаратись о відпуст на цілий час місії і все то, а також теми до місійних проповідий подати загоді до відомости цілого деканального клира в урядовій дорозі, словом, в єго руках спочиває ціле діловодство місії, в чім має єму помагати ціле деканальне сьвященство.

Такі мої гадки дотично організації духовної деканальної місії. При сїм, щоби хто, борони Боже, не зрозумів їх зле, позволю собі звернути увагу Всч. Отців на то, що тут бесіда о організації місії в кождім, яким небудь деканаті з осібно, а не тільки в самім деканаті стрийскім.

На закінчене сего реферату позволю собі піддати під розвагу гадку, чи би не удало ся сего року уряджену місію повести так, щоби она закінчилась величавим процесійним походом на Ясну Гору Гошівську (евентуально в інших околицях до иншого славного місця), де сияє чудотворний образ Преч. Діви Марії. Сего домагає ся як-раз сей рік ювілейний оголошеного догмату пренепорочного зачатя Пр. Діви, а я думаю, що ся гадка в зреалізованю не стрінула би на так великі труднощі, а впрочім, хочби такі і були, то зваживши, який ефект не безкорисний в божій справі зробила би на нарід духовна маніфестація, яку викликала би в нїм побожність, а особлившу побожність до Матери Божої, то для такої ціли варта булоби ті труднощі побороти. Розумів ся, такий похід мусів би бути вперед обдуманый, з відповідними проповідями приготований і всенародно оголошений. Такий похід мігби відбутись не конечно зараз по місці, але і в иншій часі, а по моїй гадці, міг би він стягнути множество вірних, з котрих многі користаючи з даної нагоди і складаючи поклін у стій Преч. Діви разом з нами, могли би при тїм виповнити дану собі обітницю. Який же то гарний, імпонуючий образ представив би ся, коли би такий похід удав ся, коли би тисячі народа зі своїми пастирами на чолі, з піснями на устах, стало у стій Преч. Марії, щоби спільними молитвами упросити у неї для себе і для руского народа єї опіки! Якїж то прекрасні науки можнаби втогди виголосити в церкві і внї церкві для народа, а також в часі походу на певних стаціях! Нарід огрітий теплотою серця Преч. Діви раз на все шукав би у неї помочи і заступництва.

Не потребує згадувати, що для заспокоєня потреб людських душ так великого множества народа, потреба також великого числа сьвящеників. Проте жаден сьвященик кондеканальний не може відтягнутись від участі в такім поході без важної причини.

Я згадав о поході на Ясну Гору не без причини, бо він по части належав би до загальної організації місії в нашій, а до инших місць, в кождім деканаті. Такий похід бувби усовершенєм духовної місії і приніс би великі, тревалі користи.

о. Петро Яцигин.

Невмістні напасти.

Під заголовком: „Проблем сексуальний в школі“, помістив якийсь п. Генік Збрученко в 18. ч. Проміня статю, в якій, як пристало на нинішнього поступового ученого, не залишив в кількох місцях „чипнути“ церкви. Що через те его статя вийшла більше науково, про се годі й сумніватись... Ми тут не будемо виказувати авторови всіх его, скажім деліватно, ошибок, бо се завело би нас

задалеко; ми обмежимо ся тільки на деякі, що більше дотикають церковного життя.

І так, на ст. 129, пише автор: „Лад державний вимагав того, щоби мати оружну силу. До тої служби найздібнійші молоді люди в ріці від 21. до 24. року життя. А щоби не було мільонів солом'яних вдів, заборонено женитьбу перед тим віком. І хоть знали, що природа не оглядає ся на людські параграфи і вивіновує тих молодців мужескою зрілостію вже в 18 а навіть 17 році життя, спротивили ся природному заповіди і вигадали свій. А що більше? — Щоби замаскувати свою похибку ужили (хто ужив?) навіть релігії (? ?), щоби притлумити природні почування мужескої зрілості, назвали (хто назвав??) акт запліднювання перед означеним висше часом [чи тільки перед висше означеним часом (?), — чи взагалі поза супружеством?] — гріхом. А сам акт з'огидили і зеунули его в багно (? ?) помимо того, що се св'ятість природи“. Далше на ст. 130. читаємо: „В 18. а навіть в 17. і 16. році життя буде (дитина) природно зрілою... Він (молодець) вичитав в історії, що Римлянин не в'язав ся параграфами, а жевив ся в 18. році життя а навіть в 17. і скорше..“

Автор, як бачимо, не звертає уваги на те, що люди не всюди однаково розвивають ся. Римлян не треба ставити під тим зглядом на рівні на пр. з нами. В Італії навіть скорше дозрівають люди, як се подає автор. Там пр. дівчина вже в 12. році може бути цілком зрілою. Чи у нас так само? Найліпше поучає нас про се наш таки досвід. Послухаймо також, що каже на те такий учений, як Др. А. Герцен: ¹⁾ „В наших сторонах рідко осягає молодець повну зрілість перед 20. або 22. р. життя. Се число знаємо з оглядин рекрутів. Богато дев'ятнадцятилітніх молодців не доросло ще до військової служби; їх треба полишати ще на один або два роки. Отсе і є доказом, що у нас мущина доперва між 20 а 22 роком доходить до повного розвою. Тому молодець не повинен ніколи перед тим віком виконувати полового акту“. (ст. 7.).

Так отже у дра Герцена „природний закон“ трохи инакше виглядає, як у п. Геника.

Але що більше, держава аби „замаскувати свою похибку, ужила навіть релігії, щоби притлумити природні почування мужескої зрілості, назвала акт запліднювання перед означеним часом гріхом“.

Чи держава назвала той акт гріхом, чи церква, се зі слів автора не ясно. Але що держава з грігами не має нічо спільного, так виходить, що церква, аби приподобатись державі, назвала той акт гріхом. Який се абсурд, кождий бачить. Се одно показує нам, з ким ми маємо до діла. Відповідно до значня порушених питань, відсилаємо автора бодай до отсих книжок: „Малій катехизм хр. кат. релігії“ уложений Ал. Тороньським — коштує всього 10 кр. і „Коротка історія біблійна старого і нового завіта для шкіл народних“ того самого автора (коштує 25 кр.). Радимо щиро авторови перестудіювати оті книжки, бо то якое негарно писати

¹⁾ „Знанє і мораль“ — відчит Дра А. Герцена професора на універ. в Льозанні.

про релігію, о котрій не має ся найменшого понятя. Згаданого акту Церква взагалі не зогиджує, не зсуває его в багно. Она лише забороняє его поза супружеством. А супружество єсть тайною, а ся тайна заключаєть ся тільки задля можности виконуваня сего акту і плодженя потомства. Що церква збороняє сего акту поза супружеством, се, здає ся, кождому розумному чоловікови буде цілком понятне і природне. Чи церква винна може тому, що молодець не може скорше женитись (у автора: виконувати акт запліднюваня) аж по укінченій військовій службі? Церква від себе дозволяє на супружество в тім часі, коли чоловік дійде до мужескої зрілости. („Aetas naturaliter sufficiens ad nuptias celebrandas est ea, qua non solum incipit pubertas, i. e. physica corporum habitas ab copulam perfecte habendam, sed etiam talis saltem rationis usus, ut nupturiens intelligat, quid sit matrimonium“. — Ius canonicum — М. Паліводи ст. 533 і д.)

Як бачимо, церква ту „святість природи“ еще більше освячує, бо підносить єї до тайни.

Можна би було робити вимівку Богови і церкві за поставлене згаданого акту виконуваного поза супружеством між гріхи доперва тоді, коли були би правдивими дальші слова автора: „Природа має один ключ, що зове ся пристрастію. Молоді сили не можуть єї побідити...“

Чи дійсно чоловік не може побідити пристрасти, чи дійсно він мусить виконувати той акт? Вказувати авторови на двотисячну історію церкви і на житє святих, се єму вічо не поможе. Тому ми наведемо тут голоси вількох учених, перед якими він, яко чоловік також учений, повинен мати респект.

Починаємо від згадуваного вже нами Др. Герцена. Він на ст. 8 і 9 своєї брошури так пише: „Каже ся, що заспокоєня полової потреби вимагає здоровле. Я не вагаюсь сказати, що се є брехня!.. Полова повздержність, мої панове, є можлива“. Отсю працю Дра Герцена, з якої виймаємо повисші слова, припоручив також славний учений Др. А. Гарнак, значить і він так само мусить задивлятись на повздержність. Учений протестант Steffens (в ділі: Caricaturen des Heiligsten) так пише: „Часто старали ся деякі представити інституцію безженности як щось противного природі, як щось цілком неможливого з точки погляду медицини. Насупротив сего треба вказати найзнаменитших фізіологів і патологів нашої доби“. Так само, майже тими самими словами, пише також лондонський учений L. S. Beale („Our morality and the moral question“) і німєккий S. Ribbing („Die sex. Hygiene und ihre ethischen Consequenzen“) дальше спеціяліст в сім згляді Krafft Ebing („Psychopatia sex.“), філософ А. Comte і т. д.

Щож проти сего п. Генієк Збрученко?

„Нині наука природи, — пише він далі, — котра перейшла страшну школу переслїдуваня, доказала сьвітови, що розвиток не є гріхом, що се природний хід річей“.

Авторови доказала се доперва наука природи, а кождому иншому доказує простий хлопський розум. Але п. Генієкови розходилося о те, щоби навести конечно слова: „наука природи“, бо зараз при них можна було причипити „страшну школу переслїдованя“.

Що автор під сям переслідованєм розуміє особу Галілея, се ясно. Яке се було переслідованє і чи се дійсно було переслідованє, нехай автор, як хоче о сїм дещо довідатись, загляне хочби до отеих дїл: „Акта процесу Галілея“ — Gebler-a; „Galileistudien“ — Grisat-a; Ігорія всесвітна — Гольцварта, або хочби до Апольогії — I. Jaugey-a.

Цікаві також отєї слова п. Геніка: „...в школах зачихають мозги хлопців середновічними мертвими останками монастирів, рабуючими час княсичними мовами, спортом граматичним, плиткими небилицями історичними“ (?) і т. д. Що то за „мертві останки монастирів“? При чім тут монастирі? Ми сего не розуміємо.

На закінченє виписуємо еше отєї гумористичні кінцеві слова автора: „...а тою хмарою є стрясенє, яке висить в воздуху (значить — социяльна катастрофа) і ось за які сотки а може десятки літ (грохи за живо!) прірвесь, переверне в руїну теперішній лад і доперва на его руїні виросте правда“...

Просимо надсилати предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках, а доси прислала предплату заледви одна четверта часть всіх предплатників. За кожде число мусимо платити друкарни зараз, як оно вийде, а тут платити нема з чого. Просимо тому еше раз усильно памятати на нас і не допускати до того, аби ми мусіли задовжуватись.

Хроніка і бібліографія.

За проповідь крилош о. Б. Пюрка на Покров Пр. Богородиці, яку долучаємо до нинішнього числа „Ниви“, просимо надсилати належитість (40 сотиків) при нагоді надсиланя предплати, або прямо до Вп. крилош. о. Б. Пюрка (Львів, пл. св. Юра 5). Весь дохід з розпродажі сеї брошурки призначений на товариство св. ап. Петра.

3 духовного руху. Про соборчик клира детанату Теревовельского, котрий відбув ся дня 29. серпня с. р. в Налужу пишуть нам: Доброю стороною того соборчика було наперед то, що розписаний був на сам попразен, який припадав того дня в Налужу, отже на день, коли дотичний собрат потребував громадної духовної

помочи і тим соборчик осягнув подвійну ціль, а то висьвідчив братню прислугу собрату і полагодив свої справи. Колиб так все і всюди розписували ся соборчики, то не відчували би ся яко тягарі, а уважались би яко добродійство для дотичного собрата, а яко благодать для парохії.

Щож до самого соборчика, то замітний він був через живу дускусию, яка вивязувалась над поодинокими точками порядку дневного і через свої внесеня. Ми поділимо ся з читачами з тими внесеннями, які мають загальний інтерес. Із таких внесень замітне єсть внесене о. Евстахія Цурковського, яке поставив тойже при рефераті о. Роздольського „О відпусті“. Внесене єсть таке: Віднести ся до ординариату з прошенем, щоби тойже виеднав відпусту при всіх тих псалмах і піснях, що при наших богослуженях в голос читають ся або сьпівають ся, а то для тих, котрі їх будуть враз з півцем церковним відчитувати або відсьпівувати. До псалмів таких належать на вечерни: „Благослови душе моя“... — По „Господи возвах“... „Сподоби Господи“... З пісень: „Блажен муж“, — Догмат — „Сьвіте тихий“ — прокімен — „нині отпущаєши“ — тропарі... На утрени: псалми: „Хвалите Господа з небес“. Пісні: „Ангельский собор“... прокімен, „Всякое диханіє“ „Честнійшую Херувим“ і Славослове, а на Службі Божій усі пісні. Яко мотив поставив внескодавець оживлене тим нашого обряда і его звелічене. Через те став би ся наш обряд всенародним, яким з заложена повинен бути і кожний, що причинив би ся до его звелічана своїм голосом, доступав би відпусту.

Опісля було внесене тогож самого внескодавця, яке дотичило піднесеня нашої конгруи. Внескодавець зазначив наперед, що загальну акцію підніс в тім напрямі клир ческий і длятого поставив внесене, щоби прилучити ся нам до клиру ческого і зробити тим справу ту справою загальною клира. Соборчик годячись з тим внесенем поручив внескодавцеви о. Цурковському постарати ся від духовного ческого товариства „Jednot“ и о друковані формулярі, котрі по перегляненю вислалоб ся як суть, або з поробленими деякими змінами, відповідаючими нашим потребам. В сліди тії повинно би всгупити ціле наше духовенство.

Вкінци підніс о. Волянський, що на заряджене теперішного папи наступить ревізія права канонічного і длятого візвав тих, що малиби поставити тут свої примітки, пересилати їх через Ординарият.

Також інтересне єсть внесене, яке поставлено в справі розвитку нашого товариства св. Петра. Внесене було таке, щоби декан візитуючи церкви, при тій нагоді сам стягав від кожної церкви вкладки, на що весь кондеканальний клир вповні згодив ся.

З Брацкого Союза. По причині перенесеня мого з Тернополя на провінцію, не можу, як дотепер, завідувати ділами „Брацкого Союза“, іменно цілим діловодством книговим. Від себе упросив я о. Тому Бородайкевича, катихита при рускій гімназії, щоби переймив від мене тоті обовязки, на що він згодив ся. Прошу отже Веч. ОО. і Братів, щоби від тепер звертали ся з всякими справами дотичними „Брацкого Союза“ під адресою о. Томи Бородайкевича

в Тернополи, до часу, поки власти порішать ухвалу статутів товариства, буде скликаний загальний збір і вибрана постійна управа. Тепер стоять діла згаданого статута так, що Високопресв. Митроп. Ординарият львівський прихильно висказав ся про ціль товариства і приобіцяв всяку поміч зі свого боку; прихильно висказав ся також Преосвящений Ординарият станіславівський; ожидана відповідь Преосвященого Ординарията перемиского уможливить переслане статутів ц. к. Намістництву до потвердження, почім в приписанім терміні буде скликаний загальний збір і винечатає ся статут.

о. Василь Копитчак.

Місіонар, ч. 9 Зміст: за вересень. Перш усього царство Боже Катехизм; Св. Тайни; Єпископ рубачем; Із сьвіта і церкви; Жовківско-Львівське богоміля; З житя папи Пія X; Св. Йосиф, опікун сиріт; На що додають ся свьятицики; Імя Ісус є конче потрібне; Кудя здоровля йде; Нещасний конець; Скупар; Любов до науки католицької Церкви; Повісити такого; Чому люди грішать тай нічого собі з того не роблять; Преп. отець Харитон; Добрі постанови; Подяки за вислухани молитви.

Посланникъ ч. 17, з 14 вересня. Зміст: На часі; Жите християн; Яка книга розходить ся найчисленніше; Жертва житя; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

ПРОПОВІДЬ

в день Покрова Пр. Богородиці і двісталітнього ювілея св. Унії

р. 1900 виголосив в Архикатедр. храмі св. Георгія

Кучиловичи о. Люрко:

Не имаю инья помощи...
развѣ тебе Пр. Дѣво!

Обходимо празник Покрова Пр. Діви; обходимо і двісталітній ювілей св. Унії. Якаж єсть причина одного і другого празника?

Дня 1. октября р. 903 напали на місто Константинополь люді Сарацини і як то було звичаєм всіх диких орд, нищили огнем і витинали в пень мечем все, що їм лише в руки попало. Не могучи оперти ся тій так грізній, а числом сто раз більшій силі, зібрали ся християнські жителі Константинополя до церкви Влахернскої і упавши на коліна перед чудотворною іконою Пр. Діви, молили і благали Пр. Діву о поміч і спасенє. А що тая молитва була щира і походила з чистого серця, то і не остала ся без плодв. Над ранком явила ся Пр. Діва на воздухах, покрила християн своїм свѣтлим омофором, а напастних поганців так осліпила і переразила, що розбігли ся на чотири вітри. На памятку того чуда обходить св. Церква дня 1. октября празник Покрова Пр. Діви.

Так то помогла колись Пр. Діва побожним християнам в Константинополи. А так помагала она і помагає всім тим, що до неї щиро і з чистим серцем удають ся. І о тім то хотівби я днес дати вам науку, за помочию Божою, за причиною Пр. Діви і за благословеньством Вашого Преосвященства, о котре враз з всіми тут притомними — смиренно прошу. Благословіть нас Преосв. Архiereю!

* * *

Не знаю, мої дорогі, чи чули ви що за жидівского Амана? Хтож то був, той Аман? Був то дворак і дорадник перского царя Артаксерса, так гордий, так бутний, так завистний і честолюбивий, що прятав немилосерно кожного з лица землі, хто міг єму тільки станути колись в дорогі, — а так спритний, так підступний і облесний, що і для найчорнїшого свого шпану знав позискати і самого царя. Біда тому князеви, що має за дорадника такого Амана! З добрим думцем, каже староруска приповідка, додумає ся князь високого престола, а з лихим і того позбуде ся. Но єще більша біда тому народови, що має за князя такого чоловіка, котрим орудує такий Аман, якби бездушною якою машиною: куда єї накрутить, туда она і поверне ся. Але,

мої дорогі, до часу дзбан воду носить — каже Русин, а Німець знов повідає, що Господь Бог не дає ніколи вирости деревині аж під небеса. Все на світі має свій кінець, часами сумний, дуже сумний кінець, а такий кінець постиг і нашого Амана. Побожний жидовин Мардохей виховав собі красну Естеру і віддав її за жінку самому Артаксерсови. Біда, гадає собі Аман, готов пропасти мій вплив; треба тому завчасу запобігти; треба спрятати Мардохея не тільки з царського двора, але і з лиця землі. І до того так чорного пляну позискав і самого Артаксерса, вмовивши, розуміє ся, в него, що Мардохей кнує на него зраду. Вже пішов царський указ на всі кінці царської держави, аби ловити і вшати Жидів; вже виставлена шибениця, на котрій завтра уже мав згинути Мардохей, та не така була воля Божа, а против волі Божої не вдіє нічого і сам Аман. В тій недоли, яка его постигла, стає побожний Мардохей перед Естерою і так до неї серед сліз промовляє: „О, врна дочко народа Ізраїльського, о непоколебима почитателько Бога Ізраїля. На тоє тебе прецінь поставив Бог царицею, аби ти нам в недоли помагала. Встав же ся за нами, встав до можливого монарха. Тиж панею его серця і его волі. Твоє одно слово більше вдіє, як всі підступи злобного Амана“. І не завів ся побожний старець в своїй надії. На шибеници поставлений для Мардохея згинув сам Аман, а Мардохей затрюмфував над тяжким ворогом народа Ізраїльського.

Тую історію записану в св. письмі відносить св. Церква до Пр. Діви. Як Мардохей до Естери, так можемо і ми сказати до Пр. Діви: на тоє тебе Бог поставив царицею. аби ти нам в недоли помагала. Як Естер, так і Пр. Діва не може забути за свій нарід, повірений їй ошці самим І. Христом на кресті. Як Естер, так і Пр. Діва помагала і помагає веім тим, котрі щиро і з чистим серцем до неї удають ся. Загляньте до Евангелия, посмотріть до Переданя, читайте історію, перегляньте записки монастирські, спитайте людей, а переконаєтесь о тім. Зачнім від св. Евангелия.

Повідає Евангелиє, що Пр. Діва стояла у дверий дому, де научав Ісус Христос, хочачи промовити за якимись там бідаками. Чомуж не малаби промовити і за нинішними бідаками, коли би лише удавали ся до неї щиро і з чистим серцем?

Повідає дальше св. Евангелиє, що Пр. Діва вибавила з клопоту женихів в Кані, упросивши І. Христа, щоби замінив воду в вино. Чомуж не малаби вибавити з неодного клопоту і нинішних женихів, коли би лише вступали в стан супружеский з так чистим серцем, як женихи в Кані?

Повідає св. Евангелиє, що Пр. Діва навідала св. Елисавету і помагала їй через три місяці в хвили, коли тая мала видати на світ св. Іоана, за що св. Елисавета не могла її досить нахвалити ся і навелічати. Чомуж не мала би Пр. Діва помочи подібним невістам, коли би лише дотримували вірности супружескої, виховували діти по божому і славили її так, як св. Елисавета?

Повідає вкінці св. Евангелиє, що Пр. Діва стояла під крестом на горі Голгофті і ділила муки і болі Сина свого єдиногородного. Чомуж не мала би ділити і з нами неедин наш крест, коли би ми тільки зносили его так, як зносив для нашого спасеня хрест свій І. Христос? Так, так, мої дорогі, сила помочи Пр. Діви не ослабла і нині, но противно, взмогла ся еще більше, особливо від того часу, коли Пр. Діва засіла одесную

Сина свого єдинородного, яко цариця неба і землі, а наша сильна заступниця. Так св. Євангелиє. А що ж каже св. Переданє?

По смерті і вознесеню Господа нашого І. Христа, повідає Переданє, жила Пр. Діва ще довгі літа на землі, загіваючи апостолів до ревного проповідання науки Христової, а вірних до неустрашимого ісповідання тої науки. Коли же зближила ся її кінчина, затопила ся в молитві і як жила в Бозі, так і уснула в Бозі. Тіло Пр. Діви положили апостоли на одр і стали нести до саду Гетсеманського, де почивали блаженні її родичі, св. Іоаким і Анна. На той побожний похід, окружений ликом невидимих духів небесних, напав безбожний жидовин Атоній, хочаби тіло Пр. Діви скинути з одра на землю, — но скоро діткнув ся лиш одра, як відпали єму руки по самі чиколонки і повисли, як приковані, на одрі. Атоній, поражений болем, упав на коліна і став благати св. Петра о помилованє. — Не мені тебе помилувати — каже св. Петро, — а помилує тебе та, котрої пресв. тіло ти хотів обезчестити, коли покаївши ся увіруєш сердцем і ісповіси устами, що Син єї єдинородний І. Христос, рознятий на кресті, єсть обіцаним Месією. — Каю ся Господи — каже Атоній — вірую і ісповідую. — А на ті слова примкнули відтяти єго руки назад до чиколонків, як колиби ніколи не були відтяти. Но що там Переданє, скаже сей або той радикал, чи як там вже називають ся ті люди, що то не знають Бога, а раді би єго зсадити з небесного престолу — нинішній світ вірить лиш в то, що має за собою незбиті історичні свідощтва. Ну — ходім до історії.

Як помогла Пр. Діва християнам в Константинополі р. (908), о тім ви вже чули. Так само помогла Пр. Діва предкам нашим під Теревовлю в р. 1672. Занявши Камінець Подільський звалили ся Турки в р. 1672 на руске місто Теревовлю, а не могучи єго взяти приступом, підложили міни під мури міста в тім переконаню, що висадять одним замахом місто в воздухи, а тим способом промостять собі дорогу до дальшого лютого наїзду на св. Русь. В тій недоли збігли ся побожні жителі Теревовлі до замкової святині і упавши там перед чудотворною іконою Пр. Діви на коліна, молили Пр. Діву через цілу ніч о поміч і ратунок. Над ранком вибухли міни, але висадили в воздухи не жителів Теревовлі, але Турків. З відячності за тую чудесну поміч переніс тодішній єпископ львівський Іосиф Шумлянський чудотворну ікону Пр. Діви з Теревовлі до Львова і то до архикатедрального храму св. Георгія, де она тут в тім св. престолі і нині ще знаходиться. Від того часу став ся св. Юр для кожного побожного Русина тим, чим єсть Мека для Могаметанина. В день св. Покрова горнуть ся сюди що року і з найдальших сторін Руси тисячі і тисячі вірних, щоби тут перед тим св. престолом подякувати Пр. Діві за ласки, які від неї нераз уже отримали, а випросити собі нові ласки, яких єще потребують. А хто ж то поміг, питаю, ся предкам нашим в р. 1683 під Віднем? Повідають звичайно — король польський Собіський. Правда, Собіський, але не без причини Пр. Діви. А от послушайте, як то оно було.

Як та шаранча, як та огненна лявіна — так звалили ся в віці 17. Турки на краї і народи Європи. Страшна то була хвиля. Де станув кінч турецкий, там не поросла вже більше трава; а хто дістав ся в руки турецкій, той не вишов вже з них живим. Так дотерли они в р. 1683. аж під Відень, в тім переконаню, що як візьмуть Відень, то дістануть ключ до всеї Європи. Була би то єще страшніша хвиля. Кождий видів,

що не вийде з Відня живим, коли не змилосердить ся Бог і не пішле на поміч сусідних народів. Прийшли вкінці сусідні народи, прийшов і польський король Собіський. „Мною царі царствують, а сильні пишуть правду“ — каже дух Божий в Старім Завіті, а в Новім Завіті повідає сам І. Христос: „Яко безъ мене не можете нічого жє“. Тож першим кроком Собіського було пійти до церкви на Лисій Горі під Віднем і вислухати св. Служби Божої, до котрої сам служив і горячо — горячо молив ся до Пр. Діви о щасливу побіду над лютим ворогом. Повідають, що в Собскім було щось трохи і рускої крови. Яко такий, знав він гаразд руску приповідку: Бога в зивай, а рук прикладай; а знов яко добрий католик знав Собіський також гаразд, що Бог ділає чуда лише там, де сила людска не вистарчає, а де вистарчає сила людска, там каже нам: роби небоже, Бог ти допоможе; знав і о тім, що Бог сотворив нас в правді без нас, но не спасе нас без нас, т. є без нашої роботи — як учить св. Августин. Дятого і по тій так горячій молитві не забирав ся єще Турка воювати, не запускав ся в нервну борбу, не поривав ся, як деякі наші політики з мотикою на сонце, а шукав аліянсів, чекав на руских козаків, бо знав дуже добре, що без них не дасть собі з Турками ради. Прийшло вкінці і 20 тисяч руских козаків, а з ними і тодішний руский владика Львівський Іосиф Шумлянський. Затрубіли до бою. Чекай, атамане, кажуть козаки, без помочи Божої і причини Пр. Діви не дамо і ми собі з Турком ради. Диви, яка у нас установа! — І зняли зараз свої високі баранячі шапки і склонили свої горді, деінде, голови і попросили смиренно Іосифа Шумлянського о архієрейське благословенство словами: „благослови Владико!“ А упавши на коліна і отримавши архієрейське благославенство і перехрестившись три рази, засьпівали в 20.000 голосів пісню: „Подъ твою милость прибѣгаемъ Богородице Дѣво“. Тепер, кажуть козаки, вставши на ноги і кинувши шапками в гору, тепер полетять голови турецкі, як тії шапки — і далі на Турка! А Туркам здавалось, що не 20.000 крещеного люда, а легіон духів небесних гонить за ними. І стали Турки утікати, і здавалось їм, що поблизка ріка Дунай, то не ріка, а битий гостинець. І стали они гнати на той гостинець і витопились до половини, а другу половину досягла як не шабля, то куля козацка; а козаки, забравши богату добич, вернули щасливо на Лису Гору, а звідтам в свояси, сьїваючи по дорозі пісню, котру і нині єще руский народ так побожно повтаряє Пречистая Діво, Мати руского краю! А гадаєте може, мої дорогі, що я тую історію так тільки виссав собі з пальця? О, ні, мої дорогі; она записана в хроніці католицкого монастиря на Лисій Горі під Віднем. Звідтам повторив єї покойний наш патриот о. Стефан Качала. а я повторив єї вам за ним.

Так то помогла Пр. Діва предкам нашим, що так виражу ся, в потребі тілесній: она вивела їх з неволі турецкої і допомогла вернути щасливо в свояси. Так само помогла їм пізнійше і в пестребі душевній она випровадила їх з неволі шизми і допомогла вернути щасливо до св. Унії. Но щож то єсть Унія?

Вам відомо, мої дорогі, що предки наші прийняли віру Христову від Греків і то за князя Володиміра В. в р. 988. Відомо вам також, що Греки були тогди ще католиками, бо належали до Церкви римської і uznawali верховну власть Св. Отця, папи римского. Русь була отже пер-

вістно католицкою, бо приняла віру Христову від католиків, т. є. від Греків, котрі тогди були еще католиками. Пізнійше однак, і то в віці 11, за патріарха Керуларія, ученика і наслідника гордого Фотія, виступили Греки з Церкви римської і з під власти Св. Отця, папи римського. Так повсталa грецка шизма, бо той, хто відступає від Церкви римської і її голови, Св. Отця, папи римського, називає ся шизматиком, а его віра — шизмою. А що Церков руска зависла тогди від Греків, то Греки потягнули до шизми і Русь, і то, як се сьміло можна сказати, без її відома і сьвідома. В тій нещастній і як кажу, мимовольній шизмі оставала Русь несьвідомо довгі а довгі літа. Доперва в р. 1596 вернула Русь по більшій части на лоно Церкви католицкої в т. зв. Унії Берестській, котрої 300 літний ювілей обходили ми так торжественно і величаво перед 4 літами, під проводом бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича. Остала ся еще в шизмі Епархія Львівська і Епархія Перемиська. Епархія Перемиська вернула на лоно Церкви католицкої в р. 1690 за єпископа Іннокентія Винницького, а Епархія Львівська доперва за єпископа Іосифа Шумлянського. Єпископ Іосиф Шумлянський вибираючись в похід під Відень, а будучи в душі католиком і дізнавши тільки раз вже чудесної помочи, від Пр. Діви, зложив в церкві архикатедральній перед чудотворною іконою Пр. Діви тиху но і незломну обітницю, що скоро верне щасливо з того походу, то верне явно на лоно Церкви католицкої. Пр. Діва, як ми чули, дотримала слова; дотримав его і єпископ Шумлянський. В р. 1700. вернув на лоно Церкви католицкої, і то насамперед сам в Варшаві, а потому з цілим своїм клиром, і з всіми своїми вірними в архикатедральнім храмі св. Георгія у Львові. Від тої памятної хвилі минуло як раз сего року 200 літ; і диятого обходимо днесь 200 літну річницю тої памятної хвилі, обходимо 200 літний ювілей св. Унії т. є. нашої єдности з Церквою римскою і з її головою Св. Отцем, папою римским.

Так отже знали би ви уже, мої дорогі, що то єсть Унія. А тепер хотіли би ви еще запевно знати, які користи, які благодати принесла нам св. Унія?

Мої дорогі, я не скінчив би і до завтра моєї науки, коли би хотів вичисляти подрібно всі ті користи і всі ті благодати, які принесла нам Унія. Для того скажу тільки коротко: Унія познакомила нас з западною цивілізацією, котру Русь, перетворивши на ґрунті родимім, ужила потім яко орудіє на свою оборону і на свою славу. Унія зрівнала клир наш з клиром латинським і двигла его на так високий щабель інтелігенції і образования, на яким в'н перед тим ніколи еще не стояв. Унія піднесла і просьвіту нашого народа, перед тим крайно темного, крайно запушеного і занедбаного. Но що вже найважнійше — Унія забезпечила не тільки спасене нашої душі, але і спасене нашої народности. Повідають вправді часами, що неконче то належати до Унії, аби бути Русином; противно, можиа належати до иншого якого обряду, а навіть до иншої церкви, а при тім всім можна все таки бути добрим Русином. Оно би так здавало ся, та тільки в теорії; в практиці же показує ся, що Церков руска і народність руска то двое і одно; возьміть одно, а не буде другого. Хто відступає від Унії, той відступає і від народности рускої. Виділи ми то давнійше на нашій шляхті, котра відступивши від Унії, продала безповоротно для народности рускої. Видимо то і на наших ровесниках. Возьміть нашого хлопа Буковинського, котрий належить до церкви

православної і спитайте его що він за одеч, а він вам скаже: я Волох, хоть не знає ані слова по волоски, а чому — бо належить до православної церкви волоскої. Возьміть нашого хлопа Галицького обряду латинського і спитайте его, що він за один, а він вам скаже: я Поляк, хотя не знає ані слова по польські, а чому — бо покинув Унію і перейшов сам або еще в предках своїх на обряд латинський. Стійтеж, братя, кріпко при Унії, і то не тільки в інтересі спасеня нашої душі, але і спасеня нашої народности. Дятого кличу до вас, а ви закличте до тих, котрих тут нема, словами св. апостола: Братія стойте крѣпко въ вѣрѣ! Се есть побѣда побѣдивша міръ — вѣра ваша; віра в Бога, віра в Церков католицку, в свою будучність і в свої власні сили.

Стійте кріпко при Унії і ви, братя Поляки; спирайте Унію, респектуйте Унію, памятайте на слова Столиці Апостольської: *Sancta Sedes Apostolica non vult, ut omnes sint latini, sed ut omnes sint catholici*, і то не тільки в нашім, але і в вашім власнім інтересі. Треба знати руску натуру. — Два рідні братя гшли ловити рибу. — А ти що зловив? питаєсь один другого? — Я, каже, зловив щуку. — А ти що? — А я видру. — Ну, коил видреш, то не буде ні мені ні тобі, і кинув щуку в воду. *Duobus litigantibus tertius gaudet*, а хто есть той третій, не потребує вам казати; скажу вам тільки, що есть їх більше, як один, як казав вам часто покійний кардинал Сильвестер Сембратович, той великий наш сьвятитель, що то положив громадні заслуги около церкви, обряду і народности рускої, як то викаже колись безсторонна історія, а котрого мимо того торгають еще і в гробі, забувши на засаду, якої держали ся уже і самі погани — *de mortuis nihil nisi bene*, о небіщиках тільки добре. Стійте кріпко при Унії і ви оо. духовні братнього нам обряду! Однак нам доля, однакова ціль — слава Божа і спасене душ. Столиця Апостольська задекретовала, що спасене душ однаково забезпечене в однім і другім обряді. Тож нема ні найменшої причини виступати против сего або того обряду. Возьмім ся радше за руки і виступаймо радше против тих, котрі виступають против того, без чого обряд есть лише пустою формою, против Церкви і віри. А в тім Божім ділі поможе нам і Преч. Діва так само, як помогла она предкам нашим. Унія і обряд уніяцький есть, видно, Божого, призначеня, коли сама Пр. Діва покривала его і покриває своїм омофором!

Так то помагала Пр. Діва предкам нашим, а так помагає она і кождому, хто до неї удає ся щиро і з чистим серцем. І в тій то певно мисли прийшли ли сюда, мої дорогі. Ви прийшли сюда, щоби тут перед тим св. престолом, перед тою чудотворною іконою подякувати Пр. Діві за ласки, які уже отримали, а вимолити собі нові ласки, яких еще потребуєте. Та щож з того, коли Пр. Діва не все якось вислухує молитви наші! А чомуж то? Тому, що ми молимо ся лише устами, а серце наше далеко від неї. Тому, що ми не наслідуюмо ві чеснот і не живемо так, як она жила.

Пр. Діва була смиренна, покійна, а для тої то покори стала она Матерію Божою. А ми що робимо? Ми виносимо ся над других і говоримо нераз, як ті старозавітні фарисеї: Боже, хвалу Тобі воздаю, що не есм, як той митар; забувши на то, що всі ми грішні, що як каже св. апостол — много согрѣшаемъ всѣ, та той тільки з нас ліпший перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог буде більше милосерним. Як не можна нікого за житя канонізувати, так не можна нікого

осуджати. Праведник може еще упасти і погибнути, а грішник може еще покаяти ся і доступити спасеня. Апостол Юда зрадив Христа і погіб, а розбійник покаяв ся на кресті і вийшов до раю небесного! Поправтеж, поправте ваше житє і жийте так, як жила Пр. Діва. Не виносить ся над нікого, не осуджайте нікого. Памятайте, що много согрѣшаєм веѣ, та що той тільки з нас вийде лїпше перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог більше буде милсерним — і то єсть перша памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшн'м св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була дальше терпїлива і здавала ся все на волю Богу. Не було і нема на свѣті матери, котра би тільки страдала і тільки терпїла, що Пр. Діва. А прецїнь не чув і ніхто не видѣв, щоби Пр. Діва владала ся в розпуку, або хоть нарѣкала. Она знала гарзд, що кого Бог любить, того навіждає, та що дорога до неба, то крестна дорога. А ми що робимо? Нехай тільки дїткне нас який крест, то зараз ламентуємо, зарзз нарїкаємо, а навїть хулимо. Нема, кажемо, Бога на небі, коли я так довго терплю! Слухай чоловіче, слухай жїнко, слухай дитино християньска: Довго не єсть вїчно, але вїчно єсть довго — а то друга памятка, яку дав би я тобі на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була по божна. Цїлий свїй молодий вїк пережла на молитві в свѣтїні Бруселамскїй; а коли молила ся, то нїяка в свѣті сила не могла єї відорвати від молитви і звернути єї очи а еще менше єї мислї в иншу сторону і на инші справи, бо памятала все на слова божественного Сина своего: домь мой, домь молитвы єсть; а як ми заховуємо ся в домі Божїм, о тїм радше і не згадувати. Поправмож і в тїм наше житє. Памятаймо і ми на слова Христа: домь мой, домь молитвы єсть, як і на слова св. апостола: аще кто растлїть храмь Божїй, растлїть того Богъ — а то єсть третя памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею.

Пр. Діва була наконець чистою дївицею. Як І. Христос, так і она могла смїло сказати: кто зь вась обличить мя о грѣсѣ? Дятого Бог і Син єї єдинородний вислухував все єї молитви. А ми що робимо? Ми валяємо ся нераз цїлими роками в шлюгавих грїхах, а потїм їдемо і заносимо до Пр. Дїви нашу молитву о тую або иншу яку ласку. Чи може Пр. Діва вислухати такої молитви? О, нї, мої дорогі! В Евангелїю стоїть виразно, що Бог грїшників не вислухує, а один св. отець повїдає знов, що лаяне пса милїйше Богу, як молитва чоловіка грїшного. А то єсть четверта і послїдна памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею. Хочеш отже, душе християньска, щоби Пр. Діва приняла твою молитву і занесла єї Сину своему і Богу нашому, а почуваш ся до грїха, то їди перше висповїдай ся і постанови собі щиро, бїльше не грїшити, а жити так, як жила Пр. Діва, а можеш бути певним, що тогди Пр. Діва вислухає твою молитву і занесе єї Сину своему Божественному, а той дасть тобі бїльше еще, як ти потребуєш.

Та ми таки так зробили, скажете може! Ми висповїдались, запричащались і постановили собі сьєято, бїльше не грїшити, но жити так, як жила Пр. Діва; ми постановили собі також стояти крїпко при св. Унії аж до кїчця жїзни нашої. Добре, мої дорогі, я тїшуся з того і беру вас за слово; але на закїчене скажу вам еще одну історїю. Не знаю, чи чули ви що о св. Хризостомі? Єсть то той сам В. Сьвя-

титель, що уложив нам тую св. Літургію, яку відправляють нам нині в тім св. храмі наші преосв. Архієреї. А знаєте, для чого то звався він Хризостомом, або Золотомустим? Для того, що проповідав так красно і поучаючо, що кожде слово, яке виходило з уст его, було якби грудка щирого золота.

Той то отже Хризостом проповідав раз під голим небом над берегом моря. Всі люди, а було їх тисячі і тисячі, слухали его науки як приковані. Ба, нетільколюди, але і звірі морські повиставляли з води голови, понащурювали уха, пороззявляли роти і слухали проповіді св. Хризостома, також як приковані. Але по проповіді бовтнули знов в воду і вернули знов до свого давного поганого ремесла. Великориб перевертав кораблі, як перед тим перевертав, а пес морський дер менші рибки морські, як перед тим роздирав і т. д. і т. д. Бою ся щоби щось подібного не стало ся і в тім випадку. Ви кажете, ми висповідали ся, запричащали ся і постановили собі жити так, як жила Пр. Діва і стояти все кріпко при св. Унії. Уважайтеж, мої дорогі, що не досить єсть мати добре постановлене, но треба в тім постановленю і видержати аж до кінця, бо тільки претерпівший до кінця, той спасений буде — каже І. Христос. А щоби знов видержати в добрім постановленю аж до кнця, потреба нетілько власної волі, але і помочи Божої. Гдеж шукати нам тої помочи? Знова тільки у Пр. Діви! Для того звернім ся всі ми, кілька нас тут єсть, до сеї чудотворної ікони; упадємо на коліна, взнесім нетілько руки, але і серця наші, і так помолім ся: О Пр Діво, о Мати Спасителя нашого, о Мати руского краю, ми всі, кілька нас тут є, висповідали ся, запричащались і постановили собі жити так, як Ти жила і стояти кріпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Допоможиж нам, допоможи, о Пречистая, видержати в тім нашім св. постановленю. Бо хтож инший нам тут помочи може, на кого иншого ми тут надіятися моглиби? Не имамы инья помочи, не имамы инья надежди; развѣ тебе Пр. Дѣво! Ты намъ помози, на тебе надѣємся и тобою хвалдимся: твои бо єсмы раби, да не постыдимся во вѣки“ аминь.

Накладом Редакції „Ниви“.

З друкарні Народової Манецких Львів, Коперника 9.

ДОДАТОК до Ч. 12. „НИВИ“.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця.

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Голос католицького єпископа.

Уряд кожного католицького єпископа єсть дуже тяжкий і відвічальний. Але пів біди єще там, де єпископ має мж своїми вірними членів одного народу. Колиж народність мішана, так тоді треба мужа дійсно апостольського духа, щоби міг вийти зі всяких евентуальних колізій тільки католицьким єпископом, щоби вдоволив справедливым бажанням кожної народности, жадної не скривдив, жадної до себе не зразив, для всіх був всім, а передовсім, як кажемо єпископом. Правда і єпископ може, а навіть повинен бути патриотом, але єпископ в мішаній єпархії може ним бути тільки поза церквою, поза своїм єпископским урядом. Часті в таких обставинах національні антагонізми можуть єпископа, що надто маніфестує ся партійним патриотизмом навіть в своїм урядованю, зробити в очах другої народности таким ненависним, таким нетерпимим, що тоді він, яко єпископ, не має у них жадної поваги. Те саме відносить ся і до кожного сьвященника. Що се єсть получене із немалою шкодою для Церкви, про се нічо і говорити.

Взір, як в таких обставинах має заховатись католицький єпископ, дав нам наш митрополит в своїм пастирским листі до Поляків греко-католицького обряду.

Він, хоч єпископ руский, відзиває ся до тих, що вправді походять з руских родин, але почувають ся Поляками, в їх розговорній мові, значить, по польски. Сим

чином дає їм доказ, що дбає про їх спасенє. Коли би сего не зробив, коли би до них польского листу не написав, они могли би уважатись опущеними своєю духовною властїю. До написаня сего листу приневолїли митрополита єще і инші з а с а д н и ч і причини. Єсть бо практикою католицької Церкви, усьвяченою відвѣчним апостольским звичаєм, голосити людям євангелиє в їх мові. Після засади св. Павла мусить слуга Христовий бути всім для всіх, аби всіх позискати. Се одна з найважнїйших засад єпископської і сьвященничо-апостольської праці. А друга неменше важна і неменше сьвята засада, що наука віри і обичаїв не єсть і не може бути в церковній роботі змішаною з жадними політичними або національними засадами. Католицька Церква жадає від вірних тільки одного, аби бути Христовими. Так само і єпископ і духовенство католицьке мусить домагати ся від вірних тільки сего одного. Єпископ не може мішати в своїй апостольській праці Христового євангелия з людськими хочби найліпшими засадами політичними або національними. Не може накидати вірним якихнебудь переконань, що не становлять інтегральної частини науки віри і моральности. Він не може ніколи допустити до того, щоби хто з єго вірних уважав єго за противника в політиці, чи народности. Він може бути противником тільки тих, що є противниками Христа і о стільки, о скільки є ними і то виключно на те, щоби їх поєднати з Христом. Ані єпископ, ані сьвященик католицький не може допустити, щоби в сьвятиню єго уряда вкрала ся політика, бо тим урядом — Христове сьвящєнство.

Тому митрополит шанує їх переконаня і не накидає їм руского патриотизму. Посуджувати єго о се може тільки той, хто не розуміє, чим є сьвящєнство, чим уряд єпископа.

Мова, переконаня, народність, се добра, се права, яких нікому ніколи не вільно відбирати. Шанувати їх, се прямий обовязок справедливости, а єпископ обовязаний до чогось бїльше, як до справедливости, бо до любови.

Обовязком кожного єпископа і самому і те приказувати підчиненому собі духовенству — примінятись в науці і сповідях до своїх вірних, мови до а не жадати від них науки мови клира, щоби могли єго розуміти.

Християнин обов'язаний любити свою вітчину і дбати про добро свого народу. Одного єму тільки не вільно, не вільно ненавидіти другого і кривдити. Ненависть кожда єсть злом, бо противить ся заповідям божим і людській природі. Від особистої ненависти гіршою є ненависть суспільна і національна. Так само кривди, коли мають національний, суспільний характер, є гіршим злом, бо бувають загальніші, небезпечніші і трудніші до направлення.

Наведені слова отсего пастирського листу се голос правдивого католицького єпископа, якому в першій мірі розходить ся не о що иншого, а тільки о спасенє душ, о добро Церкви, о засади християнської етики, о справедливість. Дай Боже, щоб отєї слова не прогомонїли безслідно, без відгуку...

Цінне признанє.

[Конець].

На зібраню промовив межі иншими дир. Маєрський в тім напрямі, що охорона молодіжи вже давно занимала польську суспільність і в тім згляді роблено вже давно певні проби, однак на жаль всі проби не довели до жадних наслідків. Одною з таких проб було умундурованє шкільної молодіжи. „Що молодіж не єсть такою, яку хотїли би ми мати, говорив бесїдник дальше, то треба се признати, що єсть се виною родини, школи і цілої суспільности...

Нинїшня школа не єсть тим, чим бути повинна. Єї задачею повинно бути скріпленє характеру молодіжи і призвичаєнє єї, приготованє до життя. Сеї задачі школа не сповняє. Нинїшня система шкільна ділає в тім напрямі, щоби створити армію урядничу — поза тим не робить нічого. Так само єсть і за границею, тільки що там єсть менше лихо, бо там є инші обставини. — Така школа мусїла виховати молодіж терплячу на анемію, без волї, безрадную, котра скінчивши гімназію, не знає, що має з собою робити, не має перед собою витиченої ціли. Школа відірвала єї від життя, навіть патріотична гадка „висить між небом а землею“, а в житю єї нема.

Приходять нові струї з заходу, менше о то, чи злі они, чи добрі, застають молодіж не приготовану, а молодіж рве ся до нової мисли, не розбираючи єї критично, бо кермує ся не розсудком, але фантазією і чувством. Від фартушка, при якім єї тримають, входить відразу в вир життя неприготована до життя і через се податна до злого.

Щоби тому лиху противділати, не поможе дорога наказів і заборони, але треба примінитись до молодіжи, витворити зарядженя для неї відповідні, отворити їй очи на жите, отворити їй очи на те, чим она має бути. А в праці тій не треба дати ся нічим відстрашити. Праця се тяжка. Молодіж бутна, пущена в наслідок апатії суспільности самопас, не хоче жадної уваги прийняти, обурює єї кождий голос критики, хотяй би сей походив з найлучшого серця. І тут належить заапелювати до преси, до єї почутя горожаньского. Як з одной сторони не повинна (роз. преса) замикати очий на се, що діє ся в школі, підносити все, що би в ній діяло ся злого і боронити молодіж в разі потреби, так з другої сторони не повинна легкокомисно осуджувати школи в разі якоїсь урєвної, неістнуючої часто кривди, бо се впливало би на молодіж дуже шкідливо“.

З повисної бесіди так опитного педагога, яким єсть дир. Маєрський, видимо ось що: що молодіж не єсть такою, якою бути повинна, а виною того єсть родина, школа, суспільність. Під висказом, якою „бути повинна“ можна багато розуміти так, як се слово єсть дуже загального значеня. Зваживши однак, яка ціль спровадила се зібране, прийдемо до завлоченя, що сею причиною єсть занепад як фізичний, так моральний серед молодіжи, на котрий вже від давна звертають увагу публики анкети гігієнічно-лікарські, педагогічні і викази статистичні. Що сей занепад не єсть спорадичний т. є. такий, котрому улягли лише нечисленні одиниці, виразом сего єсть от хочби се, що одиниці уходять незамітно ока суспільности, на них не звертає ся, як і не даєть ся звернути уваги вже тим самим, що є рідкі. Хотяй не можна сказати, щоби загал молодіжи був здеморалізований, то однакож треба прийняти число тих одиниць досить значне, если до ратованя тих одиниць треба закладати аж осібне товариство. Притім не можна не піднести доброї волі тих одиниць зі старших людей, котрим лежить добро молодіжи на серци, що взяли собі за задачу в тих напрямах ділати, в яких могли би знищити лихо грізне так для молодіжи, як і для самої суспільности, а до поборюваня сего лиха уживати средств, як вже сказано више: викладів, відчитів, брошур, віч, часописий, зібрань родительских і т. д.

Мусимо замітити, що средство, яке після „Tagblat“-а окаяє ся так успішним против упадку морального молодіжи, що ділає єї більше відпорною, чим кожде инше средство, против деморалізації, як раз помежи средствами ухваленими через товариство „Ochrona młodzieży“ не находимо. Сим средством, котре „Tagblat“ несвідомо видвигнув на верх, єсть саме — релігія. Она то може найуспішнійше ділати против всяким струям зіпсованя, она додає сили до побореня тих навичок неморальных, котрі би вже случайно молодіж набула. На жаль, суспільности християнські забувають на се. Мусить на то звернути увагу дневник не католицький, немаючий нічого спільного з християнством, ба навіть томуж ворожий.

Помежи точками ухваленими через стоваришенє „Ochrona młodzieży“ находимо вправді і такі, що заслугоють на увагу, але

є і такі, о котрих можна сумнівати ся, чи они в практиці могли би принести яку користь, от як приміром часописи і дневники. Попри часописи і дневники уморальняючі, будуть певно виходити і дневники деморалізуючі, бож „Восіан“ певно не зависить свого видавництва, а картки, виставлені за вікнами склепів, що дають молодіжи нагоду пізнати, як то має ся романсувати, якою дорогою іде ся до зісуптя і занепаду морального, певно не зістануть усунені добровільно через купців. Бо слабість природи людскої полягає як раз в тім, що чоловікови подобає ся се, що може вийти на єго згубу. Тож як довго буде терпіти суспільність письма, часописи, нагі статуи на публичнім місци, котрі освоюють молодіж з річами неморальними, так довго безкористною була би праця посредством часописий, брошур і дневників, або бодай була би користь дуже незначна. Бо до поборюваня лиха всьо мусить подати собі руку, а передовсім мусить іти разом Церков, школа і родичі. Як довго буде тревати дисгармонія помежи тими чинниками, так довго не можна і говорити про успіх противділаня деморалізації.

Не належить однак забувати і о тім, що ті чинники мусить поцирати держава і хоронити їх перед внішними впливами, що руйнують моральність. Як раз проти школи, котра повинна не лиш образувати ум, але також впливати і на вихованє, що єсть задачею, а бодай повинно бути, шкіл народних, виділових і середних, звертають ся заміти п. Маєрського і то не легкі. Тим більше належить се піднести, що они виходять з уст не профана, але чоловіка в таких справах опитного, досвідченого педагога, котрий вже довший час на поли щільництва працює. Та школа отже, що мала би виховати молодіж здорову, мислячу, сильну духом, виховує на оборот молодіж терплячу на анемію — без волі — безрадну, котра скінчивши гімназію не знає, що має з собою робити, а коли приходять нові струї з заходу, не уміє критично розібрати мисли, не знає що добре, а що зле, бо школа виплекала у неї не розсудок, а фантазію. При помочи тої фантазії отже, як і вродженого чувства, кєрмує ся молодіж. Але кого тут винуватити? Чи молодіж? — Я не мігби кинути каменем на неї; то старші мають таку молодіж, яку хотіли єї мати, або задля свого довгого недбалства таку, яку би єї не хотіли мати.

Бо хтож займав ся молодіжкою до сєго часу? Ученик знав лише, що він прийшовши до школи, має уміти лекцію, а в дома має єї научити ся. Час, який єму зіставав ся по виученю лекції, мусів якось зужиткувати. Щасливі ті, що мають родичів на місци, або віддані під опіку побожних, світлих людей, бо такі потрафили живому молодечому темпераментови винайти якусь невинну розривку і звернути бачну увагу на моральне вихованє хлопця. Але попри таких, котрих дуже немного, єсть ціла фаланга дітей, котрих родичі задля недостатку поміщують де небудь, віддають в опіку нераз несовістних людей, що не уважають на повіреного собі хлопця, де він ходить, що він робить, як він заховує ся, чи морально, чи неморально, що не запитують ся єго, чи він був в церкві, чи не був, а навіть нераз і самі єго демо-

ралізують. Лихо особливо змагає ся там, де в хаті більше неразмешкає учеників, а помежи ними найде ся один морально упавший. Бо если кого хто може найскорше зіпсувати, то ученик ученика, а то тому, що один при другім в рівнім віці не вяже ся так словами, як то мусять лучати ся помежи людьми нерівними що до віку.

То єсть дуже важним моментом, котрий належало би використати для добра самої молодіжи. А іменно, подібне товариство, як польска „Ochrona młodzieży“ здало би ся і у нас. На жаль, такого до сего часу нема. Однак після моєї гадки належало би его заложити на інших основах. Думаю, що цілію товариства повинно бути побороване всякого руху антирелігійного і антиморального. Ініціативу належало би дати самій молодіжи, бо не можна було би успішно ділати без її співділання. Сама молодіж могла би під оком старших давати відчити від часу до часу.

В кождім місті провінціональнім, де тільки єсть гімназия, належало би заложити таке товариство, котре би стояло в живім контактї з товариством нашої столиці. Не сумніваю ся, що знайшло би ся багато одиниць добрих, моральних, котрі би хотіли щиро зайняти ся своїми товаришами і не допустили до їх занепаду морального. Без такого товариства ті чесні, моральні одиниці не мають ані впливу, ані сьмілости зробити своїм товаришам увагу, если видять, що они не ходять дорогою, якою йти повинні. Розуміє ся само собою, що такі товариства повинні бути під впливом і наглядом оо. катихитів. Вже те, що ученики могли би сходити ся в часі вільнім в однім місци разом, охоронило би їх не від одного лиха. О скільки більше то могло би стати ся, если би товариство постарало ся для молодіжи о якусь невинну розривку.

Я заговорив про неморальність молодіжи не для того, щоби тій молодіжи дорікати, як би міг мене хтось о се посудити, але до сего зневолила мене якраз горяча а щира симпатія до тої молодіжи і я взяв за перо, щоби тих кілька уваг піддати під розвагу загалу. Може оно би вийшло на добре не тільки молодіжи, але і цілої нашої суспільности. Время люте — тож до праці мусять забрати ся не лиш одиниці, але загал. Притім належить мати на увазі то, що нам признав „Tagblat“: „У християнських учеників єсть також по найбільшій часті чувство релігійне, що повстримує їх від неодного зла — у наших (себто жидівських) нема его цілковито“. Се чувство релігійне повинно стати ся девізою, метою в житю молодіжи, а оно охоронить суспільність від заглади.

Миролуб.

Необходима потреба руского семинара учительского.

В Росії, як звісно, ограничено число Жидів на університетах після сталих процентів цілого числа учеників. Сей процент виносить від 5—10% в різних заведенях. Такий самий процент сталий введено і у нас для Русинів по семинарах так званих утраквістичних. Введено тихо без шуму, без всілякої устави і справедливости. Сей процент виносить від 21—27%, як се виходить ясно з слідующих чисел:

На курсе приготавливавчий у Львові

зголосило ся:	Русинів 56	Поляків 60
принято:	„ 16	„ 44
в Тернополи в р. 1902/3		
зголосило ся:	Русинів 70	Поляків 45
принято:	„ 22	„ 44
в р. 1903/4		
зголосило ся:	Русинів 64	Поляків 57
принято:	„ 21	„ 36
в р. 1904/5		
зголосило ся:	Русинів 53	Поляків 57
принято:	„ 21	„ 44.

Стереотипно повторяючі ся числа прийятих, котрі для Русинів виносять: 16, 22, 21, 21, а для Поляків: 44, 44, 36, 44, без згляду на число подавших ся (в році 1902/3 подало ся Поляків 45, прийато 44. Русинів 70 прийато 22 — сеж ясно!) показують на сталу норму, на сталі проценти, — котрі як на тепер виносять до 27% цілого числа учеників (з дочисленем жидів). Який процент постановлять на найблишті роки, не можемо знати, одно тільки ясно, що єсть система в тім ругованю Русинів, система страшна, неумолима, вимірена на то, аби в короткім часі усунути Русинів-учителів зі шкіл так званих руских майже цілковито. Бож з сего „ласково“ нам лишеного проценту пійде якась значна часть на Мазури, часть утече на Буковину перед галицкими гараздами. Який се удар буде для цілого народу, се знають добре ті, котрі з поминенем всілякої справедливости визначають сталі проценти для нас — ми тільки самі здає ся замало собі здаємо справи з сего. Поляк-учитель переважно майже не володіє рускою мовою, ще частійше нею погорджує. Через закорінену у латинників погорду для руского обряду, буде сей обряд в умисній, а бодай мимовільній погорді. Були вже случаи явної погорди обряду нашого через учителів доказані судово; а кілько їх смирно криє ся перед оком людским невиказаних нашими застрашеними і збайдужнілими селянами — хто счислить? Не тільки прото національною шкодою грозять нам згадані „процента“ — але ще більше грізні они для нашого обряду, як взагалі для релігійности нашого народу. Возможе ся пропаганда латиньского прозелітизму впрост, а бодай посередно (Польки-учительки най-більше відзначають са в тім напрямі шкільної „діяльности“) а в кождім случаю возможе ся індеферентизм обрядовий, а навіть ре-

лігійний у Русинів, коли в школі не буде кому піднести краси наших обрядових звичаїв, загріти дітий рускою побожною піснею — а одночасно, з konieczности річи, звичай обрядові латинські будуть вивиспані під небеса, пісня польська буде звеніти щоденно і чимраз більше витискати з памяти і з душі дітий руску набожну пісню.

Той другий обрядово-релігійний згляд есть аж занадто достаточною причиною для нас, руских съвященників, аби ми застановили ся над засновуванем приватних руских семинарів учительских. Через приватні семинарі мусимо подбати примножити число Русинів учителів понад задекретований процент — мусимо старати ся виробити у них приклонність і замилюванє до свого обряду. Бож із тої жмінки учителів-Русинів, що виходять з „утраквістичних“ семинарів під зглядом привязаня і любви і зрозуміня свого обряду, не всі дописують; правда, не з власної їх вини, але з вини системи. Сподівати ся на правительство, що оно почує ся до справедливости для Русинів і потворить для них бодай кляси паралельні при галицких семинарах учительских, як се стало ся для Поляків і Чехів в Шлезку, не маємо вїякої підстави. Всїякі позначки радше всказують на то, що сей сталий процент буде спадати, хотай незамітно, але чимраз нише, що той ославлений утраквізм de nomine за печаливим старанєм Ради шкільної перемінить ся в коротці в чистий польонїзм. Впрочім до того ему і тепер вже недалеко. „*Vae victis*“, тож самі они мусять з себе викресати силу, знайти способи до двигнення з занепаду, хоть би і против волі переможців.

Говорячи о невідключній потребі закладаня руских семинарів учительских, мусимо з оловцем в руках перечислити кошта утрима на такого закладу.

В семинари учительским було ще перед заведенем сталого проценту для Русинів т. є ще в році шкільнім 1902. — 126 Русинів, 105 Поляків і 33 Жидів, разом 246 кандидатів. В жадній клясі не переходило число учеників 60, отже есть се число, що помістить ся в одній салі шкільній. Уділяє ся в семинарах 15 предметів шкільних, а разом з гімнастиком, гігієною і музикою 18 предметів.

До веденя такого закладу треба 7—8 сил учительских. Рахунок короткий: в кожій клясі тижнево до 32 год., на пятьклясе випаде число 160 годин тижнево. Поділити сі години на 8 сил, то для кождої сили випаде 20 год. тижнево. Попри то до правильного веденя семинара потрібно конче і школи вправ, що знов вимагає нових 4 сил.

Кошт мінімальний на кожду годину 2 кор., се випаде на кожду клясу 60 кор., на тиждень, окрім коштів утриманя салі, опалу і прочих видатків. Всї кошта представляли-б ся так:

Наєм пяти кляс	2000 К.	річно
опал	700	„ „
услуга	300	„ „

Наука: $60 \times 5 = 300$ кор на тиждень:

т. є. що найменче 12000 „ річно (за 10 місяців

Разом: 15.000 К. науки)

І то все без школи вправ. З нею треба би ще додати бодай менчу половину сеї суми.

Кошт сей річний єсть на наші сили впрост великанський, а однак конечність заснованя приватного руского семинара єсть так нагляча, що мусимо собі сказати виразно цілу правду в очі: ані руский університет, ані руский театр, ані навіть рускі гімназії, хоч як конечні, не суть так необхідими, як рускі семинарі учительські.

Де єсть така невідклична конечність, там мусять ся знайти способи і средства до заспокоєня сеї конечности. Сеж „*conditio sine qua non*“, если хочемо бодай в части ухоронити наш нарід від національної заглади, а єще більше від релігійного, обрядового, а що затим слідує і від морального індеферентизму і занепаду.

Два суть способи можливі достарченя сил учительских для такого закладу. Один простійший, відповіднійший, але zarazом о много коштовійший, постарати ся о фахові сили сталі, котрі би виключно сему ділу посвятили ся. Другий: заступати сили сталі бодай в части відповідно дібраними силами шкіл місцевих, котрі би за менчу плату, може по части і за патріотичне „Боїь да простить“ жертвували свої сили. Кажу по части, бо і втогди о веденю науки в повних годинах шкільних після пляну могла би бути бесіда тільки в тім случаю, если би попри то було бодай кілька окремих сталих сил професорских. В противнім случаю число годин мусіло би ся відповідно скоротити. Перший спосіб на разі видає ся для нас майже недостижимий. Знайти тільки сил учительских фахових, котрі би жертвували ся на непевну будучність служби в приватнім заведеню, се річ трудна. А если би удала ся, недопишуть фінанси.

Такий семинар приватний з фаховими сталими силами учительскими, могли би заложити у нас хіба одні Василянї. Для них була би се річ можлива, получена з коштами о много менчими, а задача так взнесла, що як раз підходить під обовязки і традицію нашого одинокого чина монашого, котрого історія виказує многочисленні заслуги на поли просвїтнім. Славні і учашані були колись школи Василянські, гімназії, конвікти, школи народні. Відновити ту славну традицію і звернути на разі свої заходи на поли просвїтнім на заложене руского семинара учительского, було би їх безперечною великою заслугою в тяжких часах для вашого народу. Нарід сего не забув би їм ніколи, а відплатав би вже зразу привязанем до обряду і віри, а також поступенним моральним відродженем при помочи сил учительских вийшовших з під їх руки.

Підготовленє сил фахових було би при стані студий монахів Василянських річю дуже легкою. Не потрібно було би і збільшеня значного числа монахів (що при теперішнім стані майна Василянського представляти би могли певні труднощі), бо ті самі сили, що учать в семинари, могли би помагати і при інших працях Чина. Була би се жертва з їх сторони, жертва получена нераз з значним перетяженем працею — але жертва взнесла, ведуча до морального піднесеня народу. Кошта Василянського семинара в порівнаню до семинара чисто приватного, були би мінімальні. Відпадають видатки на будинок шкільний, почасти бодай на услугу, а також на учителів, котрі би мали удержанє в монастирах. А если би лишили ся ще кошта першого урядженя, а також деякі додаткові кошта на утриманє сил потрібних понад стан даного монастиря, то ті кошта

були би вже не так значні, тож легше було би їх роздобути. Могли би причинити ся до сего самі ученики річними оплатами, що розложені на більше число кандидатів, були би невеликі. А єсть повна надія, що при наших відносинах, де Русинів ругують зі всіх семінарів після стало уложеного проценту, число зголошуючих ся учеників було би значне. А якби зі згляду на неможність учеників всякі оплати мусіли відпасти, причинить ся до покриття тих коштів весь нарід. Легшеж зібрати якусь менчу суму, як цілу потрібну квоту.

Справа так важна для релігійного і морального вихованя наших мас народних звернути мусіла би увагу всіх і зеднати передовсім наше духовенство, а також наші брацтва церковні в несею помочи спасеному ділу. Ті послідні т. є. брацтва церковні також колись поносили значні кошта на просьвітні ціли, самі закладали і удержували школи в часах, коли ніхто не дбав о просьвіту на Руси. Чим же часи наші ліпші від давних? А чи радше не мож сказати з певною дозою справедливости, що теперішня доба радше гірша і грізнійша для нас? Під відповідним проводом духовенства, а також при вєпруділлі наших Владик дала би ся воскресити давна традиция брацтва на Руси так, що они нині вєспільно з народом цілим і полученими власними заходами могла би для просьвити народу жертвувати о много більше, як давнійше брацтва поодинокі.

Впрочім знайдуть ся побожні а заможні одиниці з поміж сьвітських а ще певнійше з поміж духовенства, котрі жертвами і записами посмертними підкріплять фонди на удержанє не тільки одного семинара, але зглядно також на розширене акції в тім напрямі. Я певний н. пр. що бл. п. о. Новосад був би записав часть своїх значних фондів на приватний семинар, если би була вже введена в жите та інституция, а також не менче певний, що многі заможні сьвященики, як н. пр. знаний з жертволюбности отець Декаєн Залуцкій з Теребовлі і другі, не поскупять жертв на сю ціль, не забудуть на неї в своїх записах.

Що до місця, де би мав бути заложений такий семинар, єсть вже річю обоятною, залежною від обставин. На разі там, де на то Василянські забудованя дозволяють. Можна би заложити семинар не конче в місті, але також на селі, а в тім случаю і кошта удержаня для кандидатів по селах (при заложеною інтернатів платних в части готівкою, в части віктуалами) були би менчі, а також вихованє здоровше під зглядом гігієнічним, а ще більше під зглядом моральним, далеко від покус і зіпсутя наших більших міст зжидоватілих і злібералізованих етично.

Високопреподобні Отці Чина св. Василя В. ! Ви розпоряджаєте нині самі собою, подумайте над тою справою !

Введене в жите сего заміру дасть Вам можливість подвоїти, потроїти Ваші місійні заслуги для народу руского. Сеж місяя, взнесла місяя виховати тих, що виховують молоді покоління рускі по руских школах. За сю діяльність вдячні будуть діточки рускі

нині нераз опущені, поневіряні і ведені до обрядового індиферентизму, вдячний буде щільний руский нарід.

Кандидати семинарів приватних мусять складати іспита зрілости при семинари публичнім. Тим, що позискають свідощтво математичне, нічо не стоїть на перешкодї до позисканя посад учительських. А если би деяким з них перешкаждали в тім наші галицькі відносини, то они мають ті самі права, що абсолювенти семинарів публичних (поміж иншими і право служби однорічної) можуть стати офіцерами при війску, можуть бути принятими до лотчи, до желізницї, до уряду податкового і до суду на урядників маніпуляційних.

А в тім случаю не стояло би їм на перешкодї то найновійше заряджене міністерске, котре не допускає до тих занять державних учеників, що побирали стипендия семинарицькі. Де би не опинили ся вихованки семинарів Василянських, всюда они через старанне фахове і морально-релігійне підготовлене сповнять добру службу для народу цілого і для его морального підвигнення.

Труднійше вже було би заложити семинар чисто приватний без підмоги і співудїлу Василян. Але если конечність жадає сего, і если Василяне через які небудь перешкоди не могли би до сеї акції приступити, мусимо ми, рускі святици, подбати о такий заклад. Та сама евентуальність чекає нас, если би один семинар руский заложений Василянами не вистарчав, а зглядно був понад міру переповнений. В тім случаю повинно подбати ціле духовенство о такий заклад — ціле духовенство вспоможене своїм Епископатом. То повинно бути предметом нарад на скликаних *ad hoc* зборах цілого руского духовенства.

Пригадаймо собі тільки на сей фатальний процент, чи там норму привиманя Русинів при утраквістичних семинарах — зчислим ще всіх Поляків, що виходять з тих із чисто польських семинарів публичних і многих приватних, то переконаємо ся, що незадовго надійде час, де Русин-учитель в школі рускій буде дуже а дуже рідким оказом, вповні достойним займати визначне місце на будучій „крайовой“ виставі поміж куріозами польської культури. А знаємо чейже засаду що: „чия школа того будучність“. Наша будучність, будучність нашого народу і нашого обряду, представляє ся на тім тлі дуже невесело. Без нашого чинного співудїлу нема надїї на єї поправу.

о. Епифаній Роздольский.

Розважання о страстях Христових.

(Реферат реколекційний).

Иже грѣхи наша самъ вознесе на тѣлѣ своемъ на древо, да отъ грѣхъ избавше, правдою проживемъ. (Пет. I, 2, 24).

Розважання о страстях Христових є відповідними в кождім часі, они вельми поучаючі і спасенні для кожного стану і для кожного віку. Они нам несуть в смутку і недоли відраду, а в хвили смерти цілючий лік. Розважане розп'ятого на хресті навело множество грішників на праву дорогу, упокорило гордість учених і просвітило невіжів; оно укріпило слабодушних; легкодусних наповнило спасенним страхом, а дітий „міра сего“ до покаяння направило. В розважаню страстей Спасителя перебували св'яті мужі ніч і день; клячучи перед св. хрестом, „на нем же Христосъ волею расп'ятъ ся плотию“ (стіх. вел. Посту), слезами „умиленія“ умивали гріхи свої і росли чим раз більше в любови до Бога. „То єсть моя висша філософія, мовить св. Бернард, Христа знати і то розп'ятого; єго терпіня розважати називаю мудростию; в тім розважаню знаходжу я совершенство чесноти, повноту умітності та сокровище спасенія і заслуг. Розважане то єсть моім вірним товаришом в доли і недоли, моім вірним провідником на дорозі мого життя“.

Тож і ми, Всч. Братя, котрим св. хрест „благолѣпіє“, жертвуймо нині хоч коротку хвилю розважаням страстей Господа нашого і застановім ся, хто терпів, що терпів і задля чого терпів?

В тій цілі вийдём на гору Голготу і припадём ко Христу на „древѣ расп'ятому“ і принесім єму яко слези наші слова: „Согрѣшихомъ, беззаконовахомъ, неправдовахомъ предъ Тобою, ниже соблюдохомъ, ниже сотворихомъ якоже заповѣдалъ єси намъ; но не предаждь насъ до конца, но помилуй насъ Спасе, воздвигни нашъ умъ къ обращенію; прийма насъ кающихъ ся и ущедрь насъ, яко благоутробень Отцевъ Боже!“ (Канон Анд. Кр.).

Хтож єсть той, що терпить на хресті? Невинний і праведний терпить; Спаситель „міра“ терпить; вчоловічений Син Божий терпить. „О странное таинство“! Хтож би сему і вірив, як би не навчила нас сего св'ята релігія наша, та благовістница всякої правди.

Коли чуємо, або читаємо, що хтось невинно терпів, або на смерть зівстав невинно засуджений, чиж не зрушить ся і обурить ся наше чувство на ту гадку? Але хтож на св'яті єсть безвинний? Ми всі грішники. А коли би ми якогось явного гріха, задля котрого завзивали би нас до одвічальности, навіть і не поповнили то однакж маємо много гріхів, що зв'єні лиш одному Богу і задля них може зсилати на нас Бог кару дочасні, щоби в другім життю нас не карати. Але на Голготі терпить той, що в най

строгим змислі був невинний, був безгрішний, „иже грѣха не сотвори, ни обрѣте ся лествь во устѣхъ еѣо“ (Петро I, 2, 22). Терпить той, що міг сьміло ворогам своїм сказати: „Кто отъ васъ облечаетъ мя о грѣсѣ?“ (Йон. 8, 46).

І той безгрішний, той праведник, поносить муки невинно і то ще за добродійства зділані людям! „За кое дѣло хочете мя убити Юдеѣ! вопіялъ еси Господи на крестѣ влекомъ; яко разслабленныя ваша исцѣлихъ, мертвецы якоже отъ сна возставихъ, кровоточивую исцѣлихъ, прокаженныя очистихъ, хананею помиловахъ. Людіє мой! что сотворихъ вамъ? и что ви воздасте? за манну желчь, за воду оцетъ?“ А той праведний, безгрішний, що одержав „злая за благая“ єсть нашим Спасителем! „Той бо єсть, иже въ мори спасый и въ пустыни питавый; той єсть животь и свѣтъ и міръ мірови (Антиф. Стр.).

Той єсть Син Божий, Богочоловік, „иже во образѣ Божій сый (Филип. 3, 6), котрий з превеликої любови до рода людского, добровільно „умалилъ себе, зракъ раба пріємъ и образомъ обрѣте ся яко человекъ, смирилъ себе, даже до смерти, смерти же крестныя (Филип. 3, 7.), і „стражда не прещаетъ (Петро I, 2, 23), щоби освободити нас від законної клятви.

І терпів великі і невисказані муки Господь наш Ісус Христос. І як се неможливо земнородному поняті і гідно висказати безконечне єство Бога, так і глибоке море страстей Христових не можливо вичерпати.

Вже на самім початку свого появилення, дізнає Спаситель наш глибокого упокореня, але вже найбільший стан єго пониженя зачинає ся в хвили, коли він по установленю св. Тайни Евхаристій, ввійшов до гетсеманського городу, де по кількогадинній молитві оволоділа ним велика туґа, тревога і боязнь смертельна так, що на єго тілі „бысть потъ єго, яко капли крове каплющія на землю. (Мар. 22, 44). Таке чувство, що оволоділо єго душу, було страшним терпінєм, бо він яко Бог знав і передвиджував, що мимо страданя і смерти єго, много людей не осягне спасеня, якого він так горячо всім бажав.

Згадаймо ту підступну зраду Юди, того сина беззаконного „отъ права неситнаго и дерзости безчеловѣчныя“ (стих. стр.), згадаймо то пійманє єго, як розбійника; то звязанє рук і провадженє єго перед суд беззаконних і кровожадних! Розважмо то нелюдске катованє, в наслідок котрого тіло єго становило мовби одну велику рану від віг до голови, то з Козмою Махомским так відозвем ся: „Кійждо удъ святяя твояя плоти Господи претерпѣ: терніє глава; лице оплеваніа; челюсти заушенія; уста въ оцтѣ разтворенную желчь вкусохъ; ушеса хуленія злочистивая; плещи бівенія и рука трость; всего тѣлесе протяженія на крестѣ; членове гвоздїа и ребра копїє“ (стих. стр.).

На вид тих страстей, пророк вже з далека сумно голосить: „О вы вси приходящїи путемъ, обратите ся и видите, аще єсть болѣзнь, якъ болѣзнь моя?“ (Ерем. 1, 12). Не тільки

пророк тужить — голосить, але „вся тварь измѣнише ся страхомъ, зряше тя на крестѣ обѣшена Христе; соняце омрачише ся и земля основанія сотрясаху ся“ (стих. стр.). І мати твоя, що породила тебе непорочно, видячи тебе, як ти, Слово, висииш на хресті, ридає: „Сыне мой, где доброта зайде зрака твоего? Увы мнѣ свѣте міру! Что зашелъ вси отъ очію мою Агнче Божій? (стих. стр.). І воїнства безплотних „страхомъ одержими“ кличуть: „Непостижимый Господи слава Тебѣ“; ми же з Петром, з ближним і другом твоім, котрий на хвилю відрик ся тебе і „плака ся горко“, з глубини сокрушеного серця благаємо тебе: „Слезь нашихъ не премолчи“, но покаяне наше прийми і помилуй нас. (стих. стр.).

І терпів Спаситель наш всі ті великі муки задля нас, „грѣхъ ради нашихъ“. Щоби задоситьчинити нескінченій божій справедливості, ображеній гріхами людей почавши від Адама в раю, страдає і умирає Ісус Христос за гріхи всего свѣта і яко жертва примирення змиває своєю кровю вину цілого роду людского — всіх людей минувших часів, сего часу і всіх будучих поколінь. „Той язвень бысть за грѣхи наша и мучень бысть за беззаконія наша, наказаніе мира нашего на немъ; язвою его мы исцѣлѣхомъ. (Ис. 53, 5). Так гріхи наші, беззаконія наші, явили тебе, Спасителю наш! Продали, зрадили і відрекли ся тебе; гріхи і беззаконія всіх людей і кожного з осібна, озлобили тебе, до стовпа привязали, тернем увінчали! О, превелика злобо гріха! Тут пізнаємо, як відражаючою мерзостію ти являєш ся, що ти самого Сина Божого так зневажила, „зжидителя всяческихъ“ на хрест пригвоздила, „подателя жизни“ умертвила. Але „язвою его мы исцѣлѣхомъ“. Не, щоби нас погубити, допустив Бог зневагу і смерть Богочоловіка, але щоби нас спасти; так бо „возлюби Богъ міръ, яко и Сина своего единородного далъ естъ, да всякъ вѣруй въ онь не погибнетъ, но иматъ животъ вѣчный“ (Иоан. 3, 16).

О, любове, безконечна любове, хто тебе поняти, хто тебе гідно звеличати може!

Розважайже, душе моя, ту превелику любов Спасителя твоего і не рани тернем і так зранене пречисте его тіло, но прибіжи до него на хресті розпязтого з вірою і надією на милосердие его; умий слезами стопи его і полюби его над все. Таж він тебе скорше полюбив; полюбив і за многі гріхи твої свою кров проляв, щоби тебе спасти, привернути до „перваго блаженства“, до самого Бога, до котрого ні ангели, ні Пречиста Діва, ні свѣти тебе привернути не могли.

І так Син Божий, Спаситель і Бог наш, терпів, поніс тяжкий хрест страдань „грѣхъ ради нашихъ“; страдав за гріхи всіх людей, людей кожного стану і віку, щоби лише їх спасти. І за гріхи слуг своїх, котрих він освятив до своєї служби і дарував „царское священіе — дарованіе, всяку цѣну превосходящее“ (Акаф. Причаст.), бо ми занедбанем обовязків свого звания нераз задали біль его ранам.

До кого, як не до нас, кличе Христос: „ви есте соль земли; аще соль обуюеть, чим осолить ся?“ До кого, як не до

нас, мовить дальше: „вы есте свѣтъ міра... тако да просвѣтитъ ся свѣтъ вашъ предъ челоувѣки, яко да видять ваша добра дѣла и прославлять Отца, иже на небесѣхъ (Мат. 5, 13, 17.).

А ми, яко „свѣтъ міра“, чи ревно і совісно закон Христовий научали і захованем заповідий божих вірним добрий приклад давали? А чи яко „соль земли“ паству нашу від зіпсутя віри і моральности словом і ділом охороняли? Чи ревнували ми тою любовію і свѣтостію, котру припоручив нам божественний учитель, а котра знаменує правдивих учеників і другів єго? Чи поносили ми радо і терпеливо свій хрест, щоби стати ся достойними єго наслідниками і чи все памятали ми на зазив єго: „научите ся отъ мене, яко кротокъ єсмь и смиренъ сердцемъ? (Мат. 11, 29.).

Гріхи і провини пастирів і строїтелів св. тайн справляли єму великий біль, а вже найбільшим горем, найбільшою тоскою було розбите єго чувство, коли він пророчим оком видів, що служителі часом надуживати будуть найсвятійшої жертви єго крови, на зневагу Отця єго небесного, а в свою погибель. Святотацка Служба Божя була для него так чимсь болючим, так страшним, що аж від чаші відпрошує ся, від тої чаші, котру він „желаніємъ возжелѣ“, котрої в своїм житю так горячо бажав.

Но милостивим будь нам Владико! Смерти грішника ти не хочеш, але: „обращенія ожидаай, обрати насъ всесильною Твоею рукою къ тебѣ и на путь истиннаго покаянія настави“. (Акаф. Прич.).

І хтож з нас не зазнав дивного твого милосердия? Ти поризив Озу, котрий простер руку, щоби придержати кивот, нас же „много передъ Тобою, Богомъ нашимъ согрѣшающихъ, непогубляеши, но еще самъ простираєши и держиши десницу нашу на пріятіє Тебе, Бога нашего“. (Акаф. Прич.). Бо ти „благъ и во вѣкъ милость Твоя“. Твоє милосердие, твоя любов до нас превелика і ти готов нам все простити, коли лише сердечним жалем з тобою бажаємо примиритись. Тож благаємо тебе: „Помощникъ намъ буди: не отрини насъ и не остави насъ Боже Спасителю нашъ!“ (Пс. 26, 15.). А при помочи твоїй, коли лиш станемо на Голготі, під твоїм хрестом, щоби звершити достойно безкровну жертву твоєї любови, будемо зі співчутєм споглядати і духом видіти, як з твоїх ран пливе кров за спасенє людий; будемо споминати і розважати твої спасенні страсти, а поклоняючи ся пречистим, пресвѣтлим і животворячим твоїм язвам, будемо молити, щоби ти, Сине Божий, „очистивъ насъ, взявъ отъ насъ бремя грѣховное и яко благоутробень, давъ намъ слезы умиленія (Андр. Кр.), щоби жертва пресвѣтої твоєї крови чистим сердцем нами звершувана, піднесла ревність нашого званя, принесла Богу славу, а людям і нам спасенє як в житю дочаснім, так і вічним.

о. Николай Кумановский.

Історія християнсько-католицької Церкви для середніх шкіл.

Після учебника Дра Антонія Валлера, обробив і доповнив о. Александр Стефанович професор в ч. к. женьській учительській семінарії у Львові. Ціна 2 кор. Накладом правого фонду.

Рецензія.

Найтруднішою річю є написати добрий учебник шкільний і то о стільки труднішою, о скільки менше розвиненими є ті, для котрих він призначений. Учебник, попри се, що мусить бути приступним і подавати цілий предмет, мусить его подавати в певній науковій формі. Рівнож і видаги оцінку о стійности шкільного підручника є річю вельми трудною. Саме перечитане, або навіть перестудіоване підручника не вистарчає і така оцінка полишить ся, будь що будь, чисто підметовою, а яко підметова може випасти для підручника раз прихильно а другим разом неприхильно, хотяй в обох случаях буде походити від совісних та безсторонних людей. Щоби оцінка була дійсним висловом стійности підручника, мусить він бути передовсім в руках учеників, мусить учитель чи катехит, переробити его в школі, мусить пересвідчити ся, чи він відповідає степеневі інтелігенції учеників і чи они з него користають. І доперва тогди, коли пізнає в чім він відповідає, або не відповідає педагогічним вимогам, може осудити его стійність.

Сих кілька уваг уважали ми відповідними висказати, щоби зазначити, що отся оцінка не полягає на самім перечитаню підручника і що она опирає ся не тільки на короткім досвіді одиниці, але є і гадкою иньших, з котрими автор єї нераз обговорював наведений підручник. Історія Церкви А. Стефановича є новим виданем учебника, який вже від довшого часу уживає ся в найвишій класі середніх шкіл. Автор подопнював браки, в дечім змінив зміст, а в дечім скоротив.

Насамперед змінив автор поділ цілої історії, розділюючи нові часи на два періоди, перед і по французькій революції. Границею четвертого періоду ставить автор західний роздор Церкви, чим вже раз зірвав з впровадженням німецькими авторами поділом „до реформації Лютра“. Сей чисто німецький поділ є обиджаючим для католицької Церкви, а то тим більше, що німецькі історики принайменше пишуть „zur s. g. Reformation“, між тим, як иньші опускають „s. g.“ і пишуть прямо до реформації, мовби то виступлене і наука Лютра були справді реформою католицької Церкви. Сей поділ стоїть више від иньших, які можна подібати в підручниках, приміром: до Боніфатія VIII., до вестфальского мира, бо границями его є справді події загального значіння для Церкви.

Перед нами кілька підручників, яких уживають в середніх школах Австрії. Підручник в польській язиці Дра Югана, підручники німецькі Дра Кальтнера, Дра Фішера і Дра Кеніга. Всі они

менші обємом, а декотрі з них, як приміром Дра Кеїґа, числять мало що більше як 100 сторін. Після нашої гадки шкільний підручник повинен бути не завеликий і в тім напрямі найліпше припав би нам до вподоби підручник Дра Кеїґа. Та щож? Ми зачали его перелистовувати і пересвідчили ся, що се не є історія, що подавала би в формі оповідання о скілько можна точний образ розвою Церкви, а короткий витяг, щось в роді ренетіторий. Хто хотів би его вивчити, сей мусів би прямо згубити ся, бо підручник подає множество подій в можливо найкоротший спосіб. Другий підручник Дра Фішера, о 112 сторонах, подає за мало подій і надавав би ся більше до шкіл виділових. Підручник о. Стефановича є вдвоє більший — і се була би хиба. Вичерпати цілий підручник, так як він є, в однім році, а радше в девятьох місяцях, бо в червни розпочинають ся вже іспита зрілости, є річю прямо неможливою. Се однакж, що підручник о. Стефановича числить аж 250 сторін, має свою важну причину. Першою і найважвійшою є се, що автор мусів обширнійше обговорити історію Церкви серед Славян, а в особенности історію Церкви на Руси. В німецьких підручниках історія рускої Церкви займає від 6 до 15 стрічок, хотя дуже подрібно говорить ся в них про ереси Лютра, Кальвіна, Свендборґіянів, Гернгутів і иньших. В підручнику о. Стефановича обіймає історія рускої Церкви звиж 75 сторін, не вчисляючи історії навернення Славян, історії Церкви в Польщі і серед иньших славянських народів. Другою причиною, для котрої автор рішив ся на так обемистий підручник є без сумніву се, що у нас майже нема підручника історії Церкви в рускім язичі і автор хотів прийти в поміч загалови. За се належить ся ему тільки подяка і можемо сьміло сказати, що не потреба ліпшого підручника до відсвйженя в памяти історичних подій, як підручник о. Стефановича. Катехит дуже лехко може побороти трудности, бо може пропустити менше важні уступи і сим способом зменшити обем підручника.

Все таки Вч. автор зменшив нове виданє о 50 сторін. Се скорочене не тільки що не пошкодило, але дуже причинило ся до ліпшого перегляду. Приміром скоротив автор огляд реліґійних поглядів серед поган, скоротив значно ті часті, про які ученик мав нагоду дізнати ся з історії біблійної нового завіта, дальше трудні, а мало інтересні ереси перших віків і много иньших. Про історію навернення різних германських племен згадує автор тільки дуже коротко — і цілком справедливо. Також загальні огляди поодиноких періодів вийшли в новім виданю значно скорочені. Значно скоротив автор борбу о інвеституру, котра в давнім виданю була описана може за подрібно і тому була дуже трудна до вивченя. Історія західного роздору, ереси Лютра і иньших скорочені майже о половину. Щоби довго не розписувати ся, скажемо коротко, що з історичного матеріялу пропустив автор все, що не стоїть в тісній звязи зі самою Церквою, а подаючи події, подавав їх не в подробицях, які ученик може знайти в історії всемірній, а в осввітленю загально-церковнім. Ми мусимо піднести з повним признанем, що автор нігде ні на один крок не відступав від історії. Хоть як сумні картини історії приходять ся ему викладати ученикови, як приміром, невідрадний стан апостольского престолоа в IX. в., а відтак

страшну саму в собі і в своїх наслідках західну схизму, то автор стоїть завжди на безстороннім становищі історика. Представляє подію так, як она є, але поясняє її і збиває навіть ложні погляди ворогів Церкви, дає їм правдиве освітлене, так що ученик прочитавши тепер, або в пізнійшій віці, якусь сумну картку з історії Церкви не буде сьмів сказати: „а про се нам катехит не згадував“. Він в короткій відповіді шкільного підручника знайде правду, а притім сказівку, як поглибити свої відомости в тім напрямі. Бути може, що дехто скаже: По що ученикови про такі річі говорити? На се ми відповімо: Наколи сего не зробить катехит і не пояснить, то знайде ся „приятель“, що єму се скаже і пояснить по своему.

Історію Церкви доводить автор до найновіших часів. В особнім уступі подає прегарний начерк понтифікату папи Льва XIII., написаний так широко і тепло, що з него самого може вже пізнати ученик, чим був сей папа для Церкви, і що яко її голова був правдивим вітцем для своїх дітей, бо не було би в сьвітї важнішої події, про котру він не заговорив би, подаючи своїм вірним спасенне уїмнене та батьківські ради в своїх численних енцикліках.

Та найважнішою заслугою автора є історія рускої Церкви. Є она знаменито оброблена і автор не щадив труду. Черпав з найновіших жерел і доповнив в многих місцях давний підручник не нагромадженням історичних подробиць, (бо як раз їх в многих місцях пропустив), точнішим з'ображенем відносин, серед яких розвивала ся руска Церков, опираючи ся на таких істориках, як пр. Грушевский, арх. Ліковский, Бобжинський, Калінка і інших. В першій періоді рускої історії поробив автор дуже мало змін, а ті, які зробив, причиняють ся дуже до виробленя ясного погляду про вплив Церкви на просьвіту цілої Руси, та на витворене самостійного руского письменства. Се мовби тиха відповідь на голос деяких учених професорів, що найновішими часами висказали погляд, мовби то славянський обряд, не то що не причинив ся, але прямо став на перешкодї загальній просьвіті на Руси.

Подане житєписий важніших писателів церковних, може дехто уважати злишнім, однакож нам видать ся, що в школах, де наука руского язика відбуває ся правильно, може їх катехит з чистою совістю пропустити, але кільки то є таких шкіл, в котрих ученик не має навіть нагоди почути про св. Іларіона, Теодозія, Нестора і інших. А прецінь они є в першій мірі писателями церковними!

Далеко більше зміни поробив автор в слідуєщих періодах. Ніхто не заперечить, що велику трудність робить написане, а ще більше спам'ятане історії по татарськїм лихоліттю, коли то часть Руси перейшла під пановане Литви, а друга під пановане Польщі. Та тут старав ся автор прийти ученикови в поміч тим, що в поодиноких розділах, на початку нових уступів подавав заголовки, що дуже причиняють ся до легшого вивченя. Ученнк має сям способом, що так скажемо, точку, на котрій може оперти ся єго пам'ять. І в тім періоді не позабув автор про тісну зв'язь нашого письменства з розширенем християнства, бо посьвятив сій справі цілий уступ, згадуючи в нїм про перші переклади сьвятого письма на народний язык. Згадує також, що в XV. в. школи на Руси стали

організувати ся на лад західних академій. Є се події вельми інтересні для ученика і дають ему наглядний доказ про великаньський культурний вплив Церкви на Руси.

Ще більше змін поробив Вч. автор в історії берестейської Унії, але і в сїм случаю не обтяжує ученика. Він зобразує тільки докладнійше обставини, серед яких розвивала ся Унія, вказуючи на перепони, яких дізнавала она від чужих і від своїх, та згадуючи про єї прихильників та покровителів. Ученик не відчує більшого тягару, бо як раз точнійше знанє обставин улєкшить ему спам'ятанє ноодиноких подій, котрі серед них зродили ся.

Цїлком переробленою є історія рускої Церкви від подїлу Польщі. Автор обговорює єї так, що особно оновїдає історію Церкви під панованєм Росії, а особно під панованєм Австрії. Сеся часть значно розширена. І не без причини. Є се послїдне столїте нашої історії, в котрій єще тільки подій точно незнаних, о котрих инакше пишуть історики російські, инакше польські, а ще инакше иньші. Може нї одна історія не є так рїзнородно обговорювана, як історія Унії під російським панованєм, а то на жаль навіть самими дїтьми Унії. Тож дуже важною рїчю є показати ученикови наглядно, хто спричинив упадок Унії в Росії і якого то покрою люди довершили поганого діла. Побачить між ними ученик і таких, котрих ему з иньшого боку хотять представити покровителями та спасителями так Церкви, як і самої народности. Історію Церкви під панованєм Австрії дїлить автор на дві доби, до р. 1848 і від р. 1848. З неї пізнає ученик, в якїм станї прийша Церков під панованє Австрії і о скілько розвинула ся она за послїдне столїте. Автор вичислює ряд галицких митрополитів, зазначаючи при кождім найважнійші єго подвиги. Обширнійше обговорює дїяльність митр. Ангеловича, підносячи єго вірність для Австрії і митр. Левицкого, згадуючи про єго заслуги на поли народного шкільництва. В другій добі вичислює дальший ряд митрополитів, підносячи важнійші події, як заключене конкордії, реформу Василян, основанє Станіславівскоґо єпископства та Львівський синод. Для заокругленя подає автор також ряд єпископів Перемиских та Станіславівських.

Не забув автор також про се, що частина руского народу поселила ся в Америці і в особнім розділї одає короткий огляд розвою Церкви в Америці.

Цїлковиту новість впровадив автор, подаючи при кінци підручника огляд рїзних теорій та змагань в XIX. в. Автор розріжняє теорії філзофічні, до котрих зачисляє атеїзм і матеріалїзм. Він подає не лишень самі теорії, але, о скілько позволяє ему місце, збиває їх простими та легкозрозумїлими доказами. В усїм слїдно змалу працю автора, а при тїм і велику любов до ученика. Він хоче, щоби ученик знав про ті змаганя, пізнав їх причини та страшні, як для одиниці, так і для загалу наслідки, щоби відтак, опустивши шкільну лавку, не дав зловити ся на слівця першого лїйшого агітатора. Короткий сей огляд доповнює знаменито недостаток, який давав ся відчувати в наших шкільних підручниках релїгії.

Переглянувши цїлий підручник, мусимо прийти до нересвїдченя, що він посїдає всі прикмети доброго шкільного учебника.

Писаний гарним язиком, популярний, дає новий образ історії Церкви, не вдаючи ся в подборобиці. Можемо совісно сказати, що учебник о. Стефановича є найліпшим зі всіх руских учебників, яких доси уживає ся в середних школах до науки релігії.

о. Т. Л.

Проповідь о потріній смерті.

„Якоже приближи ся (Исусъ) къ вратомъ града и се иззнашаху умерша“...

Лук. гл. VII. в. 30.

Раз ішов Христос з своїми учениками і великою товпою народа до міста Наїн. У воротах міста стрівув похорон. Несено на вічний спочинок молодця, сина бідної вдовиці. Сей молодець був єї одинокою підпорою, проте можна собі уявити, як тяжко вона за ним плакала. Сей плач відчували і сусіди і весь нарід, але ніхто не міг єї в тому нічого зарадити. Се все видів І. Христос. Він змилосердив ся над вдовицею, приступив до умершого і промовив: „Молодче, кажу тобі, встань.“ І сейчас піддвигнув ся сей молодець і зачав говорити. Всі люди, що виділи се чудо, прославляли Господа Бога.

О мої дорогі! Чи сей молодець не є вірним образом всеї людскости перед приходом І. Христа? Для сего молодця погасло сьвітло сонця, а настала темнота. Так і люди перед Христом блукали в темноті, не знали правдивого Бога, розум їх був поморочений ідолопоклоньством, люди не знали любити Бога, не знали любити ближніх. Тоді не було ще Ісуса Христа. Як людске тіло закопує ся до гробу і там черви розточують єго і творять безобразну масу, так і люди перед Христом блукали у беззаконностях, та не знали, як добутись із сего.

Ісус Христос не міг довше дивити ся на се, лишив сьвітлість, яку мав у свого Вітця від віків, сходить на сю долину сліз і йде на стрічу сему плачучому похоронови, сим людям заблуканим і каже: „Не плачте!“ Але о Господи! Чи може бути більше нещастя над смерть, а ти кажеш: „не плачте?“

Мої дорогі! Є смерть, де справді можна сказати Ісусові слова: „Не плачте!“ Але є смерть, над якою мусить ся плакати, іменно: смерть дочасна, духовна і вічна смерть.

- 1) Ісус потішає нас при дочасній смерті;
- 2) Ісус взиває нас, щоби ми піддвигнули ся в покаянню із духової смерті;
- 3) Ісус грозить, если ми не хочемо покаяти ся, вічною смертю.

Застановім ся ближше над сею потрійною смертю.

Нічого не боїть ся так чоловік, як смерти. Ціла природа чоловіка противить ся тому і зовсім справедливо; бо чоловік не був сотворений для смерти. Смерть є карою за гріхи, а се, що походить з гріха, чи не має бути страшне?

Уявім собі положене умираючого. Сьвіт, де він мав тільки приятелів, тепер мусить лишити, мусить покинути свої добра і богацтва, які він з трудом нагромаджував. Діти стоять коло ліжка умираючого любого вітця, коло коханої матери. Превелика болізнъ пригноблює їх, а очи, повні сліз, аж надто говорять, що діє ся в їхнім серци, що їхні уста хотіли би виказати. Дорогий муж в останнє працає ся зі своєю жінкою. Приятелі, які походили ся коло ліжка свого друга, ледви можуть промовити слівце і засумовані відходять від умираючого. Чи ж може бути прикрійше положене для чоловіка над се? А вжеж він був ревним християнином, а Христос недалеко від него, він виходить єму на стрічу і потішає словами: „Не плач“. Не плач, бо сьвіт, який ти покидавш, не є твоя правдива вітчизна, ти невдовзі пійдеш в другу красніjšу. Богацтва і добра сего сьвіта, то лише позори добра, які можуть закрати вороги, які скоро минають, а ти йдеш посісти добра вічні, непереминаючі.

Смерть, якої ти боїш ся, є лише позорою смертю, бо ти встанеш на страшнім суді: Азъ єсмь воскресеніє и животъ: вѣруай вѣ мя, аще и умреть, оживеть, и всякъ живый вѣруай вѣ мя, не умреть во вѣки.“ (Йоан. 3, 39.). Не плачте — говорить Ісус до присутних — бо я кождому віруючому в мене даю вічне жите; він не прощає ся з вами на віки; ви невдовзі знова єго побачите, знова будете тішити ся з ним.

Мої дорогі! Чи і тепер видає ся вам образ смерти таким дуже страшнім? О ні! Для християнина смерть не має нічого страшного, бо християнин за гробом видить красшу вітчизну. Він на сьвіті не може нічого стратити, а там всемо може позискати. Він знає єю правду, яку так красно висказує св. Павло в листі до Євреїв (13, 14.): „Не имамы здѣ пребыванія, но грядущаго взыскуємъ“.

Тому кличе дальше ап. Павло (Фил. 1. 23.) „я хочу умерти і дістати ся до Христа“. Подивіть ся на милу, щасливу вітчизну умираючого християнина, гляньте на силу потішаючих слів Христових: „Не плачте“.

Прим. Св. дівця Синклітика у останніх трьох літах свого життя мучила ся тяжкою недугою. Господь навістив єї такою лихорадкою, що безупинно днем і нічю томила єї горячка і позривала болючі груди. Серед такого болю благословила Всевишнього, що подає єї хоч маленьку чашу свого терпіня. До сеї недуги прилучила ся опісля иньша. На єї лиці утворив ся гниючий боляк, а із него виходила така неприємна вонь, що не можна було зблизити ся до неї. Сьвята задержала все рівновагу і, супокій та благодарила Бога, що сим стає подібною праведному Йовови, мученикам і многим сьвятим. Хто єї жалував, відпові-

дала: „чому не даєш мені вийти побідно із сеї такої хосенної і славної борби?“ На три дні перед смертю заповіла: „вскорі вийду із сеї земної вязниці, а получу невисказану утіху в небі“. І справді о сій порі вийшла єї душа із тіла получити заслужену нагороду в небі.

Мої дорогі! Смерть проте тілесна не є страшна, страшна є лише духова смерть, бо тоді душа відлучена від Бога. тоді спочиває на ній прокляте боже і тоді християнинови згадка про смерть є найстрашнішою.

II

Духово умершому не виходить Христос на стрічу з потішаючими словами: „Не плач“. Гріх давить душу такого умираючого. Гріх є найбільшою невдячністю зглядом Бога, котрий з любови нас сотворив, наділяв ласками, дбає про нас, призначив до вічного спасення. Як тяжко жалить ся Господь Бог за невдячність грішників у пророка Ісаїї: „Слухайте небеса і уважай о земле, бо Господь говорить: Я сотворив і виховав синів, а вони мене зневажають“. (1. 20.). Гріхи суть найбільшою невдячністю проти Ісуса, бо за людські гріхи Христос був розпятий на хресті.

Християни! Над гріхами проте плачмо і жалуймо, бо так відзиває ся Господь у пророка Йоїля: „Наверніть ся до мене з жалем і плачем“ (2. 12.). Хто грішить, сей духово мертвий і Ісус кличе до нього: „Я тобі говорю, встань, збуди ся із смертного сну і йди до сповіди. Чи ти король, чи простак, багатий чи бідний, поважний чи зненавиджений, отець чи мати, син чи донька, наставник чи підданий, кажу тобі встань, покай ся“. Однак за тим покликом люди не все йдуть. Тілесно умершому міг Ісус сказати встань, але духово умерший мусить сам співділати, мусить каяти ся. І тому то діє ся, що хоч Ісус до духово умершого кличе встань — він однако не встає, він не хоче знати, що се слово відносить ся до него. Він не хоче зажити сего духового лікарства, яке може уздоровити і воскресити єго душу.

Подивім ся на ту хвилину, коли ми одержали в св. тайні хрещеня білу, невинну одіж, яке знамя нашої чистої, невинної душі. Тоді наша душа була готова приймати всі ласки Господа Бога. Згадаймо на наші молоді літа. Всього, що ми виділи було для нас невисказаною радістю. Скоро же наша душа зістала сплямлена гріхом, сейчас ми стратили тоту утіху. Злоба ввійшла в наші серця, земля стала для нас долиною плачу.

О гріхи! Гріхи забрали першим родичам рай, вони забрали нам нашу правдиву утіху, супокій нашого серця, а лишили нам самі сльози.

Гріхи зачинили нам вступ до другого раю, до неба, до тої щасливої вітчизни, до нескінченої утіхи, до посідання Бога в Тройци, а відчинили нам вступ до пекла.

Проте плачмо над гріхами, над сею духовою смертю. Жаль, і то жаль щирий, правдивий і сповідний єсть єдиним средством, аби увільнити ся від сеї страшної духової смерті.

Но є ще час і нагода до покаяння, ми можемо увільнити нашу душу від смерти, позискати нове, красне жите. Проте не зволікаймо!

В св. письмі читаємо, що „всяке дерево, яке не приносить плодів, посікає ся і кидає ся в огонь“.

В який же огонь?

III

В евангелию Матея є відповідь така на сі слова: „Йдїть від мене ви прокляті в огонь вічний, там будете стогнати, плакати, але се вам нічого не pomoже, лише буде ще більшою карою“. Час засїву минув, наспїли жнива, проте уважайте, кличе св. Павло, Господь не говорить даром, що чоловік посїє, то буде і збирати.

Один писатель оповідає, що один славний Перз Горміздає прийшов до Риму, до сеї столицї сьвіта і там видїв величаві пам'ятники і великі богацтва. Цїсар запитав єго, як єму подобає ся Рим і чи він не має охоти на все там остати? Королю, відповів мудрий Перз, всі величавости, всі богацтва того міста мене анї не заманили, анї не зрушили. Між тими пам'ятками, між тими сьвятинями, далатами і иньшими величавими будівлями, яке має се велике місто, я видїв також гроби, а що і тут люди так умирають як і в Перзїї, то і всі краси Риму не мають в моїх очах ніякої цїни.

Учїм ся, мої дорогі і ми від сего Перза глядїти на сьвіт з правдивої сторони. Хоч би ми були не знати які богаті, поважні, молоді і красні, то все таки нас чекає смерть, перед якою ми не уїдемо. Ся мнїма смерть не є правдивою смертию, але лише переходом у лїпше жите, если ми у ласці з Богом. Другої смерти лякаймо ся, луховної, перед нею утїкаймо, грїхи скиньмо із себе, а тоді на кінци нашого житя, коли наспїє послїдна хвиля, коли для нас померкне се сьвітло сонця, коли стануть слъози в наших очах, коли наїв завмерлі уста взивати муть: Ісусе помилуй мене, Прєсвята Богородице спаси мене, тоді стане Христос при нас і милими, лагідними словами закличе: не плач! не плач любе моє дитя, бо вскорі злучиш ся зі мною. Амінь.

За Праттесом подав *о. Д. Бодревич*.

Просимо надсилати предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках, а доси прислала предплату заледви одна четверта часть всіх предплатників. За кожде число мусимо платити друкарни зараз, як оно вийде, а тут платити нема з чого. Просимо тому єще раз усильно памятати на нас і не допускати до того, аби ми мусїли задовжуватись.

Хроніка і бібліографія.

Рільничо економічні виклади для сьвящеників устроєні заходом „Економіста“ відбули ся, як було заповіджено, в днях 28, 29 і 30 вересня у Львові, в забудовану дух. семинариї. Число учасників доходило до пятьдесять — часами і більше. Прибули майже виключно самі замісцеві сьвященики. Всі виклади, з малими виїмками, були просто знамениті, що могли живо заінтересувати не тільки сьвященика-господара. Ми підносимо передовсім виклад о. Войнаровеского про парцеляцію, о. Онишкевича про комасацію, та виклад п. Дра М. Коцюби на тему: „Загальний образ економічного-господарских відносин наших дрібних господарств“. Велика би була шкода, наколиб редакція „Економіста“ не помістила тих всіх викладів, а бодай ширший звіт про них, в своїй цінній часописи. Здалоби ся також уряджувати такі виклади частійше і по інших більших міс-тах нашого краю.

Перший польський конгрес маріяньський, що відбув ся в днях 27 — 30 вересня с. р. згромадив до Львова тисячки Поляків зі всіх трех заборів. Було се сьвято не так релігійне, як більше національне, а навіть, як признавали самі польські часописи, політичне. В виду сего Русини не взяли в нім жадного уділу — бож і був се перший польський Конгрес Маріяньський.

Посланникъ ч. 18, з 29 вересня с. р. Зміст: Корм духовний; Житє християн в перших трех столітах; Що відверне нещастє; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Економіст, ч. 9. за вересень. Зміст: Просьвітою до добробиту; Чи виплачує ся дріб; Спілкова крамниця в Гартлецуль; Господарска рахунковість; Економічна кріза в Англії; Рільничо-економічні виклади для сьвящеників; Мотори електричні; Рух товариств кредитових; Видавництва економічні і господарські; Оголошеня.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата вносить до кінця р 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Потреба організації.

Кождий стан має в суспільности, серед якої живе, свої спеціальні, йому тільки питомі обовязки, свою питому задачу до вповнення. Осе, що він має крім загальних горожанських обовязків, еще свої обовязки, які привязані до его звання, а якими ніхто инший займатись не може, або не хоче, се змушує его, той стан, до організації своїх сил, аби тим лекше міг свої обовязки вповнити, зі своєї задачі вивязатись. Крім того еще кождий стан має свої питомі інтереса станові, про які подбати він сам мусить, бо инакше ніхто инший про них не подбає. А се вимагає також скуплення всіх одиниць даного стану в одну стислу, одноцілну організацію. Отсей бік, скажім, ідеальний і материяльний, мусить узглядняти кождий стан, коли хоче, аби з него був хосен і аби ему самому було добре; а узгляднене сего проявляєсь якраз в організації своїх членів в одно тіло.

І як бачимо, в світі так і діє ся. Все одиниці, що мають спільну мету, лучили ся і лучать ся в товариства. Се вже природна конечність. Ми нагадаємо тільки організацію робітників. Ім ходить не тільки о материяльний бік, о поліпшене свого добробиту, але они мають на оці також і етичну сторону, піднесене вартости людскої праці, а тим самим і піднесене гідности чоловіка, ограничене визискування і гнету зі сторони капіталістів, отже справедливість і т. д. Коли би робітники були не получились, не зорганізувались, чи осягаули би були те, що по деяких краях вже нині мають? Коли би они не були зорганізувались, чи була би нині та сила, яку представляє соціал-демократична партія? Се овоч тільки організації своїх сил.

А котрий взагалі стан нині не зорганізований, або не організує ся? Озьмім нашу хоч напів лише культурну Галичину. Маємо ріжні стани: лікарів, адвокатів, ріжних урядників, шляхтичів, учителів і т. д. Майже кождий з них, коли вже не зорганізований, то в наших очах організує ся.

Ось найсвіжіший примір маємо на учителях. До сего року організації між ними якби не було. Кождий ходив самопас і бідував. Але тепер взялись до роботи. Віче, що відбулось в половині липня, дало почин до горячої праці. Найкрасній успіх сеї отями і сполученя своїх сил слідний на Буковині. Учителство вибрало своїх прихильників до союму і має нині так якби запевнене поліпшене свої долі; оно там скликаєсь на віча, упоминає ся о свої права, посуває свою справу чим раз далі і таки вкінци свого добитись мусить, бо зі зорганізованою, карною і рухливою, значить, зі сильною партією кождий числить ся. І цілковита організація цілого галицько-буковинського учителства єсть тільки питанєм кількох недовгих днів. А вже і тепер мають они два свої органи: Учитель і Промінь, оба добре редаговані, оба поширані материяльно і працями зі сторони учителів.

На взір всіх інших станів організує ся і духовенство. Духовенство сеж також стан, що має свої питомі обовязки, свою питому задачу, має і свої інтереса.

Зачнім від тих послідних. Сими роками підносить ся чим раз частіше голос серед духовенства, накликаючи до якоїсь акції в справі поліпшеня материяльного положеня священників. Клер німецький і чеський починив вже навіть в тім згляді певні кроки. Се лише доказом — що клер дійсно бідує. Правда, проти сеї акції повстають деякі з самого духовенства, головно ті, яким зле не діє ся, які позасідали товсті парохії, взагалі інтратні місця. Они хотять представити в очах своїх голодних братів стан священничий за щось так ідеального, що стремління серед него до якогось ліпшого добробиту являеть ся чимсь, що найменше, нечесним, невідповідним, понижаючим достоїнство католицького священника. Ситий голодного не знає — таке й тут. Тимчасом таких „ідеалістів“ — говорять голодні — треба нам ігнорувати. Яке єсть достоїнство священника, ми се також добре розуміємо. Але ми також розуміємо і те, що значать слова Христові: гідний робітник своєї заплати. Материяльний бік ми не уважаємо за щось найважнішого, се не одиноке наше бажанє, наша мета, але також не можемо і на него не звертати уваги. Чоловік потребує їсти, потребує одягнутись, потребує купити деяку книжку.

Що сї слова „голодних“ мають в собі багато слушности, се признаєть кождий.

Коли же так нарікає клер латинський, безженний, то щож нам сказати? Аджеж ми крім своєї особи, маємо ще жінку і діти, треба те все нагодувати, одягнути, якоесь „відповідно до свого стану“ жити, а на се все чи всім стає? Говорити, що наш клер має ся добре, се значить говорити свідомо неправду. Правда, є одиниці, що не ходять голодні, але чи багато їх знайде ся? Більша частина коротає свій вік серед бід і злиднів. Ми не оминемо ся з правдою, коли скажемо, що духовенство під материяльним зглядом стоїть далеко гірше від всякого иншого стану. Прошу собі тільки представити, що ми маємо студії університетски, отже стоїмо образованєм на рівні з всякими урядниками, лікарами, адвокатами і т. д. А чи ще треба доказувати, що сї всі стани стоять пересічно о ціле небо ліпше материяльно, чим

стан сьвященичий? Чи треба ще кому говорити, що наші со-
трудники страшно бідують? А сотрудицтво може протягатись
і до десяти років. Найліпший доказ сотрудицного гараздования,
по нашій думці, єсть се, що сотрудники послідними літами
пхають ся що мога до міст на суплентів до гімназій, а передо-
всім убивають ся о катехитурі при народних, зглядно виділових
школах, де дістають при своїм університетськім образованю таку
саму платню, що учителі, по укінченю свого семинара. Але не
всі мають те „щастє“ дістатись до міста. Прочі мусять лишатись
на селі, мешкати по вохких, старих, хлопських хатах, переноситись
що місяць в иншу околицю, задовольатись пятьдесять коронами
платні і кількома коронами доходів. І те все треба зносити кіль-
ка років і то не самому, а разом з родиною. Дістане сотрудицник
по великих короводах парохію. Чи для кожного та парохія при-
носить тільки, кільки єму треба? Кільки є таких парохів, що
навіть не може всіх своїх дітей вислати до шкіл, кільки таких,
для котрих запрумерувати часопись єсть неможливістю!

Так отже, де як де, а у нас серед нашого духовенства,
конечна якась акція в справі поліпшення нашого біту. Коли би
вже навіть і виключило ся від сего парохіяльне сьвящєнство,
значить парохів, то справа не стратить і так свої ваги, бо ли-
шає ся „низший“ клар, с. є. сотрудники. А інтерес сотрудицків
єсть рівночасно інтерезом цілого духовенства. Ділати ся тут
не малоби найменшого змислу.

Але на сїм наша справа материяльного положєня єще не
кінчить ся. Ми маємо єще вдовиці і сироти.

Справа вдів і сиріт по наших сьвящениках єсть так важна,
єсть так великого значїня, так пєкуча, так актуальна, що на-
правду, аж дивуватись треба, що ми доси в сїм напрямі нічого
майже не робимо. Щоби кождому з нас не лежали вдови і си-
роти на серци, сего не можна сказати; а прецінь ми таки про
них не дбаємо. А сеж для нас зле сьвідѡцтво, коли жінка —
вдова по нашім браті мусить формально йти в службу або на
ласку — нєласку ридини. Нині вдова по вознім має більше,
чим вдова по сьвященику. Правда, велика заслуга о. Танячкєвича,
що введнав бодай тих чотириста корон річно для вдів. Алеж се
йде тільки дорогою ласки! Се нині єсть, а завтра може не бути.
Ми на сїм не можемо поперестати. Ми мусимо старатись, мусимо
добиватись чогось людського, чогось сталого.

І се та друга материяльна справа, яка вимагає енергічної
акції серед нашого духовенства, яка робить в сїм згляді орга-
нізацію нашого духовенства конечнійшою, потребнійшою, чим
духовенства латинського.

Отсе ми згадали тільки про материяльний бік справи. Ми
згадали про него на першім місци не тому, щоби его уважали
за найважнійший, а противно, се для нас річ другорядна і ми
хотіли з нею упоратись якнайскорше, аби лишити більше місця
справам важнійшим.

*

*

*

Коли вже конечна організація цілого нашого клира для переведеня наведених нами точок, поліпшеня битубодай сотрудникам і забезпеченя вдів і сиріт по священиках, то о скількож конечнійшою окаже ся та організація, коли зважимо, які ще інші, о много важнійші і святійші, бо впливаючі навіть з его звана, лишають ся обовязки до вповнення нашому духовенству. Ті обовязки можна так поділити:

1) обовязки дотично удержавя своєї священичої гідности і достоїнства;

2) обовязки національні і політичні;

3) обовязки церковні і

4) обовязки суспільної, соціальної натурі.

Перейдїм ті точки одна за другою, а при кожній побачимо те саме: нам треба організуватись.

Після нашої думки, крім иншого більше або менше важного лиха, яке понижує священика перед світом, яке противить ся его гідности і достоїнству, найважнішим безперечно єсть середно-вічна інституція патронату. Право патронату, се в наших часах і головно у нас щось так поганого, щось так варварського, щось так понижаючого для духовенства, що знайти проти него якийсь средство зарадче мусить ся, як не нині то завтра. Як в иншій, так і тут, всі священики одної гадки, всі те признають і відчувають, але проти сего не ділають нічого. В послїдних роках пропововано вправді по наших часописах деякі способи проти права патронату — але ті пропозиції лишились тільки пропозиціями. А що лихо не мале, се слідно хочби з того, що Станиславівський Ординарият був спонуканий оголосити навіть в тім згляді розпоряджене, яке кидає характеристичне світло і на те право і на его згубні наслідки. Як сему лиху зарадити, се не наша річ на сїм місци судити, ми тільки тут підносимо, що проти сего не вдїє нічого одиниця, а тут треба згуртованя усіх священиків, тут треба спільної енергічної акції, тут вдїяти щось може тільки карма організація.

Перейдїм до обовязків національних і політичних. Що добрий католицкий священик мусить також бути і добрим патриотом, про се нічого і спорити. А патриотизм не лежить тільки в любові, але головно в праці над народом, в праці, якої мета добро матеріальне та моральне народа і его добра слава. До патриотизму чинного обовязаний кождей священик з подвійного титулу, горожанського і священичого. І священик, живучи в безпосереднім і безнастаннім контактї з народом, може єму таки найбільше помочи під всяким зглядом, значить, може якнайліпше вивязатись з обовязку патриота. Але як у всякій справі загальної натурі, так і тут, потреба взаїмного порозуміння, взаїмної помочи, треба одним словом і тут організації.

З обовязком національним полученій дуже тісно обовязок політичний. І політикою мусить займатись священик. А політика католицкого священика може вераз і не в однім значно різнитись від політики світських людей. З уваги, що від політики залежить дуже часто судьба не тільки народа але і Церкви, мусить священик сеї політики припилювати, мусить єї спра-

вити, наколиб ішла злою дорогою, мусить бути ві тихим керманічем, хоч правда не він сам, а Христос, Христова наука. А можливий сей нагляд, можлива ся керма без єдности акції, без організації?

Міг би тут нам хто закинути, що ми пропагуємо ідею якоїсь нової може партії, партії політичної, а до того ще клерикальної. Але не се маємо ми тут на думці. Нам здає ся, що тут партія ні при чім. Ми підемо ще дальше і скажемо, що нам такої нової партії і не треба. Єсть досить у нас готових партій, єсть де приміститись. Нам треба тільки організації, а як ми зорганізуємось, так тоді кожда партія може бути наша, не треба і нової закладати. Не в тім річ, аби мати свою партію, але в тім, аби всі партії були свої, значить, оперті на основах християнських.

Лишають ся нам єще до обговореня два послідні обовязки, обовязки найважнійші, бо наложені нам безпосередно нашим званєм, нашим покликанєм. Тими обовязками се обовязок церковний і обовязок суспільний.

Під церковним обовязком розуміємо тут старанє о добро та повагу церкви на зверх і о усіванє єї, о єї розвій, добро і силу у внутрі. Се вправді задача наших Владик, але не виключно лише їх. Кождий щирій сьвященик повинен бути тої самої ревности що і єпископ, повинен у тім згляді бути таким самим, як єпископ. Зрештою і найревнійший єпископ не вдіє нічого без помочи, без співділання своїх сьвящеників. А спеціяльно наша руска церква находить ся тепер в таких прикрих, невідрадних обставинах на внї, що ратувати єї поваги і становища мусить ся всіма можливими силами. Ми думаємо тут про відносини нашої церкви до латинської в краю, відносини до правительства і Риму. Не належало би також забувати і про нашу церков в Америці...

Енергічної праці вимагає також наша церковна справа в дома, у внутрі. Ми згадаємо лише про будову церковий і фахову часопись та богословску літературу.

Чим єсть для народа церква, се відомо кождому. Відомо також кождому, які у нас під тим зглядом відносини, з якою форсою наші судїди серед нашого народа будують свої дома божі, які мають по більшій часті служити не так цілям релігійним, як національним і агітаторским. Противставити сій акції нашу акцію — се обовязок наш сьвятий. А чи ми робимо так? Про се свідчить найліпше товариство св. ап. Петра. Чи всі ми до него належимо?

Другою важною справою церковною се фахові часописи і фахова література. Як у нас стоїть з сим справа? Русини взагалі не люблять читати, а тим більше не люблять читати жадних своїх фахових часописий і книжок, у сїм випадку богословских. Чи се не скандал, що ми єще доси не маємо майже жадної богословської літератури? Чи се не скандал, що ми єще доси не маємо популярного виданя св. письма в народній мові, чи не скандал, що нас тут випередили вже світські люди? Чи се не скандал, що ми не годні удержати жадної богословської бібліотеки, що у нас банкрутують всі видівці богословских праць?

Чи се не шкандал, що на три тисячі сьвящеників — всього на всього читає і предплачує богословські видання тільки чотирьохриста?

Нині, де горстка людей якогось стану має свої органи — згадаю лише про друкарів — зецерів в Галичині, про руских лікарів і правників, про пригловників партії соціал-демократичної або і радикальної, або і про учителів — (тільки руских) що мають аж дві свої часописи — то ми, сьвященики, яких єсть три тисячі, ми з університетськими студиями, ми, для котрих може найбільше потрібні фахові часописи, ми маємо заледви одну таку часопись і ще і нею цілковито не интересуємо ся, не підпираємо її ані своїми працями (хоч є кому писати), ані предплатою. Одні критикують правопись, другим она замала, і задорога, иншим не інтересна і т. д., а се все найліпша вимівка, аби її не предплачувати...

Вкінци не можна забути еще про одну дуже важну річ. Нам не тільки треба фахових видавництв. Ми обовязані також і то сьвято обовязані, працювати над піднесенем і в обороні віри та моральности не тільки в церкві, але і в літературі. Ми обовязані придержувати крок з літературою сьвітською і взагалі з духом часу. А чи багато у нас праці на тім полі? Книжок деморалізуючих, антирелігійних у нас доволі, а чи є хоч одна апольогія? Чи є хоч одна книжка наукова, призначена для сьвітської інтелігенції, в якій представляло би ся її справи віри і моральности не в тім сьвітлі, в яким они те бачать?

У нас пустки, шкандальні пустки. А час не стоїть на місці. Може тепер така праця придала би ся на що, бо як прийде гірший час, так тоді хто знає, як буде... Із сего отже боку організація руского духовенства єсть дуже а дуже конечна. Одиниці і тут нічого не вдіють, коли не підпре їх загал. А зрештою той загал мусить з себе і видавати навіть такі одиниці.

Приступаємо до послідної точки.

[Конець буде].

Сьвященик а політика.

Передовсім треба знати, що то таке політика. Єсть се наука о державі або суспільности і о її устрою. Окрім того під політикою належить розуміти науку о штуці правленя державою, та керманя її справами внутрішними і ввішними так, аби її силу не лише підтримати, але і скріпити. Вкінци політика означає штуку впливаня на жите публичне, займає ся она проте справами публичними і посьвячує ся їм для добра загалу.

Як з сказаного понятно — єсть то наука дуже поважна і аби бути політиком, треба всесторонно познакомити ся зі всіми прикметами добрими і злими даного устрою, щоби можна добрих сто-

рін боронити, хиби осуджати і на них найти лікарство. Тільки той буде знаменитим політиком, хто уміє бистро слідити за всіма проявами суспільного життя, хто з близька а з розвагою приглядає ся кождому напрямови суспільному, не пропускаючи з уваги нич, що діє ся в о круг него.

Спосіб поступованя горожан, що віддають ся політиці, може бути ріжвий, а після того також і ріжна буває політика.

Деякі виходять в політичнім житю з певних ясно означених засад і жадають їх здійсненя, стремлять до поступенних реформ, взагалі виявляють свої засади голосно, явно, а на оці мають включно добро загалу. — Інші знов ведуть політику користи, дбають о тоє, аби свому сторонництву, або якійсь кліці, приспорити як вайбільше добра, без згляду на загал. Як тамті руководять ся характерностию, почутем свого обовязку зглядом тих, котрі на їх поміч числять, так знова послідні руководять ся гідким самолюбством і амбіціями.

Вкінці єсть єще політика „розуму“, котра до переведеня цілий зміряє дорогою зимної розваги і осторожности і противна їй політика „чувств“, котра відкликує ся до чувств людських, воєє краснорічивими фразами, не числячи ся з правдою; а що на чувства дуже легко вплинути, тому і легко звичайно осягає свою ціль.

Тільки з теорії о політиці в головнім начерку.

Тепер черга на часть практичну. Політика, так сказатиб популярно, то ковик, на котрого кождий сїдає, будь він собі високим урядником, возьним, писаром громадским, фіякром і Бог знає чим. Кождий втручає ся до політики, кождий хотїв би мати голос, горлати на зібранях, при виборах, рішати о справах після своєї часто неміродайної гадки. Одному тільки сьвященникови відмовляє дехто права політикованя, — оправдуючи тим, що єго річ пильнувати церкви, сьпівати, молитись, діти хрестити і метрики виставляти. Кілько в тім слушности, се покаже ся з розвязаня деяких питань.

На цілім сьвітї, від віків, веде ся борба між добром а злом. Зло тим труднійше побороти, що оно уміє ся нераз так підшити, що треба бути дуже проворним, аби єго розпізнати і відрізнити від добра.

Таке зло прибране в гарну одїж, заслонене позором добра, називає ся переворотностию, котра в політиці найбільше відграє ролю. — Хто веде того рода політику, подібний єсть до вовка в овечій шкірі. А таких хитрих політиків є безліч. В очи ласить ся, піддобрює ся, удає прихильного, а поза очи кпить собі з твоєї наївности, в устах солодкі а неможливі до сповненя обітницї, а в душі думає собі: „коби лише приманити до себе ковбасою і горівкою та дістатись до сойму або до парламенту, а о проче менї бай- дуже“.

Тї, що таку фарисейску політику культивують, звикли много обіцяти, запевнювати, убирати слова в гарні, милі для слуху фрази, але коли прийде до діла, трудно їм додержати обітницї, — бо она або була з гори не до сповненя, або не брали ся дорічи енергічно. Такі многонадійні політики забувають звичайно о тих бідних, пригнетених верствах, котрі з надїєю в серци на них глядять, а ті знов чекають і чекають на обітницї, а тимчасом з голоду заги-

бають і нидіють. Чи ж мож собі уявити більшу підлоту від тої? Добру віру наївних людей уживати яко средства до своєї особистої цілі, для поліпшення свого материяльного біту — се впрост незгідне з етичними поглядами, з наукою о любови ближнього.

Того рода політика — то погань, від якої всякий, у кого є дрібка почутя честі, відверне ся з погордою.

Але єсть єще один рід нездорової політики, а іменно політика незгоди. Она мало що різнять ся від попередної. Політик того рода старає ся кинути кість незгоди між поодинокі стани, замотати понятя людскі, роздути намістности, аби міг відтак лекше осягнути пожадану добичу. А що їм не випадає самим виставляти свою голову між люди, то послугують ся нікчемною агітацією, — мовби наганячами на ловах. Ті то за Юдин гріш пибають собою по селах і місточках, по вічах, згромадженнях і при виборах, в корчмі, на желізницях, по фабриках і варстатах. Всюди їк повно — де не посієш. Їх кличем, який проголошують тоті підкупні наймити безвстидно а явно єсть одно: Борба кляс, анархія, безконфесійність, одним словом, ширене крайної деморалізації, відтягаючи від послуженства зглядом Церкви і всякої власті, котра від Бога походить.

Такі брехливі проголошення приймають ся на жаль в многих місцевостях, де єще не проявив луч просвіти давної темряви і закорузлости. Відси то взяла ся ненависть між маєтним а убогим, тут лежить причина недовіря сгада зглядом свого пастиря.

В їх роботі видима рука антихриста, бо о нім каже св. Йоан, що збурить нарід против народа, під'юдить бідного против богача, слабого против сильного, брата на брата — всьо помотає і заметушить.

Ані отже перша, ані друга політика не лицює сьвященикови, єсть натомість инша, в котрій не то може, але навіть повинен брати участь.

Навіть в листі пастирскім Преосв. Митрополита О квестії соціяльній⁴, читаємо на стор. 62.: „може, часом впрост повинен сьвященик брати уділ в житю горожаньскім“, з застереженем однак, що не буде уживати політики ані в проповіді, а тим менше в сповіді, „поза церквою — однак — вільно єму брати уділ в горожаньскім житю“. і т. д. но без нарушеія поваги і гідности сьвященика яко такого.

Якаж політика згідна єсть з повликанем сьвященика?

Політика твереза, оперта на здоровім розсудку і на загальній користі, а маюча на оці все найвисший авторитет, т. є. св. Евангеліє.

Взагалі всі, що управляють державою, почавши від цісаря аж до найвизшого урядника, мають дбати о то, щоби всім підданім в міру їх потреб добре діяло ся, а по крайній мірі, аби ніхто не відчував кравди. Ціла отже держава має представляти взірцеве, на людяних законах основане господарство. І то єсть як раз політика розумна. Як в тім господарстві одні — т. є. власть сьвцза — мають задачу вести підданих до добра дочасного, так знова другі — т. є. власть духовна — мають дбати о спасенє, о добро над-

земске. З тогож виходить, що одна власть другу повинна підпирати, мимо того, що задача одних і других єсть зовсім різна.

Чим лучше власть сьвіцка дбає о добро підданих в своїм крузі діланя, тим лучше духовенству сповнити свою задачу. Якжеж оно виглядає в щоденній практиці? Если власть сьвіцка має око на молодіж, аби не розпустувала, если не допускає ся до її рук квижок і писем безбожних, если не дозволяє їм учащати на безстидні представлень, — если коротко кажучи — береже моральности між тими, з котрих колись мають вирости сьвіточі народа, то тогди і духовенство може з успіхом розвинути свою діяльність

На відворот, нехай власть сьвіцка — до котрої се належить — глядить крізь пальці на проступки молодіжи і загальні, то тим самим вже вяже руки сьвященникови і сей міг би голосити не знати які науки і тільки їх, все пропаде марно. Так само стоїть річ і з урядниками. Если они виповняють свої чинности совістно, уникають коррупції, здирства, то тогди Слово Боже і чесноти скорше приймають ся в душі народа. То саме можна сказати о всім, що має яку небудь звязь з моралію. Коби власть сьвіцка схотіла переслідувати і строго карати лихву, піяньство, усувати неморальні штуки з дощок театральних, а предприняла строгі міри против тих, що то публичний гріш марнують на розпусту, розкрадають его або пускають при картах, рулетах і всяких газардах, якжеж тогди легко булоби сьвященникови працювати над народом! Тогди той хлібороб, що з одного боку стогне під тягаром лихви, а з другого боку не его кров піявка — арендар, буде міг свободнійше віддыхати і щирійше Бога хвалити, та пошанує неділю і сьвято, тогди і число соблазний сіяних книжками гидкого змісту, театрами, панорамами, зредукує ся до minimum, а кождий зложить капітал придбаний працею рук з довірем до спільної щадниці і з охотою забере ся до праці над правдивим виобразуванем себе, тогди зменшить ся число кошлявих, зледачілих молодців — а тим самим цїлих покоління. Ось така то політика становить підставу до уморальнення цїлих верств при помочи духовенства. Оно — при так благодатних і додатних обставинах — потребує не много доложити власної праці, аби дальше розвинути і убагороднити з природи незлі, або нецілком злі спосібности людей.

Таким чином власть сьвіцка доповняє власть духовну. Одна другій не тільки не перешкаджає, одна другу не спиняє в тім, що називає ся „поступ наперед“, але одна другу підпирє а обі разом складають ся на чудну гармонію сьвіта природного з надприродним.

(Конець буде).

Святий Кирил і Methodий перед трибуналом Дра Брікнера.

Коли слідимо уважно історію розвою християнїзму, то бачимо наглядно, що боже провидїне посилало і. посилає до рїзних народів вибраних своїх слуг, які оживлені найвзнеслїйшими ідеалами любови Христа і ближнього приносять людству в жертві здоровле, житє, всі сили свого духа... А вжеж не перевели ся і не переведуть ся приклонники тьми і ложи, котрі задля висших (!) цілий з'остогидять, оплюють і скаркатурують всю їх роботу. Знають бо они, що найдуть ся все такі наївні, які їх словам повірять.

Звїж тисячу лїт згадує з благодаренем весь славянський свїт о братах Солунських, що перші принесли єму свїтло правдивої віри і положили серед него тверді основи християнської культури. Учені і історики всесвїтної слави згадували про них з почесією вся церков Христова гордила ся їх працями і заслугами. Они стояли чисті і непорочні перед лицем християнського загалу.

А тут ось ві-єїло-ні-пало учений фільболог берлінський Др. А. Брікнер помістив в німецькїм і польськїм днєвникарствї монструальні погляди о житю і ділах згаданих апостолів. Всї їх заслуги, всі труди положені для добра духового Славян є нічим в очах премудрого професора; всю вдячну пам'ять, яку всі Славяни без рїзницї народности хоронять і хоронити муть в своїх серцях для св. Кирила і Methodія силує ся він з'остогидити і споневірати. Він каже, що всі Славяни в осудї сих апостолів зійшли на бездорожа, що Петро Великий о много більше заслужив ся для Славянщини, як оба брати, що Рим обманений почитає замість анатемізувати єретиків, величає Кирила, замість осудити грецького вовка в латинській череді, що церков славить і величає жите чоловіка, котрий носив ся з думкою відлучити Славян від зненавидженого Риму, а сполучити їх з Царгородом. По гадці того ученого була би Польща зігнила і струпишила з славянським обрядом, як се приключило ся на сходї; сей обряд веде на бездорожа; діло Кирила і Methodія належить виключно до Славянщини схизматичкої, нехай же она ним радує ся...

Такі ось річи кинув з безстидним цинїзмом берлінський професор у свїт божий. Они найшли радий приют як в німецьких періодичних органах, так також і в тих, що заступають вшехпольську ідею. Лише не всі польські періодичні письма вступили в слїди *Slow-a polsk-ого* і тим подібних часописей. В ч. 239. в зошитї з надолїста 1903 р. став *Przegląd powszechny* в Кракові печатати статю під заголовком: *Z powodu nowego poglądu na apostołów słowiańskich*, в котрій оперши ся на обильних історичних жерелах начав основно збивати безсовісні толки берлінського професора о наших святих апостолах. Подібно хорошу і основно оброблену відправу Др. Брікнерови дав також кс. І. Гурик в *Dwutygodnik-u katechetyczn-im* (чч. 22 і 23 р. 1903), в артикулї під заголовком: *Święci Cyryl i Metody wobec artykułów Dra Briknera.*

Отсю послїдну працю кс. Дра Турика передаємо тут в дослів-
нім майже перекладї.

* * *

Коли знаменитий наш (роз. польскій) історик Калїнка висту-
пив в оборонї чести св. Станислава, єпископа краківського, з ко-
трого деякі ліберальні наші (польскі) писателї бажали зробити зрад-
ника вітчизни, висказав він слова, що на западї витворила ся школа
так зв. видовбувачів сьвятих (*Denicheur des Saints*), що мовто
в імени науки та історичної правди задумали знищити їх помянники
і образи, а з голови їх здерти авреоло сьвятости. Сгупаючи в слїди
за тим нездоровим напрямом западу і наші ліберальні учені про-
явили вже нераз перед сьвітом занепад свого значя. Сьвяті лишили
ся на престолах, а о „наукових“ плодах таких істориків нинїшня
критика згадує хиба з маловаженем і погордою.

Найновїшим у нас таким видовбувачем сьвятих єсть учений
берлінський професор Др. Брікнер, котрий початково в німецькій
брошурї *Beilage z. Allg. Zeit* (стр. 104. з р. 1903), а відтак в
Slow-i polsk im під заголовком: *O prawdzie i świętych prawosław-
nych. Kilka uwag polemicznych.* (Sl. pol. ч. 465, 467, 469, 471 —
з р. 1903) і в *Przegląd-i polsk-im* за вересень 1903 р. в статї *Cy-
ryl i Metody* гидить обох братів Греків, єз. апостолів Славян. Сї
плоди єго пера то мовби скрегіт торощеного шкла, що немилу вра-
жає слух і денервує чоловіка, неначе фалшивий акорд в красній
гармонїї тонів. Мають они впрядї на собі науковий одяг, але нау-
ковими зі всім не є, та кидають дивне сьвітло на ученого, котрий
шуткує собі зі всеї муравельної працї основаної на жерелах про
наших двох сьвятих, жалїє над Римом і католицкою Церквою, що
дала ся обманити двом опуканцям, грецким інтригантам і доказів
на се не подає! Отсе між иншими слова берлінського професора:
„Оба брати дали ся спїзнати яко незрівнанї мантиї византийскї
та облудні цезаро-папїсти, а діло їх не принесло користи Славянам,
бо не походило з мотивів любови ближнього, а противно було ви-
цїлене на шкоду римської церкви, від єї найзавзятїйших ворогів“.
Розказує, що Рим завів ся вже нераз на Греках і таке додає:
„І найновїйший культ Методія, се самодурство єпископа дияковар-
ського Штросмаєра і Льва XIII., ожидає подїбне розчарованє“.

За те Гус після Брікнера то найбільший серед Чехів герой —
мученик. Жалує отже, що єрхиєпископ праский, сьвященство,
шляхта та декотрі горожани в липни м. р. зійшли ся до Велеграду
моравського, а з ними і львівський митрополит Шентицкий, щоби
запротестувати против ставленя памятника одному з найбільше
заслужених чеських мужів. „Необачні — впали з дощу під ринву:
сьвідчили они; Скрбенський, Шептицкий і инші, против „єретика“
Гуса вихованого в римській церкві, а уняли ся за схизматиком Ме-
тодем, що умирав з проклядом на устах в явнім роздорї з Ри-
мом!“ Закидує носьвідомість дійсних подій і зібраним в Велеградї
і самому Римови. „Так глузує собі єще по тисячу літах византий-
ска облуда з живих і умерлих“.

А в *Przegląd-i polsk-im* пише, що про тих двох Греків було вже
з півтора тисяча розвідок по французких, німецьких та чеських письмах,

але до правди, на жаль, ніхто не добрався, найшовся доперва Др. Брікнер. Здавало би ся, що наш берлінський фільольог задля достовірності своїх висказів поставив безліч нових документів, не званих до сего часу жадному з польських, чи взагалі славянських і заграничних учених. Дежтам! Надармо за ними глядаєш, ніде їх не знайдеш, ані в німецьких розправах, ані в статях *Prze-gląd-u polsko-go*, тим менше в згаданих фейлетонах *Słowa polsko-go*. А впрочім п. Брікнер сам до того признає ся: „Щож нового приносимо — хоч жадного нового жерела ми не відкрили — що збогачуємо велику літературу Кирило-Методіївску новим числом, звертаючи ся в нїм навіть до ширших кругів публики? Чимже вівці попираємо наші вискази і яким то способом дійшли ми до них? Ото вся тайна почиває в тїм, що давні, кождому історикови на память відомі жерела читаємо з новим здогадом, шукаємо в них і віднаходимо се, чого перед нами не доглянено“.

До тихто жерел вчисляє п. Брікнер дві житєписи св. Кирила і св. Методія та вельми стару латиньску чи італійску легенду і сьміло їх перелицьовує, закидаючи їм тенденційність і односторонність, бо після єго погляду гагіографічні жерела ніколи не входять в сьвітські мотиви політичні, не розсліджують річи основно, займають ся лише „Богом і ворогом“ а другі правди постійно і нарочком замовчують.

На се відкажемо п. Брікнерови, що забрав ся до написаня артикулу не придбавши собі основно знаня в тїм напрямі, писав знать, щоби сензацию викликати. Инакше бо бувби ся пересвідчив, що самих легенд о св. Кирилї і Методію єсть аж пять, а не лише одна італійска або латиньска; знані єще суть легенди: моравска, ческа, пановьска і болгарска.¹⁾ Історичну їх єстійність критично обговорює Dr. Ginzell в своїй праці о Апостолах Славян Кирилї і Методію, а також і Домініканин Bartolini, учений кардинал римскої Церкви в своїй розвідці, яка появилася в польськїм язиці в Познани 1885 року під заголовком: „Pamiętki krytyczne, archeologiczne św. Cyrylla i Metodego, oraz apostołstwa ich wśród narodów słowiańskich“.

Автором італійскої легенди, котрою неслухно гіршать ся п. Брікнер, єсть Gauderyk, єпископ з Велетри, муж неоспоримо віри достойний, бо знав ся лично і приставав з сими двома сьвятими мужами, коли прибули до Риму і привезли з собою тіло св. Клементія, папи і мученика.

Коли порівнаємо всі ті легенди, то певно стане, що на многі приключеня всі з собою годять ся. „Коли відкинемо пізнійше приміщені річи і авахронїзми, та узгляднемо поодинокі поясненя, які кожда з тих легенд з очевидними знаменами правди подає, а другі о них не згадують, легко приходить нам вихіснувати з того жерела обильний засіб подробиць з житя двох св. Братий і їх апостоль-

¹⁾ Порівнай: *Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method von Dr. I. A. Ginzell. Leitmeritz 1857.* Примістив їх сей учений по латинї в цілости в додатку від стр. 5—32. *Codex legendarum et monumentorum de SS. Cyrillo et Methodio nec non de Liturgia slavica agentium.*

скої діяльності серед народів славянських яко матеріал для уміло упорядкованої і старанно обробленої історії“.¹⁾

Берлінський професор вбив собі в голову, що то неможливим було, щоб Велико-Моравський князь Ростислав просив грецького цїсара Михайла о місіонарів для свого краю і доказує се голословним твердженням, мовто Греки уважали всіх Славян за варварів і обходили ся з ними гірше, як з псами, та мовто патриархи і цїсар дбали про Славян тільки, „що пес про п'яту ногу“. „Гордий Грек, сухий і немилосерний педант, формалїст і ригорист, не понизив ся ще ніколи до славянського пса, ніколи не узнав его за свого ближнього або брата, а гордив ся хиба тим, що дозволив ему брати участь в грецькїм богослуженю. Покликаня до ширеня віри, до місійного післанництва Грек ніколи не мав“.²⁾

Се вже очевидна лож, мовто у Грека ніколи не було посьвяченя і ревности до місійної праці. Істория вісьмох перших віків християнської ери ясно говорить про великих святих грецьких, повних посьвяченя для справи божої і своїх ближних. Ба навіть в часї морального занепаду за Фотия, Греки досить ревно апостолували між Славянами, як свідчить Hergenröther в своїй жерельній 3-томовій праці о Фотию.³⁾

П. Брікнер ніде не подає жерел, звідки черпає свої здогади, ані не наводить жадних творів історичних. Тому можна до его слів примінити звістне реченє: „quod gratis asseritur, gratis rejicitur“.

Після фантазії п. Брікнера Кирил і Methodий суть самозванцями, запевнює бо, що ніхто їх між Славян не кликав, а навіть догадує ся, що може їм ту жиди подали помічну руку. „Ціле посольство Ростислава моравського є лиш безличною видумкою обох братів. Хтож бо о нїм свідчить? Они самі, циган дїтьми“.
(Przeгляд polski стор. 473.)

Самі братя подиктовали о собі легенду, ошукали єпископа Gaudeguk-а, ошукали папів, ошукали цілий свїт християнський, — так говорить неомильно п. Брікнер, а ми ему вірити маємо на слїпо, на слово!

Коли тимчасом о покликаню і достоїнстві св. Кирила і Methodия свідчать крім легенд еще і археологічні здобутки відерити в Римі, а походячі з половини XIX. віку майже рівночасні обом братям. Як доказує звістний археолог Йоан Хреститель de Rossi в ділі *Bulletino di Archeologia Christiana*, в другій серії рік перший стор. 130. і слїдуючих.

¹⁾ Bartolini у вступі свого діла стр. XII.

²⁾ *Przeгляд* 429 і 430 стр.

³⁾ Photius, *Patriarch von Constantinopel nach Handschriften und gedruckten Quellen*. Regensburg 1867. О працях місійних гляди III. I. стор. 475—504. того діла. Також о місії грецькій між Болгарами III. I. стор. 594—617. Відтак III. II. стор. 594—633.

Задача сьвященства на поли соціально-політичнім

після О. Альберта М. Вейса О. Рг.

уложив о. О. М. Г..

Позаяк у нас від довшого часу зазначаєсь розділ між сьвідками патриотами а руским — кат. клиром; позаяк під впливом соціалізму наші сьвіцкі патриоти як в пресі, так ще більше тайною агітацією працюють усильно над тим, щоб провід (моральний навіть) над руским народом, що доси був в руках сьвященства, захопити в свої руки, не від річи буде подати до відомости дорогих в Христі братів повясше названу розвідку одного з найліпших між католицким сьвященством знатога сучасних европейських соціально-політичних відносин о. А. М. Вейса (О. Рг.).

Розвідку сю помістив о. автор в чвертьрічнику „Theol. pract. Quartalschrift П. Heft 1894“ — та хоть від того часу минуло повних десять літ, річ сама для нас як раз нині вповні актуальна.

Нам бо сьвященикам велять наші патриоти закладати читальні, хори, соколи, січи, школи для анальфабетів та багато других — признаємо — хосенних народних інституцій! Нам кзжують наглядати сї інституції хотьби і з кривдою церкви! Нам кажуть платити в 3/5 (на се є у нас точні рахунки) на всякі бурси, театри і т. д... , ну і ми платимо! В політиці ми супротив наших сьвідких супрематів граємо мало що не ту саму ролю, що злісні, побережники, економи і т. п. бранжі офіціалістів приватних під кермою польских верховодів, — та коли ми придавлені сею очевидною кривдою заговоримо чемно бодай про наш орган становий, тогді „гейже на сошліцен“, голюкає на нас всякий сьвіцкій Русин, попри людий інтелігентних навіть наймізернійша дрань.

Річ ясна! Мудрі експлюататори нашого щирого патриотизму дрожать о те, щоб не вирвалась їм з рук податлива та солідна в подати „plebs contribuens“.

Вільно учителям, ба навіть дякам мати свій орган, та вара руским сьвященикам... Лишаю се без коментаря, як і се, що на наші рускі, но чисто церковні ціли певно і сотий сотик не паде з щедрої руки сьвіцкого руского патриота.

„Се діло чисто ваше станове“ сказав мені один чемний руский патриот, а другий молодий, отже і щирійший (чи наївний) орлик додав: „хоть нас з огляду на польскі „kapliczki“ непокоїть польска церковно-політична робота, не можемо підпомагати нашого руского сьвященства в его змаганях чисто релігійно-моральних, бо боїмось, щоб церков не виросла нам понад голову. Врешті як би нам прийшлоє дальше вести нашу пропаганду між народом? і і...“ Та ту урвав не додавши цікавого свого погляду на працю над нашим рідним народом. — „Sapienti sat“ — та час зачати перекладати поважну працю о. Вейса.

„По зрілій розвазі легко всякому пересвідчитись, що соціалізм єсть партиєю о много менше економічною, як радше ложною наукою, що радаб побороти всі інституції християнські.

Сей погляд на соціалізм спричинив, що дехто з між священиків був тої думки, що нам (священикам — прим. передк.) ніяк стежити за соціалізмом на поли питань економічних, тільки поборювати его з почви віри. — Говорено: „Не річ се священика запускатись на такі непевні поля броби, як політика і суспільна економія. Як легко нам там наразити на шкоду нашу повагу, коли станемо спорити о річах, які всякий робітник, з причини легко зрозумілих, краще знає, як ми. І взагалі на що се? Коли робітник втратив віру, то на ніщо наші і найкрасні та найосновніші виводи про відносини соціальні, — а коли він щирій християнин, то піде за нами, хоть би ми про его станові відносини і нічогосько не знали. Так сповняймо лише задачі нашого звання, а наш вплив на нарід сяк чи так лишить ся при нас. Сеж ідеал священика, коли ему его святе зване стоїть више понад сьвіт цілий. Вся прочая приложать ся вам.

Чи ж бо можуть люди без пошани глядіти на священика, що заєдно думає лиш о їхнім спасеню?

Дайте нам лише щирих ревнителів о спасенє душ людських, як св. Павло, так неминуто люди ві всіх своїх справах дочасних і всенародних, будуть шукати поради у своїх душпастирів; а чи ж такий спасений оборот річи не був би для нас найвищою радостію?...“

Без сумніву і не споримо о се. — Та велике питанє, чи се предложене числить ся дійсно з нинішнім станом річи. Колиб св. Павло був того погляду, та був у своїй тісній комнатці заєдно проводив час на молитві та побожній роздумці, хоть все готовий щиро порадити тим, що там шукалиб его, чи ж був би він осягнув такі величезні успіхи свого апостольства? Та може для нас буде більше пригожий примір з сучасности, так спитаймо, чому так мало впливу та поваги має праця суспільна французкого клиру? Чи ж сей клир не заслугує на признанє за свою щирю а поважну працю на поли церковно-народнім? Чи ж не свовняє він всіх обовязків свого звання як найщирійше? — Се річ загально-звісна, що клир французкий може служити взірцем для цілого католицкого священицтва.

Він (сей клир) — говоримо без огляду на рідкі одиничні вїмки — потягає своєю щирєю набожностю! У клира сего при становій повазі бе в очи гарне викованє та висока інтелігенція. Клик сей просто горить зельотизмом в труді о спасенє душ людських. Ніхто ніколи не побачить французкого священика на місци для священика невідповіднім. Клик сей взагалі дуже образований, а в богословю хїба не дорівняє ему ніякий священик иншої народности. Не у одного сілського пароха, що не має просто що їсти, найдеть ся гарна бібліотека, по якій пізнати, що єї властитель раз на раз заглядає до неї. — Книжка та св. Тайни се нині майже виключне товариство французкого священика.

Та в с'їм вже і лежить відповідь на наше питанє. Хтож з нас не бажав би, щоб клир всіх країв величав ся тою любовию до свого званя, тим жаром до молитви та науки, та тим контемпляційним житєм в домашній затиши, що клир ф'равцузкий? Та з другого боку спитаймо, чи тїшилоб нас і се, наколи ся затиш домова виробилаб ся і у нас, як се сталось у ф'рацузких наших братів, в цїлковите відособленє в сьвітову відсутність?!

Та ба, є у нас чимало таких добродїїв, що собі сего бажать, та і дораджують нам се. Один з знатнїйших соціялїстів радить вам в цисьмі своїм, щоб радше сидїли в дома та молились, як маємо трудити питанєм робітничим. В с'їм поглядї певно зійдуть ся з соціялїстами і всі ліберали. Бож як раз ліберали з давна вмїняють в зло сьвященикам, що сї мїшають ся в жите суспільвє всенароднє. „Сьвященик — кажуть вони — має лише молитись та благословити і то так незначно — тихесенько, щоб не збудити ані одного праведника з просоня.

Колиж єго праця гомонить і поза стїни церкви, та їх хати, тогдї конечно єї спинити, бо сьвіт не може безкарно терпїти, щоб сьвящєнство мїшалось в єго справи“. Отсе один з тих поглядів, в яким соціялїзм їде рука в руку з лібералїзмом.

А нам чи справдї ждати спокїйно, та звільна радити над справою, в якїй Ірод з Пилатом подали собі на згоду руки?

Не розумїєсь через се, щоб ми уважали нашою задачею, кидатись стрїмголов в розбурханї фїлі та покляли собі найпершим з всіх наших обовязків, займатись перше всего практичною реформою соціальною. Таж в сьвїжїй тямцї у нас разачі приміри такого безглядного віддавя себе такїй реформї. Потвердить се такїй знаток і горячий приверженець соціальної реформи як г. G. de Pascal, права рука благородного графа de Mun, що з робітниками при найсовіснїйшїм та найщирїйшїм заходї аравжерів сходи́н — конференцій, не все можна числити на обєктивне а безпристрастне ведєнє розговору. Лучалось навїть, що конференції урядженї в цервві, з цїлюю обясненя та обговорєня „соціального питаня“ не обїйшлись без галабурд та зневаги сьвятині. Не помогла повага єпископска Турїнаца, нічим була і заслужена слава О. Гарнїєра, одного з найлїпших знатоків „соціального питаня“, зневажено їх грубо а безлично серед проповідї. Се для нас доказом, красшим від всіх виводів, що робітники взагалї мало спосїбні до спокїйного та поважного трактованя справи „соціальної реформи“ а причина лиха в с'їм, що агїтатори розбурхавши їх пристрасти до крайности, не дають їм свого положєня розважити спокїйно.

[Конець буде].

Важне розпорядженє.

Чим єсть для нас право патронату, якою оно являєть ся для нас язвою, про се нема що і говорити. Новою ілюстрацією до отсего нашого щастя може послужити факт, який приключив ся послїдними часами в справі презентованя парохії Підгайці, факт, звїсний вже з щоденних часописий. А кілько таких справ наших патронів переходить тихцем, незамїтно, а кілько то слабших одиниць через те право патронату поховзне ся, падає і тим наносить величезну шкоду і ганьбу цілому нашому станову ?

Тому дуже важним і цїнним є розпорядженє, яке видав на днях в тїм зглядї Станиславівський Ординарият, а яке ми позволимо собі тут перепечатати.

Розповсюднене єсть наріканє — читаємо в Вістнику Стан. епархії ч. 10. — на надуживанє в дуже многих случаях права презентованя через патронів свїтских, котрі при надаваню презенту руководять ся не добром душевним парохіян, але лишень своїми личними і то нераз низькими мотивами. — Загальний дає ся чути жаль на разячу несправедливість, що патрон, котрий поносить мінїмальну часть тягарів в справі материяльній якоїсь парохії, котрий обрядом, а нераз навіть поглядами релігійними, поминувши вже пересвїдченя національні, не єсть звязаний, а навіть стоїть в суперечности з оправданями домаганями парохіян їх вічного і дочасного добра, рішає через назначенє пароха невідповідного і після своєї впадоби і для своїх личних цїлий, о нещасливій судьбі вічній і дочасній тисячів а тисячів одиниць в парохії.

Однак хотяй як болесним єсть се надуживанє права патронату через людей свїтских, то з другої сторони на жаль треба признати, що в декотрих случаях дїє почин до того зла саме духовенство. Передовсім винні суть декотрі оо. декани, котрі з якоїсь незрозумілої поблажливости і з хибно понятої солідарности в кваліфікациях виставлюваних через них для священиків убігаючих ся о парохії, укривають хибн тижже священиків і через се вводять в блуд іспитователїв синодальних при кваліфікованю спосібности або неспосібности священиків на якусь парохію. В той спосіб входять в пропозицію убігателїв негідні священики, а колятори нечесні мають отворене поле до заспокоєня своїх личних цїлий.

Не можуть буги без вини і самі синодальні іспитователї, если для них при кваліфікації міродайною нормою єсть виключно мотив земскїй як: старість якогось священика, его відносини родинні і пр. а не звертають уваги на спосібність, ревність душпастирську і побожність священика і на оправдані потреби і обставини якоїсь парохії.

Найбільше однак винні суть самі священики, котрі в раболїпний і понижаючий спосіб старають ся позискати патрона в цїли осягненя презенту. Знане єсть вправдї руске духовенство

ство з своєї характерности і ревної діяльности в своїх добрих напругах, однак ніхто не заперечить, що знаходять ся многі одиниці, котрі своїм поступованєм наносять нечесть станови сьвященному. Нераз ще не застигло тіло усопшого пароха, а вже декотрі сьвященники заїжджають до колятора і жебрають о презенту. Ходять вісти, що вже за життя пароха відбувають ся пакта межі патроном а сьвящениками в справі осягнення презенту.

Відомі суть случаї, в котрих осягнене презенту зависить навіть від пониження сьвященника перед офіціялістами приватними декотрих коляторів. Не дивно проте, що колятор, если не стоїть висше мотивами релігійними, легковажить собі сьвящеників, а відтак клинами трактує річ сьвяту, якою єсть надане презенту, або навіть в негідний спосіб надуживає. Через се робітні, негідні і безхарактерні сьвященики осягають товсті парохії, а добрі, чесні і трудолюбиві сьвященики понехані терплять і нищать.

З тих висше наведених причин витворюєсь страшна аномалія і вивернене порядку річий, що в справі обсадження парохій не рішає власть компетентна духовна, але ріжні побічні низькі мотива. Через се терпить не лишень душевне добро вірних, честь сьвященна, але ціла церкв рарить на повазі, красі і силі, бо церкв стаєсь тогди плінницею низького самолюбства і падає жертвою мерзких інтриг.

Представляючи ті равн церкви, ми, яко перший настоятель нашої дієцезії, підносимо сильний голос против тих кривд церкви і заявляємо, що страшна чекає нас відвічальність перед Богом, еслиб ми не ужили всіх можливих средств для улічення зла. Протестуємо рішучо против тих аномальних відносин і пожертвуємо всі наші сили, щоби їх усунути. Радше волимо згинути, ніж церкв, ся Обручниця Христова, має в нашій дієцезії зогиджена і подоптана марвіти в неволи.

В тій цілі апелюємо до совісти всіх оо. деканів і закликаємо на Христа розпятого, на спасенє мільонів душ, щоби в кваліфікаціях для сьвящеників убігаючих ся о парохії, не закривали жадних блудів, як також чеснот і добрих прикмет.

Понеже в теперішнім часі єсть (44) сорок чотири парохії до обсадження, для того припоручаємо, щоби оо. декани кромі вже пересланих кваліфікацій, ще прислали в осібнім письмі запечатанім, під адресою нашої особи свої совітні мніня що до сьвящеників убігаючих ся о парохії і то в протягу десять днів від дня оголошеня сего нашого рішеня.

Такі на совісти полягаючі мніня мають присилати ся кромі кваліфікацій і на будучність. Если де о. декан подав ся на парохію, там мніне о нїм має вислати о. містодекан. Пригадуємо оо. деканам, що они після вираженя права церковного мають бути оком єпископа і велику часть відвічальности стягнуть на себе за єпископа на страшнім суді.

Всечесним знов оо. іспитователям синодальним пригадуємо тую присягу, котрою перед Богом звязали ся, щоб в одіюваню кандидатів на парохію руководили ся виключно мотивами слави Божої і спасеня душ людских.

Вкінці заявляємо і категорично рішаємо, що ніхто з священників не сміє являти ся у колятора в ціли осягнення презенту і ані сам ані через других о се старати ся, нім зістане оголошена в Вістнику єпархіяльнім пропозиція убігателів. Если дійде до нашої відомости, що хтось еще перед оголошенем пропозиції будьто сам, будьто через других, будьто впрост, будьто не впрест починив кроки в ціли осягнення презенту, того не возьмемо в пропозицію, а зглядво відмовимо канонічної інституції. До перва по оголошеню пропозиції убігателів може кождий з них явитись у колятора і представитись, але без тїни пониження свого достоїнства чоловічого і стану священничого. Если пересвідчимо ся, що хтось з священників стараючих ся о презенту, допустив ся глибокого нетакту, готовісьмо такого священника навіть цензурою церковною обтяжити.

Всіх коляторів чесних і побожних, маючих на оці лишень славу божу і спасенє душ, обнимаємо апостольскою любовию, благословимо і молимо Всевишнього, щоби зіслав ласку свою на їх доми і родини, против злих знов і негідних коляторів, котрі навіть святих річий надуживають до своїх личних цілий, ми готові піднятись і найтяжшої борби.

Нехай проте всі знають і розуміють, що власть церкви має перший і рішаючий голос в обсажденю парохій.

Проповідь

на неділю 24. по Сош. св. Духа.

(Чи то правда, що віра нам на землі, в сїм життю, нічого не дає лише обіцяє щастє по смерті?)

„Держай дщи, віра твоя спасе
тя; иди въ миръ“.

(Еван. Лук. 8, 49.)

До Ісуса Христа прийшов князь Яір, упав єму до ніг і благав, щоби удав ся до єго хати і уратував єму умираючу доньку. Коли Ісус ішов до Яіра, нарід тиснув ся до него зі всіх сторін. Одна жінка, що була уже 12 літ хора, а на лікарів і ліки все майно видала, однак помочи не найшла, протиснула ся до Ісуса Христа і діткнула ся єго одежи, думаючи собі: „коли би я лише діткнула ся одежи єго, буду здорова“. І дійсно, віра єї не завела, бо в сій хвили, коли діткнула ся одежи Спасителя, стала зовсім здорова. Ісус спитав тоді, хто діткнув ся єго. Ніхто не признавав ся, а св. Петро сказав: „Учителю, народ окружає тебе і глотить ся, а ти питаєш, хто діткнув ся тебе“. Ісус рек: „Діткнув ся хтось мене, бо я чув силу, що виходила з мене“. Коли жінка побачила, що не укріє ся, прийшла зі страхом, припала до ніг Ісусових і признала ся, що то она діткнула ся єго, для-

чого діткнула ся і що в сій хвили, коли діткнула ся, зовсім стала здорова. Ісус сказав тоді до неї: „Дерзай дщи віра твоя спасе тя; иди в миръ“. О, як щаслива була вона тепер! Дванадцять літ натерпілася, намучилася, а нараз чує ся зовсім здорова. Сильною вірою своєю заслужила собі на те, що Ісус привернув її здоровле; дав їй найбільше добро на землі. Віра її дала їй здоровле. Ісус Христос виразно каже: „віра твоя спасе тя“. Однак, аж дивно дорогі братя, в у нас тепер люди, котрі говорять: віра (релігія) нічого нам не дає, лише обіцяє щастє по смерті“. Застановім ся нині над такою бесідою, а пізнаємо, кільки в ній правди. Ми переконаємось, що крім щастя вічного, забезпечує нам віра найбільше добро в тім дочаснім житю. Іменно забезпечує нам віра:

1. наше житє;
2. нашу родину;
3. наше майно і
4. наше добре імя.

I.

Господь Бог дав чоловікови на землі чотири великі добра: 1. житє, 2. родину, 3. майно і 4. добре імя (славу) між людьми. Для охорони тих дїбр людских дав Господь Бог чотири заповіді іменно: заповідь п'яту, шесту, сему і осьму. З помежи тих дїбр дочасних єсть найперше і найціннійше наше житє. Дятого видимо, що чоловік вирече ся скорше всего, що має, щоби лише уратувати житє. Віра наша боронить найлучше наше житє. Господь Бог виразно каже: „Не убий“, а тим забороняє відбирати житє собі і другим; забороняє кожде убійство, кожде самоубійство і все, чим собі або ближнього житю пошкодити можна.

Св. письмо учить, що Господь Бог строго карав тих, що важились тую заповідь переступити. Каїн, що убив свого брата, не мав вже спокою в серци, ані не найшов спокійного місця на землі. Він був скитальцем на землі, аж поки не умер. Цар Ахав і его жінка Єзавель зістали тажко покарані за то, що невинно Навутея засудили на смерть і забрали собі его винницю. Зараз післяв Господь до них пророка Ілію, щоби їм сказав: Так каже Господь: Ти убив невинно і забрав чужу власність собі несправедливо! На тім місци, на котрім пси лизали кров Навутея, будуть також лизати твою кров. Єзавель пожеруть пси під муrom міста Єзраеля“. І сповнили ся слова пророка в страшний спосіб. Чи бувби певний хто свого житя, якби Бог не дав такої заповіді?

Перед жандармом може злий чоловік утічи, перед судом може викрутити ся; але перед Богом ніхто не втіче, не укрис ся, ані не викрутить ся. Віра наша (релігія) отже боронить найліпше нашого житя.

II.

Друге земске добро, котре нам Господь дав, єсть родина. Кілько божого благословеня спливає через правдиву християнь-

ску родину на отця, на матір, на діти, на нарід, на цілу суспільність!

Від родини залежать села, громади, цілі міста... Наколи загал всіх родин єсть правдиво християнський, такими будуть також села, громади, міста, краї, і ціла суспільність, як навчає св. ап. Павло в посланю до Римлян (11, 16). „Аще ли начатокъ святъ то и примѣщеніє, и аще корень святъ, то и вѣтви“. А і для кожного чоловіка в тім слові родина містить ся все, що найдорозшого мають люди по Бозі. Родина — то згадка на вітця, на матір, на діти, на брата, на сестри і прочу рідню; родина те згадка на те все, як ми всі щастєм одного тішили ся, в нещастю терпіли; як перед небезпеченством перестерігали, від злого відводили, в потребі ратували одно другого. — Однак ціле щастє родинне нищать гріх нечистий, гріх який називає ся: „чужолоство“. Віра хоронить того добра; она пригадує кождому ту заповідь: „Не чужолож“ „не пожедай жени ближнього твого“ а тих, що переступають ту заповідь, тяжко карає. Коли Давид згрішив з Вирзавією, жінкою Урії, післав Господь Бог до него пророка Натана, щоби єму сказав: „Что яко презрѣть єси слово Господне, єже сотвороти лукавое предъ очима єго. Нынѣ не отступить мечъ отъ дому твоего до вѣка... Сіє глаголетъ Господь: се азъ воздвигну на тя злая отъ дому твоего“ (2. Царств. 12, 9—14) и сынь твой родивый ся тебѣ смертію умреть. — Хоч як Давид каяв ся і покутував, великі нещастя і ганьби спали на него. Єго три сини погибли насильною смертію: Амнон, Авесалом і Адонія, а того, котрого Давид найбільше любив, забрала смерть також.

III

Трете дочасне добро, яке нам Господь уділяє, єсть наша приватна власність, наше майно; наша хата, город, поле, худібка, одіж і т. п. Тим добром маємо заспокоїти наші потреби тілесні, віддалити від нас голод і недостатка, а також помочи нашим ближним. Віра (релігія) боронить також того добра кожного чоловіка заповідію Божою: „Не кради“. Тою заповідію боронить Г. Бог нашої власности, нашої праці, і забороняє шкодити ближньому на маєтку всяким способом, мовою, ошуканьством, крадією, рабунком, ушкоджуванєм, підпалюванєм, випанєм і т. д.

Через пророка Єремію кличе Господь Бог: „Горе созидающему домъ свой съ неправдою и горници своя не въ судѣ (з несправедливостію), у негоже ближній єго дѣлаєтъ туне и мзди єго не воздаєтъ єму. (Єрем. 23, 13.). На иншім місци читаємо в св. письмі: „Да не предвижеша предѣтовъ ближняго своего“ (5 Мойс. 19, 17) не перекусай границы (мѣж) ближнього свого. — „Не сотворите неправды въ судѣ, въ мѣрахъ и вѣсахъ (3 Мойс. 19, 35). Не допускайте ся несправедливости в суді, в мѣрах і вагах. Аб): „Да не прилежитъ мзда наемника твоего у тебе до утрія (3. Мойс. 10, 13). Нехай не залягає заплата робітника у тебе до завтра. Хто шкоду зробив ближньому, а тої шкоди на-

правити не хоче, для того нема розрішення навіть в св. сповіді. Переступників сего закона карав Господь Бог завсїгди. Свїдчить о тїм св. Письмо: Гїезий, слуга пророка Єлисея, ошукав Неемана, богатого і хороброго гетмана сирийского царя. Нееман був цілий покритий струпами (проказом). Пророк Єлисей казав єму: „Іди і обмий ся сім разів в Йорданї, а будеш очищений. Вернув ся длятого до мужа божого і хотїв дати єму зато подарунок. Однак Єлисей не хотїв нічого прийняти. Коли Нееман вертав до дому, побіг за ним Гїезий, слуга Єлисея, а дїгнавши єго рек: „Пан мій приказав менї сказати тобі: от що лише прийшли до мене два молодці з гори Єфрем, сини пророчї; дай їм один талант і двї одежі святачнї“. Нееман сказав: „Радше дам два таланти і двї одежі“. Гїезий вернув з талантами (грїшми) і одежию до дому і сховав все. Зато зїстав покараний струпами Неемана.

Де єсть закон людський, котрий би бїльше боронив і стерїг нашої власности, нашого майна, нашої працї, як той закон Божий? Наколи би всї той закон божий сповняли, то не були би потрібнї суди, кримїнали, пелїцаї ані жандарми.

IV.

Наконець четверте добро земске, яке нам Бог дає, єсть наше добре імя, поважанє, пошанованє, якими нас надїляють другї люди. Як щасливі чуємо ся тодї, як мило нам, коли нас люди цїнять, поважають і шанують! Св. письмо учить нас що: „Лучше имя доброе, неже богатство много“ (Притч. 22, 1.) і каже дбати о добре імя: „Пецься о имени, то бо тебѣ пребываетъ паче тысящъ великихъ сокровищъ злата. Благаго житїя число дней и доброе имя во вѣки пребываетъ“ (Книг. Прем. Сїрах 41, 15, 16.) т. є.: Старай ся о добре імя, бо оно доше буде тревати, як дорогоцїннї великї скарби. Двї приємного житя є почисленї, а добре імя зїстане на вїки. Св. ап. Парло каже: „Добрѣе мнѣ паче умерети, неже ли похвалу мою кто да испразднить“ (1. Кор. 9, 15.) т. є.: Лучше мевї умерети, як би мав хто менї мою добру славу знищити. Кому забрано честь, знищено єго добру славу, тому тяжко єсть сповнити свої обовязки з успіхом, тяжко зробити що доброго для других, бо всї від него відвертають ся. Кїлько то найчеснїйших людей зломано, кїлько найлучших намірїв убито, кїлько найщирїйшої безкорисної працї змарновало ся! Одва віра наша стереже і боронить доброго імени. Осьма заповїдь каже: „Не свїдчи ложно на ближнього твоего“. Тою заповїдїю казує ся кожде нарушенє доброго імени і чести ближнього. Віра наша бере в оборону в найлїпший спосіб честь і добре імя ближнього; она не позволяє навіть підозрївати ложно, злосливо посуджувати, клеветати, смовляти, доноси робити, зневажати, злого мислити без достаточної причини. „Кїждо злобы искреняго своего не помышляйте въ сердцяхъ вашихъ“. (Зах. 8, 17.) т. є.: Нїхто з вас нехай не мислить в серцї своїм що злого о ближнїм своїм. Не осуждайте, да не ссуждени будете (Лук. 6, 37.) т. є.: не судїть, щоби вас не суждено. „Что видиши сучецъ, иже во

одъ брата твсего, бервна же, вже есть въ одѣ твоємъ не чуєши“. (Лук. 7. 3.) говорить Іс. Хр. З письма сьвятого знаємо, що Господь Бог сам боронив доброго іменн і чести своїх вірних слуг, авіддавав в руки справедливости тих, що честь і добре імя ближнього нарушували. Коли два старці з мести кинули неславу на чисту Созанну за то, що не пристала на грїх нечистий, а котрого єї наклавали, і єї відтак перед судом оскаржили, а той після закова жидівського засудив Созанну на смерть, після.. Господь пророка Давїїла, шоби оборонив єї честь і уратував від смерти. Давїїл виказав перед судом і народом, що Созанна невинна, а старці з мести на неї таку неславу кинули. Чиста Созанна зістала увільнена, а нарід укамінував тих вечистивих старців. (Давїїл 13.). Віра учить дальше, що хто ближньому відібрав честь, знищив добру славу, той есть обовязаний заповідяну кривду направити; відкликати то все, що наговорив, а наколи ближвий потерпів еше страту, то і ту має направити. Коли того учинити не хоче, то ані жаль за грїхи, ані сповідь такому нічого не поможе. О, ксби то християни перестерігали ту заповідь не булбїи на сьвітї тільки незгоди і ненависти; не чував би нікто о тих безковечних і безпідставних напастях одних на других, що лише бурять, а нічого натомість не дають.

Видите отже, дорогі братя, що віра нам вже ту на землі дає дуже богато. Она бо стереже і борснить найбільших дочасних дїбр наших; стереже і боронить лучше, як се зақони людські враз з всіми жандармами, поліцаями і криміналами жожуть учинити. Правда, що віра звертає особливу і головну увагу на жите за гробом, але чинить се як раз длятого, що дбає про наше правдиве щастє, щастє повне і вічне, котрого ту на землі нікто осягнути не може. Добра земскі, як богатство, слава, уживанє, не жожуть сами нам дати повного щастя, бо они ніяк не жожуть заспокоїти нашої душі. Противно, ми бачимо, що добра земскі часто затроюють людям жите, а опускають зовсім в годині смерти.

Дорогі братя! не дайте ся ніколи баламугити таким бесїдам як: „Віра нам нічого не дає, лише обїцяє щастє по смерти“. Ви пізнали самі, кільки правди в такїй бесїді. Як би Яїр так був думав, коли Ісус до него сказав „не бой ся, токмо вѣруй, а спасена будеть“: що менї помсже віра, чи був би тішив ся донькою? Ні, віксли, бо ксли би був не вірив, Ісус Хр. був би не воскресив єго умершої доньки. Коли би та хора жївка так думала, що менї з того приїде, если єго дїткну ся, чи була би здорова? Ні ніколи; Ісус Хр. виразно до неї каже: „віра твоя спасла тебе“. Віра дала жївці здровле, а довці Яїра вернула жите.

Так, дійсно, віра дає і нам щастє вже в тім житю, о скільки се щастє на землі мж живе. Віра боронить також того, що нам жите робить милим; правда чинить се на те, шоби ми користаючи з дїбр дочасних, там певнійше осягнули вічні.

Дякуймо проте за ласку св. віри і держім ся крїпко науки католицкої Церкви, бо як учить св. Августин: „Нема більшого

богачтва, нема більшого скарбу над віру католицьку“. Жаймо завжди так, щоби з св. Павлом могли сказати, коли нас покличе Господь до себе: „Подвигомь добрымь подвизахь ся... вѣру соблюдохь“ (2. Тім. 4, 7.). Амінь.

о. Стефан Донарович.

Хроніка і бібліографія.

3 товариства св. Ольги. Подає ся до відомости ВП. Членів Тов-а св. Ольги, що загальні збори Тов-а відбудуть ся в середу дня 2. лат. падолиста о 11. год. перед полуднем в каплиці митрополитичої палати у Львові з отсим порядком н рад: 1) Огворене зборів; 2) вибір президії зборів; 3) звіт Віділу; 4) вибір нового Віділу; 5) внесеня. Сі збори попередить ювілейний обхід Пренепорочного Зачатія Пресв Діви Марії, котрий, відбуде ся дня 1. і 2. падолиста. Програму і місце обходу оголосить ся окремо. Висока, далеко сягаюча церковна ціль сего священичого жіноч го товариства, духовний інтерес і честь нашого руського священичого жіноцтва вимагають, аби так той обхід як і збори випали дуже поважно і величаво, а се вимагає передовсім значного числа учасників. Теперішнє число членів ні високій задачі Тов-а, ні его повазі не відповідає. Тому отсим Віділ підносить горячий зазив до наших священичих пань о скорє приступленє в члени товариства. Условини: 1 К. вписового, а 2 К. членської вкладки. Адресувати належить: До віділу Тов-а св. Ольги у Львові, Ринок ч. 10. в бюрі Тов-а урядників і священиків. — Від Віділу Тов-а св. Ольги: о. Д. Танячкєвич предсідатель, Г. Гузарєва містопредсідателька, С. Лежогубєка секретарка.

Клерикали а Русини. Під таким заголовком помістило „Діло“ в ч. 221 новинку, в якій навівши неприхильні Русинам виводи німецького католицького дневника Vaterland-а так пише від себе: „Сей голос клерикального органу є новим доказом, що клерикали, якої небудь вони народности, попирають у всіх справах верховодячу більшість, хочби се і рівнало ся доптаню найелементарнійших основ справедливости У них всяка власть, хочби і рівна брутальному безправству. свята...“ Зваживши, що часопись Vaterland не єсть ціл кови то клерикальною, а тільки католицькою, (чи „Діло“ на стільки наївне, що не розуміє слова „клерикальний“ „клерикалізм“, або може нарочно, по приміру жидівських учителів, уважає католицький і клерикальний за одно?) виходить, що то всі католики такі страшні, якими їх представляє „Діло“. Ми би просили тільки подати нам на се які докази, але докази поважні, бож один або хочби і два католицькі дневники в роді Vaterland-у єще не становлять всіх католиків.

Противно, ми бачимо, що в Німеччині як раз католики, католицьке центрум, уймаєсь за Поляками. Ми бачимо, що така правдиво католицька і така поважна часопись як Kölnische V. Zeitung мало що не в кождім числі стає в обороні гноблених в Німеччині Поляків. А в Франції, чи католики також попирають „верховодячу більшість“? А в Авлії, чи не католики симпатизують з Ірландцями? А що до католицької партії належать і клерикали, значить, сьвященики, так те само, що о католиках, треба сказати і о клерикалах. І наші рускі клерикали — сьвященики, здає ся, також не дуже то попирають „верховодячу більшість“, як хоче „Діло“. Не треба тільки „польского католицизму“ уважати за взір правдивого католицизму, а буде все добре, а тоді і еventуальну відразу до першого не буде ся переносити безпідставно і злбно до послідного, а тоді спорадичні, подібні Vaterland-ови голоси зкатолицького боку (споводовані найскорше злими інформаціями), не буде ся напастливо узагальнювати.

Соціалісти а Русини. На з'їзд соціалістів в Амстердамі, про який ми згадували в 11. ч. поїхав також як представитель української соціальної демократії Др. М. Ганкевич. Тут однак не позволено ему виступати як представителеви рускої народности, бо Русини не мають своєї держави, а соціалісти признають репрезентації лише по державам. Супротив сего Др. Ганкевич зложив свій мандат.

М. Павлик, згадуючи про се в „Н. Гр. Голосі“ обурюєть ся страшно на соціалістів і каже між иншим таке: Сам Маркс, хоть і кликав: „Птолетарі всіх країв єднайте ся“, але розумів під краями держави, а не землі окремих націй; єгож ученики.. довели думку Марксову тай самий соціалізм до чистого дуреньства або і самодурства (інтересне признанє прихильника радикалізму; а чиж радикалізм (гл. програма) не опираєсь на основах соціалізму?). Закукурічене російських соціалістів (за часів Драгоманова) проти української нації було таке велике, що вони не призавали Українцям права навіть на окрему літературу... Ось до чого доводить (бесіда знова про Амстердам) жадоба проводирів соціалістичних демократів захопити теперішні держави у свої руки. Як би се їм повело ся, то вони певнісенько вишили би бунтівників плебейських націй, незгірше від соціалістичних сторожів теперішних держав. Просто сором за соціалізм!... Руско українські соціалісти повинні перші рішучо перестати працювати під чужодержавними чи чужонаціональними стягами, а наперти з усеї сили на соціалістичні організації по націям і втягати всі нації плебейські тай робучі маси народів державних до нового союзу народів; без того соціалізм організований і тероризований виключно централістами державниками, мусів би стати могилою народів...“

Ось таку правду про соціалізм написав п. М. Павлик. Що люди не можуть бути ангелами, що соціалісти не можуть не бути людьми, се річ природна. Дивно лише, що п. Павлик прийшов до сего переконання що-йно тепер. А що цілий соціалізм опирає ся на вірі в ангельську природу людей, так не поможе туг і рецепта, яку подає при кінці п. Павлик, аби ратувати те „чисте дуреньство і самодурство“...

Взівци просимо еще від себе ш. читачів порівнати сю новинку: „Соціалісти а Русини“ з новинкою поданою в горі „Клерикали а Русини“.

Місіонар, ч. 10, за жовтень. Зміст: Пресвята Діва, Мати руського краю; Послідне слово; Катехизм; Заветиджений богач; Св. Тайни; Із сьвіта і Церкви; Абдул Масих, молодий мученик з Сивгари; Не досить сліз; З життя папи Пія X; Самосівне слово; Як Бог дасть; Несподівані відвідини; Яка неділя, така смерть; Замилуване в праці; Добре відповів; Преподобна Мати Пелагія; Правдивий християнин; Подяки за вислухані молитви. Яко додаток: Малий Місіонарчик.

Бібліотека для рускої молодежи під редакцією Юліяна Насальського. Випускъ XLIII, Рѣкъ XI. Зміст: Дубовий крест, оповідає після Руского Сиона переробив Даміян Шарабун; На лоні природи, оповідає Г. Р. Карґрема, в переводі Н. Н. Н. — Коломня, 1904. ст 65+60.

Епархіяльні відомости.

Львівска архієпархія.

Канонічну інституцію одержали оо.: Іван Головкевич на Тейсарів і Григорій Городницький на Загірє. — Завідательства одержали оо.: Людвик Савіцький в Щуровичах Іван Пачовський в Ярчівцях, Плятон Карпинський в Вербові, Богдан Охримович в Сколім, Григорій Грушка в Годові, Іван Юрків в Коростові, Володимир Давидяк в Сливках і Омелян Кордуба в Лукавици вижній. — Сотрудниками установлені оо.: Володимир Ванчицький в Гниличках, Евстахій Барановський в Галичи, Василь Мереньків в Струсові і Александер Кваснюк в Голгочах. — До канонічної інституції візвані оо.: Юліян Барановський на Скоморохи нові, Володимир Глібовицький на Баківці і Тимотей Бордуляк на Хлодачкі малий. Крилошанські відзнаки одержали оо.: Климент Слюзар з Ководіївки, Петро Чумак з Озерянки, Тадей Кончевич з Тростянця вел., Михайло Ревакович з Волєянки і Теодор Дикий з Мартинова нового.

Перемииска епархія.

Іменовані: о. Турчманович Теофіль деканом Комаряньским; о. Скородинський Тадей завід. Деканата Дрогобицького; о. Долошицький Йосиф завід. деканата Жовківського; о. Левицький Василь ординариятским комісарем для іспитів квал. на учителів в Сокалі; о. Грицик Алексей іспитователем при тих іспитах; о. Лихицький Захарія пров. катехитом при народних школах в Новім Санчи; о. Федорович Станислав пров. катехитом при школі виділовій жень. в Ярославю; о. Кмицикевич Володимир катехитом при народ. школах в Яворові; о. Кокуревич Махайло завід. деканата Любачівського.

Комісарами сервітутовими іменовані: о. Турчманович Теофіл на деканат Комарнянський; о. Левицкий Володимир на деканат Жукотинський; о. Миколаєвич Мих. на деканат Сокальський; о. Костеций Йосиф на деканат Затварницький.

Відзнаки крилошанські дістали: о. Погорецький Еміліян і о. Чучкевич Юліян.

Канонічну інституцію дістали: о. Полянський Богдан на Чорноріки; о. Сенишин Іван на Куницьку Волю; о. Касюрак Евстахій на Шумяч; о. Заяць Іван на Смільник; о. Скобельський Іван на Волощу; о. Ясеницький Володимир на Радичичі; о. Кузьмак Мих. на Явірник руский; о. Паславській Алекс. на Лежайск; о. Левицкий Ілля на Боратин; о. Гичко Діонізій на Ришяну; о. Копистянський Орест на Лубну; о. Дигдалевич Мих. на Корчів.

Презенту дістали: о. Менцинський Еміліян на Маластів; о. Шумелда Іван на Липовець.

Сотрудництва дістали: оо. Коваль Григорій в Хирові, Гарбовський Ник. в Бориславі, Бодревич Данило в Ярославі, Круль Кароль в Стебнику, Кульчицький Евг. в Дорожові, Криницький Юліян в Шмиткові, Голічка Іван в Кальникові, Лапицький Володимир в Липі, Паславський Николай в Гусакові, Кравчук Йосиф в Порохнику, Серединський Теодор в Дальовій, Гнатишак Іван в Старій Соли, Малирчик Алекс. в Горцуку і Шевчик Іван в Ясениці сільній.

Конкурс на посаду катехита при 4 кл. школі муж. в Дрогобичі з поборами 1320 К. річно розписаний до 31 жовтня с. р.

ВІДОЗВА.

Вже вісім літ минуло, як в Вацовичах згоріла старенька церковця. Була то річ для громади великої ваги, бо громада одна з найменших і найбільшійших в повіті — нищена майже що року виливами води. Дві другі громади належачі до парохії мають свої дочерні церкви. В тих громадах зараз по спаленю церкви розпочала ся якась агітація, щоби они не причиняли ся нічим до будови нової церкви. Заносило ся на щось великого! Для того комітет мусів взяти ся до роботи без розправи конкуренційної, маючи всего лиш тисяч шістьсот корон відшкодованя асекураційного за спалену церков. Що неділя ходили дівчата з пушкою по селі за складкою. Ми заложили крамницю на дохід церкви, зтягали материяли через кілька літ, роботу всю тяглу і піщу зробили громадяни зовсім безплатно. І так за вісім літ дуже тяжкої праці і безпримірного пожертвованя довели

до того, що нині стоїть мурована, порядна церков, але недокінчена на стілько, щоби можна в ній правити Богослуженє. Всі жерела вичерпані! А до того ми задовжені і зима надходить. Вправді наші парохіяни не без дому Божого, бо тут єсть костел і дві каплиці латинські, обслуговані кількома сьвящениками. Але наша честь не дозволяє нам дальше коморувати у сусідів. І длятого нині в повнім почутю сповненого свого обовязку, що лише було в нашій силі, осьміляємо ся на закінченє відозвати ся з прошенєм о ласкаву поміч, хотяй би найменшу, щобисьмо по тілько літах тяжкої муки і гризоти нарешті могли на зиму схоронити ся в затишне місце Богу помолити ся, та не мусіли тулити ся по чужих кутах, коли наша власна церков буде стояти без вікон і без дверей!

Ласкаві жертви просимо присилати до уряда парохіяльного в Вацовичах, почта Д р о г о б и ч.

св'ящ. Ів. Пастернак, парох.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.

Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:

Львів, площа св. Юра ч. 5.

Потреба організації.

[Конець].

Обовязки сьвященика дотично співучасти в розв'язаню замотаного ниві так зв. соціального питання, представляє дуже гарно наш митрополит в своїм листі „О квестії соціальной“, в яким також вказує, що наше духовенство, коли хоче сі свої обовязки належно виповнити, мусить зорганізуватись.

Демократичний рух, — читаємо в згаданім листі — щов цілій Европі під стяг оборони убогих і скривджених покликуює всіх благородних, не єсть для церкви чужим. Противно, єсть для духовенства всіх країв симпатичним, бо і дух Христового евангелія єсть духом щиро і широко демократичним. Опіка над убогими і оборона тих, що самі себе боронити не вміють, рівність — братерство людей — се лиш право справедливости і любови ближнього, на котрім стоїть цілий евангельский закон. Сей закон велить духовенству стояти на сторожи прав убогих і більше дбати о тих, що більше помочи потребують. Так поступав Христос, так мусять поступати єго слуги і ученики.

Коли Божий Син прийшов з неба на землю чоловіком, щоби рід людский спасти, став убогим і слэбим, народив ся серед убогих і слабих і в першім ряді о них подбав... Він бажає пхнути і цілий устрій суспільности і наклонити всіх людей до праці над добром убогих. Підносить достоїнство чоловіка, двигает з упадку родину, могучих віка сєго обовязує до справедливости і наклонює до милосердя. Зміняє поганське понятє власти, ограничає уживанє дїбр дочасних, дає нові права покривдженим і убогим, накладає на богатих нові обовязки.

Доктрини Христа впроваджує в жите єго церков. Через довгі столїтя працює над знесенем неволі, пропагує понятє справедливости, рівности людей перед Богом і людским правом, — понятє правдивого братерства, правдивої свободи і правдивого

поступу. — І де лиш пресвята наука Христа впроваджена в житє, там в слід за нею іде мир і щастє, а кілько разів люди від сеї науки відступають, тілько разів мотають ся відносини; настає війна, ненависть.

Взаїмні відносини убогих і богатих були по всі часи нагодою до завзятих нераз конфліктів і борб — бо і в теорії трудно нераз о розграниченє взаїмних прав і обовязків людий... В взаїмних відносинах людий лишає ся все велике поле добрій або недобрій їх волі, а зла воля при власти і силі може все так оминати і найсправедлившу уставу, що поступаючи навіть легально, допустить нераз правдивої кривди... І в найнормальнійшій устрою суспільнім — бувають соціяльні труднощі і антагонізми.

В наших однак часах труднощі так взросли, а антагонізми так розширили ся і стали так загальними, що з суми тих труднощій і антагонізмів витворив ся стан зовсім аномальний, котрий називаємо соціяльною квестивію... У нас положенє стає еше труднійше через загальне невиносимє положенє економічне цілого краю, через неустаючі борби політичні, надмірні податки і більший як деінде брак просьвіти убогих.

Заострена борба наших часів змушує всіх до основного застановленя ся над положенєм, до шуканя заради на зло, котре з кождим днем росте і розширяє ся. Многі видять, що треба рук приложити до щирої і усильної праці для поліпшеня долі тих верств найубожших, до вирівнаня суспільних нерівностей і до улагодженя борби...

До розвязаня соціяльної квестії церков приступає з принципами віри і етики Христової незмінними від двох тисяч літ, однак все повними життя і актуальности, спосібними в борбі наших часів принести світови мир..

Розвязанє соціяльної квестії в тім, щоби цілий устрій суспільний став християнським, був опертим на справедливости і на Христовім законі. Над тим працює духовенство. Стоячи на сторожи суспільної моральности, мусить рішучо ставати в обороні тих, що не уміють себе самих успішно боронити, мусить заставляти ся за всі їх кривди, хотяй би з нараженєм власного добра.

Не можемо солідаризувати ся з інтересами якої небудь класи суспільної, не входимо в союз з жадною партивію; при суперечних однак інтересах верств богатших і убожших стаємо по стороні убожших, щоби християнською і легальною акцією поліпшити їх долю. Кождій верстві суспільній: богатшим і убожшим належить ся від нас поміч і підпора до осягненя справедливих жадань; убожшим однак, зі згляду на труднійше їх положенє і на більшу їх потребу, належить ся від нас особливша опіка і поміч. Мусимо працювати над поліпшенєм їх долі, над поправою їх материяльного добробиту і то всіми можливими способами. Мусимо старати ся підносити вартість їх праці, шукати для них нових способів заробкованя, організувати правну поміч супротив можливих надужить оподаткованя, усильно працювати над піднесенєм їх господарки домашної і рільної. Мусимо учити їх на цілій лїнії праці і ощадности, надавати їй напрям якнай-

кориснійший для правдивого поступу економічного. Мусимо боронити їх перед визиском торгівлі і по можності шукати збиту для продуктів їх праці.

А тої цілої праці мусимо підняти ся для спасеня душ. Мусимо опирати ся на тих принципах моральности і релігійности, котрі суть більшим добром людей убогих, чим найбільше примножене багатства. Для того в міру зросту потреби і бажань верств убогих, мусимо чим раз усильнійше перестерігати їх перед завистію і пожаданем чужого добра і перед ненавистію, котра в якій небудь формі проявляє ся, єсть завсїгди підкопанем всякої релігійности і всякої моральности...

В праці нашій проте мусимо стеречи ся всього того, що до тої ненависти могло би провадити і боронити людей як перед правдивими ворогами, перед людьми, що ненавистію воюють і ненависть розширяють. Прапор наш — се прапор любови. Він ніколи не входить в союз з прапором якої небудь ненависти.

Християньска любов навіть тогди, коли боронить перед реальною кривдою ворога, не може перестати бути любовю, не може зближати ся, ані стати подібною до ненависти.

Любов загально-людска, що обнимає всіх без винятку людей, буде все так суцною іціхою християньства, що кожда праця правдивого християнина мусить бути нею націхована. Праця, в котрій та сторона наших доктрин буде залишена, або лиш замовчана, не буде працею християньскою — буде бурити, а не ставляти, принесе шкоду, не хосен...

Хиба ті, що не знають, або не хотять знати суспільної акції церкви, можуть не здавати собі справи з соціальною далекосяглюстю єї принципів. До нас сьвящеників належить брати ініціятиву тої церковної акції, до нас — держати єї в руках, до нас дати єї пізнати і через те пізнане допровадити до віри тих, що від неї відступили, бо не знаючи спасеня, котре церков дає, поза нею надіяли ся знайти лік на суспільні рани, котрі виділи...

До провадження акції соціальної потреба нам солідарности, ревности, науки і великої розваги. Передовсім рішучо потреба нам солідарности, потреба „да не будеть распри въ тѣлеси“ нашої духовної, крарикальної суспільности. На принципах вєі без сумніву годимо ся, бо вжеж поміж нами не звайде ся ані один, котрий би поза церквою і поза єї засадами шукав заради на трудности соціальні, — солідарність принципів однак сама не вистарчить. Потреба солідарности поступованя і тактики. Сьвященик, котрий би підкопував у народа повагу иншого, рішучо шкодив би справі і помагав би противникам.

Ріжнячи ся в річах важнійших що до поступованя, могли би ми часто входить в взаїмні колізії і не без великого згіршеня для вірних провадити взаїмну борбу. Рух соціалістичний звернений против церкви і віри, хотяй у нас доси несмїло, в короткім часі і у нас зверне ся на цілій лінії против духовенства. Думаю однак, що противники нашої віри не відкриють ся до того степеня, щоб ударити на духовенство яко таке, на пред-

ставителів церкви і християнської віри. Вишукають собі певно претекст, щоб ударяючи на священників, самих священників собі єднати, звернути одних против другим...

В наших часах більше, як коли небудь инде, мусимо всі безусловно тримати си духа і тактики клерикальної.. Клерикальний дух — се дух Христової церкви, се дух католицького священника. Дух сей клерикальний вимагає солідарности і єсть першим кочечним услівем нашої солідарности. Наша солідарність в акції буде на тім полягати, що передовсім будемо високо держати прапор віри і Христової праці над спасенем душ. Ревність о спасенє душ, се підстава нашої єдности і солідарности. Справи суспільні і економічні будемо провадити, але лиш з любови для наших вірних, а та любов велить передовсім о їх душі дбати. В міру, як з просвітою і з поступом і рух соціальний буде рости, зі збільшеною ревностию і усильностию... будемо чувати, щоби сей рух суспільний ані на волос не відступив від жадного з принципів християнських... Будемо учити людей працювати над поліпшенем їх долі, але при тім будемо їх перестерігати перед злудними надіями і обітницями. До осягнення солідарности і до надання того напрям нашій ревности, треба нам знати суспільну акцію церкви, а хіснувати з досвідчення вже зробленого на тім поли; потреба нам соціальної науки... треба нам передовсім самим познакомити ся з тою справою і з літературою, що до неї відносить ся... В порушеню і провадженю суспільної акції потреба нам передовсім великої осторожности і прозорливости. Та акція проваджена солідарно і мудро, може принести безмірний хосен, але кожда ошибка, кожда перепада може принести і велику шкоду... Рішучо фалшивим і шкідливим єсть напрям заведбування сторони суспільно-економічної. Церков тих річий дочасних і материяльних не занедбує, бо через них веде до віри і моральности...

* * *

І так словами нашого митрополита виказали ми, які обовязки вкладає на наше духовенство так зв. соціальне питанє та що потреба конечно нашої солідарности, організації, аби с обовязки належито виповнити.

Здав ся, що аж надто навели ми справ і то першорядної ваги, які чекають на наші руки, але на руки зорганізованої, солідарної і карної духовної фаланги. Потребу організації нашого клира виказував вже своїм єствоманєм і своїми знаменитими статтями „Прапор“, якого передвчасна і невіджалована смерть лежить на нашім сумлїню. Потребу організації відчувають взагалі всі євідомі члени нашої клерикальної суспільности, до сеї організації взиває нас також і Вп. Митрополит в своїх листах, а головно в своїм послїднім листі „О Квєстїї соціальной“ і то словами, які ми в горі навели. І чиж на се всьо бути нам байдужними? Нам всім прецінь відомий теперішний дух часу. Проти церкви і духовенства сприсягли ся всі сили. Ми мусимо себе і віру боронити теоретично і практично, ми мусимо бути не тільки Христовими священниками з переконаня та в церкві,

але також і в наших ділах поза церквою, в суспільнім життю; ми мусимо виказати перед теперішнім сьвітом потребу естнованя нашого стану, бо инакше перейдуть над нами до дневного порядку. Минули ті часи, де сьвященик міг вигідно прожити під охороною князівських та взагалі панських пік і щитів, але й минув час поганьбленя і себе і церкви. Нині мусимо назад ставати тим, чим були наші попередники в перших часах нової ери, бо і нині вертають ті самі часи. До наших уший доходять вже навіть вісти нового переслідования... Тож нам треба набирати того духа, що оживляв давні катакомби і печери, нам треба тої взаїмної любови, єдності, організації і усильної чуйности та муравельної праці, завдяки якій церква Христова здужала перенести на собі всі хрести і вийти побідно. А в першій мірі потреба організації, бо она станеь понукою і підмогою нашої праці і над собою і над вірними. Коли будемо зорганізовані, коли цілий наш клир буде одним тілом, тоді не страшні нам хочби і настрашніші часи, тоді можемо бути безпечними о нашу віру і церкву, тоді не боїмо ся жадного ладу, ані державного, ані суспільного...

Джон Віліям Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Недавно подали часописи до відомости, що з друку вийшла книжка Дрепера під заголовком: „Історія Боротьби Віри з Наукою“. Зацікавлений шумним заголовком купую книжку, тим більше, що відповідно до так напушистого заголовку коштує она дуже дешево, бо одну корону. Одна корона, то як на наші відносини, де книжки навіть і найліпші не хотять розходити ся, се справді щось незвичайного. Вже з тої дешевости можна вносити, що книжка дуже розходить ся. І справді, навіть на нашій бідній Русі дождала ся она другого виданя. Но я вкоротці розчарував ся. Я переконав ся, що внутрішня вартість тої книжки не дорівнює і тій короні, яку марно викидає ся. Не хочу бути голословним. От вам доказ таки на словах перекладця, які він не занедбав докинути від себе. А слова перекладця, то не его власні, то неначе коротенько зібраний зміст та провідна гадка цілої книжки. Слів вправді не багато, але в тих знайдеш багато відрази та якоїсь ненависти до всего, що називає ся вірою, чи релігією. В тім перекладець і наслідует автора; но не маючи сьмілости виступити так отверто, як его учитель, так ходить манівцями, так крутить, що мусиш читати раз і другий, щоби порозуміти, о що єму ходить. З тої неясности, якою перекладчик відзначає ся видно, що він взяв ся в несвою річ; часами проявляє ся у него навіть горячковий стан, коли прийде єму писати що про віру та про Дрепера. Мені здає ся, що він, если би схотів відчитати опісля всі ті мудрощі, які написав, то не міг би зрозуміти сам себе.

Зачинаю від початву слів: „Від перекладця“ де він пише так на стор. IV.:

„Видаючи по українськи книжку про боротьбу віри з наукою, — боротьбу, котра, як усяка боротьба, була на нашу гадку, користва тим, що ворушила людей до життя і мислення і могла би бути на далі ще користвійша, як би вела ся з обох боків способами чесними, гідними, принципіальними, — ми, натурально, цікаві бачити вплив її на теперішню віру наших народних мас, — яка треба зазначити, в сути однакова на всему просторі Руси-України, з кольоніями, але, правду кажучи, далека від властивого християнства“.

Ми би справді не мали нічого против тої борби, яку нам виповів Дрепер і товариші, если би они ту борбу схотіли провадити способами чесними, гідними, принципіальними. Но они хотять очевидно, щоби ми тільки бороли ся тими средствами, але самі на них цілком не зважають. Ба навіть ми будемо мали нагоду виказати, що они не гордять навіть і лежю та затаюванем правди, аби лише допяти своєї ціли. Тож вирази, як чесний, принципіальний, гідний, суть в устах та папері наших противників лише пустими звуками. Мимо того ми з нашої сторони не занедаємо воювати висше вказаними способами.

Говорячи про Русь Україну з кольоніями, перекладчик має очевидно на мисли цілу Русь з нашими американськими кольоністами. Тому порівнюючи віру нашу та галицьких виселенців в Америці з вірою православних наших братів буквинських та закордонних, ми мусимо чудувати ся, як перекладчик може сказати, що і наша віра католицка і віра православних наших братів в сути річи однакова; бож знамя узнаваня, або не узнаваня Папи Римского за голову Церкви належить до знамен суцних віри. Атжеж в символі віри говоримо: Вірую „Во єдиную сьвятую соборную і апостольскую Церков“, котрими то знаменами украшену Церков, розуміємо тільки Церков католицку.

Але великий заміт упав на нас зі сторони перекладци, коли він нас винує, що наша віра єсть далекою від властивого християнства. Ляк тебе переймає, коли таке читаєш; тож шукаєш, в чім то ми відступили від властивого християнства. На наше щастє находимо таке сугіосум на стор. V.: „Як би після сего краща частина тої віри була помирена з наукою та перенята ідеями отсеї книжки, то могла би підняти ся ид тому рівневи релігійности, на якому стоїть її автор. Уважний читач покмітить певно, що той ривєзь безмірно вищий від найвищого верхка християнства (особливо величний у Дрепера, розуміє ся, бог)“.

Читаєш і очам своїм не віриш. Доперва вперве довідуєш ся, що єсть понад Бога християнського, єще якийсь більше величний бог, а то — бог — Дрепера. Та приглядаєш ся близше і видиш, що того величного Дреперового бога і сам перекладчик не шанує. Видно, що єго за так великого не уважає. Глядиши і видиш, що перекладчик не важив ся Дрепера написати малою буквою, бо кождий мусів би в тім доглянути образу, ба навіть

коли підписував себе, то зачинав від великого П. і від великого М., але коли прийшла черга на бога Дрепера, то навіть не стало для нього великого Б. Шукаєш далше в книжці Дрепера, бо з цікавості хочеш з самого жєрела чим скорше довідати ся, як о тїм бої говорить сам Дрепер. Приходить тобі на гадку глянути до показчика. Шукаєш, та дарма. Нє віриш своїм очам; шукаєш єще раз, та ні, нема ані згадки про якогось бога. Вертаєш ся назад до перекладця, ну, але і тут мамо що довідаєш ся. Перекладаець вже якби не при собі, коли згадав про Дрепера. Говорить, як в горячї, як запаморочений. Як Пітїя, що сидїла на тринїжку, коли гризучий дам, що видобував ся з розжареного угля, морочив єї голову та ошломлював памяць, а она проголошувала слова без звязи, що мали ставовити вищованє будучности, так подїбно говорить і перекладаець слова без звязи, котрі подиктувала єму книжка Дрепера. Чим для Пітїї був душний углевий газ, що єї відводив від памяти, тим для перекладця стала ідеї, які Дрепер голєсив против віри. А от вам і доказ. Порівняйте послїдні вирази, („особливо величний у Дрепера бог“) з слїдуючими речєнями, а признаєте менї слухність.

„Тим вищий очавидячки Дреперів розум, який сягає в безодні свїтів: безконечно великого тай безконечно-малого і то не лиш фїзичного, але й духового тай морального, зводячи тотї свїти в одну цілість, (?!?) кермовану одним іспоконвїчним законом, освїчену одним сяєвом, одушевлену одним духом. Дїйсно, свїтогляд Дреперів на прочуд одноцїльний, повний, широкий, величний, живий і живущий тим, що правдивий, (!) реальний, заснований на строгїй науцї. По нашому, Дрепер — один із найбільших (?!?) фїльзофів свїта, тим симпатичнїший, що при тїм і горячий про ювідник невсепущї працї задля поступу (???) людскї породи, на історїю якої він дивить ся особливо живо“.

— А що, не казав я? — Порівняйте тїлько поодинокї слова межи собою, та поодинокї речєня, та спробуйте знайги, чи заходить яка звязь помежи висказами попередними, а тими послїдними. Перекладчик виричитував мов ученик всі похвальнї єпитети, які лишє знав, не розумїючи кєму і по що він їх висказує. Бо, що він їх не розумів, то показує слїдуюче: Коли перекладчик згадав про Дреперового бога і назвав єго величним, то читач надїє ся, що перекладчик єму скаже, хто єсть тим богом Дреперовим, що взносить ся навіть понад Бога християньского. Тимчасом перекладчик говорить о Дреперовім розумї, о безодні свїтів і то безконечно великим, та безконечно малім, фїзичним, духовим, моральним, о споконвїчнїм законї, о свїтоглядї Дрепера, о єго власностях фїльзофа та проповідника працї, та о поступї людскї породи. Сьмїю отже запитати ся перекладця, хто, чи що властиво єсть тим богом Дрепера, чи єго розум, чи тї безконечно-великі чи безконечно-малї свїти, чи споконвїчний закон, чи свїтогляд Дрепера, чи може вів сам, яко фїльзоф та проповідник працї?

А ось перекладчик відхиляє троха заслону і показує нам, о що єму властиво ходить, бо на стор. V. пише він таке:

„Ось чому вплив ідей его книжки — найвиразнішої і найяскравішої синтези дотеперішнього вселюдського поступу — був великий власне в Америці та в Англії, як се видно хотьби з числа видань оригіналу (в Європі він іде помаліше: Франція напр. усуває лихо вказане ним на ст. 238 - 9 і 252, аж тепер, касуючи виховане клерикальне, і заводячи загально світське та йдучи до розділу церкви й держави). Але той вплив може тай повинен (!) бути ще далеко більший на дальший гармонійний розвій (!) народів, межи ними й нашого“.

Та най нас Бог хоронить від того поступу, если він має бути такий, який заводить тепер у себе Франція. Такого поступу може желати народови хиба его найбільший ворог. Так, як перекладчик, може писати та говорити хиба той, що не мав спосібности приглянути ся ближше тому неладови та ворожнечі, яка заходить помежи тими самими членами народу, тими самими членами родини. Яке нещастє спроваджує на себе Франція впроваджуванем у себе Дрепером вказаного поступу, сего ніхто не в силі наперед оцінити, навіть нарід французкий. І то в устах перекладчика називаєсь гармонійним розвитком народів! На щастє, не всі еще стратили розум. Стара Европа маючи вже не одно досвідчене, спостерегла небезпеченство, яке їй грозить від мнимого Дреперового поступу, та не спішить ся з заводженем нового ладу, що веде не до гармонійного розвитку народів, але до розладу. Лиш у Франції розпочало буйне вільномулярство той гарць, за котрого наслідки само колись відповість перед народом та перед світом. Европа приглядає ся тому гарцьови з цікавості, безплатно і тільки від часу до часу робить свої уваги. Засліплені Французи не видять того, що видять єї зрителі і тому від них довідуємо ся, що колотнеча та надужитя компетентних сфер, то хвороба, що роздвоює та ослаблює нарід французкий не тільки у себе дома, але і на вні.

Священик а політика.

[К о н е ц ь]

З такої преміси не трудно прийти до заключеня, що священникови в політиці розумній лишає ся дуже важна роля.

Один чоловік не вистарчить тут. До такої широкої всесторонної праці, що вимагає бистроти ума і досьвіду, при тим здоровой науки, треба спільної помочи, з'єдиненя сил, а головнов справедливості і совісности.

Як відомо, в державі є всілякі ради: габінетова, дума державна, сойм, рада шкільна, громадска, повітова і и. В таких радах повинні засідати люди розсудні і совісні, а таким певно буде кождий священник, котрий найлучше знає потреби і недостатки народа, знає, що нарід болить, бож з народом позістає

все в тісній звязи, майже так само, як батько з родиною. І для того власне не заслонює ран народа, але бере ся їх лічити средствами усмиряючими, повільно, терпеливо, але при тім радикально. І коли звичайно люди покликані до ради над добром держави чи краю не можуть розв'язати жадної трудности і найти ліку на суспільні хвороби, то як раз тогди съвященники віддають велику прислугу державі. Через уряджуване місій, засновуванем кружків, читалень, товариств і брацтв. Всіми тими способами горнуть нарід доокола церкви, викоріняють поступенно одно зло за другим, поборюють з успіхом пороки і налоги і таким чином направляють суспільний лад, гоять бодай тоті хвороби і рани, які повстали з внутрених причин.

Впрочім съвященникови прислугує право брати участь в політиці ще також з титулу горожанства. Аджеж він поносить тягарі на рівні з другими, він платить податок. Єслиж не дізнає найменшої пільги від держави, то тім самим держава повинна єго допустити до готосу там, де инші чинники входять в склад якоїсь ради.

Ба! він не тільки може, але і повинен піднести голос тогди, коли би, приміром, власть євїцка хотіла ввести якийсь закон противний справедливости християнській, або коли би хотіла публичний гріш обернути на агітації антирелігійні, на часописи безбожні, бо инакше — мовчанем — давав би сам оруже до рук ворогам. Або от — по парохії крутить ся якийсь агітатор, що попирає підлого кандидата та видурює від людей гроші на річ свого сторонництва, а на съв'язанина, чесних і характерних людей горлає — чиж тогди годить ся съвященникови мовчати? Чи має дивитись з замкненими очима, як між єго овечками вештає ся вовк? Чиж не єсть єго обовязком стеречи своїх овець та боронити їх перед нападом? Такий съв'язеник був би хиба підлим наємником, зраджуючим своє стадо.

Хтож єсть съв'язеник? Се представитель церкви, а церков з давен давна мішала ся до політики, яко хоронителька моральности.

Сєго ніхто не сьміє їй взяти за зло, бо она сповняла тим одну з важнійших задач, іменно, стояла на сторожи любови ближнього, пошанованя чужої власности, слави і засад релігійних. На тім фундаменті спочиває ціла будівля велита — держави, а без него не було би аві бесіди о щастю держав і о гаразді підданих. Аби тота будівля устояла ся, на се потрібний надзиратель, котрий має з усіх сторін наглядати, аби щонебудь не зіпсовало ся, не хибло, аби аві цілість, аві части не потерпіли. Тим надзирателем єсть церков Христа. В єї руках лежить непомильний суд в річах віри і обичаїв і всего того, щов тих двох понятях містить ся. Хтож отже не признає їй в тім згляді повного права, хто заперечить, що съв'язеник може стати в обороні поневоленых, покривджених, що єму вільно і повинен відозвати ся, коли не шанує ся днів Богу посв'ячених, коли в тоті дні відриває ся нарід від богослуженя, а взиває ся їх на терміни, чим зневажає ся їх чувства релігійні? Сеж прецінь так природно вяже ся з уря-

дом священника, що колиб о тім замовчав, то стягнув би на себе строгий закид церкви і спроневірив би ся своєму званю.

Возьмім на увагу еще одну обставину. В соймі, парламенті і в радах міських засідають люди всілякого віроісповідання: католики, протестанти, жида, безконфесійні і вольнодумці. — Належать там побожні, совісні, що мають пошану для церкви і єї науки, але належать також індеферентисти, скрайні вороги католицької віри. Кождий з них висказує свій суд, — а той стає ся відтак міродайним і правосильним в цілій державі. Припустім, що протестанти, жида або безконфесійні ухвають таке право, щоби зі шкіл виеліминувати науку релігії, а катихитам відобрати посади, монастирі позносити і взагалі як мож найбільше відокремити духовенство від народа (як се діє ся тепер в Франції), чи і тогди має священник сховати ся в свою „кліть“, заняти пасивне становище супротив таких над'ужить і дозволити на такий смертоносний удар на свободу церкви? Ні! мовчане священника, чи взагалі власти духовної, було би в тім случаю непростимим гріхом, воіпючим о німсту до неба, се значило би помагати недовіркам і безбожникам прикладати ніж до горла народови і нищити царство Христове на землі.

Дальше святість родини домагає ся, щоби священник був єї речником і заступником на вні. Соціялісти і ліберали стремлять до того, щоби супружеству надати вид звичайного контракту та щоби вільно було жінку змінити довільно, після химери, а судьба дітий, їх душа, то річ так у них підрядна, що над тим ані не думають.

І ось такі то люди висказують свою гадку в парламенті, чи то на інших зібранях. Якжеж мож сподівати ся по них, щоби они боронили святости супружества, або щоби ухвалили уставу против віроломства супружого, коли самі своє гніздо родинне плюгавять, самі живуть в болоті змисловости мов дикуни, та кождий з вих вдоволений тим, що жінка не сграничає его на супружю вірність і він жінці може дати широку волю. А однак чиж може бути ще святійшого понад супружество, понад родину? Від позитя родинного залежить доля сіл, міст, а вкінці цілих країв, бо чим міцнійший вузол в однім супружестві, тим красша доля цілого народа. — Того однак не повимають гаразд ні люди самі, ні власти, котрі уставою о цивільних слюбах отвиряють на остіж двері всім легкодухам, пустарям і неначе похваляють тим способом їх злочини і згіршеня.

Кождий розумний чоловік мусить признати, що вплив священника не може бути тут виключений, бо колиб не то, то мабуть у нас не діяло би ся лучше, чым у Музулманів, та тогди розпаношила би ся крайна нужда, деморалізація і много інших необчислених а погубних наслідків.

Що церков ніколи не ухиляла ся від політики, де єї повага була цінною і пошаданою, о тім свідчить історія церкви.

Славний свого часу на весь світ проповідник — знаний під назвою „другого Злотоустого“ — Петро Скарга, не бояв ся голосити строгих наук перед сенаторами, дворянами і королем. Перед отворенєм сойму пригадував зібраним їх обовязки, заохочував

до згоди і закликав, щоби при всяких ухвалах мали на оціг передовсім добро вітчизни, а не свої, личні ціли, виступав рірко против незгоди і домашних спорів, та бути магнатів, докоряв неустрашимо могучим за жите понад стан і за гноблене бідного народа.

Коли не стало того льва церкви, коли єго голос замове на віки, тогди Польща стратила силу, зледачіла, домашні незгоди підкопали єї основи і она на якийсь час дістала ся під власть Шведів, котрі огнем і мечем пустошили весь край.

Теперішній папа Пій X. підносячи заслуги і чесноти дівиці Орлеанської проголосив з натиском тоті слова: „Франція завдячує свою славу в культурі народів єдино визнаваню евангелия. Справді тільки релігія може поставити чоловіка і нарід високо. Єсли яка держава має процвітати, то мусить стереча дорзгого скарбу т. є. релігії і на відворот, тільки релігія може підтримати силу держави“.

В тім самім зміслі сказав свого часу великий муж Вашингтон, президент Сполучених Держав, що „з релігією стоїть держава, а без неї упадає. Нехайже прото кождий горожанин узнає одного правдивого Бога і безсмертність душі, бо єсли того забракне, то в таким краю і такими підданими годі рядити, там не устоїть ся вже ніякий лад і ніяка обичайність“.

Духовенство займало ся політикою по всі часи. Так н. пр. св. Отці, що побрьювали в IV. віці ариянїзм, котрому давали захист самі цісарі і силували підданих до принятя тої ереси, тим самям сповняли акт політичний. То само треба сказати о св. Амвросію, котрий наложив був на цісаря Теодозия тяжку покуту і зганив єго публично за незправедливий наїз. — Рівнож св. Тома з Аквіну дав вираз політиці тим, що відніс ся був до княгині з Фляндрії з пересторогою, щоби правительство не підпосило самовільно податків.

І в історії нашій церкви виступав бл. п. Г. Яхимович яко політик в памятных роках 1848 і 1849. За єго понукою завязало ся було товариство політичне під назвою „Головна Руска Рада“, котре поставило в своїй програмі між иншим оборону руского обряду, розвій рускої народности і добиває належних прав. Се товариство, котрого головою був сам таки Яхимович, мало на ціли передовсім скріпити Русь супротив Поляків, хотрі мріли о самостійній державі і о знищеню рускої народности.

Тактовне і спокійне поведене Русинів, завдяки розумному прововоди владики, мало той успіх, що всякі письма з цісарської канцелярії переходили через руки Григория Яхимовича, чим очевидно правительство хотіло зазначити своє вдоволене з вірности руского народа.

По уступленю цісаря Фердинанда, засів на австрійскім престолі Франц Йосиф I. Русини рішали зложити новому монарєї своє гомажіюм. В тій ціли вибрали, окрему від польської, депутацию, котра складала ся з 18 членів з Яхимовичом на чолі. Він виголосив привітну бесіду, в якій просєв монарха о покровительствє над руским народом, що 100 літ стоїть вірно при троні, на що цісар відповів єму дуже приязно.

Відтак удала ся депутація до Праги, до цісаря Фердинанда. Тут Яхимович промовив так сердечно і з таким чувством, що цісар прослезив ся і виявив свою радість і вдоволене, побачивши перед собою численний заступ Русинів. Із за тих своїх подвигів здобув собі Яхимович не лише загальну любов і глибоке почитанє у вірних галицької провінції, але також в Відни з'єднав собі таку рідку симпатію, що єго звали „Die treueste Stütze der Regierungspartei“, а в доказ того отримав він в р. 18 9. хрест командорський Леопольда.

З часів Яхимовича годить ся піднести еще один дуже замітний факт. Коли він був суфраганом, явили ся у него Єзуїти з просьбою о лист поручаючий їх клирови східної Галичини, де они задумували устроїти місії. Яхимович відповів їм коротко а досадно: „Там живуть католики і мають своїх душпастирів, тжж ваша прислуга є злишною. Я думав, що ви може бажаєте проповідати між невірними, а! в таким случаю я готов вам уділити свого благословеня до так богоугодного діла“.

* * *

Історія церкви має так багато матеріялу, що відносить ся до політичної області, що если би хто хотів як слід все використати, ледви чи упорав би ся з тим в однім об'ємистім томі. Історія церкви наводить між иншим також деяких пустиножителів, котрі на якийсь час покидали самоту, аби прийти в поміч гнобленим народам.

До таких належали: св. Антоній, св. Василій В. св. Йоан Дамаскин, св. Северин. Всі они підносили голос в обороні народа перед лютими царями — гонителями та перед несправедливими зарядженнями урядників. Їм не робило жадної ріжниці сказати правду в очи цісареві, чи губернаторові якоїсь провінції. — Они руководили ся одною провідною гадкою: нести поміч слабшим, гоїти суспільні рани, завдані могучими сего сьвіта, пригадувати властям, що они бруталною силою, тираньством, місто удержати лад, викликають непослух, заворушене і огірчене в народі.

Від політики не повинен отже відтягатись сьвященик. Безперечно, що альфою і омегою кожного душпастира єсть престол, сповідальниця і амвон Але як ревний сьвященик не може відтягнутись від суспільної акції, так тим більше не повинен і не може відтягатись також і від здорової, пожиточної політики.

Історія учить, що церков багато потерпіла на своїй повазі там, де духовенство цілком відтято від політики н. пр. в Франції і Росії. В одній і в другій державі, тому, що духовенство зістало ограничене виключно на церков, на чинности чисто духовні, взяли керму над народом в свої руки масони, елемента крайню ворожо успособлені для церкви, або знов власть пересякла огидним абсолютизмом, котрий навіть релігії визначує границі, в яких она може розвивати ся.

Святий Кирил і Методий перед трибуналом Дра Брікнера.

[Конець.]

В другій особливо половині XIX. віку відкрито в Римі в первістній василіці св. Климентія, старинні малюнки, з котрих три відносять ся до наших святих: два походять з другої половини IX. віку, а один з віку XI. Зображають они, як цісар східний Михайло виправляє св. Кирила до Моравії, як дальше св. Кирил хрестить Ростислава і переносять св. Кирила з Ватиканської василіки, де первістно був похороний, до василіки св. Климентія на Monte Celio. Так отже зараз по смерті віддано ему приналежну честь, коли мощі его торжественно перенесено і зложено при мощах св. Климентія і коли в тійже василіці змальовано образи, що відносять ся до его житя Тому ложне есть твєдженє п. Брікнера, що братів тих родом з Солуня почитали давнійше тільки православні, та що почитанє їх через католиків датує ся головно від Льва XIII.

Також і кс. Польковский доказує на підставі документу перехованого в краківській капітулі, що Польща вже з початком XIV. віку святкувала пам'ять Кирила і Методія.¹⁾ Послухаймо, що пише о тім Август Більовский в своїх: „*Monumenta Poloniae historica*“ видаючи житєпись св. Методія заосмотрену критичними замітками:

„В Польщі віддавано також честь св. Методію і св. Кирилови яко нашим апостолам і заступникам. Свѣдома всѣм одвітна молитва, яку відчитувано дня 9. марця в гнєзненській диєцєзії. В петербургських бібліотеках знайшов я сю молитву в кількох кодексах. Думаю, що не буде злишнім подати єї тут змієт після пергаминової рукописи, писаної в XIV. в., котра то рукопись забрана (свого часу з Польщі, стала нині окрасою ермітажної петербургської бібліотеки“.²⁾

Що св. Кирил і Методий не були самозванцями, та що їх місію затвердив Рим, маємо на єє докази в шістьох автентичних листах папи Йоана VIII. писаних до короля Карльо-мана, князя паноньского Коцєля, моравского Свѣтополка і св. Методія. Чєский учений Паляцкый оглядав їх оригінали в ватиканських архівах. Др. Гінцель голєсив їх друком по латині між документами, які відносять ся до обох славянських апостолів. А на уживанє язика славянського в літургії дозволив нашим апостолам престол апостольский, як свѣдчать о тім згадані листи Намієтника Петрового.

По смерті свого брата в Римі трудив ся св. Методий дальше яко *legatus a latere* св. Престола межє Славянами. Др. Брікнер по-кликує ся на папу Стефана V., котрий листовно мав скартати самовільнє поступованє Методія і заборонив правити літургії в язичі

1) Кс. Польковский: „*Cześć św. Cyryla i Metodego*“ ст. 10 і 11.

2) Том I. *Monum Pol.* стор. 88. Текст латинський тої молитви подає Більовский на стр. 89.

славянським. Но надаремний триюмф Дра Брікнера, що вже в Римі пізнали ся на підпольній роботі і грецких обманьствах, бо критики доказали, що сей лист підроблений і то найправдоподібніше через Німця Віхінга, єпископа Нітра, котрого безсторонні історики німецкі іменують чоловіком підлого характеру, хотяй се був їх земляк.¹⁾ Найповажніші дослідники історії церкви відкидають сей лист як фалшований і підроблений, згадаю тільки про Hergenröther-a²⁾ Wattenbaska,³⁾ Dümlera,⁴⁾ Ginzla.⁵⁾ Докази як внутрішні, так і внішні, які подають єї історики, суть так сильні, що мусіли би самого Брікнера пересвідчити, наколи би їх лише уважно схотів перечитати. На тімто сфалшованім листі їздить наш берлінський учений, як на улюбленім конику, коли на пр. в Przegład i polsk-ім на стор. 470 і 471. так пише: „Ще завчасу Рим протверезив ся і прийшов до сего пересвідчення, що Методий а єретик то одно“, або в Slow-i polsk-ім: „Кирил і Методий нікого не наvertsали, не були апостолами, як їх хибно називають, они прийшли вже до наvertsних, щоби їх від Риму відтягнути, а приманити до схизми, лише шило в мішку не утаїло ся, коли папа Стефан V. спостеріг ся на грі Методия, рішучо запротестував, зділав кінець всяким ваганям, а Сьвятосполь виконав тільки засуд пани“. (Уступ. III.).

В виводах Дра Брікнера містить ся спора купа такого рода фразесів і ложий історичних. На один еще висказ звернемо увагу. Др. Брікнер єсть пересвідчений, що Кирил був щирим другом схизматика Фотия, а тим самим і сам був схизматиком. „Дивніж то були люди єї оба брата Греки аж до шпіку кости — з їх жаждою слави, облудою, скритостию, Греки IX. віку, — з їх погордою до сьвітських наук (чим різнили ся оба від Фотия, з котрим вяже їх стілько спільного — не даром „фільзоф“⁶⁾ був его цовіренником і другом від молодости, ба бути може, що разом творили заговори і відгрожували ся Римови), з їх аскетичним ригоризмом, який не знає жадних уступств чи то компромісів“. (Prz. p. стор. 438). В Slow-i же polsk-ім (Ч. 469.) читаємо: „Обряд славянський Методия, то геніяльне поєунене на шахівниці віроіспівдань, може бути навіть, що хтось більший від Методия, що може сам Фотий, отець схизми сам се поєунене обдумав, а Кирилови довершити припоручив“.

Вжеж грубо ошиб ся п. Брікнер, удержуючи, що св. Кирил в часі свого апостольства був личним другом Фотия. Сучасний бібліотекар римської Церкви, Анастазий, пише виразно, що Константин, званий фільзофом (т. є. Кирил) виступив строго супротив Фо-

1) Hergenröther в ділі о Фотию т. II. ст. 725 так висказує ся о Віхінгу: „Der ehrgeizige, auch von den Deutschen ungünstig geschilderte Wiching...“

2) Op. с. т. II. 628—629.

3) Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen Wien 1849. стор. 43 Ч. 1.

4) Ostfrankische Gesch. II. 257. N. 7.

5) Slavenapostel стр. 9 і слід.

6) Св. Кирила звано загально фільзофом.

тия, коли тойже ширив ложну науку о двох душах в чоловіці, картав его строго за дану соблазнъ і зірвав з ним всякі зносини і союз приятни тогди еще, коли церквою в Царгороді управляв патриарх св. Ігнатий, а Фотий був тайним дорадником царским і капітаном пребічної гвардії (Др. Гінцель: *Slavenapostel* 23). Так само пише кардинал Бартоліні в наведеном висше ділі. Наколи би оба братя з Солуня на який небудь лад були зависимі від Фотия, то без сумніву було би мож звайти які сліди сего чи то в листах, чи яких других письмах Фотия. Hergenröther знає основно літературну працю Фотия, присвятив їй цілий вельми обемистий том III. своєї знаменитої праці. Наколи Фотий пише о найдрибніших місіях, які з івіціятиви его предпринято, то чому би мав мовчати о місіях св. Кирила і Методія, коли се так велике діло і геніяльне посунене на шахівниці віроісповідань? Чиж тоє мовчане не єсть ясным доказом, що Кирил і Методий не удержували з Фотием жадних зносин, та що від него они зовсім не були зависимі, лише від Риму?

Мимоходом замітити еще і тоє мусимо, що в статях Дра Брікнера находять ся очевидні суперечности. Се явний доказ, що писав прихапцем — доривочно, що історії не студиював.

І так каже в висше наведених словах, що єї два братя в тім лише ріжнили ся від Фотия, що погорджували сьвітскими науками. Якжеж се тепер погодити з словами того самого Дра Брікнера на стор. 440, де хвалить фільзогічну рутину Кирила? „Письмо глаголице — бо глаголитику з дивоглядними викрутасами винайшов Кирил — єсть так скомпліковане, так одноцільно передумане, а заразом так знаменито до язика і до найвіжнійших звуків приновлене, що тільки такий славний фільзог, яким був Кирил, що не має собі рівного не лише в IX. столітї, ¹⁾ і такий знаток славянського язика, не ваче рідного, міг ту азбуку видумати. Але на єї обдумане не вистарчала кількатижнева, а хотяй би кількамісячна праця, — се праця цілих лїт, труд поношений новільно, не напрасно і примусово“. (*Przepl.* р. сторона 443—444). Або на стор. 440: „Відзначувала его очевидна охота і легкість і здібність в скорім виучуваню ся чужого письма і язиків. Кирил був радше ученим фільзогом як місіонарем, Ульфільом, не Адальбертом або Вонифатием“.

Рівнож сам собі противорічить, коли посуджує Кирила і Методія о підпольну роботу, о заговори та ложні жалоби на латинських місіонарів і на їх погрішности, котрі не існували між ними. „Ввели оба Греки релігійний роздор, тровили против латинського сьвященства, зневажали установи папскі, все в хосен православа“. (*Słowo polskie*, уступ V.). То знова пише (*Przeg pol.* стор. 448), що Церков римска толерувала до часу надужитя межі наvernеними Славянами т. є. нові вінчаня, хотяй перва супруга дальше собі жила, вінчаня навіть з особами законними. „Грецькі братя мстили ся по своєму; неславили своїх противників, пишучи на них доноси після випробованих византийско — російських средств, обвиняючи

¹⁾ Тут видима або ошибка друкарска, або сам автор не докінчив положеня. Хотів нехивно про пізнійші віки згадати.

їх о злочини і провини ніколи нечувані“. Чи можна було однаковож не прийти до роздору з німецькими єпископами, чиж на них тровив по византійски Методий, коли сам п. Брікнер низше про них каже (стор. 449), що то були злочинці, а зверху лише християни: „тож поступали собі особливо з Методиєм, по свому т. е. насильством, розбишачтвом, по тиральски і варварски, християни з вигляду, розбишаки з природи“. Або: „Тут не рішало право або св. письмо, тут рішало оруже і сила, хотай не погорджувано і казуїстикою і софізмами і замовчуванем правди: „Jak się zmożę choć przez nogę — иншого гасла сей єпископат (німецький) не узнавав“.

Раді би ми також знати, де вчитав п. Брікнер, що Методий перед смертю був в Царгороді, де для свого діла вєднєв апробату грецку, що умирав з словами богохульства для Риму, папи і всего католицизму. (Słowo p. уступ I. висше наведений). Чомуж не осліпили єго Греки і не заморили в вязниці? А вжеж Методий „знав всіх Христолюбивих і благовірних“ Греків іїх дикі звірства“. (Przeł. pol. 442—443). На тоє відповідає п. Брікнер, що Кирил дуриє Греків так само, як апостольський престол.

Що судити дальше о словах берлінського ученого, коли вискажує: „Єще доки жив сам Методий, то з огляду на старця, мужа сьвятого, що тішив ся довірем папи і почитаний був навіть в далекім Царгороді, піддержувано яко-так ою літургію?“ Можна отже бути інтригантом, доносчиком, облудником, Побідоносцевом, тих бо всіх епітетів не щадить п. Брікнер славянським братям, а заразом „святим мужем“? Дивне понятє о сьвятости має той учений!

Не менше вразив нас висказ Дра Брікнера, що Адам Міцкевич солідаризує ся з єго поглядами, бо ведений „влучним інстинктом“ картає і осуджує о зраду В. А. Мацейовского за тоє, що слїдив за добродійним впливом Методиєвого діла. (Słowo pol. конець II. уступу).

Деж то, питаємо і в котрім з своїх письм так тяжко обжалував Міцкевич Мацейовского? Най сей уступ зачитує п. Брікнер. Ми противно в повнім виданю діл Міцкевича, довершенім через єго діти в X. томі, що носить назву історії Польци, що иншого знаходимо: „Св. Кирил і Методий вислані через римський двір, були заосмотрені в порученя папів, покликували ся на їх повагу... Ті учителі церкви в часі свого апостольства не мали ніяких зносин з східною церквою і длятого то доперва від схизми можна слїдити за подвійним діланем християнства в славянських землях“. „Престол римський надає Славянам привилей відправляти літургію в їх власнім язиці“. (Том X. вид. в Парижі, книгарня Люксембурска р. 1880. стор. 17—18.).

А тепер питаємо ся: сїі bono накинув ся Др. Брікнер на честь сьвятих? Ненавидить православя і по причині тої ненависти здає ся очевидно осуджувати двох братів Греків, що они були причиною тої схизми через введене до церковної літургії славянського язика, що они були причиною занепаду славянських народів, що они то церковним язиком мовто хінським муром відлучили деякотрі славянські племена від всякого жерела сьвідомости і поступу.

Ся гадка оволоділа ним до того степеня, що історичні факта пересліплює, ругає ся з легенд і Житя Сьвятих, присвоює собі рід непогрішности, дар знаня сердець і читаня в їх глибині, дар нехибної інтуїції. З відти іде, що нічим суть для него гагіографи, нічим запопадливі дослїди учених, котрі стверджають правду заключену в легендах. Най на пр. такий о. Альфонс Guérin, монах бенедиктинський в Франції працює безупинно через 10 літ, най громадить зі всіх сторін діла, манускрипта, записки, най пересмотрить архів князів Чарторийських, цїнні колекції Козьмяна в Познаню, бібліотеку Оссолінських у Львові, архів Propagand-и в Римі, най пильно студиює рускі і російскі документа, як то в самій річи ділав після сьвідоцтва кс. Калінки ¹⁾ і най по 10 літах тої муравельної праці обнародовить друком жите св. Йосафата Кунцевича, п. Брікнер в своїй зарозумілости сказав з гори, що се діло підозріле, лихої вартости, тенденційне, бо гагіографічне.

Най учені Боляндисти трудять ся через цілі столїтя над своїми Acta Sanctorum, се не заїмпоує берлінському професорови, бо праці Боляндистів мусять бути односторонні, яко... гагіографії. (Przeegl. polski стор. 430.).

Ошибає ся Лев XIII. наколи культ славянських апостолів розширює на цілу католицьку церкву, бо Кирил і Методий суть після Брікнера лише сьвятими православними; в блуді находила ся від IX. столїтя вся католицька Славянщина, що віддавала релігійну честь Кирилу і Методию, заносючи до них свої молитви, уважаючи їх за своїх заступників і ходатаїв у Бога — непогрішимий лише сам берлінський філософ! Наколи тільки бувби схотів перечитати деякі котрі праці католицьких учених, бувби пересьвідчив ся, що не літургія славянська кинула схизматицкі народи у вікову темноту, лише се стало ся задля того, що сі народи відорвали ся від огнища правдивої пвосьвіти і цивілізації, від римського престола і правдивої вівчарні Ісуса Христа, котрий єсть „цуть істинна і живот“. Тут причина тої струпішлости, над котрою жаліє п. Брікнер.

А вжеж і А. Міцкевич, котрим ослонює ся Др. Брікнер, каже о грецкій схизматицкій церкві: „Надіяла ся она найти незалежність, освободила ся від папскої власти і дістала ся в заміну за те під сьвітске панованє, котре найперше знесло синоди, щоби уклонити ся від теологічних диспут, бо вже не було жадного авторитету, котрий змігби їх порішити; зборонило проповідати слово Боже, бо не мало само в собі сили, щоби чувати над пвосьвітою духовенства і так грецко-руська Церква занімала і стала ся бездільною“. (Том X. его письм стор. 21.). Нехай собі пише Др. Брікнер, що ему лише подобаєсь, най разить ухо католиків — Поляків неприятним скреготом свого пера, не зруйнує він престолів св. апостолів Славян, католиків Поляки з вдячностию будуть згадувати бл. п. Льва XIII. і его Енцикліку о св. Кирилї і Методию, видану до всіх єпископів католицького сьвіта дня 13. вересня 1880 р., що починає ся від слів: Grande munus. Голосів польських ніколи не забракне

¹⁾ Порівняй жите св. Йосафата о. Guérin-а в скороченю польскім з вступним словом кс. Калінки, видане у Львові 1885 року стор. VIII.—IX.

в хорі Славяньщини, почитаючих заслуги „тих двох найблагородніших апостолів, Кирила і Методія“ як сказано в Енцикліці. католики Поляки ніколи не забудуть голосу великого папи, котрий до весславянських путників на аудієнції в Ватикані дня 5. липня 1881 р. з розрадуваним лицем глибоко зворушений, сказав на вступі: „Ожиданих і пожаданих приймає Вас нині Рим, престольний город католицького світа; а вітцівське серце наше так радує ся і веселить ся, що справді о Вас можемо сказати тоє, що колись висказав апостол Павло о своїм улюбленім Титі: „Потішив нас Бог Вашим приходом“. Католики Поляки сповнять радо горячі бажаня Льва XIII. виражені при тій самій нагоді словами: „Весільною молитвою просім Кирила і Методія, щоби з висоти небес захороняли славянські народи, просячи у Бога для одних витрвалости, для других світла і теплоти взаємної любови проникаючої серця всіх; просім, щоби повздержали від дідицтва Господнього вражди, сварні і незгоди.

o. К. Селецкий.

ПРОПОВІДЬ

на Неділю 25. по Сош. св. Духа.

Самарянинъ же нѣкто грядый,
пріиде надъ него, и видѣвъ его,
милосердова.

Коли люди допитували ся Ісуса, яким способом можна дістати ся до неба, то одержували коротку відповідь: „виповняйте заповіді!“ А були і такі, що, чи з підступу, чи може по щирости, — питали ся Спасителя, котрі заповіді суть найперші і найважнійші. А Христос на то сказав: Найважнійша заповідь єсть, люби Бога з цілого серця, а ближнього люби, як себе самого. Ті дві заповіді то основа цілого закону; бо у кого єсть любов до Бога, той виповнить все, чого Бог від чоловіка домагає ся, а хто любить ближнього, той ніколи не відважить ся на жадне зол зглядом него. Але одного разу приступав до Ісуса учений в законі мойсеевім жидовин і питає хитро: Учителю — скажи, хто єсть нашим ближнім? Бо треба знати, що після старозавітного права жиди уважали лише жидів за своїх ближних; інноплеменник не заслуговував на жадну любов, на жадне милосердіє. Вмісто, аби коротко сказати законникови, що всякий чоловік єсть нашим ближнім, без згляду на народність, Христос оповідає ось таку притчу:

1) Cyrillum et Methodium, par Apostolorum nobilissimum, si hominum fama, beneficiorum memor, celebrare Slavonia tota nunquam desiit; non minore certe studio colere Ecclesia Romana consuevit...

Ішов раз з Єрусалима до Єрихона один подорожний. В лісі нападають его розбійники, ограбують з послідного, а поранивши люто, ледви живого лишають на дорозі. Якраз надійшов тудажидівський св'ященик; почув вправді стони нещасливця, але ані в головонці ему, поратувати нещасного. Зиркнув з під лоба оком і пішов дальше. По нїм надійшов Левїт, церковний прислужник, але той так само не змилував ся і пішов своєю дорогою. Надходить третій, Самарянин. А мусите знати, що Самаряни то був инший нарід і жиди з Самарянами дуже а дуже ненавиділись. І дивить ся — м. бр. — той Самарянин, побачивши нещасливця, не допитував ся, хто він, а хотяй пізнав, що се жидовин, заболіло его серце на вид нещастя, зближив ся, обмив водою рани, замастив оливою, обв'язав, (подерши свою одїж), посадив на свого осла і завіз его до гостинниці.

Там посидів при нїм цілий день, а коли вже мусів їхати за своїм ділом, кличе до себе господаря, дає ему гроші, які має і каже: Маєш тут на видатки для хорого, ходи коло него старанно, а якби не вистало грошей, то додай своїх, я з поворотом зайду сюда і віддам тобі.

Не трудно відгадати, що сею історією хотів Христос навчити законника і всіх его одномишленників, що ближним нашим єсть кождий чоловік, будь він собі і ворог. Таку ціль має Ісус розкажуючи сю притчу.

Але я — дор. бр. — переповідаючи вам Христову притчу, маю на думці инше порівнане випровадити. Прошу лиш уважно слухати, а зобачите, що гарна вийде з тої притчі наука.

Поведу вас — м. бр. — гадкою в часи далеко перед рождеством Ісуса, в часи що лише по сотвореню свѣта. За грїхи людєкї розгнївав ся Господь і послав на землю всемірний потоп — кару. Винищив Бог усїх людий кромї Ноя з родиною. По потош зачали люди богоугодне житє, але не на довго. Згодом переогодом забули на божий гнїв і проминулу кару тай взяли ся на ново до грїха. Розпаношило ся в свѣті беззаконнє, а людєкї душі покрили ся грїхами, як хоре тїло ранами. Поранили їх грїхи, на смерть поранили. Полишений сам собі рїд людєкїй етогнав під обухом грїха, а пораненї душі не жили, але мучили ся.

І нїхто не мав спростоги помочи нещасливцям, нїхто не мав сили загоїти рани на душах людєкого роду. Аж ось, по довгих, довгих муках, приходить милосердний Самарянин, приходить Христос з неба на землю, приходить яко лікар людєких душ. Своєю наукою, своїм словом вносить потїху в народ і мов оливою, мов бальзамом гоїть рани, що від 4000 лїт ятрились в душі кождого чоловіка. Відтак скликує, збирає тих калїк і веде їх; веде той схорований, зболїлий, ранами покритий народ, до гостинниці, але до якої? Веде їх на лоно церкви своєї. Там єще якийсь час ходить коло них, а коли вже має вибрати ся до свого Отця небесного, покликує господарїв гостинниці; кличе апостолїв, св'ященикїв і передає той поранений нарід їх опіці Други мої! — каже до них Христос — майте старунок о них, не жалуйте труду, а я приїду і порахую ся з вами. Так єсть — бра-

тя — сей милосердний Самарянин верне еще, верне, бо заповів, верне при кінци світа і схоже від нас рахунку. Він прийде переконати ся, як ми заняли ся пораненими. Не гнівайте ся — дор. бр. — як я вам одно питане поставлю. Ми зі щирим серцем і охотою раді би заняти ся вами, ми все готові рани серця вашого лічити — гоїти душі, ми запрошуємо вас до гостинниці нашої, до церкви — а що буде — як ви самі не хочете? Скажіть — м. бр. — по щирости — хто відповість перед Ісусом? Чия буде вина?.. Більше про нічо не хочу питати ся, лише наминаю: Врата, сестри! Не отягайте ся вступати до духовної гостинниці, до св. церкви, не ховайте ся з ранами по лісах і дорогах, не спускайте ся на се, що они самі загоять ся, бо ніхто з нас не знає, коли появить ся Самарянин милосердний, Іс. Хр. — а як стане перед нами, або як завізве нас перед себе, то вже буде запізно: бо по смерти ран ніхто не гоїть. — Амінь.

о. М. Кінаш.

Проповідь на св. Архистр. Михаїла.

Послетъ Сынъ челоуѣческій
Ангели своя, и соберутъ отъ цар-
ствія его вся соблазны, и тво-
рящихъ беззаконіе.

(Мат. 13. 54.).

Всемогучий Господь сотворивши свѣтъ, приглянув ся дѣлу рук своїх і zobачив, що все було добре і відповідало ціли своїй. І му-сіло бути добре, скоро ціла вселенна, котру Бог „отъ небытія въ бытіе“ привів, стала ся по воли божій. Та хотия кождий твір сам про себе був досконалий і красний і ціли своїй відповідаючий, то такой ріжного рода твори посідали ріжнородний степенъ краси і совершенства. Бо як инше єсть свѣтло сонця, а инше місяця; як одна звѣзда не рівна другій що до об-єму, як кождий з них инакша цуть приділена в небесних просторах, так по над усіма сотворінями на першій місци і що до краси і що до совершенства стоять ангели.

Стоїть в св. писмї виразно, що кромі свѣта видимого, кромі усіх тих творів, котрі бачимо власними очима, сотворив Бог еще другий свѣтъ, свѣтъ перед нами заслоною сповитий, свѣтъ ангельский. Господня сила покликала до життя велике число безтілесних духів, наділила їх розумом понад усї людскі розуми, дала їм волю, випосажила свѣтостію, приборала красою надземскою і поставила на службу свою і службу людей. Виспї від чоловіка, а лише від одного Бога низші, стали ся ангели вістниками божої волі, предстоющими при небеснім престолі, а яко учасники вічної щастя, день і ніч осьпівували его славу і могутість. А яко дорадники і сторожі людей, були хоронителями чоловіка в тяжких і небезпечних хвилях его життя.

Найкрасшим і найсовершеннішим поміж усіма ангелами, князем усіх сил безтілесних, був Люцифер. Він сам зрозумів добре, що Господь не щадив йому своїх дарів, а роздумуючи над своєю красою та силою розуму і волі, залюбився в собі; почув, що нема другого понад него ні в небі ні на землі, і понав в гордість. Зарозумілий на свої дари, не хотів попри себе терпіти жадної іншої влади і сили, а чув, що над ним володіє виспа сила, котрій він мусить коритися, володіє Бог. І повстала в его уяві гадка невдоволення, виродилася заздрість, що єсть ще сильніший і красший понад него; що его совершенство затьмило совершенство боже. Чому я не могу бути першим і послідним, початок і кінець; чому моя власть — думає Люцифер — має бути підпорядкована під власть вишнього, чому я маю бути залежним від Бога? Ні! я взнесуся вище Бога, заложу престол свій верх божого престолу; підбурю всі сили ангельські, потрясу основами его могучости і вирву божество з рук творця і стану сам найвисшим, стану першим і крім мене нікого більше!

Свою бунтівничу гадку зауділив Люцифер блискавицею усім небесним силам, а певний в успіх, тішився вже наперед, що засяде на божім престолі. Та не судилося йому бути витязем непобідимого Бога! Бо хотай велике число ангелів перейшло на сторону Господнього ворога, то далеко, далеко більша часть небесних сил, під проводом Архистратига Михаїла, не схотіла виповісти послуху своему творцю і станула в обороні того, з котрого рук одержала ангельський розум і волю, сьвятість і красу.

Кто яко Богъ! Хто сьміє противитися творцю; хто важить ся до борби з непобідимим; яка подоба сотворіню з Сотворителем?! Хвиля — а порожнє пекло приняло в свої челюсти усіх ворохобних ангелів; Люцифер засів на престолі але огненім, яко князь пекла; засів, аби вже на вічні віки не побачити небесної краси. Пропало щастє, а огненна гієнна наповнилась поганими духами — дияволами. Перед хвилею божі приятелі, чисті, красні ангели, а тепер вороги Бога; вороги роду людського, погані, пекольні сили. Се перший бунт, се перший непослух, се перший гріх і перша кара. Але страшна кара, непонятна кара! За один одинісенський гріх гордості, непослуху, стратити небо, а каратись по вічні часи в пеклі? А люди нинішні все то знають, в св. письмі читають, сотки разів на проповідях чують, а мило того з легким серцем допускають ся гріха. Кождий старає ся свій гріх перед людьми, перед сьвітом, закрити, а не дбає, що хотай перед людьми в тайні, то у Бога все на яві. Чи ж той упадок ангелів не єсть для нас сьвідоцтвом, як велика єсть злоба гріха, як дуже Бог ненавидить гріх, если за одну провину не пощадив ангелів, тих любимців своїх, котрих наділяв так обильними дарами, що сьміло мож їх назвати витвором щастя і краси? А якаж толя — дор. бр. — стелить ся нам за наші гріхи, за наш бунт против божої волі? Чи ж нашими проступками зглядом Бога, ми не промощуємо собі дороги до пекла? Чи не чекає нас товариство упавших ангелів? Дятого, аби не каються тогди, коли вже не буде часу на поправу, то ми нині застановім ся над тим, що гріх зовсім не маловажна річ, як декотрі люди собі думають;

а відтак роздумаймо, яка велика мусить бути вина в грісі, коли Господь так страшно карав людей за гріхи.

* * *

Що гріх в очах божих не єсть маловажна річ, то вказує нам досадно сама с о в і с т ь наша. Господь Бог поставив совість чоловіка судиєю его діл і певна річ, що совість в своїм осуді не помиляє ся. Она не назве злого діла добрим, а доброго діла злим. І не знайдете такої совісти, котра би гріх узнала за діло добре. А що так справді діє ся, що совість дійсно чоловіка обжаловує, судить і картає за злі проступки, то бачимо часто по людях. Дятого грішник боїть ся, стидає ся, паленіє по грісі — хотая ніхто з людей не був сьвідком его провиня? Як би гріх був учинок невинний, не звернений против Бога, то чого грішник кривби ся перед сьвітом? Як би гріх не мав бути злим ділом і каригідним, то звідки береса в серцю грішника тая внутрішня мука по довершенім грісі. Хто запалив тое пекло в душі грішника, хто розбудив той страх перед карою? Якви гріх не мав за собою божого гніву, то звідки бере ся та грижа совісти, той черв, що ніколи не дає спокою виновникови, що нищить его на душі і на тілі?

Як би гріх взагалі не мав бути каригідним, то чого-ж Адам по грісі ховав ся перед Богом; чого св. Петро по грісі слези проливав, чому Юда утікав за місто, утікав від людей, шукав спокою, а не знайшовши, на шнурку жите свое закінчив? Як би гріх не стягає кари вічної, то чому злочинець, чоловікоубійця і по десятиох літях душевної муки, зголосить ся перед суд, сам себе оскаржить і просить кари? Всеь то — м. бр. — промовляє за тим, що гріх то злочин, що гріха не укриєш, що за гріх мусить слідувати божа кара; бо так каже чоловікови его совіств, котра судить правдою і не дасть ся задуриги.

Возьмім на увагу і се, дячого добре діло, чеснота, не по-тягає за собою злих наслідків, не метить ся на чоловіці; де противно гріх стягає на виновника вже на тім сьвіті терпіня і кари. Так як тая тінь не покидає ся чоловіка і суне ся крок в крок за ним, так за гріхом суне ся, яко его законне дитя, кара. Отже вже з того можна вносити, що гріх стоїть в противположности до діла доброго. Се бачить кожлий з вас в цілім сьвіті, если лише прислухає ся тим наріканям, тому плачеви, тій скорботі люцкій. Чиж мало бачимо слез, котрі гріх витискає з очий грішників? Там чуєте плач і наріканя обдуреної, зведевої дівиці; колись була весела, гожа, щаслива, а ниві зносить наругу від чужих, а проклони від своїх. А ся кара — то наслідки еї гріха.

А там витягає руку і о милостиню просить знемоцілий, зни-ділий, згорблений старець. Колись був першим господарем в селі — а ниві з давного гадівства лишилась дідівска торба і костур жебрачий. Се жертва піяньства, се кара і наслідки гріха.

А ті семейні незгоди, ті сварки межі женою а мужем, той занапашений рай родинний, чи се не явні докази злости гріха? З хвилию, коли муж зломив заприсяжену вірність жені, з хвилию, коли жева забула на сьвятість тайни супружества, з хвилию, коли

гріх вступив в їх хату, за гріхом вдерла ся і кара божа, яко наслідок поповненого злочину.

А если вам — люб. бр. — за мало до серця промовляють наведені докази, если ще лучше хочете опінити злобу гріха, то пригадайте собі усі ті кари, які Господь в старім і новім завіті зсилав на людей за їх грішне жите. Сама найперша кара — то кара на ангелах. Представте собі — м. бр. — ті безтілесні сили, представте собі то велике число небесних ангелів, ті хори нестерельних Херувимів та Серафимів. Кождий з них, то так сказати-б, відблеск божого совершенства; усі ови красні, усі щасливі, усі в ласках перед Богом, усі лице в лице оглядають предвічного Творця і оспівують его всемогучість, его доброту, его любов. І дивить ся! ті духи, котрими сам Бог любував ся, ті духи, котрі були вінцем досконалости, ті ангели, за один одвісенський гріх переходять в дияволів, аби на віки вічні в пеклі карати ся. Се страшно подумати. Якоюж то проєиною в очах божих мусить бути гріх, если Господь навіть своїх ангелів не пощадив?

А прецінь по люпкому судачи, они могли бодай яко тако просити-сь у Бога; они могли вимовляти ся: Господи, змилуй ся над нами, зменши свій гнів, даруй нам вічну кару, бо ми еще не знали твого гніву, ми не бачили тебе караючого, ми перші, на котрих спочила ярість твоя, ми не бачили приміру твого суду. А які-ж ми наведемо причини на наше оправдаве, чим ми можемо злагодити гнів божий, коли маємо тисячні приміри божої кари за гріх? Чи може будете мати сьмілість на страшнім судї просити ся: Пане, помилуй нас, зверни ся ласкавим лицем до нас, бо ми не звали, що ти так строго за гріх караш! А хотяй і відважилибися ви тими словами благати милосердя, то одержите відповідь: Як то? А кара за гріх ангелів, чи-ж вам не була знана? А утрачений рай за гріх первородний; а той потоп всемірний, по котрім з цілого роду заледво осмеро люда при житю осталося; а погибель Содомі і Гоморі, а збурене Єрусалиму, а тисячі всіляких нещасть перед вашими очима, чи-ж то все не було сьвідоцтвом великої злоби гріха, а вслід за тим і мого гніву?

Чи будуть могли і тепер грішники вимовити ся? Замовкнуть уста їх і мовчки з жалем підуть на вічні муки. Бо страшною єсть смерть для чоловіка, еще страшнійше є пекло, але від усього найстрашнійше то гріх. Бо з гріха вийшла смерть, бо гріх спричинив пекло; не будь межі людьми гріха, не було-б і пекла.

Так отже люб. бр — пізнавши, чим єсть гріх, яка его злоба, які страшні кари посилав і посилає Господь за гріхи людей, не потреба хиба завзивати вас до життя безгрішного, бо кому лише ходить о спасене душі своєї, кому залежить на тім, аби оминуті кари вічної, а небо заслужити, той стане під прапор св. Михаїла і буде ставити чоло всякій неправді, буде сточувати борбу за правду і волю божу, буде хоронити ся гріха, аби лиш осягнути по смерті оглядане Бога, по-над котрого нема більшого щастия і не може бути, бо „Кто яко Богъ?!“ — Амінь.

Проповідь

на неділю 26. по Сош. св. Духа.

„Душе, имаша многа блага
лежаща на лѣта многа: по-
чивай, яждь, пий, веселися“.
(Еван. Лук. 12. 19.)

Много єсть таких людей межи християнами як той чоловік, о котрім оповідає нинішнє св. євангелиє, котрого Господь назвав безумним. Всі гадки їх, стараня і бажаня звернені на одно, як би стати богатими, смачно їсти, добре пити та весело жити. О душу не дбають зовсім. Коли Господь Бог поблагословить їх достатками, коли зародять ниви, стодоли повні збіжа, на оборах повно красної худібки, а господар здоровий, тогді не згадають навіть на Бога, від котрого все мають, не подякують за добродійства, котрі отримали, але поступають часто, як той богач, коли єму нива зародила і мов говорять за ним: „імаши многа блага лежаша на літа многа, почивай, яждь, пий, весели ся“. Коли церков свята їх перестерігає, напоминає, щоби дбали о душу, а не марнували дару божого, відповідають зухвало: що кому до мене, як лю, то за своє, як марную то своє і т. д. Такі люди, що так поступають, суть дуже нерозумні, бо угоджуване похотям тілесним і уживанє свѣтових розкошій

I. не дає щастя в житю дочаснім,

II. а позбавляє щастя вічного в небі.

О тім бажаю сказати, дор. бр., ниві коротеньку науку. Ісусє благослови моїм слабим устам!

I.

Що угоджуване похотям тілесним і уживанє приемностей свѣтових не дає щастя чоловікови в житю дочаснім, переконув нас найлучше св. письмо на примірі царя жидівського Соломона. Послухайте уважно, дор. бр., що той цар, котрого за найщасливійшого всі уважали, при кінци свого житя написав: „Суета суетствій, всяческая суета! Возвеличих твореніє моє, создах ми дома, насадих мні виногради, сотворих мні вертогради і сади, і насадих в них деревєс всякаго плода. Сотворих мні купіли водня, єже напаяти от них прозябеніє деревєс. Притяжих раби і рабини, і домочадци биша мні, і стяжаніє скота і стад много мні бисть, паче всіх бивших прежде мене в Єрусалимі. Собрах мні злато і сребро і імінія царей і стран; сотв рих мні поющих і поющия, і услажденія синов чоловіческих, віночерпци і віночерпци. І возвеличих ся і приложих ся мудрости паче всіх бивших прежде мене в Єрусалимі і мудрость моя пребисть со мною. І все, єгоже просиєста очи мої не отях от них і невозбранных сердцу моему от всякаго веселія моего і призріх аз на вся творенія моя і се вся суета і произволеніє духа і ність изобилія под солнцем. Конец слова все слухай: Бога бойся і заповіди єго храни, яко сія всяк чоловік.“ (Еккл. I, 2. II, 4—12. XII, 13.)

Тими словами визнає цар Соломон, котрому на світі недорівнував ніхто багатством, ані мудростю, ані приємностями, яких уживав, що не найшов в тім всім щастя. Він каже: Я мав прекрасні палати, багаті винниці, сади і огороди засаджені всілякими деревами (парки), що служули для увеселеня, я мав слуги і служниці, мав много стад; мав срібло і золото; мав сьпіваків і сьпівачки, що сьпівали і уприємняли час; я зазнав всіх розкоший людских; вславив ся мудростю; я мав все, чого забажали очи мої і мому сердцю не відмовив ніякої приємности. Однак з жалем визнає, що то все щастя не дало єму, бо то все: „суєта і произволеніє духа і ність ізобилія под солнцем“, нема повного щастя на землі, та дальше виразно каже, що щасливий може бути чоловік лише тогди, коли сповняє заповіди Божі. „Бога бойся і заповіди єго храни, яко сіє всяк человек“. (Еккл. 12, 13.)

Що достатки, угоджуване похотям тілесним і уживане світових приємностей не можуть дати щастя чоловікови, се повинен кождий легко поняти, бо перше: чоловік не єсть товарина (скотина), котра не має розумної безсмертної душі і диятого щаслива єсть, наколи має добру пашу. Чоловік має безсмертну душу, котра не вдовольить ся достатками, не наситить ся смачною їдою і приємними напитками. Она потребує корму духовного, як учить Іс. Хр. „не о хлібі єдином жив будет человек, но о всяком глаголі исходящем із уст Божіих“. Мат. 4, 4.

Дальше, щоби чоловік міг бути щасливий, мусить крім достатків і вигод мати много інших річий. Тое показує ся дуже наглядно в житю щоденнім. Лучає ся часто, що люди мають всякі достатки і вигоди, мають їсти і пити, чого забажають, мають срібло, золото, мають приятелів і поклонників, а однак чують ся так нещасливими, що дальше жити не вміють, та самі вкорочують собі насильно житє, накладаючи на себе руку. Такі люди мають звичайно подостатком всего, а однак не уміють довше жити. До того треба конче християньского житя, треба конче тримати ся вірно християньскої науки, бо чоловік живе „о всяком глаголі исходящем із уст Божіих“. Боже слово — то правда — котрої конче потребує душа. Та правда показує дорогу, котрою має йти чоловік, щоби був щасливий, навіть тут на землі. Слово Боже дає вдоволенє найбільшому зарібничкови і нуждареві і робить веселим і щасливим зарівно багатого, як убогого.

Диятого, др. бор., не привязуємо сердца нашого до дібр земских; не шукаймо щастя в угоджуваню похотям тілесним, бо то все мусимо покинути, скорше як надіємось, але стараймо ся всіми силами о добра вічні, котрих нам не спалить огонь, не забере вода, не вкраде злодій, не сточить черв, з котрими не розлучить нас навіть сама смерть.

II.

Ми пізнали, що угоджуване похотям тілесним і уживане світових розкоший, котрі уможливають добра земскі, не може чоловіка ущасливити навіть в тім житю дочаснім. Остаєсь нам пере-

конати ся ще, що угоджуване похотям нашого тіла і уживане приятностей того сьвіта позбавляє чоловіка також щастя вічного в небі — робить чоловіка на віки нещасливим.

В св. евангелію читаємо: „Чоловік нікий бі богат, і облачаше ся в порфиру і виссон, веселя ся на вся дни сьвітло“. (Лук, 16, 19.) Був чоловік богатий; вбирав ся в дорогі одежи, їв смачні страви, пив дорогі напитки; забавляв ся весело кожного дня свого життя. Вкінці прийшла смерть: „умре же і богатий і погребеша его“ (Лук. 16, 22.). Тіло зложили до гроба, а що стало ся з его душею? Пішла до пекла на вічні муки, бо читаємо дальше в св. евангелію: „і в адї возвед очі свої сий в муках“ побачив Авраама і Лазаря, що коло него за життя терпів голод і холод і закликав: „Отче Аврааме помилуй мене і пішли Лазаря, нехай замочить конець пальця своего в воді і охолодить язик мій, „яко стражду в пламени сем“ понеже страшно терплю в огни сім. Сказав ему Авраам: „Чадо помяни, яко восприял еси благая твоя в животі твоєм і Лазар та-кожде злая; нині же зді утішаєть ся, ти же страждеши. І над всіми сими между нами і вами пропасть велика утверди ся, яко да хотящі прейти отсюду ко вам не могут, ниже отгуду ко нам преходять“ (Лук. 16, 19—26.)

Щож видимо? Хоч той чоловік богатий смерті не надіяв ся, вмер ненадійно; прямо від веселого життя пішов на суд і зістав осуджений на вічні муки в пеклі. Тяжко було ему вмирати, бо мусів все лишити, до чого привязало ся его серце. Видимо отже, що той чоловік утратив щастя вічне в небі.

Длячого чоловік той зістав покараний на віки? Ёму не можна нічого такого закинути, що сьвіт за великий гріх уважає; противно, сьвіт мав его за чесного, а він сам собі міг сказати: „я нікого не скривдив, нікого не вбив, нічого не вкрав, скупий я не є, бо гроший для себе не жалую; мої приятелі хвалять мене, що я щедрий і гостинний і т. д.“ А однак він зістав осуджений! Чому? Чи длятого, що був богатий? Ні, бо ми знаємо, що много богатих спасло ся. Авраам, Йов, Товія були дуже богаті, а спасли ся. Огже богацтво само не загороджає дороги до неба. Той богатий зістав осуджений на віки, бо він зле уживав свого богацтва; бо він угоджував похотям свого тіла, уживав сьвітових грішних приятностей, смачно їв і пив, весело забавляв ся, а не памятав о душі, не дбав о житє вічне, не дбав о ласку божу і добра небесні. То угоджуване похотям тілесним відвернуло его від Бога і позбавило щастя вічного в небі.

Пізнали ми отже, дор. бр., що угоджуване похотям тілесним не дає чоловікови щастя на землі і позбавляє щастя вічного в небі. Того небезпеченьства зможемо лише тогди уникнути, коли не будемо ані на хвилину забувати, що спасти душу єсть нашим найпершим обовязком і найважнійшим старанем в цілім житю нашим. Длятого мусимо жити в ласці божій, вистерігати ся гріха, а дбати о чесноту. Ми мусимо душу більше любити, як тіло, понеже душа вартнійша єсть, як тіло. Проте також мусимо більше дбати о спасене душі, як о вигоди тіла і сьвітскі приятности. Коли Господь Бог поблагословить нас достатками, зародять ниви, виховає ся худібка, зложить ся який гріш, то не говорім, як чоловік

той, о котрім ми чули в нинішнім євангелію: „душа, імаши многа блага, лежача на літа многа; почивай, яждь, пий, весели ся“, лише дякуймо Богу за ті дари, котрі нам дає і творім добрі діла. Помагаймо убогим, ратуймо в потрезі, накормім голодного, приодіймо нагого і проч. Служім Богу добрими ділами уживаючи дїбр лочасних так, як уживали їх сьвяті мужі Авраам, Йов, Товія. Лише благодать божа може нам в тім допомочи, длятого молім ся щиро о тую поміч і памятаймо о послїдних річах, о смерти, о судї, о небї і пеклї, як взиває нас Дух сьвятий: „Поминай послїдня твоя і в віки не согрїшиши. (Сїрях 7, 39].

О, мій Боже, жию вже 20, 30, 40, 50 і бїльше лїт на землі. В тім часї о всїм я думав, чоґо бажало моє тїло, лише ніколи поважно не застановив ся я над спасенем моєї душі! Тепер пізнав я мій блуд; я переконав ся, що йдучи за похотями мого тїла, не міг я бути щасливий навіть в сїм житю, а напевно згубив би я душу мою на віки. Постановляю кришко нинї вступити на дорогу жишя християньского, поборювати всі грїшні похоти мого тїла, і дбати усильно о спасенє моєї душі поки житя. — Амінь.

о. Стефан Донарович.

Конґрес німецьких католиків в Регенсбурґу.

Мало у нас обьявїв житя католицкого, менше о тім говорить ся, а майже вічно не робить ся. Тож не від річи буде згадати про сі обьяви і манїфестації, які ми видимо у других народів, щоби і ми, коли не впрост і зараз мали їх наслідувати, так бодай приготовлялись до їх наслідования в недалекій будучности. — Пращаючись тамтого року на конґресї в Кольонїї, сказали собі католики Німеччини: до побаченя в Регенсбурґу. А вибираючи Регенсбурґ до слїдуючих своїх нарад, гадали, що по такїй манїфестації, як в Кольонїї, такого здвигу народу певно скоро не буде. Тож вибрали мале місточко в Баварїї на слїдуючі збори, які би мали цїху бїльше фамілійну і майже довірочну. Однак грубо помилились, — бо замість в зменшенім числі, поспїшили католики до Регенсбурґа значно численнїше, чим до Кольонїї.

Регенсбурґ, мале місто Баварїї, але важне своєю історією, своїми добутками штуки і своїм привязанем до катедри Петрової, прибрав ся в сьвяточну одежу і отворив конґресови свої палати, музея державні і міські. Без ріжницї віроїсповіданя ревновали взаїмно мешканці Регенсбурґа в принятю гостей. Особливо бурмістр (протестант) в своїй повитальній промові дав висказ чувствам толеранції, якими переняті всі мешканці. Перший раз сего року комітет центральний розвязав одну велику трудність, іменно справу будинку на збори. Дотепер будували все на се осїбний будинок і галяу, на котру треба було найти і відповідне місце, ба і великі кошта потягало то все за собою.

Сего року одна фірма з Констанції винаймила конгресови густовну салю-шагро, відповідаючу знаменито своїй цілі і збудовану в протягу лише трох днів. Саля о одним луку, висока 15 м. довга 85, а широка 45, містить в собі вигідно чотири тисячі осіб, wraz з трибунами для пань, президії, хорів і оркестри. Спеціальні трибуни були для достойників церковних. Конгрес католиків німецьких (Generalversammlung des Katholischen Deutschlands) се торжественна заява не лиш перед своєю нацією, але і цілим світом їх віри католицької, їх преданности церкві, любови для папи римського і єпископату. Та заява повторяєсь живо, горячо, в кожній промові, в кождім члені сего збору. Який се прекрасний примір, коли бачить ся людей на визначних становищах в суспільности, генералів, совітників державних, професорів, лікарів, адвокатів, великих промисловців, фабрикантів, осіб зі славних і шляхоцких родин, котрі високо держать стяг католицький і визнають свою віру, заявляють свої переконання і то не в кружку кількох знакомих, але перед тисячами і тисячами людей. Конгрес католиків се не лиш маніфестація, але і певного рода перегляд своїх сил, се в Herbstparade для католиків. Вечером в переддень конгресу комітет локальний умістив ся на терасі міського театру і перед ним передефілювало між иншим більш десяти тисяч самих робітників, як представителів триста робітницьких товариств, та множество академиків з різних товариств університецких. Один лише святаочний комерс католицьких Burschenschaft-ів, на яким зібралось кілька тисяч самих інтелігентів з академіцким образованием, варто би описати задля єго настрою та задля промов виголошених на нїм, однак то би нас задалеко завело.

З нагоди конгресу відбувають ся збори різних товариств католицьких, яких німецькі католики мають без ліку. Так відбули ся збори товариств касинових Bürgergesellschaft-ів, товариства учителів народних, товариства преси католицької в Баварії, товариства запомогового студентів під візванем св. Альберта, товариства св. Августина для образования католицьких редакторів, товариства купців німецьких, товариства асекураційного свьящеників, товариства місійного, товариства евхаристийного, товариства для музики церковної, товариства німецького льоретанського, Volksverein-у, товариства білого хреста і абстинентів, товариства для протекторату жінок і пр. пр. То сили, котрі в тих днях відсвѣжують свою організацію, відбуваючи свої засідання більше або менше торжественно, при великім числі своїх членів і радять над усовершенем своєї організації і статутів. Всі ті товариства є автономічними і радять ся своїми власними статутами, однак в кождім з них є свьященик, яко відпоручник єпископа. Без благословеньства єпископа нема благословеньства божого і всі о тім суть так свята переконані, що против волі єпископа що небудь зробити нікому ані на гадку не прийде. Своєю дорогою, єпископи лишають повну свободу тим товариствам і не мішають ся в леда дрібниці. Всі ті товариства однак суть звязані в одно велике, під проводом центрального комітету католицького конгресу. Сей комітет вибираєсь з року на рік, має за головну ціль

приготовити все потрібне до слідуєчого конгресу і виконати постанови послідного. Складаєсь з дванайцяти членів.

Конгрес сам має три роди засідає: секційні, приватні або замкнені і публичні. Секцій є чотири: I. Пала, квестія римска, місії, товариства католицькі; II. Квестія суспільна; III. Милосердіє християнське; IV. Християнська наука, школа, преса, штука. Резолюції суть практичні, добре обдумані і можливі до виконання. Згадаємо лише, що реферати читані на секціях, як рівнож і внесене приготавлиють поодинокі товариства і віддають президії до одобрєня що найменше на дві неділі наперед так, що все є обдумане та приготовлене і цілий конгрес відбуваєсь (себто єго обради) стисло після наперед уложеної програми і іде як на шнурочку. Референтами суть самі спеціалісти від дотичних предметів, найспосібніші мовці з'їжджають ся з цілої Німєччини і виголошують промови, яких би не повстидали ся і першорядні парламентаристи.

Конгрес зачинаєсь звичайно повитальним засіданєм. Через слідуєчі три дні відбувають ся денно від 9 до 12 приватні засіданя, від 2 до 5 секційні, а о семій публичні. На тих засіданях захоує ся порядок парламентарній. Промовляють по черзі мовці, ставлять резолюції, голосуєє і пр. I конгрес в Регенсбургу відбув ся після традиційної програми. На підданчий телеграм конгресу, цісар Вільгельм II. перший раз відповів особисто і сердечно, не як звичайно через адютанта. Другого дня на публичнім засіданю була присутна також баварска княгиня Марія Людвика. Здвиг шляхти баварскої, о котрій часописи ліберальні писали, що заштрейкує і не прибуде на конгрес, був тим самим донесєнем два рази такий великий, як сподівались. Ті факти попустили много крови ліберальним політикам і їх часописям, але що робити? В Німєччині муєять з католиками числитись, бо они представляють і єдину і таку силу, що на ній держава муєть опертись і з нею числитись.

Зближає ся кінець року, а нам єще більша часть предплатників не прислала залєглої предплати. Просимо єще раз усильно вирівнати свій довг як найскорше, бож нам за дармо ніхто анї не друкує, анї не дає паперу, анї марок, тож і ми за дармо не можемо нікому вислати нашої часописи. Ми хотіли би нарїк поробити деякі зміни та улїшєня, а доси єще не знаємо, кілько маємо предплатників, чи отже ті улїшєня будуть можливі. До кожного нинїшного числа долучаємо переказ на гроші, нехай отже той переказ верне назад до нас, але вповні! Хто предплату вже заплатив, тому переказ здаєть ся на другий рік. Чекаємо на гроші!

Адміністрация „Ниви“

Хроніка і бібліографія.

Ювілейний обхід в честь Непорочного Зачаття Пр. Діви Марії, уряджений товариством св. Ольги у Львові, відбув ся, як було заповіджено, в днях 1 і 2 падолиста с. р. Всіх учасниць сего ювілейного обходу було около вісімдесять, між тим значна часть з з провінції. Програма обходу була така: Дня 1. падолиста о год. 9. рано сьпівана Служба Божа в церкві св. Юрія; о год. 10. рано перша проповідь в каплиці митрополичої палати, виголосив Ексц. Впр. Митрополит; о год. 11. молебен до пр. Діви в церкві св. Юрія; о год. 12. друга проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 1. побожне читане і спільний обід пістний в домі св. Службениць; о год. 3. посполудни третя проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 4. Акафист до Пренепорочного Зачаття в церкві св. Юрія; о год. 5. четверта проповідь в каплиці СС. Службениць; о год. 6. пята проповідь і сповідь в церкві св. Юрія.

В сих реколєкційних проповідях порушувано актуальні питання, як відношене женщини до свого народа, до держави, женщина в родині і т. д.

Дня 2. падолиста о 7½ год. рано відправив Ексц. Впр. Митрополит Службу Божу в каплиці митрополичої палати і виголосив послїдну (шесту) науку та заурічащав сповіданих. О год. 11. рано відбула ся в тїйже каплиці академія в присутности Ексцеленції і понад сто осіб — самих майже пань і панночок, з такою програмою: 1) Культ Матери Божої на Русі, реферат Вп. о. Дра Крипякевича; 2) Хорал; 3) Церковний сьпів і участь в нїм женщини, реферат Вп. о. Важаньского; 4) Псалом: Ко Господу возвах; 5) Окраса церков женщинами, реферат Вп. о. Яр. Левицкого; 6) „Под твою милость“.

По академії відбули ся загальні збори тов. св. Ольги

Знамениту відправу дав звісному кс. Туркулови, який відважив ся публично накинутись на руского єпископа і руске духовенство, о. Іван Дмитрів (псевдонім), в листі писанім по польски, а затитулованім: *Odpowiedź na list otwarty ks. Turkulla, umieszczony w Dzienniku Polskim Nr. 347/1904 i następnie w Gazecie Narodowej Nr 180/1904.* Здало би ся, щоби сю відповідь о. Дмитрова прочитали собі всі польські місіонарі „правдивого католицизму“ на галицькій Русі.

Посланикь, ч. 19, з 14. жовтня с. р. Зміст: Школа життя; Житє християн в перших трех столїтях; Наслїдки неправди; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Посланикь, ч. 20, з 29. жовтня с. р. Зміст: Школа життя; Житє християн в перших трех столїтях; Бога не обманиш; Не все то одно бути ученим а мудрим; Відьми; Відомости; Сьміх і правда.

Економїст, ч. 10. за жовтень. Зміст: Як ширять ся газети і просьвіта в инших народів; Обдовжене хлїборобів і аграрна реформа; Спїлкова крамниця в Гартлепуль; Деревя краєві і спо-

сіб ужитя їх в промислі; Чи виплачує ся дріб; Рух товариств кредитових, належачих до „Кравового Союзу Кредитового“ з 30,9 1904.; З „Кравового Союзу Ревізийного“ у Львові; Нювинки.

Гимн в честь Пресвятої Діви Марії Матери Божої. В 50-літній ювілей оголошеня догмату Пренепорочного Зачатя. Написав о. Данило Танячкевич. Львів 1094. Накладом Товариства св. Ольги.

Господарь, ч. 9., за вересень. Зміст: Домашній спокій; Лічене пропасницї; Ощадність з тошливом в кухні; Кормлене немовлят по шести місяцях; Прядене льну; Заховок покладків на зиму; Про пірене дробу; Як обходити ся з сірниками; Роблене лугу; Як бозпечити ся перед браком наші на весну; Мірковане молочности по шкірі і по волосі; Зимне пійло яко причина кольки; На що худоба потребує соли; Найпрактичнійші хмілеві тики; Виховок куряток на несливі курки; Оголошеня.

Господарь, ч. 10. за жовтень. Зміст: Лубін яко поправа сільського добробиту; Що робити з картофляною гичкою; Дуньські спілки різничі; Средство проти „звальнища“; Пчільний пожиток з білого коничу; Скорє маринованє шинки; Живна вартість глобів; Як шанувати ся недомагаючим на груди; Омаста продукційна для домашніх звірят; Денний приріст кормної свині; Ратунок в наглих нещастях; Тютюневий екстракт в рільництві. Оголошеня.

Ювілейний християнський КАЛЕНДАР МІСІОНАРЯ на 1905 р. Зладив о. Лазар Бередовский ЧСВВ. Річник пятій. Жовква, Печатня ОО. Василян. Ст. 160. Коштує 50 сот.

Епархіяльні відомости.

Львівська архієпархія.

Конкурс до 8. мая 1905 розписаний на парохії: Неслухів, над. пр.; Лукавиця вижна, над. пр.; Куропатники над. пр.; Вербів, над. пр.; Грабова над. пр.; Серетець, над. пр.; Слобода Золота, над. пр.; Стрілків, над. пр. Розгадів, над. пр.

Конкурс на катихитурі в Галичи, Бібрці, Ходорові і Берездівцях, розписаний до 30. листопада с. р.

В пропозицію уміщені: на Раків: оо. Домотей Бородайкевич, Петро Чумак і Іван Щуровский; на Кропивник: оо. Корнило Дудикевич, Петро Яцишин і Орест Коновалець; на Лопянку: оо. Юліян Галькевич; на Болехів: оо. Теодат Ярема, Ієрон Кміцкевич і Алекс. Данилович; на Гозїв: оо. Теодор Василик і Іван Каратницький,

З презенти зрезигнували: о. Савин Устиянович на Лопянку і о. Іван Редкевич на Болехів.

Канон. інституцію одержали: о. Юліян Левицкий на Потуроти, о. Людвик Савицкий на Щуровичі і о. Едвард Косановский на Чолгани.

Помер: о. Йосиф Сохоцкий п. Ланів. В. є. п.!

Перемиска епархія.

Конкурс на посаду катихита при школі вид. жен. в Ярославю оголошений до 15. грудня с. р.

Іменовані: о. Радецкий Іван завід. дек. жовківського: о. Кокуревич Мих. і о. Гриневецкий Еміліян орд. комісарами в справах серв.; о. Гнатишак Корн. дістав відзнаки крилошанські.

Завідательства дістали: оо. Лах Дмитро в Пилах, Гошовский Іван в Хмілью, Косоноцкий Мих. в Розборі округ., Ямський Філярет в Новосільцях; Скубиш Іван в Порубні, Гойдиш Волод. в Жукові і Ляницький Северин в Заміхові.

В пропозицію на парохію Сїнява (по резигнації о. А. Паславского) уміщені: оо. Гоцкий Брон., Лициняк Вас. і Кліш Вас.

Померли: о. Тустановский Атаназий п. в Пилах і о. Лисяк Йосиф сот. катедр. В. і. п.!

Переписка.

Вп. о. С. Борис в Хл. — Дістали і передали. Вп. о. Е. Ст. в Вер. Ми висилаємо точно кожде число. Мусить пропадати на почті. Вп. п. Л. Сіл. в Рож. Ми не можемо служугу інт., бо їх не маємо.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця.

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Замітки двох російських професорів духовної Академії про наші церковні відносини.

1. Два роди дописий про нашу церкву. Російські часописи подають доволі часто звістки з нашого церковного життя. Такі дописи бувають по своему походженню двоякого рода. Одні, переважно анонімні або криптонімні, виходять з під пера наших такої Галичан, та появляють ся у деяких дрібнійших часописах або случайних „сборниках“. Вони бувають переважно короткі і обговорюють одну лише або кілька справ, які саме на часі. Нерідко подає таку допись і поважнійший журнал. [Диви прим. місячник петербурскої духовної Академії „Христіанское Чтеніе“ 1898 р. том 205 випуск 1 ст. 53—60 і вип. 2 ст. 229—39: „І. Гулицького Православно-русская обрядность въ церквахъ Галицкой, такъ называемой греко-католической (уніятской) церкви“].

Сі доноси, чи більші, чи менші, бувають тим замітні, що суть нав'язні якимось духом незадоволення. Для російських читачів вони є більше або менше совісною інформацією, але для нас, крім прояви настрою одиниць до даної хвилі, вони не представляють в'язкої більшої ваги.

Важнійші для нас є статі другого рода. Їх подають самі російські обсерватори, що мали нагоду у нас бути і пригланути ся нашим відносинам. Такі личні помічення посторонних людей тим важнійші для нас, що доповняють нашу самосвідомість у тим, як наше положенє і жите церковне на вні представляє ся,

*) Прим. вже сего року 1904: „Прибавленія къ Церковнымъ Вѣдомостямъ“ синодальним ЧЧ. 3 ст. 109—113; 5 ст. 183—87; 8 ст. 294—97; 17 ст. 639—41 і „Церковный Вѣстникъ“ петербурскої духовної Академії ч. 5 ст. 154—57.

то є, які в очах других у ньому добрі, а які відемні сторони. Від таких уваг, коли вони є щирі і предметові, ми можемо і де-що скористати, бо вони звернуть нашу увагу на неодну річ, яка вже з привички нам не впадає в очи.

З такої точки зору нам приходиться ся глядіти на дві публікації про нашу теперішню церкву, які послідними часами появили ся в Росії.

А є се: А. П. Лопухина „Изъ поѣздки въ Червонную Русь и по ея окрестностямъ. Путевыя впечатлѣнія во время поѣзда чрезъ Галицію лѣтомъ 1895 года. СПетербургъ 1897. 85 ст. 8^о. 40 коп. і друга: „Священника *Ө. М. Титова. Русское духовенство въ Галиціи. (Изъ наблюденій путешественника). Церковно-историческій очеркъ. Кіевъ 1903. IV+132 ст. 8^о. 1. руб.*

Обі брошури тим характеристичні, що їх авторами — професори духовних Академій: перший петербурскої а другий кійвської і обі — се записки і спостереження з подорожи по Галичині.

Перша книжка появила ся вже, що правда, трохи давніше і могла за 7 літ вже много втратити на актуальности. Одначе тому, що вона єще тепер доволі інтересна з многих взглядів і о скільки нам відомо, доси не було у нашій пресі про неї згадки; кромі сего вона якраз надає ся до порівняня і характеристики другої книжки, яка саме тепер на часі і на особлившу увагу заслуговує, тому треба про неї хоть коротко згадати.

2. Лопухина: З поїздки в Червону Русь. Автор „Поѣздки въ Червонную Русь“ магістр богослова і надзвичайний професор всемірної історії в петербурскій духовній Академії, Олександр Павлович Лопухин помер саме перед двома місяцями (4 вер. [22 серп.] с. р.). Був се чоловік широко образований, плодовитий писатель а при тім везвичайно рухливий і підприємчивий. Імя він здобув собі не лиш більшими працями з обсягу біблійної науки і церковної історії та перекладами, але і головно таланом редакторским. Десять послідних літ він редагував журнали петербурскої духовної Академії: „Церковный Вѣстникъ“ і „Христіанское Чтеніє“ і видавав єще свій власний місячник: „Странникъ“, популярний своїми знаменитими додатками. Єго рухливість оживила і значво піднесла богословску публіцистику а навіть науку в Росії (пор. єго некрольоґ написаний через проф. А. Бронзова в „Странник-у“, Петерб 1904 кн. 9 ст. 288-308 п. з.: „Александръ Павловичъ Лопухинъ“). Кромі строго научных праць і розвідок Лопухин написав кілька більших брошур, так сказати, церковно-політичного змісту, прим. про римский католицизм в Америці (Петербург. 1881), про релігію (Петербург. 1882) і православє в Америці (Петербург. 1897), про Сирохалдейців (Петербург. 1898. 1898—1899), про дві енцикліки папи Льва XIII. о злуці церков (вид. 2-ге Петерб. 1895. розд. III.) і о задержаню і потвердженю обрядности і дисципліни східної церкви (Петербург. 1895) і др.

Порушуване питань того рода майже само собою мусіло чоловікови, що так любив подорожувати, піддати гадку, приглянути ся і уніяцкій Русі. І справді, літом 1895 р. то є в році

приготовань до ювілею берестейської унії і до російської вистави у Нижнім Новгороді, Лопухин приїхав через Почаївську Лавру до Львова.

Тутки він перебув лиш кілька днів, у яких пильно старався приглянути ся нашому положеню і житю. Хоть мірянин, — а в Росії професори духовних Академій переважно міряни — він звернув свою увагу майже виключно на церковні справи тай зібрав доволі багато вражінь, коли їх стало на 5 статей до „Червоного Вѣстник“-а з р. 1896 чч. 41—51. Проф. Лопухин видно уважав еще за потрібне, щоби сі подорожні записки дійшли і до ширшого відома, та зладив з відбиток окрему брошуру о 85 сторонах великої вісімки, про яку тут річ іде.

Брошура має напись: „Изъ поѣздки в Червонную Русь и по ея окрестностямъ. Путевыя впечатлѣнія во время поѣзда чрезъ Галицію лѣтомъ 1895 года“. Значить ся, автор з гори застерігає ся, що се будуть „вражїня“, прородно отже єго власні, що їх виніє із Галичини і єї околиць.

3. Зміст брошури. Автор зачинає свої записки від вражїнь з околиць Червоної Руси, іменно говорить про Почаївську Лавру і їзду желізницею через Радивилів до Львова і на се складає ся перша часть брошури (розд. I—III). Із сеї части мало що є для нас цікавого. Межи иньшим на почаївській процї звернули на себе увагу професора наші малорускі діди своєю фантазією і ніжністю в імпровізаціях, яких годі стрінути у їх північних побратимів (ст. 10), та наші галицкі прочани, які вирізняли ся від прочих так крестним знаком, робленим з якимось особливим розпосторенем рук, як і клячанем з піднесеними або зложеними до купи руками (ст. 19). При сій нагоді автор згадує і про поліційну заборону ходженя до Почаєва з Галичини і про недалекий Підкаменецкий монастир, та прямо імпутує Єзуїтам (ст. 21), підробленє другої столи Богородиці і видумуване чудес, щоби нарід відтягнути від Почаєва — хоть сам признає ся, що не був у Підкамени, а лише чув таке від жидів — „пачкарів“!...

Друга, більша часть брошури „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ обнимає опис тридневного пєбуту у Львові (розд. IV—VII).

Проф. Лопухин приїхавши до столиці руских князїв, розчарував ся дуже, побачивши тут лише Поляків та Жидів, лише польські, жидівські і німецкі написи і вивіски, а руских ані на лік. За Русинами прийшло ся єму доперва шукати. На слїпо, як пише (стор. 41), казав візникови завести себе там, де живють Русини і так дістав ся до Ставропігїї. Мимоходом глянувши на виставу книгарні, першу свою увагу звернув на Волоску церкву. Було то еще перед полуднем і саме правило ся богослуженє. Вступив отже до середини.

Церква своїм іконостасом, сьвітлими рїзами сьвященника і сївом, зробила спершу вражїне православної. Але, придивляючи ся близше, професор здивував ся, що всі двері іконостаса порозтворвані Тай на диво, сейчас догадав ся, що „хотя папизмъ не посьмѣлъ посягнуть на самый іконостасъ, столь любимый русскимъ наро-

домъ, но уже здѣлалъ шагъ къ цьому. Онъ за претилъ (автор сам підчеркнув!) закрывать двери, и затѣмъ стоило только поступенно расширять ихъ и — мало по-малу весь иконостасъ превратится въ силошныя двери, т. е. незамѣтно исчезнетъ, какъ это уже и случилось съ другими болѣе новыми церквами“. — У нас, Богу дякувати, не чувати про таку заборону! Звідки прийшов професор до такого заключеня?

Коли служачий священник обернув ся до народу і Лопухин побачив обрите лице, привидѣла ся ему місто старця — священника єзуїтска фізіономія, оголенем з'урочена, що якось дивно, наче зі стидом, визирала з руских риз, та ніяк „не гармонировала съ благообразными, украшенными бородой лицами Спасителя, апостоловъ, святителя Николая, тутъже разомъ съ нимъ (священником) взиравшими на народъ своими благодатными взорами и точно со скорбію указывавшими народу на стоявшее среди ихъ страшное искаженіе тѣлесной красоты образа Божія“ (ст. 44). Дивна річ, що та борода могла так заклопотати професора академії, коли аж кілька разів згадує про неї (ст. 32. 43 сл. 47 — 49. 63), та навіть находить для неї виспї мотиви: бережене краси образа божого (ст. 44 — начеби сей образ божий становила борода!) і примір старинних святых подвижників на іконостасі! Особливе таке гармонізоване з ними видає ся для проф. Лопухина бути дуже переконуючим аргументом (пор. ст. 44 і 49), — який одначе має таку саму стійність, як коли би хто хотів доказувати, що для гармонії з прочими апостолами і св. Йоана треба малювати з бородою!..

Коли професор ближе розглянув ся по церкві, та побачив на тетраподі однораменний хрест, дальше бічні престоли, статуи, дзвінки. . все то розвіяло ему перше вражінє православя, та як каже (ст. 46), станула ему перед очима сухозлітка, з під якої пробиває ся чисте латиньство. А коли священник помянув в ектенії папу римского а читець загремів: „отъ Отца и Сына исходящаго“ — вже Лопухинові не стало терпцю, та бризнув хулою: „вотъ она — ложь унії!“ (ст. 45). Тяжкі слова, але із слідууючої річі професора видно, що попросту не розумів, що є унії.

Не розумів, що є унії, коли сказав: „Вѣдь унія заключалась на условіяхъ только признанія главенства папы съ сохраненіемъ **всей догматики** (наше підчеркнене) и всей обрядности православно-восточной церкви“... (l. c.) — Неправда, що унія заключала ся на услїях лише признаня зверхности папи: унії була саме чином признаня зверхности папи і з сего впливаючої єдности церкви. Коли вже про услївя бесіда, то правда, що наші владыки поставили в умові унії потвержене і повну ненарушимість нашего східного обряду яко услїве зі своєї стороны (пор. J. Pelesz Geschichte der Union der ruth. Kirche mit Rom I. Bd. Wien 1878 ст. 525 і 537), на яке папа Климент VIII. пристав і наш обряд торжественно потвердив (тамже ст. 620 і 624). Що иншого є знова „сохраненіе всей догматики. . православно восточной церкви“, понимане яко услїве при заключуваню унії!.. О чимось таким не може бути ані бесіди. Чейже сущною основою єдности церковної отже і унії є єдність віри. Поняте єдности віри не дасть ся ніяк погодити з ріж-

ницями у догматиці. Затим і в унії не дасть ся погодити єдність віри католицької з особенностями догматики т. зв. православно-східної. Дятого і історія не знає нічого про якісь пактованя о окремішність православно-східної догматики при за-ключуваню нашої унії. Протівно, відомо з історії, що наш на-рід доперва тоді зівстав прийнятий до єдности з католицькою церквою, коли уповновласнені до сего єпископи Потій і Терлецький зложили іменем київського митрополита і прочих єпископів ісповіданє віри приписане для Греків через Григорія XIII. у яким виразно і рі-шучо заявили єдність віри з католицькою церквою римською (диви Pelesz Gesch. d. Union I, ст. 543 і 606—611). Те саме зробили учасники собора замойского (тамже ст. 555).

Отже слідно, що Лопухин не розумів унії і не мав права говорити про лож унії. Із слів автора: „даже и въ символъ вѣры внесена эта незаконная, по признанію самихъ добросовѣстныхъ папъ прибавка“ — (ст. 45, треба вносити, що він розумів під ложюю отсі два важні слова „и Сына“. Лише не знати, чи він, опираючи ся на рішеню другого вселенського собора що до не-зміняємости символа, уважав за лож додане до него „и Сына“, чи принципіально протівив ся вірі в походженє Духа св. від Отця і Сина. Що тикає ся першої евентуальности, то ані папа Кли-мент VIII. зні відіудя другий не жадав від нас виразного до-даваня до Символу „и Сына“, лише визнаваня католицької науки о Дуї св. (диви Pelesz I. ст. 541), — се перше рішив наш Собор Замоийский Тит. I —; як не було також такого папи ні-коли, котрий сказав би, що сей додаток незаконний! Коли же проф. Лопухинові ходило о догматичну науку про походженє Ду-ха св. то він, яко історик церковний, на стільки міг бути совісний — не скажем вже приличний — щоби не називати єї прямо ложюю.

Тутки годі нам доказувати з отців і історії церковної по-ходженє Духа св. від Отця і Сина. Забогато є на се доказів, щоби можна було з ними коротко справити ся. Вистарчить зга-дати лише на знаний впрочім факт, що на соборі Фльоренцьім, коли се питанє обговорювали перші богослови цілого сходу і за-ходу, не було спору майже зовсім о походженє Духа св. від Отця і Сина, лишо о то, чи є правесний додаток до символа чи ні? Впрочім Греки признали, що західна формула „ex patre filioque“ по змісту своему є ідентична з грецькою „ек Патрѳс д' гіу“, яка надibuє ся вже у великих грецьких отців церкви четвертого і пя-того віку і якої річеву схожість з латинською без сумніву ви-сказують византійські богослови Никита з Маронеї, Солунський архієпископ в XII. століттю, Никифор Влеммид, Іван Векк, па-триарх византійський, Константин Мелитеніот і Теодор Метохит в XIII. в., Никифор Грегора і прочі протівники Гесихастів в XIV. в., патриархи Йосиф П. і Григорій Ш. наш кардинал Ісидор, Висаріон Никейський, єпископ Йосиф з Метони у XV. віці (Prof. Albert Ehrhard, Die orientalische Kirchenfrage. Wien, 1899. ст. 68.). Ріжняця формул відповідає ріжняці богословско-філософічному пониманю науки о св. Тройці, що знова внутрено зависить від цілої богословської спекуляції сходу і заходу. Отже ніяк не заслугує на то, щоби збути єї коротким словом — „лож“...

Але вернім до сего, що Лопухин розказує дальше. По богослуженню, — говорить на стор. 45, — „началась обычная панихида. Всѣ трєе (священники) безпереривно въ тактъ усиленно махали кадилами и когда матерiаль куренiя истощался, то подходилъ сторсжъ съ ящикомъ, изъ которого настоятель бралъ щипцами ладонъ и наполнялъ кадила своихъ сослужителєй, — что въ теченiе панихиды повторялось вѣсклико разъ“. Коли справдi так було, то до сеi примiтки професор мiг був мати пiдставу.

Приглянувши ся храмовiй обстановi, пiвнiчний гiсть хотiв був побачити єще якусь познауку культурноi роботи. Червоноi Руси, тай загостив у ставропигiйский Институт, який у него „довольно скромное учрежденiе, но все-таки и по вiдѣ служить важнымъ центромъ просвѣщенiя для всей Галицкой и Угорской Руси“ (ст. 51). По туйки нова несподiванка для православного. Ставропигiйска друкарня якраз тодi друкувала старообрядницку псалтиру, зi всiми старовiрскими мудрошами про знак хреста i друге. Вiдраднiйше вражiне вивiс професор з музею та Гурси. Особливо ся послiдна заiмпонувала єму голосами, вишколенем та напiвом. Ба, навить вiн бачив у тiй бурсi єще щось бiльше. „Такъ, какъ съ этихъ бурсаковъ — увiряє своїхъ читачiв на ст. 52, — обыкновенно выходятъ священники, то этимъ объясняется тотъ бросившiйся мiвѣ въ глаза фактъ, что священники въ Червоной Руси обыкновенно чрезвычайно глосисты и не только знаютъ но и лжбятъ пiвнiе — какъ духовное, такъ и свѣтскє“.

Кромi сего найбiльше подобала ся єму побожнiсть нашего народа. „Насколько можно было судить по бiглымъ наблюденiямъ, галицко-русский народъ — чрезвычайно религiозенъ, строго блюдетъ уставы церкви, усердно посѣщаетъ храмы Божiя, принося на ихъ украшенiе свое лучшее достоянiе, не знаетъ раскола и сектантства, любитъ и уважаетъ своихъ „душпастьрей“ и вообще въ церкви Божiей находитъ все средоточiе своей жизни. Будучи сиротой въ земномъ госудаственномъ отношеннiи, онъ тѣмъ сильвѣ льнетъ къ своей родной „маткѣ — церкви Божєй“, видя въ ней единственную опору и покровъ въ своей сиротской жизни. Тѣмъ священвѣ и выше должно быть служенiе пастырей среди такого сиротствующаго народа“ (ст. 61). Справдi, гарне мiсце, — не тим, що милий для нас комплiмент, але тим, що велика у нiм правда i наука... особливо у послiднiм реченю.

Тильки всего i свѣтла з обговорюваноi брошури. Вiд сего мiсця жовч, що була слiдна вже iз самого початку, взяла у професора рiшучий верх над спокiйною обсервациєю i вiн вiд тепер вже не пише вражiнь, а мече ударами на все, на що гляне. Iменно прийшла черга на сьвято-юрску гору. Гарне i доминиуюче положене нашої катедри i двѣтистий стиль рококо не приманили професора. Для него було цiкавийше розслiдити, оскiльки латиньского впливу собор носить на собi бiльше, чим прочi церкви. У горi побачив статую св. Юрия пiдiймаючу ся на кони, у долi в печерi знова статую св. Онуфрiя. Ся послiдна якимось змореним, крайно скорченим i нагим виглядом сьвятого зробила на професорi незвичайно прикре, якесь хоробливе вражiне

і подала тим єму нагоду „понять всю мудрость св. православной церкви, которая запретила статуи и допустила только живопись съ ея болѣе тонкими и изящными средствами изображенія“ (ст. 62). — Але не знати, чи він був би собі то само подумав, коли би ся статуя була, як Німець каже, salonfähig? У нутрі храма очевидно не могла Лопухинови подобати ся фігура папи Пія IX, яку також і почитв негідною професора академії хулою (ст. 53, пор. 46 сл.). А вже уміщені під портретами титули митрополитів, у яких признає ся їх не лиш митрополитами Галичини, але і київської області, прямо розгнівали нашого Великороса. Все то однак було для него майже вічим в порівнаню зі самою личностю живючого еще тоді кардинала Сембратовича. У нїм він побачив інкорпорацію всего лиха на Галицкій Руси, та не завагав ся ось так коротко, але ярко єго схарактеризувати: „Свое возвышеніе на митрополию онъ купилъ дорогой цѣной — отреченіемъ отъ лучшихъ завѣтовъ старины, отъ своей вѣры и народности, и обѣщаніемъ всѣми силами содѣйствовать попякамъ въ ихъ стремленіи латинизировать уніатовъ, подорвать русское самосознаніе въ червонорусскомъ народѣ и совершенно отчуждить его отъ всякой связи съ Рямомъ“ (ст. 65). Не мало посылало ся клевет на кардинала, тому і сі слова не новина. Характеристичне, що позитивно лиш дві вини єму закидує; одну, що віддав Єзуїтам для реформи, — автор каже: „въ распоряженіе“ (ст. 66) — рускі монастирі, і другу, що хопив ся заводити обовязкове безженьство у рускім духовенстві. „Целибатъ... беззастѣнчиво пропагандируется различнымъ косвенными мѣрами“ (ст. 67), а Єзуїти — автор каже категорично — „внесли печальное раздѣленіе между самими Галичанами, подѣлив ихъ на враждебныя партіи, выдумавъ такъ называемую „новую веру“, разчитанную подъ благовиднымъ предлогомъ предоставленія правъ самостоятельности галицко-русскому народу, какъ народу сомобытному по своей культурѣ, на то, чтобы совершенно отчуждить его отъ Россіи и порвать всякія связи съ ней — литературныя и нравственныя“ (ст. 66). Як видно, дуже наївна а ефектовна генеалогія партій. Але чи се наївність, можна пізнати із слідуєчої дописки. „Вышедшіе изъ-подъ іезуитской ферулы молодые монахи беззастѣнчиво стали вводить латинскіе обряды, преслѣдовать осьмиконечныя „московскіе“ кресты, проклинать „москалефиловъ“ и вводить проповѣдь на польскомъ языкѣ“ (ст. 68). Коли би автор еще жив, мусівби нам документно сказати, де і коли таке стало ся?..

В такий спосіб із цілого нашого церковного житя проф. Лопухин зібрав як найсумнійші вражіня. Полишилаєь еще публіцистика церковна. Тутки вже ціла біда. Митрополитий орґан „Душпастьєр“ — „журналъ весьма непрезентабельный“, але зате „въ пропагандѣ польонизма и папизма онъ идетъ даже дальше самого митрополита, высказывая на всетерпящей бумагѣ такія вещи, которыя стѣсняется высказывать самъ митрополитъ. Тутъ прямо проводятся даже такія крайныя папистическія ученія, какъ догматъ непорочного зачатія, поклоненія сердцу Ісусову, целибатъ и все то, что составляетъ отличительную особенность ультрамонтанства“ (ст. 69). Годі тут припустати, що проф. Ло-

пухін сам вірив в то, що своїм читачам написав: будьто-би митрополит стидав ся говорити про непорочне зачатє, або про другі річи, які тут називають ся ультрамонтанізмом.

4. Заключенє. Ось так в головних начерках представляють ся вражіня, які зібрав петербурский професор у нашій столиці. Лишає ся єще зібрати їх в одну цілість і висувати з них якесь заключенє. І справді, автор посвячує думкам своїм про долю галицкої Руси послідний, т. є. VII. розділ: „Передь отъѣздомъ изъ Львова“. Очевидно, що се буде найважнійша річ, як Лопухин задивляв ся на відносини нашої католицької церкви до православя. Наперед усеґо автор сконстатував, що у нашого галицького руського народа „убита.. еґо православная протеческая вѣра“ (ст. 72), — і на се треба тут положити головний натиск. Подруге проф. Лопухин признав, що „среди низшаго духовенства по крайней мѣрѣ въ лучшихъ еґо представителяхъ [наше підчеркнене!] нельзя отрицать существованія и болѣе идеальнаго взгляда на унію, какъ именно на одну изъ попытокъ осуществленія единенія церквей на почвѣ управленія правъ обрядности восточной и западной подь главенствомъ одного общаго верховнаго патріарха т. е. папы римскаго... Эта идеальная струйка не изсякла и досель, и среди галицко-русскаго духовенства есть уніяти по убѣжденію, даже фанатическіе сторонники уніи“ (ст. 76). Се дуже замітне признає в тим важнійше, що походить від крайного ворога католицизму і унії.

Ось тут найбільший противник унії признає нам то, чоґо скрито і явно відмовляють нам наші найсердечнійші опікуни — іменно нашу католицькість!

Налослідок вертаючи єще раз до личности проф. Лопухина і до характеристики єґо брошури, треба оправдати наш закид, що згаданий професор крайний вороґ унії і католицтва. Хотіло би ся *de mortuo nisi bene*.. але після нашої гадки не зазначити згаданой, хоть дуже сумной черти — значило би не признати брошурі єї найважнійшой, майже основної прикмети. Розгорнувши брошуру „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ найдеш жовч автора на кождім листі від першого до послідного. Як чорна тїнь, не відступає від автора глум і сарказм, який нераз, як ми бачили, не рідко переходить і в хулу, так, що дуже прикро читати єґо записки. Як нибудь треба єму признати кебету писательску, талан і обсервацию і сям і там доволі вдачні рефлексії, однак цілість складає ся на єґо некористь. Ненависть до Риму, папи і унії що крок, що замітка відзиває ся у нїм і переливає ся на „всеперплячий папір“ з цілою злобою слова.

Місця такі прийшло ся нароком минати і в рецензії згадано лише то, що яко тако надавало ся єще до обговореня. Одначе вже із сєґо, що лише наведено, видно цілком ясно дух і настрої, яким автор руководив ся у писаню своїх вражїнь з подорожи по нашій землі. Нашій церкві він діаметрально противний, — тому і в представленю наших відносин вийшло все на принципіальне неґованє, яке доволі часто переходило у негідну професора ду-

ховної академії лож і клевету. Дялятого годі брошуру проф. Лопухина „Изъ поѣздки въ Червонную Русь“ уважати за що иньше, як за чисту напасть на нашу церкву. Яку ціль автор поклав собі до опублікованя своїх записок, сам не сказав, тому годі знати.

Абстрагуючи від всяких иньших цілій, вона навіть яко інформація для російської публіки не може мати ніякої стійности, яко чисто суб'єктивна, ложна і повна їди!

б.

Джон Віліям Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Перекладаець має безпідставні претенсії, що книжка повинна заінтересувати людей релігійних. Прецінь людей релігійних може інтересувати лише се, що релігію підносить, та єї потребу виказує, але не се, що старає ся релігію знищити. А книжка Дрепера має якраз на меті не піддержувати релігію та виказати єї потребу, але насупротив нищити всяку релігію. Тому то належало би хиба дивувати ся, як можна накидатись з такою книжкою людям релігійним. Оно також ясно, дялячого перекладаець хотів би вихати сю книжку сектантам у Росії, бо він шукає мас темних та непросвічених, що невдоволені з релігії, до якої належать. Йдуть глядати иншого бога та иньшої релігії. Тим то масам хоче перекладаець прийти в поміч з книжкою Дрепера, щоби они в дорозі до Бога не робили промахів.

Як видно, уважає перекладаець сю книжку непохибною, коли думає, що она може їх устеречи від блуда. Щоби їх більше заманити, обіцює їм, що ся книжка могла би подати й їх розумови велику поміч з одной сторони в толкованю св. Письма, а з другої сторони допомогла би їм до зробленя земских інтересів. Як на одну книжку то досить. Але чи змогла би книжка Дрепера дати справді, що перекладчик обіцює, в се хиба і він сам не вірить. Тож якраз звертає ся він до тих темних мас, якими суть сектанти російські, бо хиба тільки там мігби сподівати ся якого такого принятя для своєї пушійки. Но і там надія завела. З того можна хиба вносити, як безвартістною єсть ся книжка. Видно, що навіть ті сектанти, яких перекладчик називає мислителями релігійними, порозуміли як нич не вартою єсть книжка Дрепера та показали, що суть справді більшими мислителями від єї автора та від перекладця. Перекладаець жалує ся лицемірно, що відвертанє тих мислителів релігійних від книжки, наносить шкоду тим масам, на чолі котрих они стоять. Та справді з двох річий, що наносять шкоду, завсїгда ліпша тота, що наносить меншу шкоду. Певним

єсть се, що релігія видумана сектантами не може бути правдивою, а тим самим не може бути спасительною. Але яка би небудь була ся релігія, то вжеж она стремить до почитаня Бога, та не хоче переривати тої звязи, яка заходить помежи Богом а чоловіком, помежи Сотворителем а сотворінєм, не нищить она підстави добрих діл та моральности, котрої підставою єсть віра в загробове житє. Книжка Дрепера має якраз на ціли все то знищити, бо она хоче повалити віру в Бога Сотворителя та Вседержителя, старає ся заперечити існованє житя за гробом, а тим самим хоче відібрати захоту до добра та знищити тим самим всяку підставу моральности. Іншими словами, книжка Дрепера хоче зрівнати чоловіка з звірятами і поставити їх на одній вазі. І така то книжка мала би бути помічною до наукової критики св. Письма? Тсж если що можна їй признати то хйба се, що она в дійсности вяже розум та яеначе кайданами приковує до землі і так тісно лучить єго з земскими інтересами, що не позволяє єму взнєсти ся до духового житя. Так старає ся она зіпхнути чоловіка з тої вишини, на якій єго поставив сам Бог і тим зробити єго нещасливим від самого звіряти. Бо звіря не чує потреби духовного житя і тому не маючи єго, не чує ся покривдженим. Инакше має ся річ з чоловіком. Він відчуває потребу духового житя і если би ми єму тоє забрали, він мусів би відчути своє пониженє; бож тогди не було би різниці помежи ним а помежи послїдним черваком; однако було би їх житє чисто материяльне, одвакий і конець. Тож чи не мусить ся справедливо відвернути кождий, що хоче називати ся чоловіком, з відразою від тої погани, що носить заголовок „Історії боротьби Віри з Наукою?“

До того, щоби зрозуміти, до якого упїдленя хоче привести ся книжка чоловіка, не треба бути навіть релігійним мислителем, але вистарчить бути звичайним чоловіком.

Перекладаець гніває ся, що церков православна російська „цензурує всі книжки про віру“. Чому, не тяжко догадати ся. В кождім разі певно не дпятого, що віра православна не єсть правдивою. Если би ходило о то, що та церков яко не католицька не потрафить цензурувати книжок релігійних, то єго гнів був би єще оправданий. Але перекладцеви очевидно ходить о що иншого. Він гніваєсь, що цензором книжок про віру не єсть ані він, ані якийсь приклонник книжки Дрепера. Бо они бажали би певно єї взяти за міру, та після неї обкріоти всяку віру. Справді якою щасливою учула би ся тогди людскіть! Відразу знято би з неї тягар служеня Богу, єго почитаня, відразу відпала би всяка релігія, всяка віра.

Що книжка Дрепера не представляє вартости, то видно із реклями, яку перекладчик хоче їй виробити. Если товар має вартість, то єго властитель не журить ся о купця; але если товар не має вартости, тогди єго властитель накидає ся всім, щоби єго лишень збути ся. Подібно накидає ся перекладаець; а се свідчить не о добірности товару, але о єго лихоті. Як ми виділи вже, він накидав ся з нею сектантам в Росії.

Дальше звертає ся він до наших американських кольтоністів, вмовляючи в них, що і они повинні заінтересувати ся сею книжкою, они, що вплинули ся в батьківщині Дрепера, на вільній американській землі, де они, що правда, допали ся до великого добра...

Якого рода се добро, перекладаець не каже, но читач хиба може догадати ся. Бож они в батьківщині Дрепера, отжеж мають найбільшу спосібність познакомитись з тою книжкою, що їх має зробити щасливими. Но то добро видно дуже ограничене на тій американській вільній землі, если перекладчик пише таки зараз, згадавши про се велике добро... „але наскочили на нову небезпеку — на поверховний американізм (т. зн. на мниму свободу так політичну, як і релігійну) або на так званий американський гумбуг (між иншим і релігійний), який зайдає маси менше культурних людей із європейських націй“.

Против сеї отже язви американської, против сего гумбугу державного та релігійного, перекладаець не видить иншого средства крім книжки Дрепера. Він пише:

„Праця Дреперова — глибінь (?) дійсно вільного (а не само-вільного!) (?) американського духа, — вказала би тамошнім нашим людям вихід із тої грізної небезпеки“.

В чім лежить та глибінь дійсно вільного американського духа Дрепера перекладаець не каже; а шкода, бо ані зі словословия перекладчика, ані з самої книжки єї цілком не видно. Ба насупротив, читач стрічає ся нераз з так поверховними, так плиткими сужденнями Дрепера, як рідко в якій книжці. Єсть она в більшій часті лиш зібранем висказів різних ворогів церкви, які вяже лише ненависть до християнства взагалі, а до церкви католицької в особености. Если би книжка Дрепера мала вартість, то наші виселенці американські не потребували би хиба заохоти зі сторони перекладця, але самі старали би ся єї пізнати ближше, маючи до того найбільше спосібности. Можна уважати, що не всі спосібні люди зістали в Європі, та що троха з них виїхало і до Америки. Если би отже ся книжка потрапила їх вратувати від тої небезпеки, на яку они в Америці наражені с. е. від американського гумбугу, то чейже не треба би було їх увагу звертати аж з Галичини, але они самі потрапили би се пізнати. А мають прецінь до того чимало спосібности. Перекладаець, неначе маняк, видить в книжці Дрепера один лік на кожду слабість, одиноке средство і на кризу релігійну і на політичну і на гумбуг американський і на повалене деспотизму російського. Но звичайна річ, що такий загальний лік, лік на все, не тільки, що не лічить, але вганяє до гіршої еще хвороби. Против такого ліку треба отже мати ся дуже на осторожности.

„Вказує вона (рзв. книжка) вихід із теперішньої релігійної кризи всій людській породі, — вихід доволі легкий, як би в той бік подали ся найперше єї духовні проводирі, — на що розуміє ся, нема найменшої нації“.

Що за недорічні домагання перекладця від нужденної книжки Дрепера, щоби она дала вихід з теперішньої релігійної кризи всій людській породі. Що перекладаець сили книжки переціняє,

видно із того, що він приписує їй тоту чарівну силу, що она може зробити вихід із релігійної кризи доволі легким. Если би оно так було, то Америка та Англія, що дїждали ся вже 21 виданя сеї книжки, могли би хіба тішити ся, що у них криза релігійна вже минула, та що у них щастє заповіджене Дрепером настало; — однак так оно еще не есть. Ну, але правда! Перекладаець жадає еще, щоби в той бік подали ся духовні проводирі релігійні, щоби той вихід з релігійної кризи зробити легким. Справді сьміле жаданє: — треба мати дуже грубе чоло, щоби ставити подібне жаданє, если знає ся, який сей вихід має бути. Но ми можемо перекладця запевнити, що если би навіть і духовні проводирі перешили ся на бік книжки Дрепера, то і тогди вихід не був би такий легкий, як то перекладаець собі представляє. Во протестанцкі релігійні мужі а їх не мало, подали ся в сторону ідей заміщених і в книжці Дрепера, но се не розвязало кризи релігійної і можна сумнівати ся, чи єї розв'яже коли небудь.

Перекладаець чув сам, що він ставить за велике жаданє до духовних проводирів і тому стратив таки зараз всяку надїю на сповненє сеї мрії. Хіба відчув, що суть еще люди, що не потратили голов.

Коли перекладчик прийшов знова на згадку релігії, то рівновага душевна опустила єго на ново. Виразом сего ненормального стану душі, суть слїдуючі реченя, які читаємо на стор. VI.

„Тимчасом, власне зі становища релігії, настане — *намісь безлічи* теперішніх вір, церков і сект, — *одної віри, ідеальної, чисто духовної, з одною однісінькою релігійною старшиною* — богом, уявленим відповідно і *зіллянє тої одної віри з наукою*, або, — докладнійше кажучи: *стане вічно-поступаючої науки* (розуміє ся оживленої далеко більше, ніж тепер) за *паленою вірою всіх народних мас на сьвітї, з богом піддержувачем того руху* то була би найбільша подія на землі, подія, від якої... пішов би такий поступ.... якого ми тепер і здумати не годні. Такий стан віри і така єї роля варті чейже бажаня горячого власне — релігійних людей...

Вони повинні зважати, що *супроти безлічи* ріжних і ворожих собі вір, церков і сект (із яких кожда чванить ся, що вона єдино-спасительна, таї гадає, що до неї наверне увесь сьвіт!) — *наука, з самого свого початку таї доси, одна-однісінька, згідна на всему сьвітї* і між иншим власне своєю єдністю дійшла доси, при дуже невидній скількості рішучих прихильників, без меча навіть задля власної оборони, а зовсім мирними способами, до *результатів*, як отсе й показує Дрепер *величезних* і що, коли теперішні віри, церкви й секти не з'єднають ся з собою та незрівняють ся з наукою, яка все більше й бідше росте й поступає, при своїй повній єдності, — *то жде й їх неминуче доля всіх передущих вір, церков і сект, які впади від досьвіду й науки,...* і вже не встануть;... а ті всі віри, церкви й секти, які повстали би після впадку те-

перішних, були би вже тускліші та тускліші, так що нарешті дійшло би неминуче до погаснення — **всякої віри** — в усіх закутинах землі, на віки.... Ось що повинні тямити люде дійсно релігійні....

[Д. 6.]

Задача сьвященства на поли соціально-політичнім

після О. Альберта М. Вейса О. Рг.

уложив о. О. М. Г..

[Конець].

Як раз тому, що нині у робітників пристрасти партійні та кастове засліплене роздуті завдяки несовісній а слішій агітації до крайности, має сьвященство тяжку но прегарну задачу до сповнення супротив класи робітничої.

„Pauperes evangelisantur“ (проповідуйте євангеліє нищим), се той, нам до сповнення приказаний заповіт Сина Божого І. Хр.!

На сих бо „нищих“ завзялись як раз антихристиянські агітатори, щоб там зацепити погубне насінє без віри (атеїзму).

Робітник, що цілий тиждень в праці „на хліб насущний“ мов у ярмі ходить, не має проте часу при найліпшій воли шукати потіхи і поживи для своєї душі в „світлі правди“ та в „слові життя“. — Наколиб робітничови не було так мало знане, а часом майже не зрозуміле св. євангеліє, то і робота агітаторів для позисканя єго язві безвірства не булаб така легка.

Так, коли голошенє слова Божого (євангелія) єсть супротив всякого чоловіка правдивим даром любови, о скільком більшим даром любови і добродійством єсть сей наш (клиру) сбовязок супротив бідного робітника!

Та годі нам забувати, що голошенє робітникам „правди Христової“ не таке легке, не відразу приступне для тих, лихом прибитих сердець.

Економічна нужда сама собою роздратовує серце робітника та наповняє єго зневірою та упередженєм до наших найщиріших змагань. Хитрі дужи перевороту печуть собі з сеї муки хліб та підсувають поміж ідеали практичної стійности робітничови і такі теоретичні мрії, що Христовій правді стають на супрід дороги майже непроходимим валом — перепоною.

В кождім разі нинішній робітник занятий такою безлічю національно-економічних та соціалістичних питань, що не легко найти дороги до єго серця і розуму для иншої науки.

Знає се кожний з власного досьвіду, що з ним дієсь, коли яка тяжка жура або яке важне житєве питанє заволодіє неподільно єго думкою. Говори до него як хоч гарно, слова твої мов пустий звук не звертають єго уваги. Навіть добра воля тут при нічим, бо думка заєдно вертає до тої болячки, що душу гнете. А лучаєсь і таке, що за звертанє уваги на інші річи накинешь на тебе чоловік зайнятий своєю журою, — поганою лайкою. Єму і поняти годї, що і другі не журять ся тим, що єму лежить на серцю. Єслиж ходить о те, щоб єго зайняти, то конечно зачати від того, над чим працює єго власна журлива думка.

Се і ясне! Покладьмо себе на хвилину в гірке положенє робітника, а не подивуєм ся, що для него єго гірка робітнича доля непрозримою стїною, грубою заслоною затемнює все, про що ми з ними ведемо річ. — Єсли, брате, бажаєш добути собі у робітника увагу і довіре, зійди до него, порозумій єго відносини житєві та над ними радь з ним.

Числитись нам треба і з тим, що нині в кругах робітничих, навіть найнижших, панує дух, який ми чємно зовемо „клясовою самосьвідомостю“. Катехизм та біблію виключно наводити яко докази, небезпечно, бо робітник готовий се вважати маловаженєм та зневагою єго становї чести. А на сій точці кожний робітник, тим паче мало інтелігентний, більше чутливий, як на особисте зневаженє єго. Се тим важнійше, що з одної сторони між робітниками повно чорних духів, які з безбожності тільки ждуть нагоди, щоб накинутись на лїпшу не здеморалізовану часть робітничої кляси наругою на Бога і єго церков і тим єї за собою потягнути до безвірства — а з другої сторони відомє і се, що наруга не находить нігде так податливої почви, як в душах мало освічених а недолею прибитих.

Аргумент агітативів соціалістичних: „церков рада би робітникам, що при нїй стоять, злегчити їх гірке бездоле дитинячим катехизмом...“, аргумент сей, хоть як глуший, рідко коли не находить послуху.

Та єсли ми до робітника приступаємо виключно тільки з помочю духовною то і не диво, що повисший аргумент так небезпечний захоплює під свою грізну власть чим раз ширші робітничі круги.

Та і сєго годї не тямити, що зайнятись робітничою долею приказує нам вже сам християньский обовязок несєня помочи убогим.

Та зайнятись долею якоїсь кляси годї инакше, як зі сходом до єї потреб житєвих.

Поможемо робітникам найпаче тим, (тут бесїда про робітників фабричних — прип. товм...) як точки, входячі в питанє робітничє, виложимо їм ясно, просто а поважно. Се нині потреба дня і се повинно бути головно цілю товариств робітничих, які без сповненя сєї цілі не малиб і рації істнованя.

Та нігде правди діти, що повисші точки робітничого питаня повинниб находитись в катехизмі, призначєнім для робітників.

Бож як що, то певно наука про економічні та соціальні питання єсть як раз тою, що тісно вяжеться з догмою та з християнською етикою. Сеж і було великим безправством лібералізму, що він спершу право, а опісля і суспільну економію зробив ніби „самостійними науками“, відділивши їх від догми і етики. В сей вилім вдер ся соціялізм, та тим робом став страшною силою, якою є він нині; атутом в єго руках як раз се, що може своїх ворогів розділених поборювати, на ліво закон, суспільність та державу, а на право догму, мораль, віру та церков. Помаленько пізнає і світ, яка в тім розділі для него небезпека. Так названі „соціалісти з катедри“ заслужились справді перед світом тим, що поклали собі за головну точку своєї програми сполуку соціальної політики з етикою.

Якраз тому поборює їх (Katheder-соціалістів) лібералізм. Хоть получене доктрини з моралію моглоб дати і лібералам оруже в борбі з соціалізмом деструктивним, ліберали волять в сліпій загорілости зречись сеї дороги, щоб лише зберегти свій головний принцип „нищення догми і етики“ — яко нащадків давних більше християнських віків.

Та нам се завзяте лібералізму „з принципу“ якраз приказує обрати дорогу противну.

Чейже кождому з нас ясно, що всі лиха соціальні нинішньої люцкої суспільности початок свій беруть з розлуки світа від Бога, науки від віри та морали, при розлуці практики від права (закону). Тому обовязком нашим, яко сторожів віри, норовственности і життя люцкого в християнськім понятю сего слова — кажу нашим т. є. святицників католицких обовязком є — знова пересвідчити робучі верстви наших братів, що вони доперва тогді можуть мати надію на поліпшенє їхньої гіркої долі, як люцка суспільність і єї економія заверне назад на дорогу згідности з віковичними правдами св. Христової науки, морали і закону.

А тепер питаємось: хто сьміє нам святицникам заперечити, що сповненє повисшого обовязку се не нашого званя діло? Хтож з клиру посьміє сказати, що повисше не наша задача на часі?

І на сїм кінчу доказ на повисше покладену тезу. Закид против „права клиру забирати голос і мішатись діяльно в робітничє питанє“ має хйба о стілько за собою стійности, що дійсно не річ святицника кидатись у вир всіх відтінній, частий та дробів сего питаня, розложеного нині на сотки всякого рода підприємств праці.

Та з другого боку не знаю нині конечнійшої для нас святицників потреби, як совістне ознакомленє з питаннями соціальної економії. Хоть як се тяжке для нас; хоть як часом не вигідне для множества не менче важних наших обовязків святицничих, — но кажу конечне.

Наш же обовязок при всякій нагоді про сї (для него цікав питаня) обучати совістно а ядерно, а з повним знанєм предмету повірений нашій духовній печаливости народ“.

На сім кінчить Всч. О. Вейс свою прецінну розвідку, в якій слідно при глибокій еліґійнозги гор ічу любов правдивого „Слуги Божого“ до „найменшого брата“.

Для нас руских католицьких съвящеників, яких історія славить від віків „щирими демократами“, — повинно бути не тільки съвятим, але і милим обовязком, обізнатись з питанєм робучого люду; сим питанєм в слід приказу Христового „шедши научите вся язика...“ занятись практично і тим робом відібрати ворогам Христа і єго церкви можність клеветаня на нас, що мовляв: „Піп готове їсть, о людкій вужді не вість...“

Християнско-католицка Етика для висших клас шкіл середних. Після учебника проф. Дра Кароля Щекліка написав съвящ. Діонісій Дорожинський проф. ц. к. акад. гімн. Львів 1904.

Вч. отець Дорожинський мав до вибору, або написати новий учебник, або переложити, зглядно переробити иньший, уживаний в середних школах. Автор вибрав другий спосіб і переробив учебник Дра Щекліка, професора моральної в Тарнові. Ми не знаємо перебігу життя Дра Щекліка, але нам здає ся, що він ледви чи був коли катехитом в середних школах, а наколи був, то мусів, щасливим случаєм, мати більше як пересічно інтелігентних учеників. Підручник Дра Щекліка, особливо в загальній часті, буває нераз тяжко зрозумілим для ученика. Ми признаємо, що автор старав ся вичерпати цілий материял в можливо найкоротший спосіб, але чи і в етиці нема ріжницї між річами важнішими, а менше важними? Чи пропускаючи річи менше важні, або подрібні, не стає тим самим предмет більше приступним і чи не лишає часу та місця на точніше обговоренє важніших річий? Ся загальна часть є, що так скажемо, коротким витягом обширної етики, яку Др. Щеклік може з великим поводженєм викладати в ліцею для кандидатів духовного стану, але нам здає ся она за трудною для ученика VII, зглядно VI. класи шкіл середних. Вч. о. Дорожинський, маючи за собою чотирнайцятьлітний досьвід, видів сю трудність і старав ся їй зарадити всякими можливими способами, чи то тим, що в текст поодиноких уступів втручував свої реченя і уваги, чи то прямо полишаючи цілі уступи і випрацьовуючи на їх місце иньші, що підходили би більше під рівень інтелігенції пересічного ученика.

Др. Щеклік ділить етику на дві часті: загальну і частну. Загальну часть ділить: а) о ділах людських, б) о правилі моральности, в) о законі, г) о совісті д) о чеснотах, е) о грісі. Сей поділ видає ся нам занадто подрібний і для ученика не зрозу-

мільй. Катехитови прийде ся дуже трудно пояснити, приміром, значіне части о правилі моральности, або о ділах людських, бо наколи схоче се пояснити при самім поділі, то мусить пояснити, що то є діло людске та правило моральности, значить ся, наперед сказати всьо, що знаходить ся в відповідних уступах.

Труднійшими є перші уступи. Приміром, дефініція свободної волі є для ученика рішучо за трудна Правда, є она на скрізь наукова так, що і найліпший богослов вдоволить ся нею, але для ученика вистарчила би дефініція цілком проста, яку знаходимо в учебнику Ваплера - Пюрка.

В загальній части поробив о. Дорожинський деякі зміни, котрі, як ми се зазначили висше, причиняють ся дуже до лекшого зрозуміння. У Дра Щекліка нема згадки про відносини, які заходять між догматикою а етикою, а прецінь без сего трудно буде зрозуміти ученикови, що поблудженє в вірі потягає за собою поблудженє в морали. Сей брак доповнив дуже удачно о. Дорожинський. Рівнож додав від себе о. Д. згадку о тім, що то є привилей і епікея, бо сего у Дра Щекліка зовсім нема.

Трактат о совісти є в підручнику о. Дорожинського цілком перероблений і мусимо зазначити, що є оброблений без порівняння ліпше і приступнійше, як у Дра Щекліка. Одно нас тільки дивує, длячого Вч. о. автор уживає вираженя: „совість правильна“ (conscientia recta). Чи слово „recta“ справді в рускім язиці значить „правильна“. Нам здає ся, що „recta“ значить тільки що „права“ „richtig“, а не „prawidłowa“, „regelmässig“. Чи не ліпше було би затримати вислів: „права“?

Дальші части загальної части є вже писані популярнійше. Дуже совістно є опрацьована часть о грісі і то не лишень під тим зглядом, що подає теоретично понятє гріха і его родів, але також і під тим, що подає практичні вказівки, як належить собі поступати в борбі з покусами. Дуже приступно є описаний, приміром, гріх гордості і в сїм случаю потверджує ся наш висказ, що ориґинальні части о. Дорожинського є без порівняння популярнійші для ученика, як Дра Щекліка. Те саме можна сказати і о иньших гріхах. Др. Щеклік розписує ся обширно о захланности, між тим, як о. Д. в кількох простих реченях сказав все, що у Др. Щ. займає аж цілих дві сторони.

В другій части етики говорить Вч. оо. автрои о чеснотах і о заповідях.

Ся часть є вже написана популярнійше, як перша. В чесноті віри, опрацьованій дуже совістно, знаходимо додаток о. Д., що віра не то, що не є чимсь понижаючим для чоловіка, але що на вірі опирає ся всяке знанє і вихованє чоловіка. Згадка про се є дуже умісна, бо ученик нераз може почути щось цілком противного, а не маючи виробленого критичного змислу, може дуже легко повірити на слово такого лжеучителя, не здаючи собі навіть справи з того, що сей, котрий учить его, що в нічо не треба вірити, не даючи на се доказів, бо їх дати не може, жадає від него як раз віри в свої слова.

Знаменито обробленим є уступ о причинах невірства, цілком відмінний і далеко більше вичерпуючий, як у Др. Шекліка. Просто і логічно подає с. Д. причини втрати віри так, що кожний з модерних атеїстів, ваколи схоче бути щирим перед собою самим, знайде в них і причини свого невірства. Нема так довгої балаканиви, що затемнювала би ясність предмету, лишень, що так скажемо, в словних чертах життєписи різного рода атеїстів. Щоби зазначити з цілою силою, що правдива наука не веде ніколи до втрати віри і щоби не бути голословним, наводить автор найславніших мужів науки і власними їх словами доказує, що совістне зглублене наук не то, що не віддаляє від Бога, але неодолимою силою притягає до него. Рігнож приступно опрацьовані є і прочі чесноти. Вч. о. Дорожинський користав з викладів Дра Шіндлера, професора моральної на віденським університеті і нам здає ся, що поступив дуже педагогічно, бо виклад Др. Шіндлера, по при свою глибоку научність, визначає ся простими логічними і вельми приступними доказами. Приміром, зі всіх дефініцій згіршеня, які нам лучило ся читати, найліпше промовляє нам якраз дефініція, яку подає проф. Шіндлер, а за ним і о. Д., себто дефініція св. Томи. Цілий трактат о братнім напимненю є у о. Д. цілком відмінно оброблений і значно розширений.

Дотично розривок стоїть о. Д. на иньшій становищі як Др. Ш. і після нашої гадки, є оно більше оправданим і справедливим, бо узглядає більше теперішні товарискі відносини. Цілком переробленим є уступ о обіті і здержуваню від тяжких робіт в сьвяточні дни. Оба ті уступи є написані більше практично, як у Др. Ш. У Дра Шекліка нема цілком згадки про судові справи, та вільн. занятя, між тим як о. Д. обговорює сей предмет вправді коротко, але зовсім достаточо для ученика. Узглядняючи різнородві струї, які нераз стрясають загалом, говорить о. Д. також о змові (стрейку) робітників і подає услія, під якими стрейк є дозволений і не противить ся етиці. О. Дорожинський не поминає питаць, які проявляють ся в наших часах, щоби хоть кількома словами не згадати про них і не зазначити становища церкви. Маємо на гадці такі річи, як двобій і иньші. При двобою подає о. автор его коротку історю і дуже точно поясняє становище, аке супроти него займає церков і держави. Відмінне, а цілком оправдає є становище о. Д. в питаню про приватну власність. Щоби не поминути дуже важного соціального питаня, доказує о. Д. коротко, що усунене приватної власности є річию прямо неможливою до переведеня. Сих кілько его гадок вистарчає цілком, щоби ученик пізнав цілковиту неумістність, та утопійність мрій соціалістів.

Великий клопіт мав завсїгди катехит з уступами о постї. Наші давні підручники взоровані, або живцем перекладані з підручників латиньского обряду, подавали понятє посту цілком після дисципліни латиньского обряду. Звідти виходили нераз неясности так, що дуже часто що иньшого говорило ся в підручнику, а цілком чого иньшого держано ся в практиці. Так звана „una refectio“, о котрій говорило ся в учебниках, була

правдивим каменем преткновенія. О. Д. пояснив сю справу і поставив точні приписи, що цілком відповідають і духови нашого обряду і змінним відносинам суспільним. При грісі нечистоти, відай, чи не через недогляд в коректі, вкрала ся одна разяча ошибка. Автор каже: „Навіть нечиста коротко треваюча мисль, если воля на неї згоджує ся і находить в ній уподобанє, сполучена з бажанєм (се слово напечатане розстріленими черенками) внішного гріха, єсть смертним гріхом“. Виходило би, що уподобанє, котре не сполучене з бажанєм внішного гріха не є гріхом. А предінь саме уподобанє, навіть без бажаня внішного гріха, є вже гріхом.

Тут мусимо єще зазначити, що о. Д. поробив в цілім підручнику значні зміни в цитатах зі св. Письма, добираючи таких, що підходили би найліпше до обговорюваного предмету. Великою заслугою о. автора є, що цитуючи св. Отців, цитує в найбільшій часті східних, чим немало впливає на збуджене почести та любови до нашого обряду.

О. Д. писав свій підручник головно для висших клас гімназіяльних і дуже часто наводить цитати з класичних писателів грецких та римских. Для ученика гімназіяльного має такий цитат велику повагу, бо ученик, хоть нераз дуже неохотно відносить ся до трудного автора грецкого чи латинського, то вже таки овіяний духом, який панує в гімназіях, високо цінить єго вискази.

Наколи схочемо зібрати коротко доси сказане і висказати свій, впрочім цілком не мірдаїний осуд, то мусимо сказати ось що: Предмет вичерпаний цілковито, але спосіб представлення троха за трудний для ученика самої гімназіяльної, зглядно шестої реальної класи. Однак при щарій праці катихита дасть ся се усунути і підручник може віддати справді великі услуги ученикам і бути для них руководством в цілім житю.

Т. Л.

Статистика католицької церкви.

По найсвіжішим дослідям Германа Zschokke-ого, всіх людей на світі єсть 1.540 мільонів а між тим 270 мільонів католиків. Серед тих католиків працює 250.510 священників свьіцких, 109.049 монахів і 457.660 монахинь. В Европі пробує 180 мільонів католиків з 85.321 парохіями, 26.600 монахів в 6.030 монастирах та резиденціях і 329.811 монахинь в 25.843 домах. Мужескі чини числять в Австрії 14 монаших родин з ріжними правилами в 580 домах і 8.871 осіб, між якими є 4.801 свьіцеників. Женські чини мають 70 ріжних монаших родин в 1.740 домах і 21.059 осіб. Наша монархія ділить ся на сім церковних провінцій обряду рим. кат., одну обряду

гр. кат., і одну обряду вірм. кат., в Ціслітавіі; до тих провінцій належить 33 дієцезій, а надто 2 дієцезії безпосередно підчинені апостольській столиці (Краківська і Вроцлавська в австрійській часті) з 26, 638. 431 католиками а 18.165 свідцями сьвященниками; в Транслітавіі є 4 церковні провінції обіймаючі 21 дієцезій обряду рим. кат. з гр. кат. і одну церковну провінцію обряду румунсько-кат. з 4 дієцезіями, а надто одну прелатуру nullius, т. є. венедиктинське архиопадтво в St. Martiusberg (Pannonhalma), взагалі замешкує в Транслітавіі 10, 902. 391 католиків з 8.798 свідцями сьвященниками. Крім того в Боснії і Герцоговині єсть одна церковна провінція зложена з 4 дієцезій і з 347.530 католиками та 47 свідцями сьвященниками — душпастирами з чину Братів Менших, 149 Меншими Братями в 15 монастирах, 59 Єзуїтами в 2 домах і 160 трапістами в славнім опадтві Maria Zvezda (Mariastern) під Банялюкою; надто єсть там 9 домів, в яких перебуває 90 Шариток, 5 домів з 128 Доньками Божої Любові і 4 доми з 58 Сестрами Стоваришеня Найсолод. Крови Ісуса Христа.

Німецке цісарство числить 19,236.819 католиків в 5 церковних провінціях, що складають ся з 19 дієцезій, а надто в 6 дієцезіях підчинених безпосередно Апостольській Столиці і в 3 апостольських вікаріятах та 2 апостольських префектурах, з 18.037 свідцями сьвященниками, 15 мужескими чинами в 212 домах і 4.250 монахами, 47 женьскими чинами в 2.661 домах і 32.821 монахинями. В Швайцарії живе 1,190.000 католиків в 6 дієцезіях підчинених безпосередно Апостольській Столиці, в 3 прелатурах nullius і в 2 апостольських префектурах з 2.055 свідцями сьвященниками, 532 монахами в 47 домах і в 3.050 монахинями в 276 домах.

В англійських посілостях, отже на континенті і в кольоніях, єсть 28 архієпископств, 105 єпископств, 27 апостольських вікаріятів і 12 префектур, а число католиків виносить 10½ міліона, з чого 1½ міліона припадає на Ангію, 3,555.000 на Ірляндію а 365.000 на Шкоцію. Сьвященників свідцях в Ангії wraz з Мальтою, Гозо і Гібральтарол працює 1.928, в Ірляндії 2.879, в Шкоції 375; монахів в Ангії 1.220, монахинь 10.118, в Ірляндії монахів 3.436, монахинь 7.300; в Шкоції монахів 461, монахинь 1.014.

Найбільший зріст католицької церкви бачимо в остатних століттях. Пій IX. установив в ріжних частях сьвіта 6 архієпископств, 67 єпископств і 12 апостольських вікаріятур; Лев XIII. утворив 2 нові патріярхати, 31 архієпископств, 101 єпископств, 20 вікаріятів і префектів апостольських для 17¼ міліона католиків

Найчисленнішим єсть нині чин Менших Братів (16.500 членів), відтак ідуть Брати християнських шкіл (15.049 чл.) Єзуїти (5.015), Капуцини (9.660), Домінікани (4.300), Місіонарі св. Вінкентого à Paulo, або Лазаристи (3.300), Трапісти (4.000), Редemptористи (3.220), Августіяни (3.006), Бенедектини (2.741) Отці від св. Духа (2.334), Кармеліти (1.967), Милосервні Брати або Боніфратри (1.510), Францішкани конвентуальні (1.500) і т. д.

Серед 81 канонізованих в 19 століттю було 55 монахів і то 21 Францішканів, 7 Сервітів, 8 Єзуїтів, 3 Августинів, 1 Редемпторист, 1 Капучин, 2 Домініканів, 1 Василянц, (св. Йосафат Кунцевич) і т. д.; серед 26 канонізованих осіб світських належала одна жінчина і 17 муштин до III. чина св. Фрацішка. Беатифікацій оголошено в тім часі близько 400.

Великанський поступ в розвою католицизму впадає в очі головно тоді, коли порівнаємо теперішній стан зі станом, який був на початку XIX. віка. В Англії і Шкоції жило тоді 120.000 католиків, а тепер в їх там 2,865.000; в р. 1902 в самій архидиєцезії вестмінстерській перейшло на католицизм 1.510 осіб а в диєцезії Liverpool 1.003; в палаті нижшій засідає 76 католиків, в палаті лордів 32, а в коронній раді королівській 16 католиків. В Швайцарії зросло число католиків з 542.000 на 1, 190.000; в Скандинавії з 200 на 8.000, на балканьскім півострові з 2,700.000 на 6.400.000; в Турції азійській з 400.000 на 658.000; в Африці північній з 17.090 на 627.000; в Африці середній і полудневій з 5.000 на більше, як 2 мільйони. Азия, в якій було з початком XIX. століття мільйон католиків, має їх поверх 6 мільйонів; в Австралії около р. 1820 було католиків заледви 2.000, а нині в 6 церковних провінціях, що обіймають 24 диєцезії, в 13 апостольських вікаріятах і 2 префектурах перебуває 901.000 католиків з 1.096 священниками. В Сполучених Державах північної Америки, де в р. 1800 був один — одинокий єпископ для 36.000 католиків, нині виносить число католиків 11,887.500, що мешкають в 14 архидиєцезіях і 82 диєцезіях, а працює там 9.940 священників свьіцких, 3,300 монахів і 53.987 монахинь.

ПРОПОВІДЬ

на празник Введеня в храм Пр. Богородиці.

„Радуйся, вже здало рано свѣтъ милости Божія областа“.

Акаѣ. Зач. (Іос. XI).

Один з Отців церкви, св. Григорій Назіанзенський пише, що Йоаким і Анна, коли не мали довгі літа ніякого потомства, молили ся до Г. Бога в пізній старости, щоби їх поблагословив дитиною, обіцюючи ту дитину віддати на службу Богови. Покірна просьба праведних старців, супроводжена надією на Бога, припада Г. Богу до вподоби, він вислухав їх, та обдарив донькою, котрої імя було „Марія“. Памятні на зложену обітницю, завели родичі свою трилітню донечку до церкви Єрусалимської і тут жертвували єї Богу. — Хтож в силі словом представити тую радість, якою наповнені були серця родичів Марії задля сповнення їх бажань і невинне серце самоїж Марії в ту хвилию, коли она явила ся перший раз в домі того Бога, до котрого чистим духом мов голубка ли-

нула, котрого она так горячо полюбила, як жадна дитина сего сьвіта.

Ціні бували жертви в Старім Завіті, які приносили Богу Праотці, Патріярхи, як пр. жертва Авраама, но ніяка з них не може йти в порівнянню з тою пречистою жертвою, яку сама Марія принесла в дни свого Введенія во храм — бо се була жертва серця, найлучша жертва волі, жертва змислів, жертва пожадана перед віками самим Богом. Такої жертви еше ніхто не приносив перед нею в храмі Соломоновім, бо всякі дари жертвовані в часах Патріярхів, перед народженем Преч. Діви, походили від людей осквернених гріхом і пороками, а нинішню жертву складає перед лицем Бога тая, в котрої серци не то гріх, але навіть вид гріху не мав місця ані одної хвилини. Крім сеї жертви есть хіба друга доскональша, нескінченої вартости, то жертва хрестна, яку Син Пречистої Діви приніс Богу Отцю за весь грішний рід людский.

Розважмо проте днесь, м. братя, над тою важною обставиною, яка лучить ся з нинішнім праздником, над тим іменно, що так як Преч. Діва Марія віддала себе Богу на службу в зараню свого житя, так і нам годить ся служити ему від найпершої молодости.

* * *

Чимсь дивним видає ся для людей жиючих духом сьвіта, що Матір Божа яко трилітна дитина розпочинає служити Г. Богу з таким запалом і любовю, якої нераз на жаль нема в серци старого чоловіка, котрий за свого житя неодну ласку від Бога дізнав, неодно добро отримав. О! справді е чого не так дивувати ся, як радше соромити ся. Люди, котрих серце прилягло до сьвіта, его розкоший і утіх, більше ніж до Бога, уважають собі за найбільше щасте служити сьвітови і его уживати.

Они так привязали ся до дібр сего сьвіта, що хотіли би пити і пити чашу его розкоший аж до нестями, хотіли би аби, тим розкошам не було ніколи кінця. Спробуй лиш пригадати такому чоловікови, розпустникови — гуляці, налоговому піякови, марнотравникови, що віддали своє серце на услуги диявола, що підчинили душу змислам, що е Бог справедливий, що прийде смерть, котра положить конець всім розкошам, а по ній настане страшний суд, що по таким суді наступить неминуча, вічна кара за гріхи, а побачиш несмак, невдоволене на его лиці, вичитаеш гнів з его очий, котрими немов би з докором говорить до тебе: „не затроюй мені житя“!... Чому ж се так? бо він бачиш так звязав ся з тим лукавим сьвітом, так его полюбив, що він не видить і не понимає більшого щастя понад туземне, его трудно переконати, що цілю житя людского е не догаджуване свому тілу і змислам, але Богу, тому неедин безбожник боронить себе тим, що молодість е на то, аби вигуляти ся і вишуміти, бо старість вже не до того. Нич дивного, що з уст легкодухів виходять такі безбожні слова, бо у кого серце переворотне, у кого нелад в душі, у того не може бути лад ні в мислях, ні в словах, ні в учинках. Перевернене серце, то і всі понятя у него перевернені. Сьвіт — то его Бог, розкоші тілесні то для него рай.

Здоровий однак розум знає, що чоловік повинен служити Г. Богу не в старости доперва, але від наймолодших літ життя і чим довше живе, тим більше повинна змагати ся любов до Бога в его серци, з тим більшим жаром і вірністю повинен служити тому, від котрого безчисленно много отримує що хвиля дарів. Впрочім хтож з тих, що то відкладають службу для Бога на старість, має ту певну поруку, що Бог дозволить ему дочекати ся старости, або що буде міг ему тогди гідно служити? Але хочби навіть і так було, чиж не краде Г. Богу найкрасші дари, чи не відмовляє ему найблагородніших жертв, чи не допче найкрасшого цвіту життя?

Великою зухвалостию назвати треба, если хто змарнувавши молодечі літа, подібно як блудний син євангельский, доперва на старости літ задумує навернути ся до Бога. З якоюж жертвою стає він тогди перед Богом, що дає ему в дарі? От — сказав би я, не душу, але якийсь стрипіхатий, виторочений, подіравлений лахман, яким вже і сьвіт сам гордить. Чиж така жертва гідна Бога? Чи сьмів би той сам чоловік, що так пішло з Богом поступає, якомусь вірителеви — добродієви, котрий позичив ему велику суму гроший на невеликий процент, а на довгий протяг літ, віддавати той довг замість грішми, золотом або сріблом, каміньчиками або болотом? А якраз так само обходить ся з Богом кожний той, хто в старости, коли вже тіло упало на силах, ні нема охоти до молитви, ні огню божого в серци, розпочинає служити Богу. Не штука то покидати життя, коли сам сьвіт тебе цурає ся і відпихає від себе, статкувати аж тогди, коли вже чуєш ломанє в костях з розпусти, коли всякі хвороби загніздили ся в твоім тілі, коли волосє посивів, а лице порорало ся бороздами від старости, але зірвати зі сьвітом тогди, коли він всіми силами тебе до себе тягне, манить, коли захвалює тобі свої блески і надгороди, тогди відвернути ся від сьвіта, а звернути ся цілим серцем і цілою душею до Бога, отсе буде великий подвиг, отсе мила і сьвята жертва.

Чим хто пізнійше обіцює служити Богу, тим гірше звичайно сам на тім виходить, бо живе в безнастаннім страху та непевности і все мимоволі насуває ся ему тото питанє: „чи не стане сея зі мною таке, як з тими глупими невістами що то не мали оливи в лямпах“, чи той жених небесний, коли я стану пукати на старість до его дверей і впрошуватись до его злужби, не відкаже мені з гнівом: „проч від мене, не знаю тебе?...

Г. Бог дає кождому тільки дарів і доти, доки его воля, ануж подобає ся ему нині, сейчас відобрати і то тогди, коли я найменше сподію ся — чиж се справді не може чоловіка перелякати, чиж на таку гадку можу я собі маловажити жите і Бога, в котрого руках ціла моя дочасна і вічна судьба? Хто затим від молодости перенятий боязнию божою і любовию для Бога і гадкою о нїм, той не має чого на старість лякати ся, бо для него час не становить ріжницї, він кождої хвилі готов для Бога, его серце сьвіже, від дитинства самого переняте щиростию для Отця Небесного і зглядно богате в честноти.

Каже не один, що на старість буде час навернути ся до Бога і ему служити; чиж однак розумне таке предсказанє на далеку та

непевну будучність? Може рад би ти навернути ся в старости, а борба з налогами, до котрих ти навик через тільки літ, борба зі звірячими пристрастями, przede тобі найлучші твої наміри, зломить твого духа, відбере охоту до божої служби і станеш тогди безрадним, схочеш двигнути ся, тимчасом той а той наліг поборе твою волю і буде тебе мучив аж до смерті?!

* * *

Томуж не відмовляйте Г. Богу тої одинокої найлучшої жертви ніхто. Зазнакомлюйте ся з Богом, з его св. законом, з его відвічними правдами від наймолодших літ свого житя, а ті що запропастили найкрасший скарб житя т. є. молодість грішними учинками, нехай спішать ся з наверненням до Бога, бо він еще чекає на них, еще терпить і жажде їх душі. Жертвуйте, м. братя, з охотою жите ваше Г. Богу за приміром Преч. Діви Марії, з ним проводіть жите, для него терпить, на его славу працюйте, для него умирайте, а колись М. Божа вийде з радостію на зустріч вам і введе вас до Храмів Небесних. до вічної слави свого Сина. — Амінь.

о. М. Гупісь.

Проповідь

на неділю 28. по Сош. св. Духа.

Мнози бо суть звани, мало же избраннихъ.

(Лука 14. 24).

Божественний наш Спаситель дуже часто уживав в своїх науках порівнянь, обясняв свое боже слово притчами. А ділав се длятого, бо нарид, котрий слухав Христової правди, був еще непросвічений і був би не появив науки в високій бесіді. Ті порівняня були так приступно уложені, що кождий, хотяй би і непросвічений, розумів докладно, о що розходить ся. От і нинішне св. евангелиє приводить нам притчу, в котрій криє ся велика і важна наука: Один чоловік — каже св. евангелиє — приготував велику вечеру і запросив много гостей. А коли вже прийшла тота година, посилає своїх слуг і каже їм оголосити, що вже вечера готова, нехай приходять.

Хто се той чоловік, той господар? Хто суть ті слуги его? Хто тоті прошені гості? Що означає та велика вечера? Годі не відгадати, що той господар, то сам Ісус Христос, котрий приготував велику і прекрасну вечеру в небі, вечеру, що протягне ся цілу вічність, при котрій наситить ся кождий, а наситить так, що по вік не відчує голоду, бо ся вечера, то вічна щасливість в небі. І розіслав Син Божий вірних слуг своїх, розіслав апостолів та учеників, а розіслав найперше до народа жидівского,

яко народа від віків вибраного і Богом любленого; яко народа, котрий мав приводити усіх других на тую небесну вечеру. Вірити не хоче ся, аби знайшли ся такі, котрі би запрошенем згордили, здавало ся, що всі, до кого лиш дійде запрошене, охочо і скоро поспішать на багатий, царський пир. На жаль і смуток стало ся инакше. Св. евангелиє каже, що всі спільно почали вимовляти ся. Один каже: я купив поле і мушу вийти, аби его оглянути, прошу тебе, ізвини мене і перепроси пана, що не можу прийти. Безумний! Що тобі по багатстві, що прийде тобі з поля, як ти небо стратив. Нині оглядаєш поле, а може вже завтра будеш мусів покинути его. Що тобі по тих ланах, як по смерті віддав би ти усі земські простори за одну кроплю студеної води, аби бодай устудити язик і почути полекшу „в пламени сем“. Другий каже: Я купив пять пар волів і іду їх спробувати, прошу тебе, ізвини мене. А третій жену взяв і не хоче на хвилю розлучити ся так, якби жена мала бути его одиноким щастем, его послідною цілю.

Бачите, які різні вимірки. На все знайде ся час, лише нема часу подумати о душі, о вічній щасливості. Пропадай небо, аби мені лиш тут було добре.

Прикро було слугам! Бігають від одного до другого, просять молять і з нічим вертають до свого господаря. Многих преслили а ніхто не прийде.

Розгнівав ся гостинний і добрий господар, але вечера стоїть, гості мусять бути. Іди — каже пан — іди скоренько на роздорожа, іди на заулки міста і кого здиблеш веди сюда. Припровадь убогих і уломних і сліпих і хромих.

І зійшло ся много-много в полатаних одежах, лахманах, з блідими та висохлими лицами; одні на кулях, другі сліпі з поводаторами і несміло зближають ся до трапези. А господар усіх приймає, до всіх мило та солодко промовляє, садовить і припрошує. Та хотяй много було тих голодних нуждарів, такої еще много місць остало порожних.

Відкинув вибраний, жидівський нарід Христове запрошене, відкинув запрошене апостолів і слуг божих і Христа і науку его відкинув, погордив царством небесним. А вечера стоїть, чекає, місця незаняті, царство боже нудить ся — і звернули ся Христові посланники до народа поганського, кинулись по всіх сторонах сьвіта і зібрали много, много бідаків, що з голоду мліло, бо душа їх не мала корму духовного; зібрали калік, сліпих, що не бачили і не чули про Христову науку і они послушні поприходили до стола, аби засісти до великої, приготованої вечері. З поган витворили ся діти божі, гості небесного щастя, а ті, для котрих найперше місце було приготоване, ті не вкусять ніколи вечері Господньої.

Але як сказано, то помимо великого числа калік, остало ся еще много, много місця; звертає ся тогди пан до слуг своїх і каже: вийдіть на дороги і на загороди і присилуйте, аби прийшли. І присилували!

З початку мало і з поган горнуло ся до Христової науки, до віри небесної отягали ся, а Господь винайшов спосіб і средства,

що многи мусіли прийти до вечері. От возьмім Савла. В жадин спосіб не хотів прийняти до серця Христової науки, не хотів чути о тій великій вечері, але всемогучий Бог і у пертого до себе притягне. В дорозі до Дамаску з коня его скинув, сліпоту наслав, а такої з найзавзятійшого гонителя зділав найревнійшого апостола. Нині сидить при Господній вечері. Розбійник на хресті ціле жите опирав ся, а кілька хвиль перед смертю навернув ся і дістав ся до небесної вечері — небо викрав. Таких способів уживав Христос, аби лише гостями порожні місця заповнити. І заповнив, але все таки стало на тім, що много було прошених, а мало поприходило, много званих, а мало ізбраних.

Слугами того господаря суть апостоли, але наслідниками Христових слуг ми, сьвященики тай попередники наші. Ходили они і ми ходимо; просили они і ми просимо, молили они і ми молимо; піт орошує лица наші, а ми не опускаємо рук, але ідемо дальше, ідемо кудя нас обовязок кличе, а усюда передаємо одну просьбу: Гей братя! сходіть ся, бо вечера готова!

Всі то чують, всі знають, чого хочемо, але не всі слухають. Многі вимовляють ся сьвітowymi занятями, многі такої не дбають про тую небесну вечеру, а інші еше злостять ся і готові кинутись на бсжих післанців.

Але воля нашого Пана есть для нас сьвята. Нехай там цілий сьвіт на нас ворогує, то ми не уступимо; ми без переставку будемо накликувати до небесної вечері, без згляду на тоє, що сьвіт скаже, бо ми не є від сьвіта сего, бо не сьвіт нас вибрав, але Христос. І нині — дор. бр. — кличемо до вас: Братя, сходіть ся, готуйте ся, бо вечера готова! Сили до примусу над вами не маємо, але одно лише знайте, що скорше чи пізнійше вернемо до того, котрий нас вислав, підемо до него здати рахунок з нашого післанництва і горе тим, до котрих Христос буде мусів сказати, що „званні не биша достойні“. Як би ми вас взивали до злого, то вільно вам не послухати нас, але если просимо вас до Христа, до царства небесного, то не вимовляйте ся, бо Господь заповнить вапі місця иншими, Господь добуде собі хотьби з каменя достойнійших і охочих на свою вечеру, а тогди що стане ся з вами? Де ходить о вічність, там не повинні бути на перешкодї жадні сьвітові занятя, там не вільно нам бути легкодушними і байдужними, бо инакше будемо званними, але не ізбраними.

Але ві! Я сподію ся, що ви — люб. бр. — услухаете голосу слуг божих, що ви не погордите запросинами небесного господаря, що на зазив св. церкви поспішите скоро і охочо, де вас кличе божий голос і засядите до спільної трапези в царстві небеснім, чого від серця усім желаю. Амін.

о. М. Кінаш.

В справі сецесийного фонду.

З кругів богословської молодіжи наспіло слідуєче письмо: На уваги, які подало від себе „Діло“ поміщаючи нашу заяву в справі сецесийного фонду ми вважаємо за відповідне подати в ціли яркійшого представлення нашого становища в тій справі слідуєче спростоване і вияснене: 1) Вступні слова, подані „Ділом“: „Дня 15. с. м. вручено голові Народного Комітету Д-рови Костеви Левицькому отсю заяву, оголошену три неділі тому в „Руслані“ — представляють справу в неяснім світлі. Ті слова розуміє кожний так, що ми передше оголосили заяву в „Руслані“, а відтак доперва за три неділі доручили Комітетови. Однак справа мала ся инакше. Заяву зложили ми дня 31. X. рівночасно Комітетови, редакції „Діла“ і „Руслава“. „Руслан“ помістив єї сейчас, а „Діло“ обіцяло, що помістить пізнійше. Заява вручена Комітетови десь запропастилась так, що деякі члени Комітету о ній нічо не знали і доперва з часописий о ній довідали ся. Длятого ми дня 15. XI. зложили другу заяву на руки Комітету і о тій власне згадує „Діло“. 2) Слова: „в р. 1903 увійшов Народний Комітет в переговори з відпоручниками усіх груп рускої акад. молодіжи“ та слова „уложено спільно і згідно проєкт статута Тов. „Акад. Помочи“ — представляють справу в неправдивім світлі. Народний Комітет не входив і не входить з нами в переговори. Доказом сего нехай буде ся обставина, що нам не єсть званий статут тов. „Акад. Поміч“, хотяйби в головних начерках і що Народний Комітет мимо того, що рішив на засіданю дня 16. XI. як каже „Діло“ наслідком заяви богословів запросити відпоручників Акад. молодіжи, щоби з ними порозуміти ся зглядом дальшої акції, сего рішеня консеквентно не перепровадив. Дня 23. XI. відбулись єї наради при участі академиків світських, однак з поминенем богословів. Правдою однак є, що тамтого року на сходинах акад. молодіжи в справі заснованя „Акад. Помочи“ (ва котрих було заледво около 10 Товаришів) були представителі богословів, а то Тов: Черкавський і Місевич, котрі промовляли в тім дусі, в яким устлизована наша заява. Згадані Товариші на поставлене їм питанє, чи они яко представителі богословської молодіжи годять ся на заснованє тов. „Акад. Поміч“ відповіли, що годять ся з слідуєчими однак застереженнями: 1) Заряд має спочивати в часті в руках старших, в часті в руках акад. молодіжи, 2) богослови мають входити в склад заряду і комісії контрольної, 3) богослови екстервісти мають право користати з „Акад. Помочи“, 4) комісія контрольна має складати ся із старших і двох представителів акад. молодіжи (оден богослов а оден світський) 5) перед предложенем статута „Акад. Помочи“ до Намісництва має ся єго подати до перегляду богословам, 6) всі наради, які мають відбуватись в будучности в тій справі, будуть вестися при участі богословів.

Товариші академики світські засновуючи тов. „Акад. Поміч“ не числились однак з тими застереженнями, головно поступили собі

нелегально, посилаючи до Намісництва статут до затвердження не предложивши его вперед нам до перегляду, та взагалі не порозумівши ся в тім згляді з нами. А прецінь же ми маємо право домагати ся, щоби з нашим голосом числено ся, хочби з тих зглядів, що на фонд сецесийний в найобильнійшій мірі впливали жертви з рук нашого духовенства та селянства і міщанства за ініціативою тогож і що якраз богослови найбільше суть задовжені в тім фондї. Тай годі від нас домагати ся, щоби ми, при таких поступованю академиків сьвітских, згодились на се, щоб віддано фонд тов-ству „Акад. Поміч“, котрого статут нам не єсть знаний. Крім сего ми в засаді єсьмо противні тому, щоби фонд перейшов на виключну і абсолютну власність і господарку тов. академиків сьвітских і рішучо домагаємо ся, щоби фондом заряджували побіч представителів всеї акад. молодіжи, також люди старші, а між ними в половині сьвященики. Се є головна точка наших домагань і від тої точки ми не відступимо, хотяби нам прийшло заняти єще більше рішуче становище в тій справі як до тепер. Єслиб однак тов. академикам сьвітским удало ся мимо того дістати фонд в свої руки, так тоді ми будемо змушені поступати так, як зазначилисьмо в нашій заяві т. є. виберемо собі комітет і на его руки будемо сплачувати гроші, котрі будуть обернені на відповідні і згідні з інтересом нашого народу та нашими поглядами цілі.

За богословску молодіж :

Роман Березинський, Павло Миколів, Павло Штокалко.

Хроніка і бібліографія.

Ювілей Непорочного Зачатя Пресьвятої Діви закінчили львівські Русини-католики двома величними маніфестаціями. Релігійне сьвято обійшли чисто по релігійному, поважно, тихо, справді по християнськи, а при тім величаво. Першою такою маніфестацією був великий духовний концерт в честь Непорочного Зачатя, який відбув ся д. 24. листопада с. р. в великій сали Фільгармонії. На концертї явились всі представителі властей духовних і сьвітских і множестве публики. Продукції хорів „Львівського Бояна“, питомців-богословів і академічної гімназії задоволили найвибагливіших звачців. Дуже хорошою була промова звісного бесідника проф. д-ра Студиньского про культ Матери Божої на Руси. — В неділю д. 27. листопада с. р. відбуло ся торжественне закінчене ювілею в церкві Преображеня. Літургію відправив о. Митрополит при співучасті цілої капітули. По літургії виголосив о. Митрополит коротку науку. В хорі співали богослови, „Львівський Боян“ і ученики рускої гімназії. В богослуженю взяли участь процесії всіх львівських церков. На се торжерство прибули представителі ординариятів і капітул латинської та вірменськ і, пред-

ставителі намісництва, віділу краєвого і військової коменди, представителі університету та політехніки, шефи всіх урядів і цілий богословський виділ. До участі в торжестві запросив Ординарият всі рускі товариства і редакції. По церквах парохіяльних та монастирських наступило закінчене торжество на вечірні, при чім були виголошені відповідні проповіді.

Злоба. До числа наших „поступових“ часописий треба зачислити також коломийський „Поступ“, який в кількох своїх останніх числах ту свою „поступовість“ зазначає чим раз ярвійше. І так в ч. 46. помістив статтю під заголовком: „Важна справа“, в якій переказує зміст знаної вже нашим читателям огидної напасти на церкву за її „забобони“, головно піст, напечатаної п. М. Л. в „Л. Н. Вістнику“, а на яку відповіли ми в 8. ч. „Ниви“ і виказали цілу безпідставність тої напасти. Колиб редакція „Поступа“ була тільки обмежила ся на переказане справді річевих виводів п. М. Л. про конечні складники нашої поживи та на переказане дивовижних поглядів в тім згляді серед нашого народа, але поглядів не завинених церквою, то се булаб зі сторони редакції річ навіть дуже похвальна. Але коли „Поступ“, призначений, а згладно читаний прецінь тільки галиццим, католиццим народом, переповідає за п. М. Л. слова без жадного застереження, що немов то у нас є 190 днів в році пісних, в яких недозволено їсти молока, сира, і яєць, (коли в дійсности таких двів у нас є тільки шість) то такий поступок „Поступа“ не можна назвати хиба ігноранцією, а тільки звичайною злобою.

Відновлене радикальної партії. З нагоди ювілея тридцятилітньої громадянської праці п. М. Павлика з'їхалось до Львова не мале число радикалів і на довірочних нарадах, в д. 20 і 21. листопада с. р. ухвалено „відновити“ і „реорганізувати“ свою „упадавшу“ останніми роками радикальну партію. Поки-що рішено видавати „Новий Громадський Голос“ від нового року яко тижневник. Так сповнивши знаменито свою місію в часі „упадку“, можуть тепер радикали виступити знова на арену явно в особній партії.

Гріхи задержані Ординариятській власті в львівській Аепархії:
1. Переступлене слюбу повздержности або мірности в упоюючих напоях. 2. Побите вітця або матери. 3. Добровільне чоловікоубійство. 3. Зігнане шлода навіть без наслідку. 5. Скотоложство. 6. Кровозмішане в першій степені споріднення або посвоячення. 7. Гріх тілесний з жидами обоего пола і мамчене у жидів. 8. Підпалене будинків навіть коли пожар не наступив. 9. Сповідь перед священиком з Римскою Церквою незединеним.

Питаня з письменного іспиту конкурсового, що відбув ся у Львові в д. 2. і 3. листопада с. р.

I. З догматики: Догмат о Пренепорочнім Зачатю Пр. Діви Марії пояснити і доказати з св. Письма, переданя, а особливо з літургічних молитов нашої церкви.

II. З права церковного: 1) Виложити понятя, історичний розвій і поділ судовласті церковного; 2) Навести правні

постановленя дотично мішаних супружеств і подати правні приписи о присутности пасивній (assistentia passiva).

III. З моральної: Чи і коли вільно при позичках жадати і прийняти щось понад капітал; 2) Які суть головні засади дотично повернення (реституції); 3) Виложити засади поправлення ближнього або братнього наставлення.

IV. З пастирського богослов'я: 1) Яке значінє мають в св. Літургії слова: „И сотвори хлѣбъ ўбо сей честное тѣло Христа твоего,“ і: „а еже в чаши сей честную Кровь Христа твоего“, а потім над обома видами: „преложивъ я Духомъ твоимъ святымъ“. 2) Як може сповідник поправити опибку, котра тичить ся важности Тайви Покаяня, або якоїсь важної єї точки, а також, коли сповідник зблудив що до винадгородження кривди, тяжачої на каючим ся; 3) Подати начерк проповіді на празник „Воведенія во Храмъ Пр. Д. Маріи“.

V. З науки біблійної: Парафрастично віддати св. евангеліє від Луки зач. 35 (гл. 8, 5—15).

VI. З катихитики: Як еще називає ся молитва Отче наш, з яких частий она складає ся, котре є єї четверте прошенє і як має катехет єго старшим дітям уділити.

З душпастирської практики. В приході О., деканата С., жие двох рідних братів з своєю мачохою і через своє неморальне поступованє дає згіршенє цілій громаді. Парох напоянав їх, просив, закликав, та все те надармо. Вкінци відніє ся до ц. к. староства в Ст., аби староство вплинуло на зверхність громади і аби зверхність громадска залобігла загальному згіршеню в селі На то дістав парох ось таку резолюцію: Ч. 19. 578, Ст. 23. червня, 1904. До Всечестного гр. кат. Уряду парох ального в О. — На справозданє з двя 23. мая. 1904, ч. 53 в справі спільного пожитя О. Л. і А. Л. з їх мачохою, завідомляю Всечесний Уряд парохіяльний, що закон не постановив громаду сторожем моральности, ані судиею приватного житя, але поручив їй чуванє над справами публичними; отже як довго якийсь стосунок незгаджаючий ся з правами моральности не нарушає суспільности соблазнию або чинностями противними суспільній обичайности существа громади і позістає тільки справою приватного житя, так довго стосунок той усуваєсь з під компетенції власти. — Ц. к. совітник Намістництва Ш.

Парох не дав за виграну і відніє ся до Уряду Деканального. Справа перейшла всі інстанції духовні і оперла ся вкінци в ц. к. Намістництві. Відповідь надійшла така: Ч. 138.835, Львів, 11. листопада 1904. — Звертаючи цінне письмо з дня 16. липня 1904. ч. 444. заявляє ц. к. Намістництво, що справа соблазняючого пожитя О. і А. Л. зі своєю мачохою усуває ся з під компетенції ц. к. властей політично-адміністративних, але по мисли §. 27. бук. г. закона з 12. августа 1866. Дн. з. кр. Nr. 19. входить в круг власного діланя громади. В заступстві Т.

Так отже з сего рішеня слідує, що парохам в подібних случаях, коли упімнення нич не помагають, належить звертати ся

до урядів громадських, а уряди громадські мають право і обов'язок в таких случаях виступити чинно проти деморалізації, а колиб їх інтервенція находила яку перешкоду в опорі сторін, то в тім разі можуть зажадати помочи ц. к. властей політично-адміністративних до виконання своїх заряджень.

Подав сьвящ. Др. Ст. Ю.

Посланникъ, ч. 21, з 14. листопада с. р. Зміст: Школа життя; Житє християн в перших трех столітях; Хто чинить зло, собі чинить; Відьми; Туча буря; Відомости; Сьміх і правда.

Книжочка мисійна ч. 10. Зміст: Золота книжочка, провідник дїтий в руских захоронках і домах — зладив о. К. Селецький. Ст. 32.

Місіонар, ч. 11, за листопад с. р. Зміст: Память св. мучеників од рода в род; Из сьвіта і церкви; Катехизм; Фалшивий стид; Св. Тайни; Єгипетський ланцюх дівочий; Абдул Масих, молодий мученик з Сингари; В честь Непорочно Зачатої; Коли ми дійдемо до щастя; Систова салата; Фалшиві дияманти; Лікар і сьвященик; Г. Бог в баллоні; Наміренє в молитві на листопад 1904; Побіда любови; Св. Іван Милостивий; Подяки за вислухані молитви. Яко додаток: Малий Місіонарчик.

Молодіж, ч. 10, за жовтень с. р. Зміст: Притча о вдячности; На селі; Дещо о календарях; Дві долі; Мої чоботи; Крізь бльокаду; Жарт і правда; Загадки і питаня; Розвязка загадок і питань з ч. 7, 8 і 9.; Переписка Редакції.

Католицкий Всьхід, орган рускої богословської католицької молодіжи. Рік 1904. Випуск 3. Річник I. Зміст: Блудний Син; Портрет Пр. єпископа Чеховича; Християнство в освітленю христ. епіграфії; Кілька слів про реформу рус. дух. семинарій у Львові; Вісти з бібліографії.

Епархіяльні відомости.

Станиславівска епархія.

Іменовані: о. Авг. Левицкий орд. комісарем для справ серв. дек. Жуківського.

Конкурс до 15. грудня 1904 (поновно) розписаний на парохії: Залуче над Чер. над. пр., Путилів, над. ціс. і Мельниця над. пр.

Канонічну інституцію уділено: о. Мих. Дроздовському на Олексинці.

Увільнені: о. Іван Левицкий парох в Тростянцях від *ex currendo* завід. в Устю зеленім; о. Ярослав Марчак від експ. сот. в Медузї; о. Ілія.

Чорнодоля від сист. сот. в Городенці; о. Ів. Золянський від сист. сот. в Серафинцях і о. Йосиф Дженджера від сист. сот. в Печенїжині.

Введені: о. Яр. Марчак jako завід. в Устю зеленім; о. Пант. Городецький jako сот. прив. в Побережї; о. Корн. Лісевич jako сот. прив. в Кутах місто; о. Ів. Калинський jako прив. сот. в Чорнолізцях; о. Ем. Троян jako сист. сот. в Іванкові; о. Йос. Дженджера jako сист. сот. в Городенці; о. Ів. Ухач сот. прив. в Єрмаківці; о. Мих. Гаврилок jako сот. прив. в Ворвулинцях.

Рукополагані в днях 21. і 27. вересня та 2 жовтня с. р.: 2) Мих. Гаврилок, 2) Вас. Грицей, 3) Ів. Лабач, 4) Теод. Мицик, 3) Корн. Лісевич, 6) Стеф. Кунанець, 7) Волод. Вонсуль, 8) Ів. Ухач і 9) Ем. Троян.

Приняті до духов. Семинарії: Ем. Байко (І. р.), Меч. Радловский (П. р.), Волод Уляницький (П. р.), Волод. Котиль (І. р.), Ігн. Маковский (І. р.), Павло Ганкевич (І. р.), Ів. Сенечко (І. р.), Свят. Лакуста (І. р.), Конст. Шгайден (І. р.), Вас. Яцевюк (І. р.), Волод. Павлич (І. р.) і Богдан Сенета (І. р.).

Грамоту відпустительну уділено: Арк. Гуглевичу і Ів. Адаму до Аеп. Львівскої.

Померли: о. Йосиф Тихович, д. і п. в Хлїбичині ліснім. В. с. п.

Із зближаючим ся кінцем року просимо надсилати нам залеглу предплату! Наша часопись стоїть тільки на предплатниках! Ми вже тепер задовжені. Підтримуйте одинокую сьвященничу часопись!

Видає і за редакцію відповідає Ярослав Левицкий.

З друкарні Народової (Манецких), Львів.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця

Передплата вносить до кінця р. 6 кор.
Кожде число 30 сот.

Адрес редакції і адміністрації:
Львів, площа св. Юра ч. 5.

Глупота чи цинізм?

Нехай Німець скаже; ми не
знаєм!

Шевченко.

Наші молоді патріоти обіцяють нам збудувати таку країну і щасливу Україну, якої навіть Шевченко в цілій своїй творчій уяві відай не був би здужав красшою змалювати. Політичний її бит мають вибороти герої з під стягу „Нового Громадського Голосу“, а пляни соціального життя (майже на укінченю) виготовляє „Українсько-руська Видавнича Спілка“. Про перших подвижників можемо на жаль лиш се сказати, що з їх супружества виходили до тепер на світ самі поронені плоди, і маємо поважні причини припускати, що те саме вийде і з їхньої праці, яку заповідають на рік слідуючий. Чи ж отже мають устати в своїх подвигах? Не конечно. До анатомічних музеїв потрібні суть і ембріони.

За те Українсько-руська Видавнича Спілка стає перед нами вже не з якими будь „здобутками“. На самім вступі мусимо їй признати, що вона взяла ся до своєї роботи деструктивної зовсім зручно, зачинаючи від оброблення на свій лад одиниць, бо розуміє, що які вона виховає одиниці, така буде ціла наша суспільність. В тім тільки поступила собі В. Спілка несправедливо і то дуже, що без найменшого доказу, чому так робить і звідки до сего має право, вона до переведеня своїх плянів насамперед все дотеперішне нищить огнем і зелізом. Відтак осьмілена нашим провиненим мовчанєм, В. Спілка кинулась аж до руйнованя самих основ — передовсім релігії і життя родинного — на яких всі народи опирають своє істнованє, і тим показала вже не лиш свою зухвалість, але прямо божевільство.

Від нині, Русине — вмовляє в своїх витачів В. Спілка — ти вже не в рукою Божою безпосередно сотворений і его смер-

Львів, 15. грудня 1904.
№ III 50822

тию на ново відкуплений, ні, ні! бо, як нині доказали задивляючі і незбиті¹⁾ висліди наук, ми походимо таки справді із псячо-малпачого роду: „З особистих, релігійних, а може і з естетичних мотивів можна думати про сю часто висьмівану теорію²⁾ пітекоідів, що кому любо; в кождім разі стоїть тепер непохитно отсе тверджене: ... По сілурських рибак сліднують девонські двудишні риби, карбонські земноводники, пермські повзаки і мезозоїчні ссавці. З тих появляють ся знов у третичнім періоді (Trias) найнижші форми, стекуни (monotremata), відтак у періоді юрайськїм торбуни (marsupialia), а потім у крейдянім періоді волохатники (placentalia). З сих остатніх знову виступають на-самперед у найстаршїм четвертичнім періоді (eocaen) найнижші предки приматів, півмалпи, відтак у міоценськїм періоді властиві малпи, а власне з вузконосих спершу псовидні (synprotheci), а відтак чоловіковидні малпи. З одної галузи сих остатніх повстав аж у пліоценськїм періоді безмовний малпочоловік, а з сього вкінці говорачий чоловік“ (Гекель).³⁾ Сей основний (гляди висше: теорія) закон біогенетичний оказав ся майже на всіх полях біологічного досліду дуже плідним, так що тепер може вважати ся тривким надбанем науки. (Ч. 57. Біологія в XIX. віці).

1) Автори від В. Спілки задля браку доказів уживають дуже сильних епітетів, як: незбитий, непохитний, епохальний etc.

2) Уважаймо: з сеї „теорії“ автор сейчас робить „непохитне тверджене“.

3) Дарвіністична теорія, о чім товариші В. Спілки гаразд знають, була сейчас опрокинена такими повагами як: L. I. R. Agassir: „Der Schöpfungsplan“; K. W. v. Nägeli: „Entstehung und Begriff der naturhistorischen Art“, Mech. physiol. Theorie der Abstammungslehre“; H. Ch. Bastian: „Schöpfung oder Entstehung“; Friedrich Pfaff: „Schöpfungsgeschichte“; В. Н. Lotze (проф. фізіол. в Гетінген): „Mikrokosmos“ і т. д., але В. Спілка о тім мовчить. Тим способом можна доказати все, чого лиш душа забажає. Покликаючись впр. на „сочиненія“ Фльоринського і Дуди можна в одну мить цілу Русь-Україну стерти з лица землі. — Теорія дарвіністична, о котру тут ходить (не відмовляючи сему вченому заслуг в иншїм напрямі), була таким самим посьміховищем, що між иншими „теорія“ славнозвістного Шенка, після котрої хто хотів, міг плодити самих хлопців. Лиш завдяки тортурам, які з сеї „теорії“ витерпів цар Никола П., Шенка усунено з віденьского університету, та Дарвін був в тій мірі задля корисних наслідків его „теорії“ щасливіший. — Дарвінізм се нічо нового він був знаний уже в старині (Weiss, Apolog. 1 Christenth. I. 105), і такі промахи впливаючі з чистого гедонізму, а не маючі нічо спільного з наукою, повторяють ся дуже часто. Для викликаня сензації радимо В. Спілці перевести: Dr. Brown-Séquard: Die Verjüngerungskur, щоби відмолоднів М. Павлик, або славнозвістне діло William'a Kinnear'a, після котрого Волод. Глатюк може жити 200 літ в гаразді і здоровлю!

Колиж наші мислителі доказали такого чуда, що з пса-малпи витворили чоловіка, то тепер ходить лиш о се, щоби сего малпо-чоловіка далі культивувати. В тій цілі В. Спілка видала знов Ч. 31: „Ідеали гуманности“. Вправді сам автор сего епохального діла, Т. Г. Масарик, переходячи всі дотеперішні ідеали Маркса, Енгельса, Дарвіна, Достоевського, Колляра, Фаєрбаха, Штірнера etc. — най не буде їм в гнів — одні глупші від других, то хвалить, то збиває, але за те подає їх так много, щоб всякому було до вибору. Найбільш бодай улюблений ідеал гуманности то: надчоловік Ніцшого. „Коли чоловік походить від малпи, то з дарвінізму слідує — пише епохальний автор — що з нас, сучасного чоловіка, мусить (!) витворити ся з часом висше єство. Як ми вийшли з малпи, так із нас вийде надчоловік“ (стр. 76). Та тут щось шепнуло мислителеви: а як не вийде? Марне -- відповідає.

А від чого фантазія? Коли не можна сего зреалізувати „то представмо собі, що вже тепер розвинув ся надчоловік, що він вже є! Співоснователь дарвінізму Уоллес вірив (!), що ми вже відчуваємо надчоловіка, як він нас веде, нами править“ (ст. 77). Впрочім може був би Ніцше і вихував свого „надчоловіка“, як би був перед часом не збожеволів і не вмер в Ваймарі 1900 р. (родж. 1844). Однак діло пережило свого майстра і завдяки В. Спілці его „надчоловік“ завитав на Русь-Україну.

Та все таки і „надчоловікови“ гірко жити самому на світі. В. Спілка постарала ся єму о відповідну супругу в книжочці Ч. 3: Енгельс. Початки родини. Хтось хотів сего „надчоловіка“ оженити по теперішньому звичаю, але В. Спілка постарала ся в згаданім епохальнім ділі, зовсім консеквенто після роду жениха, о псяче весіле. Проч з моногамією — сказала В. Спілка. „Если стисла моногамія є верхом всякої чесноти, то пальма першенства належить ся глисті (стор. 16). Гляньмо, що діялось і діє ся в світі! *Historia magistra vitae!* „Наука первістної історії познакомлює нас також з таким станом, де мушци живють в многоженстві, а їх жени рівночасно в поліандрії, і спільні діти уважають ся також яко їм всім спільні. Серед одного племені панували необмежені полові відносини так, що кожда жєнщина належала до кожного мушцини, і в рівній мірі кождий мушцина до кождої жєнщини (стор. 14. 15.).

І хоч як добре поводило ся сему супружеству, то все таки звідкись, ні сїдо ні пало, кинув ся в его нутрі червак і зачав домагатись якихось ідеалів, чогось подібного до сего, що ретроградний світ називає релігією. З початку не роблено собі з сего нічого, але коли сей „надчоловік“, в міру своїх надчоловічих сил, зачав дуже сильно кричати, В. Спілка мусїла для него видати: „А. Кримський. Мусулманство і його будучність“. Розумїє ся, що в тім епохальнім творі релігія мусїла бути стисло застосована до висше згаданого полігамічного супружества, а над се чи є щось красного над могометанїзм! Ёго обіцаний рай для псячо-малпачого супружества не має другого: „Оселя в раю буде, як ми вже сказали, дуже гарна, харч і питво, — так само що

найкращі, а що до коханих красунь, то се будуть гурії, — дівчата, зітхані з небесного світла та етеру. Дехто каже: Алеж коли вони з етеру, то чи можна-ж буде їх на правду обіймати й пригортати? — На се треба одказати, що той світляний небесний етер, з якого сотворено гурії, не втікає з рук: гурій можна так само пригортати, обіймати, цілувати і втішати ся з ними, як загалом із дівчатами, тільки що земні дівчата не бувають такими гарними. Дійшовши до сього місця... набираєть ся найбільшого патосу тай формулуєсь найкрасші звістки про гурії от якими віршами:

Ясний день не яснїє такою красою,
Ясна ніч не зрівняєсь з ніжністю тою,
Тай свої краси вже по вік не змінюють:
Вагітніти не можуть, дітей не рожають.
І що ночі стають вони знову дівками...
Ах, утіху таку не списати словами! (стор. 19. 20.).

Если би хтось про реальність сего раю не хотїв вірити, то согрішить проти могометанського корану. „Були проби і мусулманських богословів (!) пояснити все те алегорично, але тепер такі поясненя відкинені, і офіціальні катехізми (прим. Біркеві-Біргелі, вживаний в турецьких школах) забороняють по просту сумнівати ся про неавтентичність усіх райських угощувань і солодких утіх (ст. 22.).

Як же би хтось на тоті всі райські угощуваня і солодкі втіхи таки ніяк не хотїв пристати, називаючи сей ідеал В. Спільки „вірою оґерів, буйволів і верблюдів, як єго середновічні доказчики із погордою (!) називали, ну, то щоби тому лиху зарадити, вже між самими мусулманами суфії поклали допустити два рай: один коранський..., а другий чисто духовий... Одначе хто могтме покинути на бік образ мусулманського раю (а забути про картину мусулманського раю або ігнорувати її — се не дуже буде тяжко для християнина) і згуртувати свою увагу виключно на коранських представленях про Бога, той може здивувати ся легкою, всім доступною, простою зрозуміlostію ісламу, що зближають його із християнським раціоналізмом; така людина може щирісінько одушевляти ся мусулманством, може хвалити його, може навіть сама перейти на мусулманство“ (стор. 231. 232.).

Тож панове „надчоловіки“ Мірські, Гнатюки з цілою своєю кумпанією, далі в мусулманський рай!

Визнаємо, що нас брало велике обмерзїне, коли тоті плюгавства, якими В. Спілька хоче кормити нашу суспільність, ми з обовязковою цікавості мусїли читати; а вже паленїли з прикрого стиду, коли забирались до викритя свїт сих кльоак. І се має бути наша література?! *Obstupimus!*

Проте кличемо: Стид і ганьба впаде на цілу нашу читаючу суспільність (і чи вже не впала!), если таку мерзь буде допускати до своїх домів і не запротестує проти такої скрайної корупції обичаїв.

Священник.

Причинок до історії почитання Матері Божої на Русі.^{*)}

Щоби основно зрозуміти почитане Матері Божої на Русі мусимо вперед познакомитись з історією его в Царгороді, звідки Русь взяла не тільки віру і обряд, але і те почитане Богородиці.

Над заливом Золотого Рога, на передмістю названім *Влахернай*, стояла колись в столиці грецких цісарів величава святиня „во *Влахерніх*“. Се була перша церква на світі посвячена Марії. Її побудовала побожна цариця св. Пульхерія незадовго по соборі Єфезкім 431 р., котрий то собор, осудивши єресь Несторія, підніс високо честь Пресвятої Діви, признавши їй назване „Богородиця“.

Ся перша в історії церква Богородиці, а разом з нею і місто Царгород, стають ся від тепер, т. є. від собору Єфезкого на довгі часи осередком почитання Матері Божої в християнськім світі. Завдяки великій побожності Царгородянь, защеленої св. Григорієм Богословом та св. Йоаном Золотоустим і старанем побожних цісарів, спроваджено там з св. землі всі найдорожші пам'ятки Пресвятої Діви, які по ній лишили ся, як: ризу і пояс, котрим опоясувала своє пречисте тіло; також її образ правдивий, мальований св. Лукою, названий „*Одигітрія*“ (грецке *Годегетрія* т. є. провідниця подорожних) Всі ті святости були зложені переважно в церкві Влахернській. Тож і не диво, що вскорі розпочалась там горяча побожність до Пресвятої Марії.

До „св'ятої Влахерни“ спішили зі всіх сторін богомольці, щоби почитати Матір Божу, як колись за єї життя спішили до Єфезу, а сила молитви упрошувала їм чудотворні ласки Марії. Там також, здає ся, повставали перші молитви і пісні до Богородиці (як на пр. „Богородище Діво“, „Под твою милость“ і т. п.), котрі звідтам розійшлись по цілім світі християнськім. Одним словом — церква Влахернійська була мовби першим тронем Ма-

^{*)} Звіт з реферату Вп. о. Дра П. *Кривякевича* читаного на академії, яку устроїло товариство св. Ольги у Львові в честь Непорочного Зачаття Пр. Діви Марії д. 2. падолиста с. р.

риї на землі, а місто Царгород було тогди — так як справедливо себе називало — „град Богородиці“¹⁾).

Так було в V. століттю. В слідуєчих віках тяжкі бурі пронесли ся над Царгородом і захитали основами східного цїсарства. Розрухи викликані Монофізитами тревали цїлими віками і спровадили безчисленні нещастя та до руїни привели найкрасші церкви сходу. Від півночи, через Червоне Море, навіщали часто столицю дикі варвари; від східних границь натискали на цїсарство Перзи; вслід за ними, одушевлені диким фанатизмом, кинулись на него визнавці Магомеда. Але тяжшу чим Араби і варвари, чим всі виїшні вороги, нанесло бурю на Царгород внутрішнє зло — іконоборство, яке тревало 120 літ.

Мимо тих бур однак не зменшила ся в Царгороді давна побожність до Пресвятої Діви. Раз уґрунтована остоялась она сильно против всяких бур. І не тільки, що остоялась, але навіть єеред тих бур розвила ся і розцвила на причуд красно і величаво. І може якраз задля тої особлившої любови і почести до Матери Божої, вишлеканої в Царгороді, східне цїсарство серед невисказаних трудностей досить щасливо провело свою 1000 літню еґзистенцію, а хоч упало відтак безповоротно, то однак свою ідею передало цїлій половині цивілізованого сьвіта.

Крім найпершої Влахернійскої повстають там ще інші церкви в честь Пресвятої Богородиці. Такими є (після наших книг літурґічних): 1) Халкопратія, де переховувалась дорогоцінна „рака“, т. є. скриня з поясом Пресвятої Богородиці; 2) Девтера; 3) Фаре; 4) Теотоку ентотіє Киру і інші. З бігом часу повставали також що-раз нові празники Марії в східній церкві і звідси розповсюднились по сьвіті. І так крім давнійших: Стрітеня і Благовіщення, які властиво уважали ся яко празники Господскі, з початком VI. століття установлено сьвято Успєня Богородиці, в VI. століттю Рождество Пресвятої Богородиці. В VIII. віку за часів Дамаскина установлено сьвято Зачатя св. Анни, котре нині зве ся Пренепорочне Зачате Пресвятої Богородиці; около 10 віка Вход во Храм Пр. Б. Від найдавніших часів знане також в східній церкві сьвято: Собор Пресвятої Богородиці (на другий день Різдва Хр.). Вкінці поменші празники, як Положенє чесної ризи в Влахерні, Положенє пояса Пр. Б.

Немало також причинила ся до звеличання хвали Марії і побожність цїсарів Царгородських, котрі почитали єї горячо і поручали ся в єї опіку. І так, не згадуючи вже о св. Пульхерії, цїсар Лев Премудрий прибігав до св. реліквії пояса Богородиці, щоби улїчити недужну супругу свою Зою. Цїсар Роман,

¹⁾ Вароній в *Annales Ecclesiae* говорить, що Константинополь був тогди називаний *Civitas Mariae*. Посьвідчають то впротім і пісні наших книг літурґічних, на пр.: „Богородице... град твоя добрі сохрани...“ „Богородице... ризу і пояс... державноград твоему оґражденіє подала вси...“

ідучи на війну, окривав ся св. ризою Богородиці, а Теодор Ляскарис укладав пісні в честь Матери Божої.

Найбільше однак засіяла хвала Марії в церкві грецькій через пісню церковну, тоту правдиву перлу і окрасу нашого обряду. Незадовго від часу, коли повстала церква в Влахерні, збирають ся довкола неї натхнені співачки, котрі день і ніч величають Марию. Одним з найдавніших творців церковних пісень є мало впрочім знавий в наших церковних книгах — Роман Сладкопівець, незрівнаний поет релігійний, названий критиками Пиндаром ритмічної поезії. (Він жив за часів цїсаря Анастазія 491—518.). По Романі в якийсь час слїдує славний творець Акафіста до Пр. Діви, після одних Георгій Пизидийський, після других патриарх Сергій, а рівночасно св. Софроній, патриарх Єрусалимський; по сих знова йде Андрей Критський, творець великого канона покаянного з поклонами (около 650—720); дальше найславнійший св. Йоан Дамаскин (творець Октоїха) і Козма Маюмський (та св. Герман, патриарх, в початку VІІІ ст.): дальше в ІХ. в. Теодот Студит і брат его Йосиф Солунський (творець постної Тріоди), Теофан Начертаний, Митрофан, Йоан і Марко монахи, а вкінці найпліднійший зі всіх Йосиф Піснопівець і многи інші.

Досить побіжного погляду на наші книги літургічні, щоби переконати ся, як ті всі гимнографи в особливий спосіб величають Пресвятую Богородицю. Коли би зібрати всі розсіяні по наших книгах літургічних епітети, які они дають Пресвятій Діві (приміром: пресвята, пречиста, пренепорочна, двер небесна, рай словесний і т. д.), зібрало би ся таких епітетів до 200—300. Аби мати понятє, як велике множество они виспівали пісний в честь Богородиці, досить згадати, що в наших книгах літургічних є самих канонів Богородичних ¹⁾ до 100 ²⁾, досить згадати, що в кождім т. зв. каноні (який би він не був, в честь якого небудь святого) послїдна строфа кождої з 9-ох пісний мусить бути Богородична: а таких канонів, що лишили ся в спадщині по грецькій гимнографії, друкованих і недрукованих, рахують на тисячі. Крім канонів є ще тьма тьменна коротших пісний в честь Пр. Діви, як кондаки, стихіри, богородичні, ікоси і т. д.

Та особливша прикмета грецької гимнології, та, як кажуть фільосторгія до Матери Божої, знана єсть широко цїлому образованому світови і задля тої прикмети названо християн Греків жартобливо: гіперфільотеотокою, або гіперфільопартеной, с. е. „надмірними Богородицелюбцями“.

Ми видїли отже, як мовби з одного жерела, з церкви Влахернійської, виштиває у Греків слава Богоматери і взносить ся віками чим раз висше і висше, аж доки не досягла свого зеніту.

¹⁾ Канон то богослуженє зложено з 9 скомплікованих пісний, які символічно представляють 9 хорів ангельских.

²⁾ В самім Октоїху є їх 56 на повечерях, 24 на утрених в недїлю, середу і п'ятницю — разом 80. Сам св. Йоан Дамаскин мав написати 64 канонів в честь Богородиці, а Йосиф Піснопівець далеко більше.

А було се відай околo X. віка, т. є. якраз в часі, коли наша Русь приймила від Греків св. віру, а разом з нею і сей святий обряд наших батьків, в котрім ми уродили ся, а котрий цілий овіяний так тою особлившою почесністю Матери Божої, що справедлив) може назвати ся обрядом Пресв'ятої Діви.

* * *

Важність сего моменту для Руси надзвичайна, а не менше і для всего сьвіта. Русь, переймаючи від Греків св. грецький обряд, найшла якраз в сій его особенності готову для себе, витичену дорогу свого будучого релігійного житя. І не мала се річ, що Русь переняла сей найкрасший вицьвіт грецької душі саме в часі, коли правовіре східного царства мало клонити ся до упадку, мовби якраз ддятого, щоби по его упадку передати непорочну славу Богородиці дальшому сьвітові. Сьміло можна сказати: Русь від провидіня божого одержала спеціальну місію до розширення сего „изрядного“ грецького високопочитаня Марії в цілім майже славянстві, ба й далше на північ і схід сьвіта. І не спроневірилась мати наша вложеній їй Богом задачі, бо она не лише нетлінно переховала у себе тоту особлившу побожність до Матери Божої, але і зжила, зросла ся з нею мов тіло з душею, але прикрасила єї по своєму так, що честь та колись чисто грецька, стає ся тепер правдиво руска; та врешті і пропагувала єї в сьвітї так величаво і так широко, як ані приснилось колись Греції.

* * *

Вже в перших віках християнства на Руси, т. є. в княжїм періоді, видимо там закоріняючу ся повільно тоту особлившу почесність для Матери Божої. Помежи новоповстаючими храмами християнськими на рускій землі видимо много церков Богородичних. І так в Київї: 1. Десятинна побудована св. Володимиром; 2. Київсько-печерська двигнена старанєм св. Теодозія Печерського; 3. Церков Благовіщення на Золотих Воротах, побудована через Ярослава Премудрого¹⁾; 4. найстарший поемат руский: „Слово о полку Ігореві“, згадує о церкві Богородиці, званій „Пирогоща“ на „Боричеві“ в Київї. В інших містах Руси також чимало церков Богородичних: в Чернигові церков Благовіщення (Св'ятослав Всеволодович; в Блєцкїм монастирі церква Успенська; в Переяславї (1098 збудована через Мономаха) в Новгороді Сіверскім церква Успенська; в Галичу церква Богородична масивної будови; в Холмі церква Богородиці, котру заложив і в котрій спочав одинокий король руский Данило... В тих самих часах видно також на Руси особливше почитанє чудотворних ікон Богородиці. Ікони не ді-

¹⁾ По свідочтву Нестора мав Ярослав Мудрий при посв'яченю сеї церкви віддати цілу Русь під опіку Матери Божої. Слюб отже короля Казиміра, відновлений сего року архієп. Більчевским, був тільки досить спізненим наслідованєм руского князя Ярослава. Ред.

стають ся на Русь з Царгороду (по більшій часті посредством князів) і відразу поступають тут великого почитаня: князі везуть їх з собою на війну; міста обляжені ворогами виставляють на мурах сьвятий образ Богородиці. Образи тоті розходять ся по цілій Русі переносені з місця на місце; а многі з них переходять в сусідні краї, де також великого поступають почитаня. Найславнійші ікони з того часу в:

1. Ікона Успеня Пресьвятої Богородиці в Київській Лаврі Печерській, перенесена туди після переказу будівничими сеї церкви з Царгороду.

2. Ікона Пресьвятої Богородиці в Вишгороді (пізнійше в Володимирі над Клязмою, а нині в Москві), прислана з початком XII. в. Царгородским патріархом Лукою Хризобергом Великому князеві Довгорукому.

3. Ікона Пресьвятої Богородиці, що колись за князя Льва була в Галичи, а нині знаходиться в головнім вівтарі оо. Домініканів у Львові.

4. Ікона Пресьвятої Діви в Холмі, яка має після сьвідцтва Якова Суши походити від св. Володимира.

5. Ікона Пресьвятої Діви мальована після переданя св. Лукою, а цїсаревою Оленою перенесена до Царгорода, звідки за князя Льва дісталась на Русь і через якийсь час знаходилась в Белзі на „Замочку“ — нині в Ченстохові.

6. Ікона Пресьвятої Діви в Новгороді В., що була виставлена на городську стїну і вибавила Новгород від нападу Суздальців 1170.

7. В Полоцку, після сьвідцтва Стебельського, в монастири св. Евфрозини, мала знаходити ся ікона Пресьвятої Діви звана „Одигітрія“, прислана туди через цїсара грецкого Мануїла Комнєна.

8. Така сама ікона „Одигітрія“ в Смоленську, перевезена з Царгороду через княжну Анну, дочку цїсара грецкого Константина Мономаха, а матір нашого князя Володимира Мономаха.

Злишним, здає ся, булоби розводитись над тим, як Русь від самого вже початку старанно і ревно присвоювала собі з порядку грецкого богослуженя все те, що відносилось до почитаня Пресьвятої Богородиці. Не тільки бо переняла від Болгарів готові переклади грецких книг церковних, що містили в собі тоті високі похвали Марві, але і сама за Ярослава Премудрого доконувала дальше таких перекладів. Не тільки що завела у себе ті самі, що у Греків, сьвята Богородиці, як на пр. Рождество, Вход в Храм, Успеніє, але навіть такі, що мали лише льокальне значенє для Царгорода, пр. Положенє ризи і Положенє пояса Пр. Діви. І не тільки що переняла старанно цілу красоту незрівняної грецкої гимнольоґії Маріяньскої, але і уміла ві рівнож старанно переконати: нині самі Греки не мають много з тих річий, котрі заховались в нашім репертоарі церковнім. Ніде, здає ся, не сьвіває ся з таким намащенєм і так торжественно, як на Русі, такий

на пр. великий Богородичен (Догматик) на Вечірні, або „Величит душа моя“ на Утрени, або те пречудне „Достойно єсть“ підчас св. Літургії при відгомоні великого дзвона. Мимоходом згадати належить ся, що після осуду знатоків, у нас, тут на Русі, переховали ся, (або і повстали оригінально) найкрасші церковні мелодії. З чим же бо дасть ся порівнати таке на пр. руске: „Ангел вопієше Благодатній“...?

Характеристична річ, що Русь заводячи у себе почитане Пресвятої Богородиці, не тільки ішла за приміром Греків, але прямо наслідувала у всім Царгород. Досить приглянути ся таким на пр. Акафистам, як они слово за словом наслідують форму акростихову грецького оригіналу, хоч той акростих зовсім не удає ся. Була колись в Царгороді славна ікона Матери Божої звана „Годететрія“; отже ми виділи висше, що на давній Русі була також така „Одигитрія“ одна і друга.¹⁾ Передовсім на всякий спосіб наслідувано Влахерну. В Київській Лаврі переховала ся ось така легенда:

Пресвята Богородиця скликала мулярів до Влахерни і веліла їм удати ся до Києва і там вибудувати для неї церкву. Дала їм золота і срібла на три літа і обіцяла їм дати за сю працю таку нагороду, якої око не виділо, ані ухо не чуло і т. д. Коли мулярі вийшли з Влахерни, побачили в воздуху якраз таку церкву, яку мали будувати в Києві. (Очевидно, що та церква мусіла бути цілком подібна до церкви Влахернійської. Іменем Влахерни названо на Русі много храмів (пр. церква Положення ризи во Влахерні або просто „церква Влахернійська“; у Росиян єсть свято св. ікони Влахернійської, а навіть монастир Влахернійський).

З того особливого почитаня Матери Божої в Влахерні повстало (не знати докладно в якім часі) осібне свято на Русі — Покров Пресвятої Богородиці, свято знане лише у Славян, а незвісне Грекам. А повстало оно так: Два монахи (руські?) св. Андрей і Епіфаній молили ся в церкві Влахернійській і мали видіне. Побачили в воздуху на облаках Матір Божу, що горячо молила ся за нарід християнський і окривала своїм омофором „сїяющим паче ілектра“ церкву і люди. Се виображене стало ся вскорі на Русі дуже популярним. Повстає не лише згадане свято, але і се, яке видимо нині, множество церков і образів Покрова Пресвятої Діви і ріжних молитов, що відносять ся до сего предмету.

Заведене нового свята Покрова Пресвятої Богородиці є найліпшим доказом, що Русь з великого пієтизму для грецької традиції не лише наслідувала єї у всім, але що також старала ся єї розвинути ліпше і доповнити. Повстали незабавом на Русі оригінальні красні штуки, як малярство і будівництво руско-византийське; повстали також власні гимнографи рускі, творці св. пісень. На жаль не знаємо їх імен окрім одного якогось

¹⁾ Нині в Росії є три чи чотири „Одигитрії“.

Григорія, о котрім згадує хронікар, хоч без сумніву було їх далеко більше. Они укладали різні церковні пісні в славянській мові, а передовсім уложили множество акафістів на взір першого грецького Акафисту Благовіщеню Пр. Д. Многі з тих акафістів є правдивими перлами релігійної поезії. До Пресвятої Діви є крім сего першого еще два акафісти: Успенію і Покрову Пр. Діви; третій: Непорочному Зачатю є далеко пізнійший і походить з часів по Унії.

Хоч і як педантично придержувалась Русь ві всім византийських взорів, то однак з почитанем Пресвятої Діви стало ся вскорі то, що мусіло природно стати ся, т. є. остаючи все в грецькій формі, приняло оно дух і характер славянський. Пресвята Богородиця, котра для високомудрого Грека була завсїгда Анагія Деспойне, перед котрою падав на лице в покорі і тревозі, тут на Руси стала ся відразу „Матенькою сердечною“, співчучою людским болям, притуляючою діточки до свого матернього нідра. Знана є у нас межі так зв. апокрифами красна легенда о Матери Божій під заголовком: Хожденія Богородици по мукам, де (подібно як в Дантейській епопеї Богородиця з Архангелом Михаїлом і 400 ангелами звиджує різні місця мук. Переходять з відділу до відділу, де різні роди грішників, а Богородиця все плаче над всіми і хоче їм помочи, але сторожі адські — ангели не дозволяють на те, кажучи, що мають такий розказ. Аж приходять на місце, де в огненім озері мучить ся за гріхи „нарід християнський“. Тоди вже серце Пр. Богородиці не могло того стерпіти і хотіла конечно зійти в озеро і мучити ся разом з християнами; на силу міг її Архангел переконати, що то неможливо, бо після розказу божого „ти мавш спочивати в раю“.

І така то власне характеристична відзнака руського почитання Пресвятої Богородиці, та сердечна звязь душі народу з Пречистою Матенькою Божою, мов провідна нитка тягне ся вздовж цілої єго історії. Переходить прямо людські сили представити історію того почитання в цілій єго небесній красоті і величи, зібрати в одно всі в різних місцях і часах відбувші ся події, вичислити всі преславні чуда Пресвятої Богородиці, котрих на Руси було так много — много¹⁾. А все те стало ся завдяки тій чистій і непорочній любові наших батьків до Матери Божої. Через ту любов до Богоматери Русь підносила ся духово, кріпшала, усовершеншала і освящала внутрішню, ставала ся дійсно „святою Русію“.

І завдяки тій любові Русь, мимо всіх противностей, осталась вірна вложеній їй Богом задачі. А було тих злиднів чимало. По світлих часах Володимира і Ярослава настали сумні усобиці князів і ослабили та знищили Русь до непізнання. Прийшла навала татарска, а з Руси осталась одна руїна. Все знищене, все

¹⁾ Цікавих відсилаєть ся до таких книжок, як Галатовського „Новое Небо“, Суші „Phoenix“, „Огородок Матери Божої“, „Руно орошенне“ і інших.

упало, одна лише віра і одно почитанє Богородиці остались такими, як перше. Рівночасно майже гірша від татарської навали залягла Русь мертвотою схизми; душа народу на довгі віки скостеніла і мов завмерла, одно лише, що зісталося в ній більше живе, то почитанє і любов до Пресвятої Діви, що розширилося по всіх просторах Руси так величаво, що знова нема майже нічого тому рівного в світі.

Аби мати понятє о тім розширеню почитаня Богородиці на Руси, треба щоби хто почислив всі церкви Богородичні, які повстали на Руси від першої Десятинної, аж по нинішній день. Трудно се зробити, але коли брати міру з наших єпархий галицьких, то число церков Богородичних виносить 30 до 40 проц. загального числа руських святинь.

Хоч так розкішно розрослась почесть Матері Божої на Руси, то всеж не забувати нам того, що до новіших часів панувала в ній якась штивність і закостенілість византийска. Нове жите вступило в неї доперва тогди, коли повіяв на неї животворний дух з св. церкви католицької.

Вслід за тим, коли наші батьки заключили церковну унію в Флоренції, а ще більше, коли відновили її на соборі Берестейським (1596), починає ся в цілій нашій церкві мов нове жите, оживлений рух релігійний, а першим обявом его — вможена сильно і оживлена почесть до Пресвятої Діви. Богата се надзвичайно тема, але щоби виказати, як тісно вяже ся почитанє Пресвятої Діви з історією унії на Руси, вистарчить згадати тут тільки на два — три факти.

В самих початках унії найславнішим місцем почитаня Пресвятої Діви були Жировичі, село на литовській Руси. Від 15. єще столітя ествував там в церкві чудотворний образ Матері Божої, плоско різблений на камені ясписі. Коли на Литві стала ширити ся єресь кальвіньска, тогди честь Матері Божої підупала там цілком, а дорога до церкви заросла буряном. Доперва коли св. Йосафат, (котрий тогди був архимандритом у св. Троици в Вильні) дістав те місце під свій заряд, стало оно підносити ся. Дуже слабо однак підносилося і ледви трималося і не мало слави так, як і сама молода унія, котра як не упала, то завдячити тільки св. Йосафатови. В кільканайцять же літ по тім (т. є. по смерті св. Йосафата), якаж переміна! До Жирович сьпішати з цілої Литви і Білоруси богомольці, між иншими і польські королі, як Владислав IV. (1644), Ян Казимір (1651) і Ян Собіський (1688) та віддають честь Пресвятій Діви. „Жировичі — каже Гепен — мов ліхтарня морска присьвічували цілій литовській Руси“.

Слава Пресвятої Діви Жировицької переносить ся аж до вічного міста. В Римі р. 1718 монахи, що служили при церкві св. Сергія і Вакха, найшли случайно під тинком стіни вірну копію образу Жировицького. Вскорі нарід став горнути ся до св. образу і одержував численні ласки. Папа Климент XI. казав перенести сей образ до великого вівтаря і він називає ся у Італійців *S. Maria del pascolo*.

В р. 1730 образ Пресвятої Діви в Жировицях коронував митрополит Атаназій Шептицький золотими коронами, присланими Венедиктом XIII.

В середині XVII в., т. є. в часі козацьких воєн, великої слави доступив инший знова образ Матери Божої, а власне Холмський. Він був в часі битви під Берестечком (1651) в королівському таборі, занесений туди єпископом Яковом Сушою. (Обширне описанє тої битви і чуда Богородиці подає тойже єп. Суша в книжці під заголовком: *Phoenix tertiatio redivivus*).

* * *

Дальше о. референт вичислив деякі місцевости, в котрих знаходять ся чудотворні образи Матери Божої (образи проливаючі слези), як: Буцнів, Далешів, Городок над Дністром, Гомів, Крехів, Настасів, Новий Самбір, Підгірці, Тернопіль і т. д. В церкві св. Юрія у Львові знаходить ся чудотворний образ Матери Божої перенесений з Теробовлі. (Йосиф Шумлянський двократно уратований від смерти через той образ). Всіх чудотворних образів Матери Божої на Руси має бути по гадці о. референта поверх 150.

В 18. століттю, коли унія була в самім розцв'ятті, найславнішим на Руси місцем Матери Божої був Почаїв зі славною „Стоїкою Матери Божої“ на скалі.

Вкінці зазначив тільки о. референт, що до повного образу історії почитаня Матери Божої на Руси належалоби еще обробити слідуєчі точки: Пісні народні до Пресвятої Діви; Синод Львівський о Непорочнім Зачатю Пресвятої Діви; Нова „Служба Непорочному Зачатю Пресвятої Богородиці“; Брацтва Пресвятої Діви; Чин „Служебниць Марії“ і Література Маріяньска на Руси.

Джон Вілліам Дрепер і его Історія Боротьби Віри з Наукою.

Написав о. Ф. Щепкович.

Повисші бажаня перекладця дадуть ся спровадити до слідуєчих трех точок:

Перше. Щоби місто безлічи теперішних вір, церков і сект — настала одна віра, ідеальна, чисто духовна, з одною однісінькою релігійною старшиною, богом, уявленим відповідно.

Друге. Він хоче, щоби та віра зілляла ся з наукою, аб^о иншими словами: щоби віра зникла, а місто тих зілляних частий настала — вічно-поступаюча наука.

По третє. Він бажає, щоби та вічно поступаюча наука оживлена далеко більше ніж тепер, була запалена — вірою — всіх народних мас на сьвітї з богом піддержувачем того руху.

Хтож єсть в силї зрозуміти всі ті мудрости, яких наговорив перекладаець. Ті речєня писані без всякої мисли, говорять хиба самі за себе. Щож отже перекладцеви на се відповісти? — Не зїстає нічого иншого, як запевнити єго, що така віра ідеальна вже єсть; тільки, що він єї з упередженя до всякої віри не може пізнати і тому шукає за иншою, котрої сам не уміє сформулувати. Тою ідеальною вірою єсть як раз віра католицка, віра правдиво Христова. Єсли би перекладчик єї знав, то не потребував би шукати за иншою, шукати за якимсь — богом — котрого треба собі доперва відповідно уявляти. Уява зїстане завсїгда уявою. Тому, єсли би прийшло того перекладчикowego — бога — уявляти собі відповідно, то повстало би тільки богів, кїлько людий так, що і перекладчик не дав би собі з ними ради. Хиба, що він хоче, щоби на сьвітї повстав на ново хаос.

Не можливе також бажанє, щоби навіть віра після покрою перекладчика могла остати без старшини земского, а ограничала ся лиш на старшеньствї тільки якогось там перекладчикowego — бога. Бо як довго чоловік чоловіком, та як довго зїстане той чоловік товариским сотворієм, так довго не обїде ся він без старшини земского. Як неможливо фізично, щоби чоловік яко одиниця був без голови, так неможливо також, щоби чоловік яко одиниця моральна зїставав без голови т. є. без провідника морального. Тож, щоби бажанє перекладчика могло сповнити ся, треба би було перше змінити природу людєку.

Як розуміє перекладчик то зїлляє віри з наукою, сєго годї зрозуміти. Можна навіть сумнівати ся не безпідставно, чи і він сам се розумів. Бож віра мусить бути основана на правді. Правда знова не може буги як тільки одна. Она дальше не може зміняти ся, так як не може зміняти ся Бог, що єсть не тільки предметом, але і причиною віри. Инакше має ся річ з наукою. Єї предметом суть правди відносячі ся до річий дочасних, змінних. Тож як номожливо зїляти вічно змінне з незмінним, так неможливо зїляти віру з вічно поступаючою наукою. З того, що наука поступає, видно, що она несовершенна, а що перекладаець називає єї вічно поступаючою, видно, що она ніколи не дїйде до стєпеня совершеньства, до повної досконалости, чому ми навіть не дивуємо ся, зваживши, що авторами науки суть люди, сотворїня несовершенні, що зміняють ся на тім сьвітї, як краски в калєйдоскопі і то, що зачав один, не може ніколи довести до кінця, але зїставляє до справджуваня другому. Зваживши отже ту несовершенність науки не понимаємо, як може перекладчик вимагати, щоби з нею зливала ся совершенна віра? Розуміє ся, що під тою совершенною вірою розуміємо віру католицку, бо она тільки одна збудована на несокрушимім камєні — Христї. Єсли би ми отже позволили вірі зїллати ся з наукою, а людям уявляти собі Бога відповідно, то з того вийшло би таке, що кожний уявив би собі єго відповідно до свого понятя і до

своїх бажань, і нараз побачили би ми тільки різних богів, скільки різних людей. Помежи Богом кожного заходила би отже така різниця, яка заходить помежи уявами поодиноких людей. Лиша тому, яке перекладчик хоче усунути, щоби намісь множенства вір, сект і церков поставити одну віру, не тільки би не усунув, але ще і побільшив.

З того всього видно аж тутки, а особливо з кінцевих слів, що перекладчикови не ходило о правдиву науку, але властиво о се, щоби під покривкою науки взбудити обоятність до віри та підкопати її повагу. Но замість ясно висказати свою думку, як на чоловіка чесного пристало, перекладчик волів микетити та ошукувати себе і других, щоби тільки замкнути приступ для правди.

Хотяй перекладчик хотів би чим скорше вичеркнути вираз віра, то всеж таки хотячи чи не хотячи, мусить вертати до віри. Если би повисші бажання перекладчика сповнили ся, що правду, кажучи, неможливо, то оно було би дійсно незвичайною подією однак подією, котра би лиш доказувала, що цілий сьвіт став божевільний. Но як довго се не стане ся, так довго мрія перекладця остане ся мрією.

А вжеж сьмішною видає ся грозьба перекладця, яку він виразив на стор. VII, що коли теперішні віри, церкви й секти не з'єднають ся з собою — та не зрівнують ся з наукою, яка все більше й більше росте й поступає, при своїй повній... єдності, — то... жде й їх не минує доля всіх передущих вір, церков і сект, які впали... від досьвіду й науки і... вже не встануть... Що за пророк з перекладця! Та шкода, що він нам не поясняє, чи всі они впадуть, та більше не встануть, — чи одна котрась віра, чи секта, чи церква побідить всі прочі слабші та займе їх місце — чи може сама наука поборе всі церкви, віри та секти? Як оно буде? Та справді мала би наука великий оріх до згриження і не знати, чи могла би его стравити. Бож наука вже не від ніві існує, та мала таких славних мужів, як Евклід, Пітагорас, Аристотель, а з новіших Коперник, Галілеї і и. а прецінь суть ще віри і церкви. Чи ж перекладець певний, що теперішні віри стануть колись тускліші та тускліші та колись всі... неминує погаснуть, коли нічо не було в силі їх до тепер повалити?... А вжеж саме досьвідчене доказує щось протівного. Коли я вчислив таких великих мужів, як Аристотеля, Пітагора, Евкліда, Коперника та Галілея, то я зробив се не длятого, щоби їм відмовляти заслуг, які они положили для науки, але длятого, щоби показати, що навіть найбільші мужи не суть в силі наукою повалити віру. Я певний, що перекладець не буде мати потіхи в своїм життю, щоби еще власними очима глядіти на погасане всеї віри... я усіх закутинах землі... та на віки. Що більше, я зовсім певний, що сего не діжде ся ані ніхто з тих, що думали би так само, як перекладець, в яких часах они би не жили. Чує се і перекладець, коли пише на стор. IV. „Отже ялосья сказати, — що й тої віри сеся книжка, сама про себе, розуміє ся — не звалить, навіть коли дійде до відома всіх одиниць нашого народу“. З того ви-

дно, що перекладаць знає, що ся книжка не звалить віри, хотяй він того бажає; тож заходить питанє, о що єму властиво ходить? В якій ціли старає ся розширювати ту дрань помежи нашим народом? А от, він ту ціль вказує, коли каже дальше: „... але вона, (коли дійде до відома всіх одиниць) певно підотне в ній до-разу темноту, забобонність, бездушні форми, грубий матеріялізм і, головню, найгірше лихо релігійне, що перебрало ся з поля віри й на всі інші людські відносини, декуди й на поле науки — нетерпимість“. З тих слів ясно виходить, що єму не ходить о нічого більше, як тільки о викликанє забуреня помежи рідним народом; єму ходить о нищенє супокою. Тож перекладаць заместь вистерігати ся причин до нетерпимости, сам хоче впровадити розрив — та нетерпимість помежи нашими людьми. Таке бажанє та такий плян може походити не з серця, що лю-бить нарід, але з серця, в котрім кипить диявольска злість до всего, що добре, з серця, що не пощадить і рідному народови, щоби заспокоїти свою ненасичену ненависть до всего, що зве ся вірою. Се ознака скрайного егоїзму, що убиває всяку чеснійшу мисль, всяке почутє добра

Що до тих злих прикмет, які має підтяти ся книжка у нас, а іменно: „темноту, забобонність, бездушні форми та грубий ма-теріялізм“ то перекладчик помилив ся в адресі; він повинен був їх віднести до своєї пупільки — книжки Дрепера, котрої ціль якраз позбавити людей правдивої віри, а на ві місце впро-вадити, если вдасть ся, новочасне поганьство, — грубий матери-ялізм.

Що она підотне віру деяких одиниць, сего не думаю пере-чити, бо знаю, що і помежи нашим народом знайдуть ся одиниці слабо розвинені умово, що незуміють розрізнити правди від непра-вди, та дадуть ся збити на блудну дорогу. Однак ані припустити не можна, щоби сі одиниці були з одної сторони чисельні, а з другої сторони забули цілком на віру. Она може вправді спровадити на чи-таючих на якийсь час туман, но она не в силі позбавити їх цілко-вито того неоціненого дару, віри, як отсе і показує досьвідченє. Бо хотяй книжка виходить вже вдруге, хотяй була в руках не-одного селянина, но она мимо того не позбавила нашого народа віри. Могла навіть деяких людей затуманити на якийсь час, но ко-ли обморок минув, то они приходили назад до нормального стану. Тому то і не лучило ся на щастє, щоби якийсь чоловік умирав, як нехристиянин, як невірющий. Не перечу, що і наш нарід переходить ту внутренну борбу, яку мусять спровадити такі книжки Дрепера. Однак по відлученю тих, що мають відлучи-ти ся, найкрасші люди остануть при нас і стануть правдивими обо-ронцями та покровителями віри. На тож збіже і віє ся, щоби відлучила ся від зерна полова. Сю прислугу має нам зробити книжка Дрепера, що має відлучити половиу від зерна, т. є добрих від злих.

Що книжка Дрепера не зрозуміла видно із прошеня, з яким перекладчик звертає ся до інтелігенції, щоби она пояснювала зачеплені в книжці справи, если би до неї звернули ся з про-

шенем о тож читачі менше просьвічені (стор. VIII.) Но перекладаць видить, що навіть для інтелігенції не прийде так легко пояснювати зміст отсеї книжки. Тим то завзиває він інтелігенцію, щоби она сама перше познакомила ся добре з науковими назвами і річами поміщеними в книжці. Виглядає се так, якби інтелігенція не мала иньших важнійших справ на голові, як студіювати зміст книжки Дрепера. Та шкода, що перекладаць не додав, так як думав з початку — толкового словарця... бо не знаю, чи без него і інтелігенція дасть собі раду з декотрими річами. З другої сторони не знаю, чи і потрібно толкувати менше просьвіченим, от хочби таку назву, як параллякса. Годіж поробити всіх астрономами та філзофами. Но не се філзофія знати Сатурна, Марса, та їх параллякси; але найбільшою філзофією, то хіба знати чесно жити на сьвітї, а потім з спокійною совістю умирати.

Не можна справді завидувати добра, яке ся книжка могла дати єї читачам, книжка, котрої цілю не будувати, але нищити. Тому ми не розумієм домагання селян радикалів, які бажали вперве, як хвалить ся перекладчик, видання сеї книжки. Но здає ся, що і они мали єї досить, коли не просили о се друге виданє, бо инакше здає ся, що перекладчик не був би занедбав і тепер тим похвалити ся. Ся книжка отворила їм правдоподібно очи на віру і на сьвіт, они пізнали, що автор не сказав їм правди. Они пізнали, що сьвіт не може бути самостійним, не зависимим від нікого; они пізнали, що мрія автора про самостійність сьвіта, то туман, якому годі розумному чоловікови піддати ся. Тож можемо зіставити перекладця єго иллюзії, що ся книжка взбудить в нашім народї енергію — завзяте в обороні тих інтересів, які їм представляє Дрепер. Бо чейже нарід зрозуміє, що єму випадає стати в обороні своїх власних інтересів, а не інтересів Дрепера та єго перекладця. Се бодай добре, що ми знаємо, що так Дреперови як і єго перекладцєви не ходить о нічого иншого, як тільки о погашене віри. Но можемо їх запевнити, що до сего ніколи не прийде, та що їх бажаня не сповнять ся.

[Д. 6.]

НАУКА

на Празник св. о. нашого Николая.

ОБРАЗ СВ. НИКОЛАЯ.

(О. Б. Пюрко)

Богъ же мира возведый па-
стыря овцамъ великаго.

(Езр. 13, 20).

В посланію ко Евреям (10, 21) пише св. Ап. Павло о І. Христі Спасителю нашім, що він єсть великий єрей, т. є. архієрей над домом Божим, т. є. над церквою св. То само

повідав він і в нинішнім св. посланню, коли каже; „Богъ же мира возведь і пастыря овцамъ великаго, Господа нашого І. Христа, да совершить вы во всякомъ дѣлѣ блазѣ.

І для чоґож то читає нам церков св. ті слова в празник св. о. Николая?

Дятого, що і св. о. Николай був пастирем великим, т. є. архиєреєм або архиєреєм. А от гляньте лише на єго образ. Стоїть він тут перед вами в архиєрейских ризах, а часами еще і з 3. золотими яблоками у руді. Лежить в тім много науки для нас, а що наука та сама з себе не кождому впаде в очи, то хотів би я нині звернути на неї вашу увагу. Отже образ св. о. Николая буде предметом нинішньої мові науки, котра складати ся буде з 2. частий; іменно я поясню вам і покажу, яке значенє мають і яку науку нам дають:

I. архиєрейскі ризи, а

II. 3. золоті яблока на образі св. Н.

I.

Св. о. Николай представляє ся на образах лише в ризах архиєрейских. На єго голові видимо корону або мітру; на раменах сакос і омофор, на грудях хрест; в лівій руді жезл або евангелиє; а на пальци правої руки котрою благословить: перстєнь. Що значать всі ті річі? Яке значенє мають всі ті відзнаки? Дуже красне і поучаюче. Св. отець Николай був архиєреєм церкви католицкої в Мирах Лікийских і дятого носить він відзнаки архиєрея католицкого. То єсть загальне значенє тих відзнак. Но якеж то значенє має кожда з тих відзнак з осібно? Зараз побачимо, скоро перейдемо всі ті відзнаки і приглянемо ся кождій з них з осібно. Спитаймо отже, що значить:

1. Мітра.

Старинні воеводи брали на голову шєлом, коли забирали ся до борби против ворога, котрий загражав їх державі або на рушав границі і лад тої держави.

Владика — то духовний воевода в своїй єпархії, а єго шєлом — то мітра, котру бере на голову на знак, що він має право і обовязок ставати на чолі духовного войска та бороти ся против ворогів віри, церкви і морального ладу, церквою установленого. До тої борби має він ставати перший, та з цілою силою і незломаною відвагою боронити справи божої против самих сил ада, а не то малих гігантів (великанів) сьвіта сєго.

Так поступав собі і св. о. Николай. Яко духовний воевода став св. Н. на чолі до борби особливо в рр. 316—18, коли то за царя Ликийня вибухло кроваве гонєнє християн; він не жалував труду, не зважав на злобу ворога, не страхав ся і самої вянущі, до котрої таки дійсно дістав ся і з котрої видобув ся аж

за царя Константина, коли то для християнства і християн настали лїпші часи. Так само ставав він сьміло до борби, коли ходило о то, щоби науку Христа боронити против печестивого Арія. То єсть значене владичої мітри. Що значить тепер:

2. О м о ф о р.

Омофор, котрий спадає навкрест через оба рамена Владики, пригадує нам насамперед слова Христа: „аще кто хоцетъ по мнѣ ити, да отвержется себе, и возьметъ крестъ свой и помнѣ грядетъ“ (Л. 16. 24.).

Також пригадує нам омофор того доброго пастиря, що то маючі сто овець кидає 99. та йде за одною погибною, а коли вї знайде, бере на рамена і радуючи ся, несе до стада свого; ба, кличе ще слуг та сусїд і каже: радуйте ся разом зі мною: „яко обрѣтохъ овцу мою погибшую“ (Л. 15, 7.).

Таким був і св. о. Николай. Вже яко дитина знав він відречи ся та поскромити себе; оповїдають бо о нїм, що в середу і в пятницю ссав лише раз на день грудь материнську і то вже аж над вечером. Також був він і добрим пастирем стада свого. Анї одній овецьї із стада свого не дав погинути. Трех Мирских мїщан, осуджених префектом Евстафієм невинно на смерть, вибавив від тої смерти, доказавши їх невинности. Так само спас від смерти і трех воєводів, що завистию і справкою злих людий були осуджені через царя Константина також на смерть. Таким самим добрим пастирем оказав ся св. Николай і тим корабельникам, що то, плывучи з Египту до Лікії в бурливу пору, стали потопати на морі. На їх молитву явив ся їм св. Николай і утихомирив бурю і море. Припливши відтак до Мир і знайшовши св. Николая в церкві, упали єму ті корабельники до нїг і не могли ся досить надякувати за чудесне своє спасене від певної вже майже погібели. Но св. Николай знаючи тайники їх серця не жадав від них нічого бїльше за поміч, як лише того, щоби стерегли ся розпустити і відпустив їх повних розкаяня і поправи.

3. С а к о с.

На св. о. Николаю видимо також архієрейський сакос, подібний до дальматики і покриваючий цілу постать того первосьвятителя. Сакос єсть образом любви; як обнимає сакос цілу постать архієрея і прикриває хиби і вади прочих риз, коли би які були, так має і любов Владики обнимати всіх своїх дїєцезан і зносити терпеливо всякі їх недостатки, немочи і вади, по словам Апостола: любви долготерпїть, милосердствуетъ: любви не завидить, любви не превозносится, не гордится, не безчиньствуетъ, не ищетъ своихъ си, не раздражается, не мыслить зла, не радується о неправдѣ, радується же о истинѣ: вся любитъ, всему вѣруємлетъ, вся уповаєтъ, вся терпїть (Кор. 13. 4—8.) А власне таку любов оказував св. Николай до свого стада і де

тільки треба було, давав доводи тої любови. Одному поміг, другого скартав і упімнув, но все по мысли християнської любови і вітцівської печаливости, як то виділи ми при наведених уже примірах

4. Жезл.

В руках св. Николая видимо також владичий жезл. Владичий жезл означає уряд пастирський, який даний єсть Владиці на цілу єго дієцезію. До Владик відзиває ся св. Петро словами: „Пасите стадо Божіє“ (I, 5, 2.) і для того носить Владика жезел, яко пастир стада свого. Жезлом тим має Владика орудувати в кротости, а як потреба і в строгости, подібно небесному Архипастирю, котрий ним так само орудував; переважала у нїм, що правда, кротість т. є. лагідність, но де треба було, нещадив і строгости. Красна єсть, ба божественна — кротість; но кротість не все провадить до ціли, а мусить часто уступити місця і строгости, особливо де ходить о то, щоби усунути соблазни та зломити злість і ярість ворогів Божих. Так орудував жезлом і св. о. Николай. Для звичайних грішників, для тих, що грішили з немочи люцкої, що упали, але і повстати зараз старали ся — був лагідним отцем; но для Ария, котрий торгнув ся на науку небесну, був строгим і неумолимим судією.

5. Крест.

На груди св. Николая видимо також і крест св. Крест той єсть правдоподібно згадкою на ту оздобу, яку носив на грудях кожний старозавітний архиєрей; а надто значить він, що жите архиєрея єсть великим, як то кажуть, крестом. І чиж не так оно може? Чиж не лежить Владиці на серці журба о цілу дієцезію? Чиж не дізнає він, хоча ти дієцезію повести по божому, всіляких прикростий та долегливостий? І св. о. Николай жив такою крестною жизнню. Представте собі велику дієцезію і погадайте на часи, коли він був архиєреем. Були то часи, коли єще володіло поганьство і з мечем в руці виступало против християнства. Жертвою тої поганьської брби, того адского гонення мусів упасти і св. Николай.

За часів царя Ликинія дістав ся св. Николай навіть до темниці, де страдав за віру Христову аж до царя Константина, коли то для віри і церкви Христової настали лучші часи. Таким чином мав і св. Николай крест свій; таким чином провадив і він жите повне всіляких крестів, діймаючих і долягаючих до живого.

6. Перстень.

На пальци св. Николая блищить золотий перстень. Що значить той перстень? Св. Опат з Мілету пише так: Владика носить перстень на знак, що єсть женихом церкви, за котру в разі потреби має положити і жите своє, подібно як зділав се і сам Христос. Так постував собі і св. Николай; він по-

няв се добре, що то значить бути архієреєм, а для того і оказав ся також якнайліпшим архієреєм і архипастирем. За свою церков стояв як скала; за свою церков і її науку дістав ся навіть, як ми чули, до темниці, і хто знає, чи не зівстав би був і мучеником, коли би за царя Константина не настали були, для церкви лучші часи.

Так то стоїть перед нами св. Николай в оздобі „пастиря великого“, т. є. архієрея і архипастиря. Щож маємо ми з того учити ся? Скажу се коротко. Ми учимо ся передовсім, що за великого патрона та заступника перед Богом маємо ми в св. Николаю, котрий був пастирем великим в правдивім того слова значеню, т. є. правдивим наслідником Христа і Апостолів. Ми учимо ся дальше, як то мудро церков, духом Божим просвічена, все уряджає, та що за красний змісл мають ризи, які при св. Богослуженю носять особливо Владики. Ми учимо ся наконєць, що за тяжкий і що за відвічальний уряд вложений єсть на рамена архієрея, а для того повинні ми за него молити ся та той так тяжкий уряд єму улегчати любовю і синівським послушенством в тім всім, що він нам приказує.

II.

На декотрих образах св. Николая видимо єще щось, що єго від других святих відріжняє; суть то три золоті яблука котрі св. Николай держить на книжці в руді. Що означають ті три золоті яблука? Ті три золоті яблука пригадують нам передовсім:

1. на одно цікаве приключенє в єго житю.

То приключенє стало ся єще в тім часі, коли св. Николай не був єще архієреєм. В місті Патара іменно, де родив ся св. Николай, жив якийсь шляхтич, котрий через всілякі нещасні випадки стратив весь свій досить великий маєток і жив тепер в найбільшій нужді. Той шляхтич мав 3. доньки, прекрасної уроди і вже доростаючі, котрим однак не міг дати ані кавалка хліба.

Серце краялось убогому чоловікови, коли глянув на голод і нужду своїх ангелят і коли згадав, що нема ні надії на лучшу долю. Щож тут робити? Нещасний отець постановив собі вкінци посвятити не тільки уроду, але і чесноту своїх невинних доньок, а гроші так плюгаво зароблені ужити на свій і своїх дітей прожиток. Свв. Николай довідавши ся о тім так нечестивім пляні, постановив собі зараз запобічи тому так великому беззаконьству, а то тим більше і лекше, що по своїх родичах, котрі померли на джуму, одідичив власне великий маєток. Серед темної ночі підійшов проте св. Николай під хату згаданого шляхтича і кинув через вибите віконце три узлики чи мішочки самого щирого золота. Таким чином могли три уродливі доньки, маючи так гойне віно, чесно віддати ся, ба лишило ся єще досить і на прожиток для убогого вітця. Сей то так чесний поступок св. Ни-

колая єсть і причиною, для чоґо на єґо образах малюють часами три золоті яблока. Позвольтеж мені з того так красною і похвального поступку зробити зараз і ужиток. Св. Николай ратує великою жертвою чесноту трех дівчат, котрі яко чужі, могли єґо може і необхідити, а так мноґі матери і отці виставляють чесноту своїх рідних доньок на небезпеченство. Суть то ті, котрі своїм донькам позволяють по ночах волочити ся. Суть то ті, котрі позволяють на всілякі знакомства і сходини, аби тільки доню випхати з дому та богато продати. Не дивлять ся они на то, чи той, хто сватає доньку, має віру в Бога, но дивлять ся на то, чи має він гроші. Не питають, чи той, хто сватає ся, єсть чоловік побожний, чесний, тверезий, працьовитий, спокійний і згідливий, — но питають о то, чи має маєток, чи має гроші. О нещасна доле! Таж се значить очевидно, свою дитину пхати в пропасть; таж се значить давати єї трояну, щоби строїла ся; таж се значить давати єї ніж, щоби убила свою невинність! А все то ділають родичі, котрі відповідають за дітей своїх перед Богом, котрі мають строгий наказ від самого Бога, щоби діти свої добре виховували; все то ділають родичі, котрі з душею дитини погублять і свою душу, ба котрі ще глибше застрягнуть в пеклі, як їх діти, для того, що то онн їх там заґнали.

Золоті яблока у руках св. Николая суть про то

2) наукою для родичів.

Як св. Николай приніс тим 3. висше зґаданим донькам золотий подарунок, чи там золоте віно — так повинні і ви христянські родичі з того брати собі науку і так само собі поступати. Давайте і ви дітям вашим золоте віно. Таким золотим віном єсть насамперед

а) боязнь божа.

Боязнь божа єсть началом премудрости — повідає мудрець Божий. Но та боязнь божа не єсть самим лише рабским страхом перед Богом, котрий прошибає душу тревоґою, а любови до гріха не убиває; она не єсть тим страхом, який мають і самі злі духи, що то вірують і дрожать (Як. 2, 19.); она не єсть тим страхом, який походить лише з самого зґляду на суд і для того попихає душу до рознуки; но єсть, щоби коротко сказати, найглибшою почесією ко Богу і єґо закону, а тим самим і житєм наскрізь побожним. Такою боязнию відзначав ся пророк Даниїл, (1. 8) що радше волів дати пожерти ся диким лвам, як зневажити закон Божий; такої боязни примір дав нам побожний цар Елеазар (П. Мак. 6, 18), що то ані грозьбою, ані ніякою обітницею не дав ся відвести від закона Божого, а наоонець і св. Хризостом, що то волів вибрати проґнанє і заточенє, як спроневерити ся правді божій. Боязнь божа була заборолом від гріха для мужної Юдити, (Юд. 8, 8.) для невинної Сузани (Дан. 13, 17.) і для чистото Йосифа, котрий про то не дав

уловити ся в сіти жени Путифара. Так, так — боязнь божа до-казує чуда; она єсть щитом і муром непробитим против гріха, а прото і порукою щастя так земского, як і вічного, так як тільки один гріх єсть причиною так нашого нещастя, як і вічної нашої погібели. Чи ж може отже бути ліпше віно для дітей, як боязнь божа? Дайтеж їм то золоте віно і додайте еще і др уге, а то єсть:

в) стидливість і чистота.

„Себе чиста соблю дай“ повідає св. апостол до дівичого свого ученика Тимотея, (I. 5, 22) а через него і до наших дівиць. Котра дівиця стратила невинність і чистоту, та хоч жиє — умерла єсть, каже він другий раз до Тимотея (I. Тім. 5, 6.). Длятого то цїнили і цїнять правдиво християнські дівиці той великий скарб, тую перлу над все і радше пострадали нераз жите, як єї стра-тили.

Чистота гартує також тіло наше та дає єму здоровє, силу і відвагу. Вже старинні глядятори пізнали то, а длятого жили они все скромно і повдержливо, щоби тим придбати собі сили на побєвици. А через що, питаю ся, стала слабосильна Юдита так сильною, що зняла голову Олофернови, тому пострахови єї вітчизни? Св'яте Письмо повідає: не яко невіста ти поступила, а яко муж, бо полюбила єси чистоту (Юд. 15, 11.).

Но чистота хосенна єсть не тільки для тіла, але і для душі; она дає нам внутрений супокій, радість, веселість і щастє вже тут на землі, бо потягає за собою майже всі другі чесноти. Один богобоязливий отець мав кількоро невинних діточок. Скоро прийшов вечером по тяжкій роботі до дому, прибїгали діти, обтирали татови піт і оповїдали о своїх забавах. „Тату, ми бавили ся нині в барви; а я, каже Федорко, вибрав собі червону, бо червона барва — то любов“. „Добре, мій сину, каже тато, любіть ся, а буде гаразд. Коли би люди на свїті мали досить любови, то свїт сей бувби як рай; свїту сему не достає нічого більше, як тільки любови, щоб був як рай“. „А я, каже Никольцьо, вибрав собі — сину, бо сина барва значить веселість“. „Добре сину, каже тато; ніхто так не єсть нам милий, як чоловік веселої душі“. „А я, каже Ксеня, вибрала собі зелену, бо в зелену убирає Отець небесний надїю господара на хлїб насущний: єго плоди земні“. „Добре, каже батько, без надїї чув би ся чоловік зівсім нещасливим“. „А я каже Оленка, наймолодша донька, вибрала собі білу, бо біла барва, то знак невинности. Оздобою дитини, казали наші покійні мама, єсть власне невинність“. „Ви, люб. діточки, закінчив отець, вибрали всі добре, но найліпше вибрала таки Оленка. Біла барва єсть підставою всіх інших барв, а невинність єсть підставою всіх інших чеснот. Длятого стережіть вашої невинности, а не бракує вам ніколи любови, надїї і веселости. Невинному усьміхає ся все солодка надїя, а з єго ока трискає веселий дух і божеска любов“.

Чи требаж вам більше еще доказу, що невинність єсть найліпше віно, яке родичі своїм дітям лише дати можуть? Дайтеж їм то золоте віно, но дайте їм еще і третє, а тим єсть:

г) послушенство і підчиненість.

„Добре тому чоловікови, каже Дух Б. у пророка Єремії (Плач. 3, 27), коли він від молодости своєї носив ярмо“ Добре і тій дитині, котра в всім, що не противить ся воли божій слухає і підчиняє ся родичам своїм; сам Бог обіцяв їм довге жите і благословенство своє.

І з а а к був добрим і послушним сином, длятого благословив єго Бог; коли посіяв мірку, дав єму Бог сто.

Т о в і я був добрим і послушним сином, за то дав єму Бог добру жінку, багатство і довгий вік; він жив 99. літ і видів синів внауків своїх.

Й о с и ф був добрим і послушним сином, а за то вивисив єго Бог так високо.

Натомість згнув **А в е с а л о м** марно за то, що не підчиняв ся родичам, ба важив ся навіть піднести руку і посягнути за престол вітця свого. Дайтеж родичі дітям і тєє віно, то третє золотє яблоко, а буде і вас і їх благословити Бог вже тут на землі, а більше вще в небі.

То суть ті 3 золоті яблока, які родичі по образу св. **Николая** своїм дітям давати повинні, а котрі забезпечают дітям щастє тут і там, іменно: боязнь божа, невинність і послушенство. Суть діти богобоязливі, скромні і послушні, то мають богате віно, котре їм принесе більше щастє, як всі скарби сьвіта сего.

Боязнь божа, невинність і послушенство, то так сказати, стовпи, на котрих почиває християнський порядок і лад на сьвітї сїм.

Боязнь божа, невинність і послушенство ущасливляють так безженний, як і жонатий стан; так в молодости, як і на старість.

Боязнь божа, невинність і послушенство становлять добрих слуг церкви і добрих підданих держави.

Боязнь божа, невинність і послушенство достарчають ангелів небу і добрих жителїв землі.

Но боязнь б., невинність мусять виходити від родичів; они мусять дати до того підвалину, а то через добре, правдиво христ вихованє.

Христ. вітці, христ. матери — якжеж високою єсть задача, яку маєте, а то через ваші діти будувати церков, підпирати державу, ущасливляти землю та залюднати небо! А все то стане ся, коли ви допоможете дітям до тих 3 золотих яблук, о котрих нині була мова; коли вщепите їм: боязнь б., невинність та послушенство. Память ваша буде тогди благословити ся на землі, а в небі дасть ся вам то: „якже око не видѣ, и ухо не слыша и на сердце чоловіку не въздоша“. (I. Кор. 2, 9.).

Під нашою адресою.

Потувати в наших часах кожде виступлене проти віри, церкви або духовенства по всякого рода руских часописях, журналах і книжках та брошурах, се прямо для нас річ неможлива, на се треба би хіба осібного видавництва. Тому ми лише від часу до часу звертаємо в нашій часописи увагу на деякі вицвіти найновішої поступової культури. Так і нині вибираємо тільки дещо замітніше з того антирелігійного найновішого руского арсеналу, зазначаючи еще раз, що се ще далеко не все.

Зачнім від „Нового Громадского голосу“. Ч. 14—15 з д. 8. вересня с. р. приносить нам статю під заголовком: Американське безголове. Автором статі Мир. Стечишин, робітник з Каліфорнії. П. Стечишин обговорює (не входимо в те — як обговорює, чи до ладу, чи ні) відносини між американськими Русинами і натакаючи в кількох місцях на священників, так про них висказуєсь: „Піп чоловіком бути не може, бо хоть би він був і найліберальніших переконань, то становище его все релігійне, а релігія каже попів уважати за вишшу клясу роду людского, каже їх вважати не за людей, лише за попів... Попівство маючи в Галичині силу, маючи в руках провід народу, переслідувало та переслідує всяку свобідну думку, а всяку рухливішу одиницю, дуже часто навіть зовсім не справедливо, називає радикалом... Коли наш нарід в Америці так шалено і так безповоротно зникає, в тім передовсім винні вузкоглядні попи, що й доси потішають ся надією, що лиш католицька віра вдержить національність руску і замість брати ся до реальної праці над освідомлюванем народу, торочуть ему голову потребсю, „князів церкви“ в Америці... Нараз являє ся Серафим! Аж жижки затрясли ся у наших героїв на гадву, що за 50 долярів могли би поставати попами на ціле жите і могли би вже дурити нарід так само, як попи ті, що з Галичини поприїжджали... Попи у цілім світі звісні, як елемент назадничий. Попи, се підстава теперішного проклятого ладу суспільного, попи се підстава держави, попи се підстава сильних світа сего“...

Ми виписали ті уступи зі статі п. Стечишина, не на те, аби ему відповідати, бо не на все і не кождому годить ся відповідати, а виписали їх тільки на те, аби дати ш. читачам характеристичний зразок, як „поступ“ воює проти нас. Чи тою „воюючою“ стороною буде п. Стечишин (бувший галицький ученик, якого за якісь там провини видалено з гімназії), чи п. М. Лозинський, чи п. Збрученко, чи п. М. Л. чи „...іст“, чи п. М. Павлик, чи п. Трильовский, чи много — много інших, яких імена звісні гілкі редакціям, то спосіб тої борби все однаковий, то зміст тих „вилазок“ все один і той самий, тільки форма инша. відповідна інтелектуальному уровіневи „ученого поступовця“. Де ходить о борбу проти „забобонів“ проти „чорної гакати“, проти „елерикалізму“, там хіба зацофаний

дурак може жадати якоїсь схолястичної логіки, аргументів, справедливості, а найменше правди, а вже цілком ні — хочби крихітки глибокого застановлення над тим, що пише ся.

Не менш інтересну статтю, чим попередна, приносить той самий „Н. Гр. Голос“ в числі 19., під заголовком „Кілька уваг про клерикалізм рускої суспільности в Галичині“. Автором сеї статі — звісний „європеець“ М. Лозинський. Він говорить тут про статтю з 12 ч. „Ниви“ під заг.: „Чи наша суспільність склерикалізовала?“ Автор збиває вперед наші аргументи, які ми навели на доказ, що наша суспільність не єсть склерикалізована, а вкінци дає докази від себе, які якраз мають свідчити про клерикалізм нашої суспільности.

„Факти клерикального полеміста занадто потягнені... і вони доказують таки клерикалізм серед нашої суспільности“ — говорить ш. автор і розбирає перший наш аргумент. Якби ся справа не була так дразливої натури, ми відповіли би на се инакше, а так скажемо тільки таке: Ш. автор на вічу видно не був і бесіди пропагатора „політики улиці“ не чув, бо инакше знавби, що розумів дотичний бесідник під „політикою улиці“ і знавби, що порівнювати таку „політику улиці“ з теперішню політикою французких католиків, віяк не можна. Чи така „політика улиці“ може бути „так само добре клерикальна, як і анархістична“, се вже, нехай ш. автор вибачить, не его річ судити.

„Ще нещасливіше вибрано другий факт — епізод із сегорічних зборів... Общества Качковского... Щоби подавати такий доказ против склерикалізованя нашої суспільности, на се треба або вдавати дурного або таки на правду не мати багато розуму...“ Висококультурному п. М. Лозинському так на се відповімо:

Кождий, хто хотів нас розуміти, мусів нас так розуміти, як ми се розуміли, коли писали. Аджеж ясно з цілої статі, що ми під „клерикалізмом“ розуміли католицкий „клерикалізм“, а зглядно подекуди самий католицизм, бож про властивий клерикалізм у нас годі й говорити. Чи ш. автор переочив ті слова, які ми там написали: „Він... маючи увагу на численно зібране католицке духовенство“... і т. д? До чогось ми прецінь і брали кожде виражене: клерикалізм; клерикальний — в знаки наведеня! Що п. Лозинський нас не зрозумів, або не хотів зрозуміти, се не наша вина. А що в таким разі виходить все дурним, се річ природна, але завинена не з боку того, що пише, тільки з боку читача. Чиж цяному не здасть ся, що цілий свѣт паний, а він один тверезий?

Через таке нещасне непорозумінє і дальше „побиванє“ наших аргументів мусіло вийти нещасливо і прямо сьмішно. Спеціально що до часописи „Діло“, ми навели докази; чи і се переочив ш. автор?

По такій „щасливій“ побіді над нашими доказами, подає ш. автор свої докази якраз на склерикалізованє нашої суспільности і так зачинає доказувати: „А зрештою тільки подивити ся на жите нашої суспільности, а стане ясно, що клерикалізм царує тут ві всіх областях житя“. Дальшим доказом єсть се, що крім

радикальних та соціалістичних видань і ще крім видань „Наукового Товариства ім. Шевченка“ — наша „уся преса клерикальна“. На такий аргумент — ми вже не знаємо що відповісти. Кожний день приносить нам все щось нового і ми бачимо, що одна часопись стараєсь перевиспити другу в антирелігійности, в богохульстві, в матеріялізмі, статей на сю тему знайти можна без ліку вже хочби тільки в самім „Руслані“ і нашій „Ниви“, а п. М. Лозинський має еще чоло говорити нам в очи, що наша уся преса клерикальна! Чиж в виду сего можна твердити, що „радикали та соціалісти приневолені толерувати в газетах, де вони працюють, клерикальний напрям, а не сьміють проводити свого напряму?“ Як они „толерують“ один напрям, а „не сьміють проводити“ другого, се доказує нам як раз та „клерикальна“ — у ш. автора — преса.

„Аргумент“ про „блаженність нищих духом“, який доволі характеризує ш. автора, лишаємо без відповіді...

Дальшим аргументом на склерикалізоване нашої суспільности єсть те, що наші „вільнодумці“ і „атеїсти“ фігурують в статистиці як греко-католики! Они, ті „вільнодумці“ і „атеїсти“, перебуваючи на вакаціях у сьвященничих домах, а то й загалом на селі, „примірно ходять до церкви, аби не робити прикрос-ти (!) гостинному о. господареві“, они „беруть шлюби в церкві, (не кождий може і хоче дружитись з жидівками!), хрестять діти, кажуть собі справляти християнські похорони“, „своїм дітам учти ся в школах релігії“, а не можуть здобути ся „на відвагу відділити ся самим від церкви, хоч австрійські закони дозволяють на се“...

І в виду сего „Нива“ може еще писати, що наша суспільність не єсть склерикалізована?? Колиж инакше говорить статистика инакше говорить практика!“ Які ті редактори „Ниви“ наївні, а який той п. Лозинський „глибоко думачий“...

Висипавши так усі „докази“ склерикалізованя нашої суспільности на папір, так кінчить бистроумний автор; „І доперва тоді, коли у нас знайдуть ся такі консеквентні противники клерикалізму, можна буде на серію подумати про боротьбу з тим відвічним ворогом (церквою) людського розуму і людської свободи“.

Називати церкву, розумієсь католицку, ворогом людського розуму і людської свободи, се нині так вже увійшло в моду у таких мислителів як п. Лозинський, що ми й дивували би ся, коли-б він тими словами не закінчив своєї статі. Таж в тих словах містить ся суть найбільшої новочасної мудрости й учености, в тих словах заключена суть правдивого „поступу!“ Бож що єсть поступом у наших „поступовців“, як не неговане всякої віри, як не „борба“ проти церкви і духовенства? Що те неговане і та „борба“ веде-ся способом, уживмо лагідного вираженя, штубацким і глупим, що та „борба“ єсть тільки відкриванем перед сьвітом своєї ігноранції і злоби, своєї наївности і некультурности, се инаша річ. Хто нині не є „Богоборцем“, не є поступовцем!

Як бачимо, то многонадійний наш „журналіст“ п. М. Лозинський одновзвучний в своїх виводах з „робітником“ п. Стечишином. Тепер возьмім еще одного „Богоборця“ — аби була „трійця...“

Сим третим — то якийсь „...іст“ (атеїст?), учитель, що в учительській органі „Промінь“ (ч. ч. 21. і 22) помістив статтю „Отже конся сторщина?“ Ш. автор-учитель „відповідає на виводи“ Вп. о. Єп. Роздольського в статі: „Необходима потреба руского семинаря учительского“ з 13 ч. „Ниви“. Як відомо, о. Роздольський виказує конечну потребу заснованя руских учительських семинарів, бо семінарі теперішні, утраквістичні, своїє задачі зглядом руского народа не сповняють так, як повинні. Коли отже не хочемо допустити до того, щоби по руских школах не забракло колись руских учителів, то мусимо ті семінарі закладати самі, своїми власними силами. Річ природна, що як на всякі народні цілі, чак в тім разі і на семінар, мусіло би головно потрясти мошонкою духовенство. Що більше, ш. автор видить еще скорший, успішнійший спосіб здійсненя свого плану; він видить, що наші ОО. Василяни могли би лекше, як хто небудь, такий семінар заложити і удержати — і тому апелює до них. Маючи отже на увазі духовенство, а спеціально ОО. Василяни, ш. о. автор і аргументує відповідно, значить, крім національного інтересу, підносить в своїй статі також інтерес релігійний і обрядовий, хоч цілком природно, в такій справі інтерес національний стоїть у него на першім місці. За додане однак тих двох послідних зглядів чи інтересів, значить, релігійного та обрядового і за проєкт — аби семінар заложили ОО. Василяни, дочекав ся ш. о. автор „відповіді“ в „Проміні“ і то відповіді таки від учителя.

Якаж та відповідь?

Проєкт поданий о. Роздольским, аби ОО. Василяни заложили семінар, називає ш. автор-учитель „дивовижним“, бож „відновляти ту славу традицію“, яка цілком не була слава, не годить ся. Ш. автор видно еще не зачав „студіювати“ історії своєї вітчизни, бо про давних Василян знає тільки се, що они удержували гімназію в Бучачі. Чи для „поступового“ учителя історія хочби своєї країни вже непотрібна? Їй, народний просьвітителью, не жалуй труду, а заглянь хочби до шкільного підручника середних шкіл і бодай „перекарткуй“ руску історію, аби мати хоч яке таке понятє про заслуги ОО. Василян!

Ігноранція ш. автора так велика, що він навіть відмовляє заслуг на просьвітнім поли давним брацтвам церковним. Сьвіт кінчить ся, коли Русини мають таких учителів-невіжів! Се прямо шкандал, що щось подібне навіть можливе.

Що ш. авторови, хорому мабуть на галюмнацію, привиджають ся в заохоті о. Роздольского до духовенства, консисторські часи, се ми тільки зазначаємо, бо на се відповідати хиба злишно.

„Вже сам автор каже — пише ш. автор-учитель — що придбанє всіх сталих фахових сил учительських є неможливе, отже — латанина. Але ш. автор (о. Роздольский) у сьвої наївности (!) потішає ся тим, що „підготовленє сил фахових було би при стані“

студий монахів Василянських річю дуже легкою“. Ов! то ОО. Василяни, як бачу, високообразовані люди! — Дуже можливо: може навіть всі вони такі глибоко вчені, як редактори „Місіонара?“ Ну — ну, ґратулюю!..

Се вже — просимо читачів дарувати за слово — безчельність! Народний учитель кпить собі зі студий ОО. Василян, і то ще в спосіб так згіршливий, так зухвалий! Спеціально що-до редактора „Місіонара“ ш. автор мабуть заздрівний на его дійсно великий талан популярного писателя, або може на его укінчену гімназію і університет... І се послідне можливе...

Не подобаєсь ш. авторови також гадка о. Роздольського, що учительські семінарі можна закладати також на селі, хоч з такою гадкою виступив не перший о. Роздольский! Чи то давні часи, коли по наших часописах раджено старати ся о заложене гімназій по селах, як пр. в Жабю і т. д.? Але коли ш. автор — учитель волишь заложити семінар в Говолюю — то вольному воля. В кождім разі гадка о. Роздольського „курйозом“ не єсть, хиба для одного „.....іста“.

Обережний автор боїть ся також системи науки в тім семінарі, який в его очах так, якби вже єствував, забуваючи, що такий семінар підлягавби тим самим властям і приписам, що всякий инший!

Застереженем, що „того рода учителї, василянські вихованки між нами, справдішним (!) учительством, не будуть мати місця“ — кінчить ш. автор свої „річеві“ виводи проти Василянських семінарів.

Значно більша часть „выводів“ ш. автора кружить коло побивана Бога, церкви і віри та коло науки до ОО. Василян. Згадуючи про марево системи науки ОО. Василян, випуєє ш. автор мало не цілого Дрепера (як то добре, що п. М. Павлик продає его тільки по корові, бо через се всі можуть стати такими ученими як наш „.....іст“), додаючи від себе тільки уступ: „Істория Руси“, який як-раз тому, що вийшов з під пера самого ш. автора, випав найсумнійше...

Вдиповідь на ті „выводи“, виписані живцем з книжки Дрепера, знайде ш. автор згодом в праці, яка якраз тепер друкує ся в нашій часописи під заголовком: „Д. В. Дрепер і его Істория боротьби віри з наукою“.

„Що духовники — пише між иншим далі ш. автор — натягають всяку науку на своє копито, се річ загально звістна...“ Згода, тільки просимо подати на се хоч один поважний примір, бо инакше мусимо прийти до переконання, що ви самі не знаєте, що пишете...

По напастях на катехитів, напастях узагальнених, отже як кождий чесний чоловік признати мусить — безпідставних і злобних, каже ш. автор, що „причиною індиферентизму є нетолеранція самогож таки духовенства супроти всього, що заносить вільнодумством чи постуцом“. За отее відкрите ми вельми вдячні

ш. авторови, тільки раді би знати, що він розуміє саме під тим вільнодумством та поступом? Без сего поясненя висказ его буде без жадного значіння.

Що ш. автор уміє також аргументувати, про се довідуємо ся з дальших уступів его „выводів“. Тверджене, що „клерикалізм параліжує в ся ку хосенну, культурну роботу“... аргументує ш. автор ось так: Польськими учителями (льками), що понижують наш обряд, є якраз ті „побожні“ піовери єзуїтизму, любимці оо. катехитів, найбільші тумани-дурники, а тому і засліплені повністи... Найбільш русоноїдними є клерикальні елементи... Противно поступові елементи, як Дашинський, Росул...

Чи ш. автор не стидає ся таких аргументів на те, що „клерикалізм параліжує всяку хосенну, культурну роботу“?

Ідім далі. На доказ, що тільки з людьми „поступовими“ можливе уладнане польско руских відносин (ми сего не перечимо, але наводимо тільки як зразок аргументації ш. автора), а що зріст клерикалізму спричинив би лише заострене тих відносин, подає ш. автор аж два великого значіння приклади: Один хлоп — латинник, Куба Іванків... сьвідомий Русин — патриот (чи він „клерикал“, чи „поступовець“, ш. автор не каже, а знаємо тільки, що „Русин патриот“), бо розуміє (прошу на се уважати!), що віроісповідане не становить о народности, а наші кацани, тая моральна гниль — то найпобожнійші, найревнійші „католики“... Хто тут зрозуміє ш. автора, тому, як каже Поляк: *konia z rzędem*...

Другий приклад на те, що клерикалізм тільки може заострити польско рускі відносини єсть такий: „Бувший ректор руско-духовної семинарії о. др. Хомишин... не позволив питомцям брати участі в Лисенковім ювілею, мотивуючи свій заказ куриозним аргументом, що ювілят то — православний! Так аргументувати потрафить хіба... католиціссімус др. теології!“

Чи отсеї приклад може кого перекопати в тім „що зріст клерикалізму спричинив би лише заострене польско-руских відносин“ — нехай осудять ш. читачі. Ми від себе скажемо при тім тільки таке, що сей приклад сам в собі єсть з ґрунту ложний. Кождому інтересованому відомо, що від часу реформи семинара заборонено питомцям не то виступати на публичних концертах, а навіть сьпівати в часі Служби Божої в катедрі. Виймок — за цїлий час — зроблено тільки сими днями з духовним концертом в честь Непорочної Зачатя Пр. Діви Марії. Вложити в уста бувшого о. ректора такий аргумент, що ось то „Ювілят православний“ — міг хіба такий богатий на вигадки чоловік, яким єсть наш ш. автор „...іст“ з редакції „Проміня“.

Наука знова, яку ш. автор подає оо. Василянм, а тим самим і всему духовеньству, містить ся в тих словах: „Оо. Василяни кращеб робили, наколиб вповні сповняли місію, наложену їм їх званем і їх місією-(!), се є: проповідуване чистої, нїякими домішамі не закаламученої Христової науки“...

Чоловік, що не знає гаразд малого катехізму, бересь учити католицьку церкву (бож оо. Василяни тут полаяні ш. автором замість цїлої нашої церкви) в тім, яка єсть саме Христова

наука. . Чи ш. автор спроможний зрозуміти своє сьмішне положене, яке заняв зглядом церкви? Христова наука закаламучена... Чи бачив коли ш. автор бодай катальог якої небудь католицької книгарні? O sancta simplicitas!

Вкінци будь що будь мусимо бути ш. автори дуже вдячні за его заяву, що учительство не має гадки накидатись на провідників духовенства... Ми сего якраз найбільше боялись і боїмось, але тепер вже, Богу нехай буде дяка, но і ш. автори, можемо бути спокійними.

Але ще одно і то не тільки до відома ш. автори „...істови“, але і двом попередним, п. М. Лозинському та п. Стечишину. Статя „Отже Консистоцима“ кінчить ся дуже красною і поучаючою приповідкою: „Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішай ся“. Отсего якрав ми і бажали би, щоби кожний держав ся сеї приповідки. Коли шевцєви не годить ся мішати в кравецтво, звідки приходить робітник, „журналіст“ в роді п. Лозинського та учитель в роді „...іста“ мішати в таку річ, якої навіть азбуки не розуміє? Справедливо накинупились недавно польскі часописи на одну краківську клерикальну часопись за єї статью, в якій она вмішалась в не свою річ, бо в область медицини, виступаючи проти щеплення віспи. Чи щось подібного не роблять також наші „поступовці“? Чувати над чистотою науки Христа і дбати про реформу там, де она потрібна, на се є більш компетентні люди, чим наші „поступові“ філософи...

Хроніка.

Віділ Товариства св. Ап. Павла просить своїх членів, щоби в тім місяци відправили одну Службу Божу за живих і померших членів і добродіїв товариства, так як сей обовязок накладає на них статут тогож товариства. Дальшим обовязком членів є: відмовити щодень в наміреню товариства одно „Богородице Діво“ з додатком: „Сьвятий Обручнице Йосифе і сьвятий Апостоле Павле молить Бога за нас“. Вкінци є обовязком кожного члена зложити річну вкладку 2 кор. на цілі товариства, о котрої присилку до кінця с. р. упрошує виділ на адресу: Вч. о. В. Лиско — касиєр Тов. св. Ап. Павла у Львові — ул. Вагилевича ч. 1.

Відпусти, яких достапують всі члени Товариства св. Ап. Павла є такі:

1. Повний відпуст в днях Успєня Пр. Діви, св. Йосифа і св. Ап. Павла, коли в тім дні висповідують ся, запричащають ся і помолять ся в намірі св. Отця. Сей відпуст можна жертвувати також за умерших.

2. Сорокодневний відпуст за побожне відмовленє молитви „Богородице Діво“ з додатками: Св. Обручнице і т. д.

3. Всі священники, що належать до товариства, мають два рази в тижні личний привилей престола. Однакож потреба вибирати в тижні лише ті дні, в котрих можна відправити Службу Божу в ризах і з обрядом за померших.

Накладом Товариства св. Ап. Павла вийшла сими днями дуже гарна і змістом і виглядом книжка „Слава Непорочної Діви“. Ціна 4¹ сот. без поштової пересилки. Набути можна в Товаристві: ул. Коперника 36. і в руских книгарнях у Львові.

ВІД РЕДАКЦІІ.

Сім числом кінчимо перший рік нашого видавництва. Всім Вп. Добродіям, які спомагали нас своїми цінними працями і підпирали нас материяльно, складаємо на сім місці щиру подяку і поручаємось дальшим їх ласкавим зглядом.

На другий рік виходити буде „Нива“ в збільшенім обемі, за кождим разом в двох аркушах друку. Проповіди, в кождім числі по дві, на пів аркуши друку, будуть мати *осібну пагінацію*. Редакція буде старатись, щоби проповіднича часть могла всіх ВП. Читачів задоволити. Мимо малого числа предплатників будемо нарік друкувати „Ниву“ на краснім, білім, дорогім папері.

Предплата лишаєсь та сама, значить, річно 6 корон, піврічно 3 корони.

Збільшаючи обем часописи і даючи дорогой, красний папір, наражуємось на великі видатки. Дотеперішні предплатники можуть ті видатки покрити заледви в половині; тому Редакція просить усильно своїх ВП. Прихильників о з'єднуванє нових предплатників.

„Ниву“ за р. 1904 продаєть ся по ціні 6 кор.

Тих ВП. Видбирателів, що доси не заплатили залеглої предплати, просимо еше раз о *єї над сланє* і то якнайскорше, бо мусимо закінчити до Нового Року рахунки з друкарнею.

Від Нового Року будемо висилати рішучо часопись тільки тим, що заплатять за рік 1904, або листовно дадуть нам знати, що бажають бути платними читачами. За дармо не дамо вже більше „Ниви“ нікому читати!

ПРОПОВІДЬ

в день Покрова Пр. Богородиці і двісталітнього ювілея св. Унії

р. 1900 виголосив в Архикатедр. храмі св. Георгія

Крилошанин о. Пюрно:

—
Не имаю инья помощи...
развѣ тебе Пр. Дѣво!

Обходимо празник Покрова Пр. Дѣви; обходимо і двісталітній ювілей св. Унії. Якаж єсть причина одного і другого празника?

Дня 1. октября р. 903 напали на місто Константинополь люді Сарацини і як то було звичаєм всіх диких орд, нищили огнем і витинали в пень мечем все, що їм лише в руки попало. Не могучи оперти ся тій так грізній, а числом сто раз більшій силі, зібрали ся християнські жителі Константинополя до церкви Влахерської і упавши на коліна перед чудотворною іконою Пр. Дѣви, молили і благали Пр. Дѣву о поміч і спасеніє. А що тая молитва була щира і похвалила з чистого серця, то і не остала ся без плодів. Над ранком явила ся Пр. Дѣва на воздухах, покрила християн своїм свѣтлим омофором, а напастних поганців так осліпила і переразила, що розбігли ся на чотири вітри. На памятку того чуда обходить св. Церква дня 1. октября празник Покрова Пр. Дѣви.

Так то помогла колись Пр. Дѣва побожним християнам в Константинополи. А так помагала она і помагає всім тим, що до неї щиро і з чистим серцем удають ся. І о тім то хотївби і днесь дати вам науку, за помічю Божою, за причиною Пр. Дѣви і за благословенством Вашого Преосвященства, о котре зраз з всіми тут притомними — смиренно прошу. Благословіть нас Преосв. Архипрею!

* * *

Не знаю, мої дорогі, чи чули ви що за жидівського Амана? Хтож то був, той Аман? Був то дворак і дорадник перского-царя Артаксерса, так гордий, так бутний, так завистний і честолюбивий, що прятал немилосердно кожного з лица землі, хто міг єму тільки станути колись в дорозі, — а так спритний, так підступний і облесний, що і для найчорнішого свого пляну знав позискати і самого царя. Біда тому князеві, що має за дорадника такого Амана! З добрим думцем, каже староруска приповідка, додумає ся князь високого престола, а з лихим і того позбуде ся. Но еще більша біда тому народові, що має за князя такого чоловіка, котрим орудує такий Аман, якби бездушною якою машиною: куда єї накрутить, туди она і поверне ся. Але,

мої дороги, до часу дзбан воду носить — каже Русин, а Німець знов повідає, що Господь Бог не дає ніколи вирости деревині аж під небеса. Все на сьвітї має свій кінець, часами сумний, дуже сумний кінець, а такий кінець постиг і нашого Амана. Побожний жидовин Мардохей виховав собі красну Естеру і віддав її за жінку самому Артаксерсови. Біда, гадав собі Аман, готов пропасти мій вплив; треба тому завчасу запобічи; треба спрятати Мардохея не тільки з царского двора, але і з лица землі. І до того так чорного пляну позискав і самого Артаксерса, вмовивши, розуміє ся, в него, що Мардохей кнує на него зраду. Вже пішов царский указ на всі кінці царської держави, аби ловити і вшати Жидів; вже виставлена шибениця, на котрій завтра уже мав згинути Мардохей, та не така була воля Божа, а против волі Божої не вдіє нічого і сам Аман. В тій недоли, яка его постигла, стає побожний Мардохей перед Естерою і так до неї серед сліз промовляє: „О, вірна дочко народа Ізраїльского, о непоколебима почитателько Бога Ізраїля. На тоє тебе прецінь поставив Бог царицею, аби ти нам в недоли помагала. Встав же ся за нами, встав до можливого монарха. Тиж панею его серця і его волі. Твоє одно слово більше вдіє, як всі підступи злобного Амана“. І не завів ся побожний старець в своїй надії. На шибениці поставлений для Мардохея згинув сам Аман, а Мардохей затрюмфував над тяжким ворогом народа Ізраїльского.

Тую історію записану в св. письмі відносить св. Церква до Пр. Діви. Як Мардохей до Естери, так можемо і ми сказати до Пр. Діви: на тоє тебе Бог поставив царицею, аби ти нам в недоли помагала. Як Естер, так і Пр. Діва не може забути за свій нарід, повірений їй опіці самим І. Христом на кресті. Як Естер, так і Пр. Діва помагала і помагає всім тим, котрі щиро і з чистим серцем до неї удають ся. Загляньте до Евангелия, посмотріть до Переданя, читайте історію, перегляньте записки монастирські, спитайте людей, а переконаєтесь о тім. Зачнім від св. Евангелия.

Повідає Евангелиє, що Пр. Діва стояла у дверей дому, де научав Ісус Христос, хочачи промовити за якимись там бідаками. Чомуж не малаби промовити і за нинішними бідаками, коли би лише удавали ся до неї щиро і з чистим серцем?

Повідає дальше св. Евангелиє, що Пр. Діва вибавила з клопоту женихів в Кані, упросивши І. Христа, щоби замінив воду в вино. Чомуж не малаби вибавити з неодного клопоту і нинішніх женихів, коли би лише вступали в стан супружеский з так чистим серцем, як женихи в Кані?

Повідає св. Евангелиє, що Пр. Діва навідала св. Елисавету і помагала їй через три місяці в хвилі, коли тая мала видати на сьвіт св. Іоана, за що св. Елисавета не могла її досить нахвалити ся і навеличати. Чомуж не мала би Пр. Діва помочи подібним невістам, коли би лише дотримували вірности супружескої, виховували діти по божому і славили її так, як св. Елисавета?

Повідає вкінці св. Евангелиє, що Пр. Діва стояла під крестом на горі Голгофті і ділила муки і болі Сина свого єдинородного. Чомуж не мала би ділити і з нами не один наш крест, коли би ми тільки зносили его так, як зносив для нашого спасеня хрест свій І. Христос? Так, так, мої дороги, сила помочи Пр. Діви не ослабла і нині, но противно, змогла ся еще більше, особливо від того часу, коли Пр. Діва засіла одесною

Сина свого єдинородного, яко цариця неба і землі, а наша сильна заступниця. Так св. Євангелиє. А щож каже св. Переданє?

По смерті і вознесеню Господа нашого І. Христа, повідає Переданє, жила Пр. Діва еще довгі літа на землі, загірваючи апостолів до ревного проповідання науки Христової, а вірних до неustraшимого ісповідання тої науки. Коли же зближила ся єї кінчина, затопила ся в молитві і як жила в Бозі, так і уснула в Бозі. Тіло Пр. Діви положили апостоли на одрі і стали нести до саду Гетсеманського, де почивали блаженні єї родичі, св. Іоаким і Анна. На той побожний похід, окружений ликом невидимих духів небесних, напав безбожний жидовин Атоній, хочачи тіло Пр. Діви скинути з одра на землю, — но скоро діткнув ся лиш одра, як відпали єму руки по самі чиколонки і повисли, як приковані, на одрі. Атоній, поражений болем, упав на коліна і став благати св. Петра о помилованє. — Не мені тебе помилувати — каже св. Петро, — а помилує тебе та, котрої пресв. тіло ти хотів обезчестити, коли покаювши ся увіруєш серцем і ісповіси устами, що Син єї єдинородний І. Христос, розпятий на кресті, єсть обіцямим Месиєю. — Каю ся Господи — каже Атоній — вірую і ісповіду. — А на ті слова примкнули відтяти єго руки назад до чиколонків, як колиби ніколи не були відтяти. Но що там Переданє, скаже сей або той радикал, чи як там вже називають ся ті люди, що то не знають Бога, а раді би єго зсадити з небесного престола — нинішній світ вірить лиш в то, що має за собою незбиті історичні свідощтва. Ну — ходім до історії.

Як помогла Пр. Діва християнам в Константинополі р. (908), о тім ви вже чули. Так само помогла Пр. Діва предкам нашим під Теребовлею в р. 1672. Занявши Камінець Подільский звалили ся Турки в р. 1672 на руске місто Теребовлю, а не могучи єго взяти приступом, підложили міни під мури міста в тім переконаню, що висадять одним замахом місто в воздухи, а тим способом промостять собі дорогу до дальшого лютого наїзду на св. Русь. В тій недоли збігли ся побожні жителі Теребовлі до замкової святині і упавши там перед чудотворною іконою Пр. Діви на коліна, молили Пр. Діву через цілу ніч о поміч і ратунок. Над ранком вибухли міни, але висадили в воздухи не жителів Теребовлі, але Турків. З вдячності за ту чудесну поміч переніс тодішний єпископ львівський Іосиф Шумлянський чудотворну ікону Пр. Діви з Теребовлі до Львова і то до архикатедрального храма св. Георгія, де она тут в тім св. престолі і нині еще знаходить ся. Від того часу став ся св. Юр для кожного побожного Русина тим, чим єсть Мека для Могаметанина. В день св. Покрова горнуть ся сюди що року і з найдальших сторін Руси тисячі і тисячі вірних, щоби тут перед тим св. престолом подякувати Пр. Діві за ласки, які від неї нераз уже отримали, а вивпросити собі нові ласки, яких еще потребують. А хтож то поміг, питаю, ся предкам нашим в р. 1683 під Віднем? Повідають звичайно — король польський Собіский. Правда, Собіский, але не без причини Пр. Діви. А от послушайте, як то оно було.

Як та шаранча, як та огненна лявіна — так звалили ся в віці 17. Турки на краї і народи Європи. Страшна то була хвиля. Де станув кін турецкий, там не поросла вже більше трава; а хто дістав ся в руки турецкі, той не вийшов вже з них живим. Так дотерли они в р. 1683. аж під Відень, в тім переконаню, що як візьмуть Відень, то дістануть ключ до всеї Європи. Була би то еще страшніша хвиля. Кождий видів,

що не вийде з Відня живим, коли не змилосердить ся Бог і не пішле на поміч сусідних народів. Прийшли вкінці сусідні народи, прийшов і польський король Собіський. „Мною царі царствують, а сильні пишуть правду“ — каже дух Божий в Старім Завіті, а в Новім Завіті повідає сам І. Христос: „Яко безъ мене не можете ничес оже“. Тож першим кроком Собіського було пійти до церкви на Лисій Горі під Віднем і вислухати св. Служби Божої, до котрої сам служив і горячо — горячо молив ся до Пр. Діви о щасливу побіду над лютим ворогом. Повідають, що в Собскім було щось трохи і рускої крови. Яко такий, знав він гаразд руску приповідку: Бога в зивай, а рук прикладай; а знов яко добрий католик знав Собіський також гаразд, що Бог ділає чуда лише там, де сила людска не вистарчає, а де вистарчає сила людска, там каже нам: роби небоже, Бог ти допоможе; знав і о тім, що Бог сотворив нас в правді без нас, но не спасе нас без нас, т. є без нашої роботи — як учить св. Августин. Дятого і по тій так горячій молитві не забирав ся еще Турка воювати, не запускав ся в нервну борбу, не поривав ся, як деякі наші політики з мотикою на сонце, а шукав альянсів, чекав на руских козаків, бо знав дуже добре, що без них не дасть собі з Турками ради. Прийшло вкінці і 20 тисяч руских козаків, а з ними і тодішній руский владика Львівський Іосиф Шумлянський. Затрубили до бою. Чекай, атамане, кажуть козаки, без помочи Божої і причини Пр. Діви не дамо і ми собі з Турком ради. Диви, яка у нас установа! — І зняли зараз свої високі баранячі шапки і склонили свої горді, деінде, голови і попросили смиренно Іосифа Шумлянського о архієрейске благословеньство словами: „благослови Владико!“ А упавши на коліна і отримавши архієрейске благославеньство і перехрестившись три рази, заспівали в 20.000 голосів пісню: „Подъ твою милость прибѣгаемъ Богородице Дѣво“. Тепер, кажуть козаки, вставши на ноги і кинувши шапками в гору, тепер полетять голови турецкі, як тії шапки — і далі на Турка! А Туркам здавалось, що не 20.000 крещеного люда, а легіон духів небесних гонить за ними. І стали Турки утікати, і здавалось їм, що поблизка ріка Дунай, то не ріка, а битий гостинець. І стали они гнати на той гостинець і витописались до половини, а другу половину досягла як не шабля, то куля козачка; а козаки, забравши богату добычу, вернули щасливо на Лису Гору, а звідтам в свояси, сьїваючи до дорогі пісню, котру і нині еще руский народ так побожно повтаряє Пречистая Діво, Мати руского краю! А гадаєте може, мої дорогі, що я тую історію так тільки виссав собі з пальця? О, ні, мої дорогі; она записана в хроніці католицкого монастиря на Лисій Горі під Віднем. Звідтам повторив єї покійний наш патриот о. Стефан Качала. а я повторив єї вам за ним.

Так то помогла Пр. Діва предкам нашим, що так виражу ся, в потребі тілесній: она вивела їх з неволі турецкої і допомогла вернути щасливо в свояси. Так само помогла їм пізнійше і в пстребі душевній она випровадила їх з неволі шизми і допомогла вернути щасливо до св. Унії. Но щож то єсть Унія?

Вам відомо, мої дорогі, що предки наші прийняли віру Христову від Греків і то за князя Володимира В. в р. 988. Відомо вам також, що Греки були тогди ще католиками, бо належали до Церкви римської і uznawali верховну власть Св. Отця, папи римского. Русь була отже пер-

вістно католицкою, бо прийняла віру Христову від католиків, т. є. від Греків, котрі тогди були еще католиками. Пізнійше однак, і то в віці 11, за патріарха Керулярия, ученика і наслідника гордого Фотія, виступили Греки з Церкви римської і з під власти Св. Отця, папи римського. Так повстала грецка шизма, бо той, хто відступає від Церкви римської і її голови, Св. Отця, папи римського, називає ся шизматиком, а его віра — шизмою. А що Церков руска зависіла тогди від Греків, то Греки потягнули до шизми і Русь, і то, як се сьміло можна сказати, без її відома і сьвідома. В тій нещастній і як кажу, мимовольній шизмі оставала Русь несьвідомо довгі а довгі літа. Доперва в р. 1596 вернула Русь по більшій часті на лоно Церкви католицкої в т. зв. Унії Берестський, котрої 300 літній ювілей обходили ми так торжественно і величаво перед 4 літами, під проводом бл. п. кардинала Сильвестра Сембратовича. Остала ся еще в шизмі Епархія Львівска і Епархія Перемииска. Епархія Перемииска вернула на лоно Церкви католицкої в р. 1690 за єпископа Іннокентія Винницького, а Епархія Львівска доперва за єпископа Іосифа Шумлянського. Єпископ Іосиф Шумлянський вибираючись в похід під Відень, а будучи в душі католиком і дізнавши тільки раз вже чудесною помочи, від Пр. Діви, зложив в церкві архикатедральній перед чудотворною іконою Пр. Діви тиху но і незломну обітницю, що скоро верне щасливо з того походу, то верне явно на лоно Церкви католицкої. Пр. Діва, як ми чули, дотримала слова; дотримав его і єпископ Шумлянський. В р. 1700. вернув на лоно Церкви католицкої, і то насамперед сам в Варшаві, а потому з цілим своїм клиром, і з всіми своїми вірними в архикатедральнім храмі св. Георгія у Львові. Від тої памятної хвилі минуло як раз сего року 200 літ; і диятого обходимо днесь 200 літню річницю тої пияматної хвилі, обходимо 200 літній ювілей св. Унії т. є. нашої єдности з Церквою римською і з її головою Св. Отцем, папою римским.

Так отже знали би ви уже, мої дорогі, що то єсть Унія. А тепер хотіли би ви еще запевно знати, які користи, які благодати принесла нам св. Унія?

Мої дорогі, я не скінчив би і до завтра моєї науки, коли би хотів вичисляти подрібно всі ті користи і всі ті благодати, які принесла нам Унія. Для того скажу тільки коротко: Унія познакомила нас з западною цивілізацією, котру Русь, перетворивши на ґрунті родимім, ужила потім як орудие на своєю оборону і на своєю славу. Унія зрівнала клир наш з клиром латинським і диягла его на так високий щабель інтелігенції і образования, на якім він перед тим ніколи еще не стояв. Унія піднесла і просьвіту нашого народа, перед тим крайно темного, крайно запушеного і занедбаного. Но що вже найважнійше — Унія забезпечила не тільки спасене нашої душі, але і спасене нашої народности. Повідають вправді часами, що неконче то належати до Унії, аби бути Русином; противпо, можна належати до иншого якого обряду, а навіть до иншої церкви, а при тім всім можна все таки бути добрим Русином. Оно би так здавало ся, та тільки в теорії; в практиці же показує ся, що Церков руска і народність руска то двое і одно; возьміть одно, а не буде другого. Хто відступає від Унії, той відступає і від народности рускої. Виділи ми то давнійше на нашій шляхті, котра відступивши від Унії, пропала безповоротно для народности рускої. Видимо то і на наших ровесниках. Возьміть нашого хлопа Буковинського, котрий належить до церкви

православної і спитайте его що він за оден, а він вам скаже : я Волох, хоч не знає ані слова по волоски, а чому — бо належить до православної церкви волоскої. Возьміть нашого хлопа Галицького обряду латинського і спитайте его, що він за один, а він вам скаже : я Поляк, хотя не знає ані слова по польски, а чому — бо покинув Унію і перейшов сам або еще в предках своїх на обряд латинський. Стійтек, братя, кріпко при Унії, і то не тільки в інтересі спасеня нашої душі, але і спасеня нашої народности. Дятого кличу до вас, а ви закличете до тих, котрих тут нема, словами св. апостола : Братія стойте крѣпко въ вѣрѣ! Се есть побѣда побѣдивша міръ — вѣра ваша; віра в Бога, віра в Церков католицку, в свою будучність і в свої власні сили.

Стійте кріпко при Унії і ви, братя Поляки ; вспирайте Унію, респекуйте Унію, памятайте на слова Столиці Апостольскої : *Sancta Sedes Apostolica non vult, ut omnes sint latini, sed ut omnes sint catholici*, і то не тільки в нашім, але і в вашім власнім інтересі. Треба знати руску натуру. — Два рідні братя пішли ловити рибу. — А ти що зловив ? питаєсь один другого ? — Я, каже, зловив шуку. — А ти що ? — А я видру. — Ну, коил видреш, то не буде ні мені ні тобі, і кинув шуку в воду. *Duobus litigantibus tertius gaudet*, а хто єсть той третій, не потребує вам казати ; скажу вам тідько, що єсть їх більше, як один, як казав вам часто покійний кардинал Сильвестер Сембратович, той великий наш съвятитель, що то положив громадні заслуги около церкви, обряду і народности рускої, як то викаже колись безсторонна історія, а котрого мимо того торгають еще і в гробі, забувши на засаду, якої держали ся уже і самі погани — *de mortuis nihil nisi bene*, о небіщиках тільки добре. Стійте кріпко при Унії і ви оо. духовні братнього нам обряду ! Однака нам доля, однакова ціль — слава Божа і спасене душ. Столиця Апостольска задекретовала, що спасене душ однаково забезпечене в однім і другім обряді. Тож нема ні найменшої причини виступати против сего або того обряду. Возьмім ся радше за руки і виступаймо радше против тих, котрі виступають против того, без чого обряд єсть лише пустою формою, против Церкви і віри. А в тім Божім ділі поможе нам і Преч. Діва так само, як помогла она предкам нашим. Унія і обряд уніяцкий єсть, видно, Божого, призначеня, коли сама Пр. Діва покривала его і покриває своїм омофором !

Так то помагала Пр. Діва предкам нашим, а так помагає она і кождому, хто до неї удає ся щиро і з чистим серцем. І в тій то певно мысли прийшли ви сюда, мої дорогі. Ви прийшли сюда, щоби тут перед тим св. престолом, перед тою чудотворною іконою подякувати Пр. Діві за ласки, які уже отримали, а вимолити собі нові ласки, яких еще потребуєте. Та щож з того, коли Пр. Діва не все якось вислухує молитви наші ! А чомуж то ? Тому, що ми молимо ся лише устами, а серце наше далеко від неї. Тому, що ми не наслідуюмо ві чеснот і не живемо так, як она жила.

Пр. Діва була смиренна, покірна, а для тої то покори стала она Матерію Божою. А ми що робимо ? Ми виносимо ся над других і говоримо нераз, як ті старозавітні фарисеї : Боже, хвалу Тобі воздаю, що не есм, як той митар ; забувши на то, що всі ми грішні, що як каже св. апостол — багато согрѣшаємъ всѣмъ, та той тільки з нас ліпший перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог буде більше милосерним. Як не можна нікого за життя канонізувати, так не можна нікого

осуджати. Праведник може ще упасти і погинути, а грішник може ще покаяти ся і доступити спасеня. Апостол Юда зрадив Христа і погіб, а розбійник покаяв ся на кресті і ввійшов до раю небесного! Поправтеж, поправте ваше житє і жийте так, як жила Пр. Діва. Не виносьть ся над нікого, не осуджайте нікого. Памятайте, що много согрѣшаєм всѣ, та що той тільки з нас вийде лїпше перед Богом, хто більше каяти ся буде і кому Бог більше буде мило-серним.— і то єсть перша памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. відпусті і св. ювілею.

Пр. Діва була дальше терпїлива і здавала ся все на волю Божу. Не було і нема на свѣті матери, котра би тільки страдала і тільки терпїла, що Пр. Діва. А прецінь не чув і ніхто не видїв, щоби Пр. Діва вла-дала ся в розпуку, або хоть нарѣкала. Она знала гаразд, що кого Бог любить, того навіждає, та що дорога до неба, то крестна дорога. А ми що робимо? Нехай тільки дїткне нас який крест, то зараз ламентуємо, зарзз нарікаємо, а навіть худимо. Нема, кажемо, Бога на небі, коли я так довго терплю! Слухай чоловіче, слухай жінко, слухай дитино християньска: Довго не єсть вічно, але вічно єсть довго — а то друга памятка, яку дав би я тобі на дорогу по нинїшнїм св. відпу-сті і св. ювілею.

Пр. Діва була по божна. Цїлий свїй молодий вік пережила на мо-литві в сьвятини Єрусалимській; а коли молила ся, то ніяка в сьвітї сила не могла єї відорвати від молитви і звернути єї очи а ще менше єї мисли в иншу сторону і на инші справи, бо памятала все на слова бо-жественного Сина свого: домъ мой, домъ молитвы єсть; а як ми заховуємо ся в домі Божім, о тїм радше і не згадувати. Поправмож і в тїм наше житє. Памятаймо і ми на слова Христа: домъ мой, домъ молитвы єсть, як і на слова св. апостола: аще кто растлить храмъ Божій, растлить того Богъ — а то єсть третя памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею.

Пр. Діва була наконець чистою дівцею. Як І. Христос, так і она могла сьмїло сказати: хто зъ васъ обличить мя о грѣсѣ? Дятого Бог і Син єї єдинородний вислухував все єї молитви. А ми що ро-бимо? Ми валяємо ся нераз цїлими роками в плюгавих гріхах, а потїм їде-мо і заносимо до Пр. Діви нашу молитву о тую або иншу яку ласку. Чи може Пр. Діва вислухати такої молитви? О, нї, мої дорогі! В Евангелїю стоїть виразно, що Бог грішників не вислухує, а один св. отець повїдає знов, що лаяне пса милїйше Богу, як молитва чоловіка грішного. А то єсть четверта і послїдна памятка, яку дав би я вам на дорогу по нинїшнїм св. ювілею. Хочеш отже, душе християньска, щоби Пр. Ді-ва приняла твою молитву і занесла єї Сину своєму і Богу нашому, а почуваш ся до гріха, то їди перше висповідай ся і постанови собі щиро, більше не грішити, а жити так, як жила Пр. Діва, а можеш бути певним, що тогди Пр. Діва вислухає твою молитву і занесе єї Сину своєму Бо-жественному, а той дасть тобі більше еще, як ти потребуєш.

Та ми таки так зробили, скажете може! Ми висповідались, запри-чачались і постановили собі сьвято, більше не грішити, но жити так, як жила Пр. Діва; ми постановили собі також стояти крїпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Добре, мої дорогі, я тїшуся з того і беру вас за слово; але на закінчене скажу вам еще одну історїю. Не знаю, чи чули ви що о св. Хризостомі? Єсть то той сам В. Сьвя-

— 8 —
титель, що уложив нам туку св. Літургію, яку відправляють нам нині в тім св. храмі наші преосв. Архієреї. А знаєте, для чого то звався він Хризостомом, або Золотоустим? Для того, що проповідав так красно і поучаючо, що кожде слово, яке виходило з уст єго, було якби грудка щирого золота.

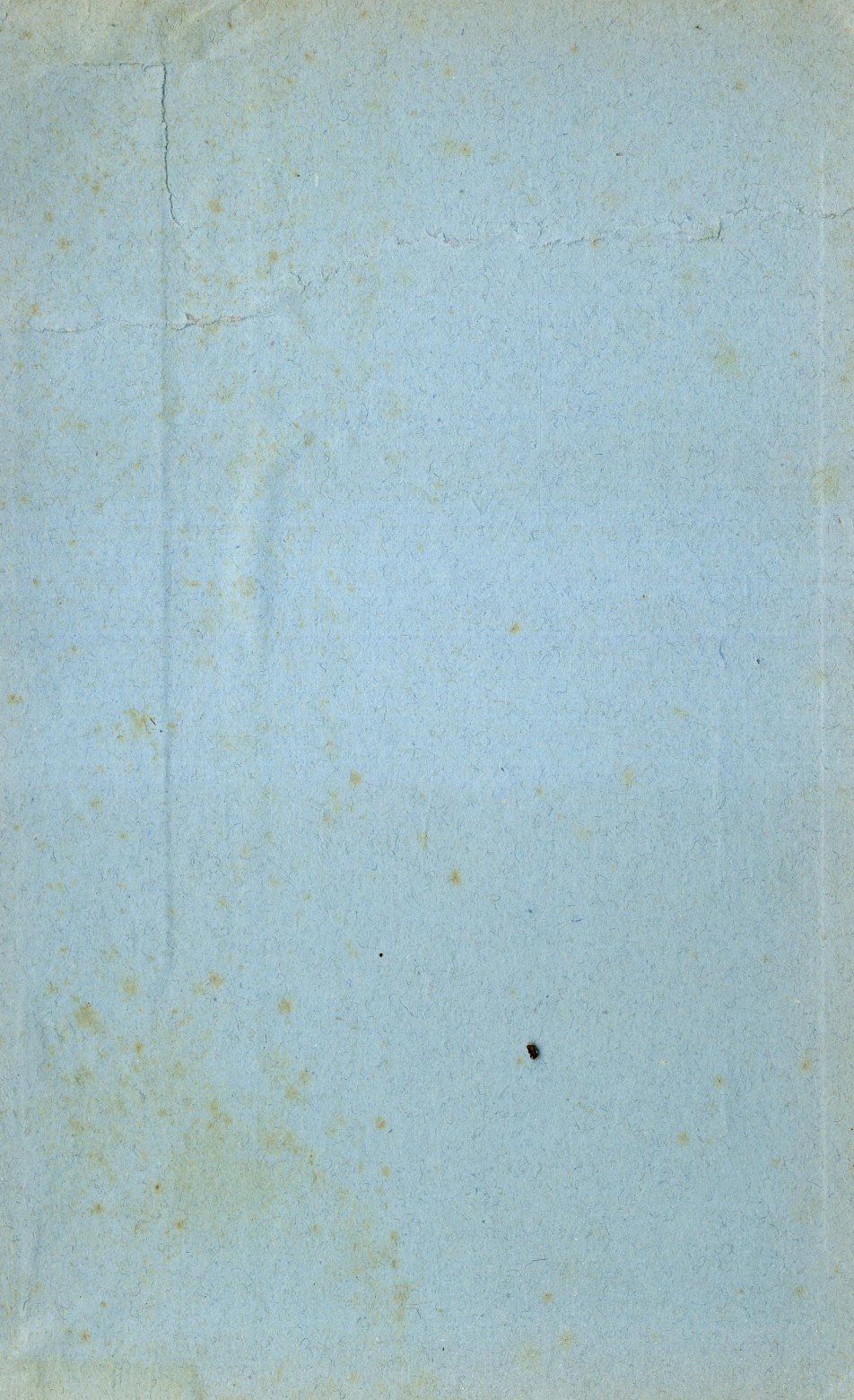
Той то отже Хризостом проповідав раз під голим небом над берегом моря. Всі люди, а було їх тисячі і тисячі, слухали єго науки як приковані. Ба, нетілько люди, але і звірі морські повиставляли з води голови, понащурвали уха, пороззявали роти і слухали проповіді св. Хризостома, також як приковані. Але по проповіді бовтнули знов в воду і вернули знов до свого давного поганого ремесла. Великориб перевертав кораблі, як перед тим перевертав, а пес морський дер менші рибки морські, як перед тим роздирав і т. д. і т. д. Бою ся щоби щось подібного не стало ся і в тім випадку. Ви кажете, ми висповідали ся, запричащали ся і постановили собі жити так, як жила Пр. Діва і стояти все кріпко при св. Унії. Уважайтеж, мої дорогі, що не досить єсть мати добре постановленє, но треба в тім постановленю і видержати аж до кінця, бо тільки претерпівши до кінця, той спасений буде — каже І. Христос. А щоби знов видержати в добрім постановленю аж до кінця, потреба нетілько власної волі, але і помочи Божої. Гдеж шукати нам тої помочи? Знова тілько у Пр. Діви! Для того звернім ся всі ми, кілько нас тут єсть, до сеї чудотворної ікони; упадьмо на коліна, взнесім нетілько руки, але і серця наші, і так помолім ся: О Пр. Діво, о Мати Спасителя нашого, о Мати руского краю, ми всі, кілько нас тут є, висповідали ся, запричащались і постановили собі жити так, як Ти жила і стояти кріпко при св. Унії аж до кінця жизни нашої. Допоможиж нам, допоможи, о Пречистая, видержати в тім нашім св. постановленю. Бо хтож инший нам тут помочи може, на кого иншого ми тут надїятися моглиби? Не имамы инья помочи, не имамы инья надежди; развѣ тебе Пр. Дѣво! Ты намъ помози, на тебе надѣємся и тобою хвалимся: твои бо єсмы раби, да не постыдимся во вѣки“ аминь.

Накладом Редакції „Ниви“.

З друкарні Народової Манецких Львів, Коперника 9.

ДОДАТОК до Ч. 12 „НИВИ“.

БІБЛІОТЕКА

ИП 22658

1904

8767

НИВА

1904